UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, per Casus practicos exposita, nunc quartò ab ipso Authore revisa ... & in 4. Tomulos sic divisa, ut pro libitu in duas aut 4. Partes commodè compingi possit

Per XXXVI. Casus Exhibens Materiam de Conscientiâ, Legibus, Peccatis, Fide, Spe, Charitate, Jure & Justitiâ

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1752

VD18 13475452-001

urn:nbn:de:hbz:466:1-39804

Visual Library

Th. 1123 1.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

THEOLOGIA MORALIS UNIVERSA

AD MENTEM PRÆCIPUORUM

Theologorum & Canoniſtarum, per Caſus practicos expoſita, nunc quartò ab ipſo Authore reviſa, inſertis ſuo loco Ssmi Papæ Benedicti XIV. Decretis, & Propoſitionibus (in quantum adhuc deerant) à S. Sede damnatis, nec non variis ad Praxin Caſibus tum aucta, tum clariùs elucidata, & in 4. Tomulos ſic diviſa, ut pro libitu in duas aut 4. Partes commodè compingi poſſit.

AB ADM. REVERENDO ET AMPLISSIMO DOMINO,

D. F. LEONARDO JANSEN,

S. Ordinis Præmonſtratenſis Eccleſiæ Knechſtadienſis quondam Lectore, nunc Abbate & Prælato.

TOMULUS I.

Per XXXVI. Caſus

Exhibens Materiam de Conſcientiâ, Legibus, Peccatis, Fide, Spe, Charitate, Jure & Juſtitiâ.

EDITIO QUARTA.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
IN OFFICINA NOETHENIANA,
Unter gülden Wagen. MDCCLII.
Cum Privilegio Sac. Caſ. Majeſtatis ſpeciali.

Bibliothek d. Capuciner Paderborn

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

CAROLUS SEPTIMUS DIvinâ favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ & Bohemiæ Rex, utriusque Bavariæ, & superioris Palatinatûs Dux, Comes Palatinus Rheni, Archi-Dux Austriæ, Landgravius Leuchtenbergæ, &c. Agnoscimus, & notum facimus tenore præsentium universis, quem in modum Nobis quondam SERVATII NOETHEN, Bibliopolæ Colonienſis, Hæredes humillimè supplicârint, quatenus Privilegium Cæsareum super Abbatis LEONARDI JANSEN Theologia morali universa in Octavo, dicto SERVATIO NOETHEN, die decimâ septimâ Decembris Annô millesimô septingentesimô trigesimô septimô ad sex annos benignè impertitum extendere, & iisdem ad alios decem annos concedere clementissimè dignaremur : Nos submissæ pariter ac æquæ eorum petitioni annuendum censuerimus, ac proinde authoritate Nostrâ Cæsareâ omnibus & singulis Bibliopolis, Bibliopegis, Typographis, & aliis quibuscunque rem librariam seu negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus, vetamus, & interdicimus, ne quis supra nominatam Abbatis JANSEN Theologiam moralem universam, sub hoc aliôve titulo per decem annorum spatium, ab hodierno die computandum, intra Sacri Romani Imperii ditionumque Nostrarum hæreditariarum fines recudere, vel aliis recudendam dare, aliorsûmve impressam apportare, vendere, vel distrahere, citra præfatorum impetrantium voluntatem, & assensum in scriptis obtentum, ausit vel præsumat : Si quis verò secùs faciendo Privilegium hoc nostrum Cæsareum seu interdictum violare, contemnereque præsumpserit, eum non solùm ejusmodi Exemplaribus, ubicunque locorum repertis, perperam quippe recusis seu apportatis (quæ dicti quondam SERVATII NOETHEN Hæredes sive propria authoritate sive Magistratûs illius loci auxilio sibi vindicare poterunt) de facto privan-

vandum, sed & quinque marcarum auri puri pœnâ, ærario seu Fiſco Noſtro Cæſareo, & parti læſæ ex æquo pendendâ, omni ſpe veniæ ſublatâ, mulctandum decernimus, dummodo tenor hujus Noſtri Privilegii in fronte libri impreſſus reperiatur, & conſueta quinque Exemplaria Conſilio Noſtro Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus itaque omnibus & ſingulis Noſtris & ſacri Romani Imperii & Dominiorum noſtrorum hæreditariorum ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Sæcularibus, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, dignitatis, aut ordinis exſtiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel Superiorum ſuorum loco aut nomine jus juſtitiàmque adminiſtrant, ne quemquam Privilegium hoc Noſtrum Cæſareum violare, ſpernere, aut transgredi patiantur, ſed, ſi quos contumaces compererint, conſtitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuſcunque modis idoneis coerceri curent, quatenus & ipſi graviſſimam Noſtram indignationem, prædictamque pœnam evitare voluerint. Harum teſtimonio litterarum manu Noſtrâ ſubſcriptarum, & Sigilli Noſtri Cæſarei appreſſione munitarum, quæ dabantur Francofurti ad Mœnum die trigeſimâ primâ Januarii Annô milleſimô ſeptingenteſimô quadrageſimô quartô, Regnorum Noſtrorum Romani & Bohemici tertiô.

CARL mpp.

(L. S.)

Vt. Joannes Georgius Comes
à Kônigsfeld.

Ad Mandatum Sacræ Cæſareæ Majeſtatis proprium.

J. J. Hayeck de Waldſtâtten mpp.

Ad

Ad Lectorem amicum.

ECce habes amice Lector totam Theologiam Moralem per Casus non fictos aut Metaphysicos, sed practicos expositam, idque stylo simplici & claro, methodo tam docentibus quàm discentibus perfacili, præmissis enim explicatisque principiis generalibus subjungitur practica eorundem ad Casus particulares applicatio, insertis suo loco Propositionibus à sacra Sede condemnatis, ut doctrinam sanam ab erroneâ & noxia faciliùs secernere valeas: nolui esse prolixior, ne opus ad nauseam Lectoris excresceret; nec æquo brevior, ne vel obscuritas sensum everteret, vel deesset, quod scientiæ avidior desiderare posset: si erraverit stylus, benevolentiâ connivebis; si typus, menda silendo corriges; si authoritas allegata fuerit prolixior, utique non improbabis, nam studio fuit quæsita, moralis enim doctrina non proprio, sed alieno comprobanda erat testimonio, omnia sub Censura S. Romanæ Ecclesiæ, à qua si unum jota aut unus apex aberret, hisce revocatum volo. Vale & fruere.

LICENTIA

Illustriss. & Reverendissimi D. Generalis Sacri Ordinis Præmonstratensis.

NOS Fr. CLAUDIUS HONORATUS LUCAS Præmonstrati ABBAS, & totius S. Ordinis Generalis, præviis Licentiâ Prælati proprii & Approbatione Censoris ac examine quorundam Doctorum Theologorum concedimus Licentiam Typis mandandi manuscriptum R. P. LEONARDI JANSEN, cui Titulus est: *Theologia Moralis universa per Casus practicos exposita* Dat. Præmonstrati 4. Jan. 1725.

AP-

Approbatio Doctorum.

THEOLOGIA MORALIS universa per Casus practicos exposita, Authore A. R. D. F. LEONARDO JANSEN Ordinis Præmonstratensis, Ecclesiæ Knechstedensis Canonico Presbytero, p. t. Priore, & Casuum Professore, à nobis infrascriptis in almâ Universitate Colonienſi Ss. Theologiæ Doctoribus, & Professoribus publicis, & ordinariis perlecta, & examinata nihil habet aut fidei, aut bonis moribus adversum; ac præterea ob doctrinæ, quam continet, perspicuitatem, & soliditatem Theologiæ Candidatis instruendis utilis, aliisque quibus animarum cura incumbit, informandis, ac dirigendis idonea est. Proinde digna, quæ typi beneficio in lucem prodeat. Ita censemus Coloniæ 17. Augusti 1725.

JOANNES SUTGEN Ss. Theologiæ Doctor ac Professor publicus & ordinarius, Parochialis Ecclesiæ ad SS. Apostolos Pastor, ejusdemque Perinsignis, nec non Archi-Diaconalis ad Mariæ Gradus Collegiatarum Ecclesiarum Colonienſium Canonicus respectivè Capitularis mpp.

ANDREAS ESSER Societatis JESU, Ss. Theologiæ Doctor ac Professor publicus & ordinarius mpp.

Censura Ordinarii.

THEOLOGIA MORALIS per A. R. D. F. LEONARDUM JANSEN Ordinis Præmonstratenſis Eccleſiæ Knechſtedenſis Canonicum Presbyterum ac p. t. Priorem citra omnem Fidei ac morum errorem, animarum Curatorum ac Theologiæ Candidatorum gratiâ per Caſus practicos nervosè expoſita Typi beneficio publicanda cenſetur. Datum Colon. 25. Aug. 1725.

JO. GEORG. MOLITORIS Ss. Theol. Doctor, Perilluſtris S. Gereonis Canon. Sereniſſimi Principis Electoris Colonienſis Conſiliarius Eccleſiaſticus, Ejusdemque per Civitatem ac Archi-Diœceſin Colonienſem Librorum Cenſor Ordinarius m. pp.

IN-

INDEX CASUUM
PARTIS PRIMÆ.
EX
TRACTATU
DE CONSCIENTIA,
SEU
Regula interna Actuum humanorum.

CASUS I.

DE Conſcientia in genere, & in ſpecie, de vin- & invincibiliter erronea. pag. 1

CASUS II.

De Conſcientia dubia. 14

CASUS III.

De Conſcientia probabili. 26

CASUS IV.

De Conſcientiâ perplexâ & ſcrupulosâ. 47

DE REGULA EXTERNA
Actuum humanorum, ſive de Legibus.

CASUS V.

De eſſentia & proprietatibus Legum. 53

CASUS VI.

De subjecto Legum, seu de iis, qui legibus obligantur. Item de abrogatione, derogatione & dispensatione Legum. 70

EX TRACTATU DE PECCATIS.

CASUS VII.

De natura, divisione, & specifica distinctione peccatorum. 85

CASUS VIII.

De distinctione peccatorum numerica. 95

CASUS IX.

De morosis delectationibus, desideriis, aliisque pravis affectibus. 102

CASUS X.

De peccato mortali & veniali. 110

CASUS XI.

De peccatis capitalibus in genere, & de superbia, avaritia, luxuria in specie. 115

CASUS XII.

De Invidia, Gula, Ira, Acedia. 134

EX TRACTATU DE FIDE, SPE ET CHARITATE.

CASUS XIII.

De natura, divisione, & necessitate Fidei. 146

CASUS XIV.

De præcepto in- & externo Fidei, & de vitiis Fidei oppositis. 159

CA-

CASUS XV.

De Spe Theologica, & vitiis eidem oppositis. 177

CASUS XVI.

De charitate Theologica, ejúsque obligatione & vitiis oppositis. 185

CASUS XVII.

De charitate, prout obligante ad elëmosynam. 198

CASUS XVIII.

De charitate, prout obligante ad correctionem, & denuntiationem fraternam. 205

CASUS XIX.

De charitate, prout prohibente scandalum. 212

CASUS XX.

De actione, à qua quis abstinere debet, ut evitet scandalum. 221

EX TRACTATU
DE JURE, ET JUSTITIA.

CASUS XXI.

De Natura, & divisione Juris, ac Justitiæ. 233

CASUS XXII.

De modis acquirendi rerum dominium. 238

CASUS XXIII.

De modo acquirendi dominium per præscriptionem. 250

CASUS XXIV.

De Dominio Clericorum. 271

CASUS XXV.

De dominio seu potiùs paupertate Religiosorum in particulari. 280

CA-

CASUS XXVI.

De dominio Communitatis religioſæ, & diſpoſitione Superiorum, Officialium, & Beneficiatorum. 291

CASUS XXVII.

De injuſtitia & in ſpecie de illegali circa tributa, gabellas &c. 297

CASUS XXVIII.

De injuſtitiâ diſtributivâ. 304

CASUS XXIX.

De Furto. 309

CASUS XXX.

De furtis Conjugum. 319

CASUS XXXI.

De furtis Filiorum, Servorum, &c. 325

CASUS XXXII.

De Cauſis à furto excuſantibus. 330

CASUS XXXIII.

De injuſtitia in bonis corporis, & ſpeciatim de occiſione ſui, & Innocentis. 339

CASUS XXXIV.

Qualiter liceat occidere malefactores & injuſtos aggreſſores. 353

CASUS XXXV.

De Bello & Duello. 363

CASUS XXXVI.

De injuriis in bonis famæ & honoris. 372

EX

EX
TRACTATU
DE CONSCIENTIA,
SEU
Regula interna actuum humanorum.

CASUS I.

De Conscientia in genere; & in specie; de vin- & invincibiliter erronea.

A *Bellius pastor studiorum incurius*, 10. *putat quaslibet distractiones sub officio Missæ esse mortale, nihilominus sæpe distrahitur; ibid.* 11. *Varias cogitationes admittit, nesciens, an sint graviter, an venialiter malæ, iisque ex post omnino assuefactus sine remorsu conscientiæ inhæret.* 12. *Jejunium sæpe promulgat, dum non est præceptum, dum autem est, sæpe obliviscitur.* 13. *Laborantes ignorantiâ fidei, præceptorum Dei, & Ecclesiæ, item putantes se non esse obligatos ad dimittendas occasiones proximas, ad ignoscendum inimico, ad explicanda peccata merè interna non admonet, eò quòd credat eos monitioni non esse parituros.* Pro resolutione examinabitur 1. Quid sit conscientia speculativa

& practica. 2. Vera & falsa. 3. Vincibilis & invincibilis, ethicè & physicè recta. 4. An necessariò sit certa. 5. An obliget erronea. 6. An actus ex ea secutus sit moraliter bonus. 7. An detur ignorantia invincibilis in materia juris naturalis. 8. Quid de conscientia vincibiliter erronea.

1. QUÆRES I. Quid, & quotuplex sit conscientia?

℟. 1. Conscientia est dictamen practicum intellectûs, dictans, quid hìc & nunc licitè & honestè fieri possit, debeat, aut non debeat: est communis. *Dicitur* 1. Dictamen intellectûs, & non voluntatis, ùt vult *Durand.* quia conscientia est quasi scientia, vel judicium de honestate, vel inhonestate actûs, scire autem & judicare indubiè ad intellectum pertinet. *Dicitur* 2. Dictamen practicum, hoc est, immediatè dirigens operationem hìc & nunc ponendam; nam conscientia *consequens*, quæ scilicet consequitur operationem eámque approbat, vel reprobat, non est propriè conscientia, sicut nec conscientia *speculativa*, quæ immediatè non versatur circa actionem hìc & nunc ponendam, sed solùm in genere dicit quid sit, vel non sit licitum, præceptum, vel non præceptum: v. g. omni die festo est obligatio audiendi Missam; conscientia autem propriè talis, seu dictamen *practicè practicum* dicit: tibi non impedito hoc die audiendum est Sacrum.

2. ℟. II. Variè dividitur conscientia etsi minùs proprie: nam 1. alia est *antecedens*; alia *consequens*; alia *practica*, alia *speculativa*, de quibus jam dictum est.

2. Considerata in ordine ad objectum alia vocatur *directa*, quæ de objectis secundùm se consideratis aliquid enuntiat; ùt si dicam, parentes sunt honorandi; hodie est audiendum sacrum &c. alia

reflexa

reflexa, quæ enunciat aliquid de objectis certo modo cognitis; ùt cum dico: quod prudenter judico esse amandum, hoc honestè amo; quod prudenter judico esse licitum, hoc mihi est licitum.

3. Conscientia in ordine ad subjectum in quo est, alia dicitur *tenera*, quæ sollicitè curat vitare omnia peccata tam levia quàm gravia: alia *laxa*, quæ solùm curat vitare gravia. Alia *pharisaica*, quæ magna parvi, & parva magni æstimat secundùm illud Matt. 23. *excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Alia *cauteriata* per quam operans ob depravatum animum est veluti insensibilis ad instinctus vel motus honestos, de quâ Apostolus 1. Tim. 4. *& cauteriatam habentium suam conscientiam.*

4. Ex modo quo dictat aliquid esse bonum vel malum, alia est *obligans*, alia *permittens*, alia *consulens*. Obligans subdividitur in *præcipientem* & *prohibentem*.

5. In ordine ad objectum motivum alia dicitur *certa*, alia *probabilis*, alia *dubia*, alia *perplexa*, alia *scrupulosa*, de quibus in seqq.

6. In ordine ad objectum materiale alia est *vera* seu *recta*, quæ dictat esse licitum vel illicitum, quod revera tale est. *Alia falsa* seu erronea, quæ illicitum dicit esse licitum, vel ècontra: potest autem contingere, quòd conscientia speculativa sit certa, practica verò falsa, vel dubia, ùt si intellectus dicat: Christiani in die Paschatis tenentur audire Sacrum, & inde inferat, ergo etiam ego infirmus. Vel ècontra conscientia speculativa sit falsa, & practica certa, ùt si ex hoc quod erroneè judicem nullum in vigilia S. Matthæi obligari ad jejunium, inferam, etiam me infirmum non obligari.

Conscientia *erronea* iterum est duplex, alia vocatur *vincibilis*, quæ scilicet adhibitâ morali dili- 7.

gentiâ (id est tali, quam homines prudentes in re alicujus momenti adhibere solent) vinci & deponi potest; alia *invincibilis*, quæ sic deponi non potest: item conscientia recta alia est solùm *recta physicè*, & idem est, quod vera seu conformis objecto; vel etiam est *recta ethicè*, seu conformis appetitui recto, hoc est parato implere omnem Dei legem, quamvis à parte rei sit falsa, v. g. si aliquis de hostiâ à sacerdote post consecrationem elevatâ temerè dicat: hæc hostia non est consecrata, ideóque nec adoranda, hæc conscientia, exsuppositò, quòd sacerdos non sit validè ordinatus, est vera seu physicè recta, non tamen est recta ethicè seu conformis appetitui recto, utpote temeraria; è contra si de eâdem hostiâ dicas: hæc hostia est consecrata, ideóque adoranda, habebis conscientiam ethicè, non physicè rectam.

4. QUÆR. II. An & qualiter conscientia debeat esse certa?

℣. Conscientia practicè practica, seu dictamen ultimum debet esse ad minùs moraliter certum, vel saltem excludere omnem prudentem formidinem de oppositò. Est communis cum *D Th. quodl. 8. a. 13.* O. ubi dicit ad conscientiam requiri, ut *in nullam dubitationem adducatur*, & Ratio est, quia si ultimum dictamen non excludat omnem prudentem formidinem, posset quis meritò dubitare de honestate actûs, ideóque voluntas ageret cum dubio practico, seu consentiret in actum, quem cognoscit forsan esse inhonestum, & consequenter exponeret se periculo formaliter peccandi, & virtualiter contemneret legem, & in facto diceret, sive actus sit, sive non sit prohibitus, volo tamen eum ponere: idem dicendum, si dictamen ultimum tantùm niteretur motivo probabili cognito ùt tali:

tali ; motivum enim probabile eſt fallibile , hoc ipſo autem , quòd quis cognoſcat motivum ſuum eſſe fallibile , cognoſcit actum , quem hìc & nunc ponit , fortè eſſe inhoneſtum ; ideóque aget cum dubio practico. Econtra ſi conſcientia in ſe quidem ſit tantùm probabilis , bonâ autem fide credatur eſſe certa , ſufficiet ad regulandum actum honeſtum , quia excluditur omnis dubitatio & formido de inhoneſtate actûs ; ſi enim actus invincibiliter erroneus habitus pro vero ſufficiat ad actum honeſtum , vel ſaltem ad excludendum peccatum, cur non ſufficiat conſcientia merè probabilis , quæ bonâ fide habetur pro certa ?

Dixi *omnem prudentem formidinem.* Nam imprudens formido conſiſtere poteſt cum certitudine morali ſaltem imperfectâ , quæ ſufficit ad honeſtatem actûs , ut patet in ſcrupuloſis , & in iis , qui imprudenter dubitant de valore ordinis , qui non obſtante tali dubio ſunt ſatis certi de honeſtate ſui actûs , & de licito uſu ordinis ſuſcepti. Ratio à priori eſt , quia in moralibus non ſemper omnimoda & perfecta certitudo haberi poteſt ; & foret onus intolerabile , imò vix poſſibile excludere ſemper omne dubium etiam imprudens de licentia actionis,ideôque ſatìs eſt ſi tale dubium contemnatur.

QUÆR. III. Qualiter obliget conſcientia ? 5.

R. Conſcientia non tantùm recta , ſed & invincibiliter erronea præcipiens vel prohibens obligat ad ſui ſequelam , ita ut agens contra conſcientiam contrahat eam malitiæ ſpeciem , quam conſcientia dictabat eſſe vitandam , ùt ſi judices , te obligari ad mentiendum , v. g. ex charitate proximi , non mentiendo peccas contra charitatem : ſi falsò judices , hanc pecuniam eſſe alienam , & ideo reſtituendam , peccas contra juſtitiam , ſi non reſtituas ; & ſic de

aliis. Est communis cum *S. Th. 1. 2. q. 19. a. 5. Bonav. in 2. dist. 39. a. 1. q. 4.* quia, *quod non est ex fide* (seu secundùm conscientiam) *peccatum est, Rom. 14.* ideóque *c. litteras* de restitutione dicitur, *quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* & Ratio est, 1. quia habens talem conscientiam invincibiliter judicat existere legem Dei præcipientem v. g. mendacium, ergo si agat contra hoc dictamen suum, contemnit authoritatem Dei legislatoris, æque ac si lex reipsâ existeret; & econtrà si agat juxta hoc dictamen, reveretur authoritatem Dei. 2. Lex Dei non applicatur nobis per se ipsam immediatè sed per dictamen, conscientiæ, ergo quale est invincibile dictamen conscientiæ, talis respectu nostrî est lex Dei, ideóque conscientia dicitur intrinseca & immediata regula actuum humanorum, adeò quidem, ut actus conformis conscientiæ etiam invincibiliter erroneæ non tantùm careat omni culpâ, sed etiam sit positivè honestus, & moraliter bonus eâ bonitate, sub qua obligabat conscientia, ideóque in posito casu mendacium erit actus imperatus à charitate, ùt habet communissima apud *Teril. in reg. honest. moral. q. 3. Sporer hic n. 18.* Ratio est, quòd actus humanus sumat bonitatem & malitiam ab objecto, non secundùm se, seu prout est à parte rei, sed ùt cognito & proposito per intellectum, ergo si mendacium invincibiliter proponatur ùt bonum & obligatorium ex charitate, voluntas illud amplectens exercebit actum charitatis, & per consequens non solum durante conscientiâ erroneâ, sed & cognito errore licitum erit delectari de ejusmodi actu, non secundùm se prout est intrinsecè malus, sed in quantùm bene & honestè factus est ex errore invincibili.

6. *Dices* 1. Actus moraliter bonus debet procedere

dere ex ratione rectâ, sed judicium erroneum non est ratio recta, ergo.

2. Actus intrinsecè malus ex nulla circumstantia potest fieri bonus, atqui mendacium est intrinsecè malum, ergo nec ex circumstantiâ erroris invincibilis potest fieri bonum aut licitum.

3. Neque actus voluntatis imperans mendacium potest esse bonus, quia actus voluntatis specificantur ab objecto, atqui objectum seu mendacium manet intrinsecè malum, ergo.

4. Si mendacium hoc casu est moraliter bonum, ergo est à Deo ùt authore, sed absurdum est Deum esse authorem mendacii. *Nec dicas* ejusmodi mendacium esse à Deo permittente, non approbante; *nam* quod Deus præcipit, hoc non purè permittit, sed approbat, seu intendit, ut fiat, atqui tali casu mendacium à Deo præcipitur, quia si omittatur, peccatur contra legem charitatis, quæ est lex Dei, ergo.

5. Etiamsi judicem invincibiliter aliquod objectum esse revelatum, si tamen à parte rei revelatum non sit, non habeo actum fidei divinæ, ergo à pari, quamvis invincibiliter judicem mendacium esse licitum, quia tamen mendacium revera manet intrinsecè malum, voluntas mentiendi non erit bona sed mala.

6. Saltem actus imperans est ex objecto malus; pro objecto enim imperato habet mendacium, quod manet intrinsecè malum, ergo actus imperans est simpliciter malus: bonum enim est ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu.

7. Sequitur, quòd ille bene agat & mereatur qui invincibiliter credit tres personas in divinis esse tres Deos eósque amat.

℟. *Ad* 1. Actus moraliter bonus debet procedere

dere ex ratione semper rectâ physicè seu conformi objecto, N. rectâ ethicè seu moraliter, C.

Ad 2. Actus intrinsecè malus non potest ex circumstantiâ erroris fieri intrinsecè bonus, C. non potest fieri bonus extrinsecè & denominativè, N. mendacium manet intrinsecè & materialiter malum, denominatur tamen bonum ab actu imperante, qui non tendit in malitiam mendacii, quam non cognoscit, sed in bonum charitatis, à quo movetur.

Ad 3. Actus voluntatis non specificantur ab objecto secundùm se, sed ùt repræsentato per intellectum, ergo si nulla in objecto repræsentetur malitia, sed sola bonitas, actus non erit malus, sed bonus.

Ad 4. Mendacium in casu posito est tantùm extrinsecè & denominativè bonum, intrinsecè verò malum, ideóque à Deo approbari simpliciter, & præcipi non potest, sed Deus tantùm præcipit legem charitatis, ex qua operans per errorem invincibiliter subsumit: sed non possum hìc servare legem charitatis sine mendacio; quem errorem Deus permittit.

Ad 5. N. C. Motivum fidei est authoritas Dei per revelationem reipsa existentem interposita, ùt habet communis Theologorum; motivum voluntatis est bonitas repræsentata per intellectum, etsi à parte rei non insit objecto.

Ad 6. Actus imperans habet pro objecto malum cognitum ùt tale, N. cognitum sub ratione boni, C. ideóque est simpliciter bonus, quia nec partem malitiæ cognoscit.

Ad 7. N. seq. talis quidem bene agit moraliter, non tamen meretur, quia actus meritorius supponit actum fidei supernaturalis, quem ille non habet,

cùm

cùm fides supernaturalis non posset influere in actum falsum.

QUÆR. IV. An detur conscientia invincibiliter erronea in materiâ juris naturalis? 7.

R. Quòad universalissima juris naturæ principia, & conclusiones inde clarè & immediatè deductas non potest dari ignorantia vel error invincibilis, saltem ad longum tempus: ejusmodi enim principia cuilibet ratione utenti statim ipso naturæ lumine innotescunt; ùt: *declina à malo & fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; cuique tribuendum est suum* &c. Ea verò, quæ per difficiles discursus ex his principiis deducuntur, etiam à doctissimis ignorari possunt, v. g. an census germanicus sit licitus: an liceat occidere injustum invasorem pudicitiæ vel bonorum temporalium; an injustè damnatus ad venenum possit illud proprio ori ingerere &c. ita communissima cum *D. Th. 1. 2. q. 94. a. 6. & q. 100. a. 1. Viva op. 1. q. 3. a. 6. Pontas* V. *ignorantia casu 2. La Croix lib. 1. àn. 720.* ubi etiam argumenta adv. doctissimè refellit, est verò contra *Girken* & aliquos rigoristas; sed ratio nostra est, quia hæc & similia sæpe inter integras scholas controvertuntur, & re diligentissimè discussâ, nescitur pro qua parte stet veritas, an non igitur hæc ignorantia est invincibilis? quid dicam de rudibus, qui nec studuerunt nec instructi sunt? Quòd verò ignorantia hæc etiam excuset à peccato, certum est ex prop. 2. ab Alexand. VIII. damnata. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsâ, non excusat à peccato formali.* Ratio est quia peccatum necessariò est liberum.

Dices 1. Hæc propositio Jansenii damnata est ùt hæretica: *aliqua Dei præcepta hominibus justis*

volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent vires sunt impossibilia, deest quoque gratia, quâ possibilia fiant: sed si daretur ignorantia legis naturæ, illa lex foret impossibilis, quia incognoscibilis post adhibitam diligentiam, ergo.

2. Orando potest quis vincere concupiscentiam, ergo & ignorantiam. Et Deus facienti quod est in se, non denegat gratiam.

3. Lex invincibiliter ignorata foret fruſtra, quia incognoscibilis & observatu impossibilis.

℟. Omnia ista probant, nequidem dari posse ignorantiam invincibilem legis divinæ vel humanæ, quod est apertè falsum, ideóque nimium & nihil probant. In forma ad 1. dist. min. lex cognita foret impossibilis, N. non cognita, C. Jansenius volebat etiam leges aliquas ab homine justo cognitas esse impossibiles, & deesse gratiam, quâ possibiles fierent, quod est hæreticum.

Ad 1. N. C. quia oranti dantur gratiæ ordinariæ & sufficientes ad implenda præcepta & vincendas concupiscentias, non autem semper gratiæ extraordinariæ, qualis esset cognitio totius legis naturæ; & certè plurimi SS. Patres multùm orârunt, & tamen hanc notitiam non impetrârunt.

Ad 3. N. Ass. nam quamvis illa lex foret incognoscibilis respectu illius, qui laborat ignorantiâ invincibili; non tamen secundùm se & respectu aliorum, quorum plures illam indubiè cognoverunt.

8. QUÆR. V. An & qualiter obliget conscientia vincibiliter erronea?

℟. Conscientia vincibiliter erronea, quâ quis v. g. putat sibi esse pejerandum ad liberandum proximum, non obligat ad suî sequelam, sed est peccatum agere cum eâ & contra eam, ideóque debet deponi

deponi inquirendo veritatem, quia est vincibilis, ùt supponitur, & agere contra conscientiam seu non pejerare, esset agere id, quod judicatur esse malum, & contra charitatem proximi; agere autem cum conscientia esset pejerare in illis circumstantiis, in quibus inquirendo veritatem, poterat scire perjurium esse illicitum.

Qualiter autem monendus sit pœnitens in conscientiâ erroneâ constitutus, dicam suis locis; hìc sufficiat, quòd peccans ex conscientiâ vincibiliter erroneâ semper sit monendus, peccat enim formaliter: Item ante absolutionem semper monendus est errans vel ignorans necessaria necessitate medii, vel substantialia Sacramenti Pœnitentiæ, ùt si quis putet se non obligatum ad relinquendas occasiones proximas, ad ignoscendum inimico; &c. talis enim non haberet propositum efficax, eò quod voluntariè vellet permanere in actuali peccato vel periculo peccandi formaliter: de cætero errans invincibiliter non est necessariò monendus, nisì quando est spes fructûs, & sine gravi incommodo moneri potest. *Vid. cas. 18. n. 3.* His præmissis, ad casum 9.

Q. 1. Pastor tenetur sub mortali habere vel saltem intra breve tempus acquirere scientiam ad officium pastorale necessariam, aut beneficium resignare; qui enim obligatur ad finem, etiam obligatur ad media ordinaria & necessaria: idem tenet de Advocato, Consiliario, Medico, Chyrurgo & similibus; & si ad hoc parati non sint, sed pergant in suâ ignorantiâ functiones sui officii exercere, sunt in continuo statu damnationis, usque dum officium vel deponant, vel scientiam debitam acquirant, ratio est, quod alioquin clientes suos aut etiam alios, multorum & gravium damnorum exponant periculis: quod bene advertant horum confessarii. 10.

2. Ju-

2. Judicans omnes distractiones esse mortale, sive hoc fiat ex errore vincibili, sive invincibili, peccat mortaliter quoties voluntariè distrahitur, quia agit contra conscientiam graviter obligantem; si verò involuntariè distrahatur, non peccat, quamvis distractiones involuntarias putet esse mortale, quia non sunt liberæ, omne enim peccatum essentialiter est liberum.

11. 3. Quod varias cogitationes admittat, nesciens, an sint graviter, vel venialiter malæ, tripliciter intelligi potest, nam 1. si admittat cum ea animi comparatione, ut sit paratus eas admittere, sive sint, sive non sint mortale, semper peccat mortaliter; si verò admittat eas nolens considerare, an sint mortale, vel veniale, ne teneatur abstinere ab objecto delectabili, aut ne fiat scrupulosus, denuo peccat mortaliter, quia cùm nolit inquirere, an illæ cogitationes sint mortaliter malæ, & tamen iis voluntariè inhæreat, procedit malâ fide & scienter exponit se periculo peccati mortalis, & per consequens mortaliter peccat: si verò cognoscat illas cogitationes quidem esse malas, sed omnino præscindat, an sint mortaliter, an venialiter malæ, ùt præscindunt quandoque rudes pejerantes, contumelias vel detractiones proferentes &c. probabilius videtur non peccare mortaliter, quia non apprehendit malitiam mortalem nec obligationem ulteriùs inquirendi, ùt suppono; peccat autem venialiter, quia ad veniale sufficit cognoscere malitiam quamcunque. In praxi tamen videtur hoc rarò contingere, vel enim voluntas fortiter refugit tale objectum, & tum signum est, quòd intellectus apprehenderit malitiam mortalem; vel leviter refugit, & signum est apprehensam esse malitiam levem.

4. Quòd

4. Quòd autem istis cogitationibus assuefactus inhæreat sine remorsu conscientiæ, iterum duplicem habet sensum: vel enim significat, quòd nullum omnino habuerit actum intellectûs, quo cognoscat, has cogitationes esse prohibitas; jam clarum est, quòd non peccet, quia non advertit malitiam; si verò significet, quòd non habeat judicium sensibile, quod causet actualem anxietatem & timorem, habeat tamen aliquod judicium tenue & imperceptibile, quale habet perfectus Cytharœdus etiam imperceptibiliter se reflectens ad regulas artis, ac plerumque etiam peccatores consuetudinarii, certum est, quod peccetur juxta qualitatem materiæ aut finis. 12

5. Parochiani instructi has cogitationes non esse aperiendas in confessione, si sint rudes, & bonâ fide putent se à Parocho bene instructos, laborant conscientiâ invincibiliter erroneâ, & non peccant illas in confessione omittendo; si verò sint docti, & dubitent, an Parochus hìc & nunc erret, tenentur apud alios veritatem ulteriùs inquirere, item si confiteantur factum de quo inter Theologos controvertitur an sit peccatum grave vel leve, oportet ut pœnitens dicat qualem malitiam apprehenderit, gravem an levem: aut aliàs confessarius tenebitur hoc interrogare, qualis enim malitia apprehenditur, talis in actum refunditur. 13

6. Parochus promulgans suis jejunium, quando non est, peccat, quia injustè imponit subditis onus, ad quod non obligantur; nec obstat, quòd hoc fiat ex errore, nam hic error est vincibilis, cùm inspiciendo calendarium facilè tolli potuisset; parochiani tamen, qui Parocho promulganti credunt esse jejunium, peccant contra conscientiam peccato intemperantiæ, si non jejunent.

7. Gra-

7. Graviùs peccant qui certò aut clarè cognoscunt peccati malitiam quàm qui eam cognoscunt obscurè tantùm vel dubiè; quia sicut si malitia nullo modo sit cognita, etiam nulla contrahitur; sic si minùs sit cognita, minor contrahitur.

8. Monendi à parochis sunt parentes, ne pueris, ut eos ab actione aliqua de se non malâ aut solùm venialiter malâ deterreant, facilè dicant, illam actionem esse grave peccatum, vel mereri infernum; ne pueri post plenum rationis usum, apprehendentes in tali actione gravem malitiam, eam agendo etiam incurrant. Reliqua satis constant ex dictis.

CASUS II.

De Conscientia dubia.

Baldus variis angitur dubiis, 1. *Quoties argumenta fidei pro & contra excutit, putat se dubitâsse in fide.* 2. *Et ignorat, quid sit dubium juris & facti.* 3. *Quale peccatum sit agere cum conscientiâ dubia.* 4. *An in dubio juris & facti semper teneatur sequi tutiora.* 5. 6. 7. *An in dubio extra materiam justitiæ melior sit conditio possidentis.* 8. *Qua pars possideat.* 9. *Dubitat an lex existat, an sit promulgata, vel abrogata; an hæc vel illa consuetudo habeat vim legis; an votum emiserit, vel voto emisso satisfecerit; an Horas recitaverit, an cum debita intentione; an dispensatio vel absolutio à censuris sit valida.* 10. *An culpabiliter occiderit.* 11. *Percussit hominem dubitans, an esset Clericus.* 12. *An mortale admiserit, vel admissum sit legitimè confessus.* 13. *An habeat ætatem necessariam ad jejunium*

nium & sacros Ordines. 14. *An per sonitum duodecimæ nocturnæ dies jejunii transierit, & carnes comedere possit, vel econtra.* 15. *An mediam noctem cœnando excesserit, ideóque altero die nequeat celebrare.* 16. *An voverit sub mortali, an veniali, an calicem aureum vel argenteum, num ante vel post pubertatem.* Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit dubium? 1.

R. 1. Dubium est suspensio intellectûs non potentis se determinare pro alterutrâ parte contradictionis, adeóque dubium non est propriè apprehensio utriusque partis oppositæ, aliàs enim in rebus fidei pro & contra inquirens dubitaret voluntariè in fide, quod nemo dicit; neque est necessariò judicium de insufficientiâ, & incertitudine motivi. Quamvis plerumque ejusmodi judicium adsit, aut talis dispositio animi, quâ ita in rem propositam ferimur ut saltem virtualiter eam reputemus esse incertam. Si intellectus sit suspensus ex defectu sufficientis motivi ad judicandum, dicitur dubius negativè; si sit suspensus ex eo, quod pro & contrà habeat gravia motiva, dicetur dubius positivè.

2. Dubium aliud est Juris, aliud facti. *Juris* 2.
est, quando dubitatur de licentia actionis ponendæ, de obligatione legis, aut consuetudinis, vel etiam, ùt plures volunt, de valore actûs. *Dubium facti* est, quando dubitatur de aliis quàm de his, v. g. an aliquid sit factum, an Horæ recitatæ, an recta intentio adhibita, an peccatum admissum, an lex violata, an votum emissum &c. Utrumque dubium potest esse vel practicum, vel speculativum: si dubites in genere, an hæc vel ista lex obliget, habes dubium juris speculativum; si dubites, an certa lex te hìc & nunc obliget, habes dubium juris practicum.

QUÆR.

QUÆR. II. An & qualiter peccet, qui agit cum conscientia dubia?

3. R. Qui agit cum conscientia practicè dubia, hoc est, qui non habet dictamen ultimum certum, vel saltem excludens omnem prudentem formidinem, ne actio hìc & nunc ponenda fortè sit illicita, peccat illo genere peccati, de quo dubitat. Ratio est, quia talis sic est constitutus, ut virtualiter dicat, quamvis dubitem, an hæc vel illa actio mihi sit prohibita, tamen volo eam facere, ideóque quantùm est in se, contemnit legem: quòd si dubium practicum oriatur ex dubio speculativo, v. g. dubitas an hodie tenearis jejunare, eo quòd dubites, an hodie jejunium sit præceptum, debes primò diligenter inquirere in præceptum, inspiciendo calendarium, interrogando alios: si adhibitâ sufficienti diligentiâ præceptum nullum reperias, poteris te resolvere pro libertate, ùt statim dicam, nec tunc agis ex conscientiâ dubiâ, sed ex practicè certâ, v.g. hac: *Lex invincibiliter ignorata non obligat, hæc lex, si fortè est, ignoratur à me invincibiliter, ergo.*

4. QUÆR. III. An & qualiter in dubio, quod post diligens examen resolvere non possum, tenear sequi quod est tutius? tutius autem hîc vocatur, quod magis removet à periculo omnis peccati etiam materialis: sic si dubites an hodie obligeris jejunare, tutius est jejunare, quia si jejunes, ne quidem peccas materialiter; si verò non jejunes, potes peccare saltem materialiter, quia jejunium fortè est præceptum.

R. Cum communi contra *Wendrochium, Jul. Mercorum, Vinc. Baron, Girken* & paucos alios, in dubio non semper esse obligationem ad partem tutiorem.

Pro-

Probatur 1. Quia ipsa Ecclesia dispensat in Matrimonio rato contra sententiam tutiorem *S. Bonavent. & Scoti*, item in votis solennibus contra tutiorem *D. Th.*

2. Miles dubius de justitia belli potest bellare juxta *c. quid culpat. 23. q. 1.* cùm tamen non bellare esset tutius.

3. In dubio, an ager, quem bonâ fide teneo, sit meus, non teneor eum dimittere, etsi hoc foret tutius: item in dubio, an actus à Superiore præceptus sit licitus, possum obedire, quamvis tutius esset deprecari.

4. *Alexander VIII.* damnavit hanc 3. propositt: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*, sed probabilissima sæpe est minùs tuta, qualis est v. g. ea, quâ communiter docetur non esse obligationem statim pœnitendi post admissum mortale, cùm tamen statim pœnitere sit tutius.

5. Certum est, quòd tutò & prudenter sequar sententiam communem, sed quòd non sit obligatio in dubio semper sequendi tutiora, est communis & ferè omnium sententia contra paucos, ùt videre est apud *Teril. hic q. 22. Moya de opin. q. 6. § 2. & 3. & alios q. seq.* citandos, ergo.

6. Lex semper sequendi tutiora esset onus intolerabile, quia ne quidem liceret sequi sententiam probabiliorem contra legem, quæ rationes non tantùm probant pro dubio facti ùt aliqui volunt, sed etiam pro dubio juris, quando agitur de obligatione legis, ùt patet consideranti, & dubium de existentia legis vel voti, est dubium facti, ergo tunc saltem non erit obligatio sequendi tutiora. Deinde certum est, quod lex non sufficienter promulga-

mulgata & invincibiliter ignorata non obliget, sed lex sequendi semper tutiora in dubio juris non est sufficienter promulgata, cùm Doctissimi post studiosissimam inquisitionem eam existere negent, ergo. Jam dicta intellige de dubio negativo, nam in dubio positivo, in quo habetur grave motivum pro utraque contradictionis parte, possum eligere quamlibet partem etiam minùs probabilem, exceptis quibusdam materiis, in quibus ne quidem probabilior, sed semper tutior sequenda est, ùt dicam *Cas. seq.* Dum vero Canones & SS. Patres volunt in dubiis tutiora esse sequenda vel loquuntur de dubio practico, aut de certis tantùm materiis, vel id tantùm astruunt per modum convenientiæ, non per modum regulæ universaliter obligantis.

5. QUÆR. IV. An axioma juris: *in dubio melior est conditio possidentis*, non tantùm teneat in materia justitiæ, ùt fatentur ferè omnes, sed etiam in materia aliarum virtutum?

℟. Affirmativè. *Henriq. Suar. Filliut. Martinet. tom. 1. moral. c. 1. q. 9. n. 3. Sanch. l. 1. mor. c. 10. Tamb. Sporer n. 75.* & plures apud *La Croix lib. 1. n. 502. Salas p. 2. t. 8. d. un. sect. 18. n. 166. Mezger de consc. disp. 12. a. 3. n. 10. Herinx, Joan. à S. Thom. d. 12. a. 4. n. 8. Moya cit. q. 5. n. 11. Viva opusc. 2. q. 3. a. 4. Renz. part. 3. disp. 5. q. 3. a. 6.* Ratio est 1. Quia ideo in materia justitiæ prævalet bonæ fidei possessor, quia ipsa possessio in dubio est aliqua præeminentia, ob quam possessor non debet privari re, nisi probetur esse non sua; item possessor est quasi reus, & alter, qui petit, est actor, in dubio autem favendum est reo secundùm *Reg. jur. 154. ff. de reg. jur.* atqui in materia aliarum virtutum libertas, quæ juxta *R*

122. *ff. de reg. jur.* omnibus rebus est favorabilior, etiam sæpiùs est in possessione contra legem, aut lex contra libertatem : sic in materia Religionis, si dubitem, an voverim, non obligor voto; è contra in materia obedientiæ si dubitem, an lex Superioris sit justa, subditus tenetur obedire ; in dubio, an valeat matrimonium bonâ fide jam contractum, teneor reddere debitum, ùt habet *communissima*, sed non potest horum dari alia ratio, quàm quòd libertas, Superior, & matrimonium sint in possessione sui juris, ergo. *Si dicas* cum *Fagn. in c. ne innitaris à n. 190.* possessio est tantùm circa res, quarum potest haberi dominium, sed res, quarum potest haberi dominium, pertinent ad materiam justitiæ, ergo. *Deinde*, ideo in materia justitiæ melior est conditio possidentis, quia in dubio possessor præsumitur esse verus dominus, atqui præsumptio veri dominii non tenet in materia aliarum virtutum, ergo. *Contra est*, etiam homo est suo modo dominus & possessor libertatis & innocentiæ, nam dicitur quis dominus & possessor agri, beneficii, honoris, quamdiu nullum obstat factum, jura, leges, quæ dominium vel possessionem istam infirment, tenet quippe hæc omnia tanquam sua, si non corporis, saltem animi jurisque adminiculo suffultus, cur non ergo quis dici posset dominus & possessor innocentiæ & libertatis, quando illa nullo contrario facto vel jure infirmantur ? siquidem illa penes se habet jure naturæ contradita, ergo sicut in dubio est præsumptio pro possidente agrum, sic & in dubio an sit lex, est præsumptio pro libertate possidente, sive illam libertatis possessionem voces veram, sive minùs strictè talem; sicut in criminalibus tamdiu est præsumptio pro Rei innocentiâ, quamdiu non probatur

nocens, sive illam præsumptionem voces possessionem innocentiæ, sive non, est cavillatio de nomine, & in dubio favendum esse possessori, est æquitatis naturalis, quæ tam in quàm extra materiam justitiæ locum habere debet.

6. 2. Illud est in possessione & præeminentiâ, pro quo est præsumptio juris, sed in dubio an existat lex, votum, juramentum &c. præsumptio est pro libertate, nam libertas ante dubium de lege erat certa, contra certam autem libertatem non prævalet lex dubia, & existentia legis vel voti est quid facti, quod non præsumitur.

3. In dubio possum retinere agrum bonâ fide possessum, etsi sit periculum materialis injustitiæ, ergo quando libertas est in possessione, possum stare pro libertate cum periculo peccandi materialiter contra legem; non enim est minor obligatio vitandi periculum peccati contra justitiam, quàm contra alias virtutes.

Dices 1. Ideo in materia justitiæ possessio in dubio favet possessori quia facit præsumptionem de veritate, puta quòd possessor sit verus Dominus rei possessæ, cum ordinariè, qui possidet, rem suam possideat, eò quòd res non soleat tradi & relinqui nisi vero domino; atqui in materia aliarum virtutum possessio regulariter non facit præsumptionem de veritate pro parte quæ possidet: ergo. *Prob. min.* qui dubitat v. g. an sonuerit duodecima nocturna ante diem Veneris, & per consequens an adhuc possit comedere carnes, quamvis sit in possessione suæ libertatis, illa tamen possessio non dat ei præsumptionem de rei veritate, id est, quòd potiùs non sonuerit duodecima, quàm sonuerit, & consequenter quòd possit potiùs comedere,

quàm

quàm non comedere carnes. Ecce præcipuum partis adv. fundamentum.

Confirm. Vel enim libertas physica possidet contra legem, vel moralis; non physica, hæc enim maneret quamvis lex contraria agnosceretur, & tamen tunc non possideret contra legem; nec moralis, nam de hac ipsa dubitatur an adsit quando dubitatur de lege, ergo hæc non est in certâ possessione contra legem.

℟. IV. Maj Nam etiam in materiâ justitiæ possessio non semper facit præsumptionem de veritate, quòd possessor v. g, sit magis dominus agri, quàm non possidens; posito enim casu, quòd ager quem possides, sit æque vel magis probabiliter non tuus, sed Petri; adhuc tibi favet lex justitiæ, & neque in foro in-neque externo teneris restituere agrum, quia æquitas naturalis non permittit ut de certâ agri possessione ejiciatis propter jus Petri incertum, etsi forsan probabilius aut æque probabile: ergo melior conditio possidentis non semper fundatur in præsumptione veritatis; quod adhuc clariùs patet in dubio delicti, in quo semper favetur Reo, quamvis forsan sit major præsumptio veritatis contra quàm pro Reo; & alia hujus ratio dari non potest, quàm quòd Reus sit in certâ possessione innocentiæ, famæ & vitæ, quâ eum privari ob delictum incertum vetat æquitas naturalis. Ergo cum homo, non minùs sit dominus & possessor libertatis suæ, quàm famæ & innocentiæ, æquitas naturalis pariter exigit, ut per superveniens dubium de lege, hac possessione non privetur.

℟. I. *Ad Confirm.* Idem solvendum esse omnibus circa possessionem libertatis in materiâ justitiæ.

℟. 2. Possidere libertatem physicam ob ratio-

nem jam datam. Et certè sicut possessor agri, non obstante dubio speculativo, quòd ager fortè non sit suus, adhuc sibi format conscientiam practicè certam quòd non teneatur restituere agrum, sic in dubio an existat lex, sum practicè certus, quòd non obliger lege quamvis fortè existat lex.

Dices 2. In materia justitiæ lis est inter hominem & hominem, in materia aliarum virtutum lis est inter hominem, & legem Dei, ergo meritò favendum est Deo, sicut in dubio favetur Ecclesiæ, matrimonio, doti & aliis causis piis. R. In materia justitiæ etiam lis est de lege Dei, quæ præcipit, non retinere rem alienam invito domino; & tamen in dubio possessor eam retinere potest cum periculo materialis injustitiæ, ergo in materia aliarum virtutum etiam stari potest pro libertate possidente cum periculo peccandi materialiter contra legem. Quòd in dubio favendum sit causæ piæ, habetur ex lege positivâ Ecclesiæ, quòd verò in dubio semper sit eligendum tutius seu standum pro lege contra libertatem, nullâ lege probari potest.

7. *Instabis* 1. In dubio obediendum est Superiori, Deus est omnium superior & est in possessione juris præcipiendi. 2. Lex naturalis & divina est æterna, ergo antecedit & possidet contra libertatem humanam.

R. 1. *Retorquendo*, Lex justitiæ est naturalis & divina, ergo in dubio tenetur possessor Deo obedire, & agrum restituere; item lex justitiæ est æterna & prior, ergo possidet contra possessorem agri.

R. 2. In dubio, an sit vel non sit lex, obediendum est Superiori N. in dubio, an lex jam existens sit justa, obediendum est superiori, C. nam

tum

tunc lex est in possessione, & non aliàs. *Ad 2.* Lex naturalis & divina existens & sufficienter promulgata est in possessione contra libertatem C. non existens aut non sufficienter promulgata, ideóque inculpabiliter ignorata, veluti hæc, est in possessione contra libertatem N. Idem adversarii coguntur respondere de possessore in materia justitiæ, in quam præcipua eorum argumenta evidenter retorqueri possunt.

QUÆR. V. Quæ pars sit in possessione? 8.

R. Illa est in possessione, pro qua est præsumptio juris, seu quæ onus probandi in aliam rejicit. Pro illa autem est præsumptio, quæ vel est certa, vel est prior, vel saltem magis favorabilis dubitanti: v. g. dubitas post diligens examen de existentia legis, voti aut juramenti, vel de essentiali constitutivo aut requisito legis, putà an lex sit promulgata, usu recepta, an consuetudo habeat vim legis; non obligaris voto, lege, aut consuetudine, quia libertas est in possessione; nam ante dubium de lege, vel voto certò eras liber à lege & voto, ergo tibi probari debet, quòd existat lex vel votum, neque certa libertas tollitur per legem dubiam. Econtra si certus sis existere legem, votum, vel juramentum, & dubites, an lex cesset, an voto satisfeceris, vel ab eo sufficienter excusatus sis; possessio est pro lege, voto, aut juramento, quia lex, votum, juramentum sunt certa, solutio autem, & excusatio incerta, & dubia; debito autem certo non satisfit per solutionem vel excusationem incertam. *Suar. de leg. l. 6. c. 8. n. 7. Mezg. l. c.* quid verò tenendum sit si lex sit certa, & impletio legis solùm sit probabilis, dicam *Cas. 5. n. 18.*

9. QUÆR. VI. Quid in dubio facti?

℟. Observanda est regula apud omnes recepta teste *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 30. Factum in dubio non præsumitur, sed demonstrari debet. leg. in bello §. facta ff. de captivis.* Si tamen principale factum sit certum, & dubitetur tantùm de accessorio, quod de jure faciendum erat, vel fieri solet, tale accessorium præsumitur: v. g. orâsti horas, audivisti Missam, explêsti pœnitentiam, sed dubitas, an cum debita in-& attentione; es confessus, & dubitas, an cum sufficienti examine vel proposito: in his omnibus accessorium præsumitur; & generaliter quando omnia externa in confessione, oratione, promissione & similibus posita sunt, actus interni in dubio præsumuntur, etiam ex hoc capite, quia in dubio standum est pro valore actûs, ideóque dispensatio, absolutio à censuris vel reservatis in dubio censentur valida, & hæc præsumptio fortior est, quàm possessio legis contrariæ. *Dian. p. 4.* 10 *t. 3. res. 45. & 46.* Si ipsum factum principale sit dubium, hoc ipsum nunquam præsumitur, excepto solo dubio commissi homicidii, in quo dubitans censetur irregularis in foro tam in quàm externo, sic enim statuitur *in c. significâsti & c. penult. de homic.*

11 QUÆR. VII. Quæ hic ulteriùs pro praxi deducenda?

℟. Seqq. 1. Si percussisti hominem, quem timebas esse clericum, si ex post adhibitâ diligentiâ non possis rescire, an sit clericus, vel laicus, in animo quidem es sacrilegus, non tamen quòad incurrendam excommunicationem: item suscepisti sacros Ordines cum dubio de sufficientia ætatis, teneris quidem abstinere ab usu Ordinum, usque dum ætatem certè consecutus fueris, non tamen

es su-

es suspensus, nisi constet tibi revera ætatem legitimam defuisse, quia delicta consummata & inde consequens pœna in dubio præsumi non debent, *odia enim restringi, favores convenit ampliari. reg. 1. Jur. in 6.*

2. Si dubites, an admiseris mortale, & per consequens, an tenearis illud confiteri, ex communi sententiâ & maximè propter authoritatem antiquorum ferè omnium teneris confiteri, quamvis oppositum etiam sit probabile, eò quòd delicta non præsumantur, & in dubio absolvendus sit reus vel maximè tunc, quando crimen ne quidem probabiliter probari potest. *Vid. cas. 97. n. 23.* 12

3. In dubio, an quis expleverit annum vigesimum primum, si post accuratam inquisitionem dubium vincere non possit, non tenetur jejunare, quia libertas est in possessione, & mutatio ætatis, quæ est aliquid facti, non præsumitur, ideóque in tali dubio Subdiaconatum suscipere non poterit. 13

4. In dubio, an dies jejunii per sonitum duodecimæ nocturnæ transierit, non potes comedere carnes, quia dies jejunii est in possessione, certum enim est, diem jejunii extitisse, & incertum est, an transierit; è contra, si dubites, an dies jejunii cœperit, possessio est pro die libero, & mutatio temporis est quid facti, quod non præsumitur. 14

5. Sacerdos, qui dubitat, an mediam noctem cænando excesserit, juxta *Laym. n. 36.* potest altero die etiam ex sola devotione celebrare, eò quòd pia mater Ecclesia non sit censenda tam strictè obligare in dubio: ego id verum judico, si adsit aliqua causa celebrandi, etsi non omnino gravis. 15

6. Si voveris, & dubites, an sub veniali, an sub mortali, an calicem aureum, an argenteum, an religionem in genere, an in specie, & generaliter, 16

si dubites de modo contractæ obligationis, tutò præsumitur id, quod minus est, & favorabilius, nisi sit præsumptio fortior in oppositum.

7. In dubio, an votum emissum sit in pubertate, potest pater vel tutor illud irritare, tum quia mutatio ætatis non præsumitur, tum quia Superior in dubio non est spoliandus suo jure & authoritate. Plura alia dubia circa leges *V. cas. 5. n. 18.* circa obligationem restituendi *cas. 38. n. 18.* circa vota *cas. 68. q. 3. cas. 69. q. 2.*

CASUS III.

De Conscientia probabili.

CAto Theologus interrogatur 1. *Quid sit opinio probabilis in-& extrinsecè.* 2. *Quòad se, & quòad nos; tenuiter, certò & probabiliter probabilis.* 3. *An ex hoc sit verè probabilis, quòd doceatur ab uno Recentiore.* 4. *An una opinio possit esse alterâ probabilior, vel æquè probabilis.* 5. *Quæ vocetur tutior.* 6. *An liceat sequi tenuiter, dubiè vel probabiliter probabilem.* 7. *An liceat sequi minùs tutam circa valorem Sacramenti, aut in periculo realis damni.* 8. *An minùs probabilem sequi possit Judex.* 9. *Advocatus.* 10. *An Medici, Chirurgi.* 11. *An saltem id liceat in aliis materiis.* 12. *An Superior possit præcipere secundùm sententiam minùs probabilem, & an subditus teneatur obedire.* 13. *& seqq. Qualiter hic solvenda oppositu.* 18. *An liceat sequi sententiam à Sede Pontificiâ censuratam.* 19. *An alienam contra propriam.* 20. *An subditus contra propriam teneatur obedire.* 21. *An secundùm alienam liceat consulere in privatis & publicis.* 22. *An liceat sequi hanc & oppositam.* Pro meliori terminorum & casûs intelligentia: *Sup-*

Suppono sequentia. 1. Opinio est judicium incertum nitens motivo de se fallibili, vel infallibili apprehenso ùt fallibili : alia autem est probabilis, alia improbabilis. *Probabilis* dicitur, quæ nititur motivo absolutè & simpliciter gravi, id est, apto movere hominem prudentem & doctum ad assensum, perpensis etiam accuratè motivis oppositis, ideóque assentiens tali motivo non temerè, sed prudenter assentitur. *Improbabilis* est, quæ non nititur tali motivo. 1.

2. Probabilitas alia dicitur opinioni *intrinseca:* quæ scilicet petitur ex veritate ipsi rei intrinseca; alia est *extrinseca*, quæ petitur ab authoritate Doctorum ita sentientium : hæc authoritas non facit veram probabilitatem, nisi quatenus præsumitur fundari in rationibus intrinsecis verè gravibus.

3. Alia opinio dicitur probabilis *quòad se*, quæ à parte rei pro se habet grave motivum, licèt fortè à nobis non cognoscatur ; alia probabilis *quòad nos*, quæ à nobis invincibiliter judicatur habere grave motivum, quamvis fortè non habeat : & hæc iterum dividitur in certò, & in probabiliter tantùm probabilem, in dubiè & tenuiter probabilem. *Certò probabilis* est, cujus probabilitas nobis certò absque formidine oppositi innotescit. *Probabiliter probabilis*, cujus probabilitas nobis tantùm probabiliter innotescit, sic sententia, quam scio doceri à D. Thoma & ejus schola, est mihi certò probabilis, si autem ab uno homine fide digno dicatur mihi, illam doceri à schola Thomistica, erit mihi tantùm probabiliter probabilis, quia authoritas unius non facit certitudinem. Opinio est *dubiè probabilis*, si dubitetur, an habeat motivum grave; est *tenuiter probabilis*, si pro se habeat leve funda- 2.

fundamentum non sufficiens movere hominem prudentem ad assensum.

3. 4. Non ideo propositio est probabilis, quòd doceatur ab uno Authore etiam impresso, uti certum est ex propos. 27. damnata ab Alexandro VII. *Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dummodo non constet rejectam esse à Sede Apostolicâ tanquam improbabilem*, idque vel maximè, si doceat contra communem; nam quamvis authoritas unius viri docti secundùm se possit esse gravis, non tamen est talis, prout opponitur communi sensui aliorum, pariter proborum & in arte peritorum, nisi novam & gravem adferat rationem ab aliis non inventam, nec facilè solubilem, idque præcipuè in materiâ ab aliis non ventilatâ, ùt bene notat *Mezger sup. a. 2. n. 7.* Rudiores tamen in dubiis & obscuris tutò sequi possunt consilium Confessarii, Superioris vel alterius viri, de quo est communis opinio, quòd sit probus & intelligens, quia foret onus nimiùm grave, si ejusmodi homines tenerentur plurium sibi fortè contrariantium opiniones exquirere.

4. 5. Aliquæ propositiones sunt æquè probabiles, ita ut intellectum, quantùm est ex se, æquè fortiter alliciant ad assensum; aliquando una ex oppositis est probabilior, quæ scilicet magis fortiter ad assensum allicit, non tamen necessitat intellectum, quia est interta & inevidens, ac pro opposito etiam est motivum grave. *Reiffenstuel in Theol. mor. t. 1. dist. 3. n. 43.* An verò intellectus in concursu motivi æquè vel magis probabilis possit directè assentiri minùs, vel æquè probabili, non facit ad praxin, nec opus est ad formandam conscientiam practicè certam, sed ad hoc sufficit, quòd intel-

intellectus reflexè judicet stare pro utraque parte motivum grave, adeòque se prudenter & non temerè sequi posse utramque. Vide tamen, si lubet, *Teril. sup. Mezger. a. 5. La Croix à n. 398.*

6. Illa opinio hìc vocatur tutior, quæ stat pro lege, ideóque removet à periculo etiam materialiter peccandi, unde patet, minùs probabilem posse esse magìs tutam, qualis v. g. est hæc: post admissum peccatum est obligatio statim pœnitendi, in tali casu licitum esse sequi sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, omnes concedunt, & ad oculum patet; quis enim dicet me peccare statim pœnitendo, quamvis fortè sit longè probabilius, quòd non sit obligatio statim pœnitendi? His præsuppositis famosissima simul, & intricatissima est quæstio inter Theologos de usu conscientiæ seu sententiæ probabilis, aliis contendentibus semper tutiora vel saltem probabiliora sequenda esse; aliis ècontra affirmantibus ad fundandam conscientiam practicè certam aliquando sufficere quamvis opinionem verè probabilem etiam minùs tutam. Itaque 5.

Dico 1. Non est licitum sequi contra legem sententiam tenuiter, dubiè aut probabiliter tantùm probabilem, est *communis:* Ratio est, quia non possum in ea fundare conscientiam practicè certam, conscientia enim practica foret hæc vel similis, quod ago ex motivo gravi, ago prudenter & licitè, sed sequens sententiam tenuiter, dubiè, vel probabiliter probabilem, ago ex motivo gravi, ergo. Ubi vides *minorem* vel esse falsam, vel tantùm probabilem, ideóque & conclusio practica, quæ partem sequitur debiliorem, vel erit falsa, vel ad summum probabilis, non autem certa. Unde Alex. VII. justè damnavit prop. 3. *Generatim dum* 6.

pro-

probabilitate, sive intrinsecâ sive extrinsecâ quamvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

7. *Dico* 2. Quando agitur de valore Sacramenti, saltem circa conditionem ab Ecclesia non supplebilem, non licet sequi probabilem aut etiam probabiliorem, sed necessariò eligenda est tutior: v. g. est probabile, vel etiam probabilius aquam rosaceam esse verè aquam naturalem, attamen non licet eam adhibere in Baptismo, si aqua certò naturalis haberi possit: Ratio est, quòd illa probabilitas facere non possit, ut aqua rosacea sit certò sufficiens ad valorem Baptismi, ideóque Baptismus sine causa exponeretur periculo nullitatis, quod est contra reverentiam Sacramenti & charitatem proximi, qui fortè privatur Sacramento: ideóque Alexander VII. meritò damnavit propos. 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore.* Idem tenet in variis casibus, ubi est periculum realis damni, ùt, si sit probabile in via esse latrones, non possum citra necessitatem prudenter viam illam eligere; non possum è tecto projicere lapidem, si probabile sit transire hominem: quia illud damnum reale non removetur per judicium etiam prudentissimum: de quo plura vide infra *n.* 17. Aliud est, si agatur de sola licentia vel honestate alicujus actionis; tunc enim probabilitas causat errorem invincibilem, & conscientiam practicè certam, & per consequens removet omne periculum peccandi formaliter, ùt mox dicetur. *Dixi supra* 1. Saltem circa conditionem ab Ecclesia non supplebilem; nam si conditio sit supplebilis ab Ecclesia veluti jurisdictio in Sacerdote, an tunc locum habeat usus sententiæ probabilis, dicam *Cas. 99. n. 6.*

Dix-

Dixi 2. Si aqua naturalis haberi possit, nam in necessitate, quando materia certa haberi non potest, debet sub conditione adhiberi materia probabilis, necessitas enim & salus proximi tunc excusant ab omni irreverentia.

Dico 3. Judex in civilibus non potest ferre sententiam juxta minùs probabilem, uti iterum certum est ex propos. 2. ab Innoc. XI. damnata: *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.* 8.

Ratio est 1. Quòd judex ex officio debeat judicare secundùm merita causæ, & tanquam lanx viva propendere in eam partem, in qua est majus rationum pondus, atqui pro parte probabiliore sunt majora merita, seu majus pondus rationum, ergo.

2. Judex admittit pernicioſum mendacium, si pro minùs probabili pronunciet, illámque dicat esse victricem, quæ est victa; illam esse potiorem, quæ est inferior.

3. Hæc est præsumpta Reipublicæ judicem constituentis voluntas, consensus populorum & tacitum pactum litigantium, qui hâc conditione sua jura & fortunas sententiæ judicis committunt, non ut pro suo arbitrio tanquam dominus, sed tanquam æquus judex juxta allegata & probata causam decidat; hinc etiamsi jura partium forent æqualia, adhuc non liceret judici pro libitu parti, cui voluerit, causam adjudicare, id enim probant rationes allegatæ, nec servaretur æqualitas, sed committeretur evidens acceptio personarum, & judex perniciosè mentiretur pronunciando unam causam esse alterâ potiorem: igitur in tali casu obligabitur vel rem litigiosam dividere, vel partes ad compositionem inducere. *Suar. Laym. Bannez. 2. 2. q. 63.*

q. 63: a. 4. Multò minùs licebit judici tunc admittere munera, ut pro unâ parte potius decidat quàm pro aliâ, hoc enim foret iniquissimum, & est damnatum ab Alex. VII. in prop. 26. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferendâ sententiâ in favorem unius præ alio.*

9. Aliud est de advocato, nam sicut ipse cliens habet jus judici sua motiva, etsi minùs probabilia, per se exponendi, sic & per advocatum, nec hoc est, ùt aliqui volunt, judici suadere, ut pronunciet pro causa minùs probabili, sed tantùm est petere, ut judex pronunciet juxta merita causæ, quæ quamvis ex judicio advocati videantur minora pro suo cliente, judici tamen fortè videbuntur majora. *Dixi:* in causâ civili, nam in causâ criminali potest & debet judex amplecti causam minùs probabilem faventem reo, quia in criminalibus requiruntur probationes luce meridianâ clariores, quales non sunt, quamdiu pro innocentia Rei stat probabilitas.

10 *Dico* 4. Etiam medici & chirurgi obligantur in conscientia adhibere media certa relictis incertis; probabiliora relictis minùs probabilibus: Ratio sumitur tum ex charitate proximi, qui sine causâ exponi non debet periculo gravis damni corporalis; tum ex chirurgi, & medici officio, & quasi contractu, ægroti enim eâ conditione se permittunt medico & chirurgo, ut subveniant securiori & meliori modo, si enim scirent eundem usurum mediis incertis relictis certis & tutioribus, ejus operâ non uterentur. Hæc intellige, si media certa & probabiliora habeant; aliàs enim satius est adhibere medium probabile & incertum, quàm nullum; imò si mors sit quasi moraliter certa, & tantùm habeatur medium, de quo dubitetur, an sit ob-

sit ob-vel profuturum, adhuc licitum erit illud adhibere, quia probabilis spes vitæ præferenda est periculo accelerandi mortem absque eo verosimillimè subsecuturam, *Sanch. Laym. n. 15.*

Dico 5. In quæstione de honestate actionis licitum est sequi sententiam minùs probabilem, etiam in concursu probabilioris & tutioris. *Medina, Lopez, Bannez, Joannes à S. Th. Salon. Pontius, Reding, Salmant. in 1. 2. t. 11. d. 7. dub. 2. Pasq. Dian. Caramuel fund. 11. Reiffenst. n. 53.* & plurimi apud *Teril. hic q. 22. Moya sup. Sporer c. 1. à n. 31. Platel. p. 2. n. 151. Mezger to. 2. d. 14. Renz d. 5. q. 4. a. 7. La Croix l. 1. n. 269.* contra *Mercorum, Contens. Vincent. Baron, Elizalde, Gonzales, Henno,* qui *d. 3. a. 6. de consc.* immeritò dicit, quòd tot DD. à benigniore sententia nunc defecerint, ut vix aliquid adhuc habeat probabilitatis extrinsecæ. 11

Probatur 1. Ideo adversarii negant licere usum sententiæ minùs probabilis & minùs tutæ, quia putant in sententiâ vel judicio probabili non posse fundari conscientiam practicè certam, sed hæc potest in eâ fundari. *Probatur min.* Nam, quamvis judicium speculativum, quo dico: pingere non est servile, sit tantùm probabile, attamen judicium reflexum, seu conclusio practica est certa, ùt patet in hoc syllogismo: quod non temerè, sed prudenter judico mihi esse licitum, hoc licet; sed prudenter & non temerè judico esse licitum pingere die festo, ergo mihi licet pingere die festo. *Major* est certa, quia ex prudenti judicio intellectûs sequitur prudens electio voluntatis, quæ utpote potentia cœca ab intellectu regulari debet, & peccatum essentialiter est imprudens & temerarium, ergo non potest sequi ex judicio prudenti. *Minor*

etiam est certa, quia supponitur esse probabile, quòd liceat pingere, ideóque pro eo stat motivum grave, judicium autem nitens motivo gravi non potest esse temerarium, temerarium enim necessariò nititur motivo levi, & in hoc distinguitur opinio tenuiter vel probabiliter probabilis à certò probabili, quòd hæc nitatur motivo certò gravi, aliæ autem motivo vel levi vel tantúm probabiliter gravi.

2. Possum in opinione æquè probabili vel probabiliori, non obstante ejus incertitudine speculativâ, fundare conscientiam practicè certam, ùt fatentur plerique adversarii, & ex eo patet, quòd aliàs nulla sententia D. Th. vel Scoti etiam probabilissima contra legem, esset tuta in praxi, quod repugnat propositioni tertiæ damnatæ ab Alex. VIII. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam.* Ergo & in opinione minùs probabili, quia utraque nititur motivo gravi, quamvis incerto.

3. Non semper teneor sequi *tutiorem*, ùt monstravi cas. præced. *n.* 4. & certè si tutior semper sequenda esset, non possem sequi ullam sententiam D. Th. etiam probabiliorem aut probabilissimam contra legem, v. g. quòd circumstantiæ notabiliter aggravantes in confessione non sint necessariò exprimendæ, ùt docet *in 4. dist. 16. q. 3. a. 2.* neque teneor sequi *probabiliorem*, nam non teneor semper facere quod est prudentius, sed sufficit facere quod est simpliciter prudens.

4 Si est obligatio sequendi tutiorem aut probabiliorem, ergo peccârunt mortaliter SS. Pontifices dispensando in votis solennibus contra tutiorem & secundùm adversarios etiam probabiliorem D. Th. item in matrimonio rato contra tutiorem &

pro-

probabiliorem seu probabilissimam (ùt ait *Sanch.*) *S. Bonav.* & Scotistarum sententiam, consequens autem asserere videtur temerarium; Pontifices verò ita dispensâsse constat ex probatissimis Authoribus, quos refert *Baron.* ad annum 1041.

5. *C. laudabilem de frig. & malef.* permittitur conjugibus frigidis tentatio copulæ usque ad triennium, cùm tamen post copulam per biennium frustra tentatam, longè probabilius sit, esse impedimentum impotentiæ, & tutius foret abstinere ob periculum pollutionis.

6. Sequeretur quòd nec Superior posset præci- 12.
pere, nec subditus obedire secundùm sententiam minùs probabilem, quia secundùm adversarios non potest in eâ fundari conscientia practicè tuta vel certa; consequens autem est contra communem fidelium sensum, & bonum commune, quod requirit ut subditi in dubiis multò magis in probabilibus Superiori obediant, ne detur ansa eludendi Superiorum præcepta: Et satis constat *ex C. quid culpatur, caus. 23. q. 1.* ubi *S. Aug.* dicit subditum posse militare ita jubente etiam Rege sacrilego, si certum non sit, esse bellum iniquum, at quamvis sit probabilius bellum esse iniquum, tamen hoc non est certum, ergo. Accedit, quòd præceptum Superioris ejúsque authoritas sit certa, excusatio autem incerta.

7. In dubio, an existat lex, libertas est in possessione, & existentia legis utpote aliquid facti in dubio non præsumitur, ùt probavi *Cas. præc.* atqui est dubium & quidem positivum an existat lex obligans ad sequenda semper probabiliora, & tutiora, cùm sententia adversariorum non sit certa, ùt clarum est ex suprapositis argumentis; Aut certè si existeret talis lex, tamen non esset sufficienter pro-

mulgata, quia post exactissimam inquisitionem plurimi & doctissimi eam non agnoscunt, & publicatio tanquam aliquid facti iterum in dubio non præsumitur, maximè si ipsa lex sit dubia. *Nec dicas*, Hanc legem esse naturalem & divinam, ideóque non indigere promulgatione. *Contra est* saltem indiget sufficiente notitiâ, quæ hìc non est, ideóque invincibiliter ignoratur, cùm post sufficientem inquisitionem ex gravibus motivis judicetur non existere.

8. Juxta pleróque adversarios licitè operor ex probabiliore, sed mihi probabilius est, quòd relictâ tutiore, & probabiliore possim sequi minùs probabilem, nam experientiâ mihi certum est intellectum meum magìs trahi à motivis hujus sententiæ, & pro hac stare majorem authoritatem, quam pro oppositâ, ergo.

9. Ex prædeductis est evidens, legem semper sequendi probabiliora esse omninò incertam, utpotè contra cujus existentiam sunt argumenta ad minùs probabilia, sed lex incerta non obligat, ùt clarum est ex jure: *c. cum in jure 31.* de off. & pot. jud. del. *Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur:* ergo.

13 *Obji.* 1. Operans vel pingens die festo ex sententiâ minùs probabili, non habet judicium certum de honestate operationis, cùm probabilius sit, quòd pingere die festo sit illicitum, ergo aget cum dubio practico.

Confirmatur 1. Judicium practicum seu reflexum fundatur in judicio directo, ergo si judicium directum sit incertum, etiam practicum erit tale.

2. Non obstante illo judicio reflexo manet probabilius, quòd non liceat pingere, ergo judicium practicum, quòd pingere sit licitum, non est certum.

3. Ju-

3. Judicium minùs probabile est magis difforme, quàm conforme legi æternæ, quia probabilius est, existere legem, ùt supponitur, ergo tale judicium non potest esse regula actûs honesti.

4. Sequens sententiam minùs probabilem si erret, errat culpabiliter, quia prævidet periculum errandi, illúdque evitare posset sequendo tutiorem.

5. Multi & doctissimi viri asserunt, tuum judicium practicum fundatum in opinione minùs probabili, quomodocunque illud formaveris, non esse certum; ídque probant ex motivis & rationibus verè gravibus & valde probabilibus, contra quod autem est ratio probabilis, id non est certum, ergo. Ità quoad rem *Brocard.* pag. 378.

℟. *Ad* 1. *Retorquendo.* Etiam operans ex sententiâ probabiliore non habet judicium certum de honestate operationis, cùm maneat probabile oppositum, sicut igitur respondes sufficere, quòd judicium ultimum reflexum sit certum, quamvis directum seu speculativum maneat incertum, sic & ego dico sufficere, quòd judicium ultimum seu practicum sit certum, quamvis speculativum si incertum, & minùs probabile.

Ad 1. *Confirmat.* ℟. 1. Iterum *retorq.* Judicium practicum fundatur in directo, ergo si judicium directum sit tantùm probabilius, & non certum, etiam conscientia practica erit talis.

℟. 2. *Disting. maj.* Judicium practicum fundatur in judicio directo, tanquam objecto affirmato existere, *C.* Tanquam in præmissâ. *N.* Syllogismus practicus seu conscientialis est v. g hic; quod prudenter judico mihi licere, hoc licet, sed prudenter, hoc est ex gravi & probabili motivo judico mihi licere pingere. Ergo &c. ubi vides omnes præmissas esse certas, & minor non dicit directè, quòd

liceat pingere, sed dicit, id prudenter, & ex gravi motivo judicari, quod certum est, per consequens & conclusio seu dictamen ultimum erit certum.

Ad 2. Confirmat. distinguo *ant.* manet probabilius ex principiis directis seu speculativis, quòd non liceat pingere *C.* ex principiis reflexis, *N.* Idem tenet in sequelâ probabilioris; cujus oppositum manet speculativè probabile, quamvis judicium practicum dicant esse certum.

Ad 3. dist. C. Ergo judicium probabile non potest esse regula ultima, & immediata honestatis *C.* hæc enim debet esse certa. Non potest esse regula mediata *N.* Idem est de judicio probabiliore, quod pariter est incertum, & fortè con-fortè difforme legi æternæ, ideóque non potest esse regula immediata operationis honestæ.

Ad 4. R. 1. Iterum *retorq.* qui sequitur probabiliorem contra legem, scit illam esse incertam, adeòque se posse errare, & errorem vitare eligendo tutius, ergo si erret, errat vincibiliter. *R.* 2. *N. Ass.* Nam post diligentem inquisitionem ignoratur lex, & prudenter judicatur, non esse, ergo si erret, errat ex ignorantiâ invincibili; nec est obligatio semper eligendi tutius, ùt sæpius jam dictum est.

Ad 5. Nego probabiliter asseri judicium practicum fundatum in opinione verè etsi speculativè minùs probabili, non esse certum, nam Syllogismus practicus, ùt supra dictum est, non asserit directè quod pingere v. g. non sit opus servile, sed solùm asserit pro hoc esse grave & prudens motivum, quod omninò certum est, similiter asserit quòd agens ex prudenti seu gravi motivo, non agat temerè

temerè sed prudenter, & per consequens non peccet, quod similiter certum est.

Inst. 1. Si ex hoc, quòd aliquid sit probabiliter licitum, intellectus posset practicè certò inferre, hoc licet, ergo ex hoc, quòd aliquid sit probabiliùs illicitum, intellectus certò inferre poterit, hoc esse illicitum; sed qui certò potest judicare aliquid esse illicitum, non est in ignorantiâ invincibili legis prohibentis, cùm eam certò cognoscere possit, ergo. ℟. *N. seq maj. Tò Non* est malignantis naturæ, & negat ex ullo motivo posse judicari licitum, quod probabiliùs est illicitum, hoc autem falsum est, cum possit judicari licitum ex motivo probabili, quamvis ex motivo probabiliore judicetur, esse illicitum. 14

Inst. 2. Si ille bene agit, qui agit probabiliter honestum, ergo ille malè agit, qui agit probabiliter inhonestum. ℟. 1. Ergo malè agit, qui sequitur probabiliorem, quia agit probabiliter inhonestum.

℟. 2. *N. C.* Nam non obstante, quòd aliquid vi judicii speculativi judicetur probabiliter esse inhonestum, attamen vi judicii reflexi & practici certò judicatur honestum. Neque enim hæc judicia habent idem objectum, ideóque unum potest esse certum, alterum tantùm probabile, ùt patet ex dictis.

Inst. 3. Probabilitas est æqualiter indifferens ad verum & falsum, ergo qui eam sequitur, non curat veritatem, & æquivalenter dicit: volo pingere die festo, sive sit, sive non sit licitum. *Confirm.* Talis non habet pro regulâ legem æternam, quia potest errare, operans autem secundùm legem æternam errare non potest. ℟. 1. Etiam major

probabilitas est indifferens ad verum & falsum, & tamen prudenter eam sequor.

℟. 2. Om. Ant. N. C. Diligenter inquisivit in legem prohibentem pingere, & eam non reperit, ideóque resolvit sibi licitum esse pingere. *Ad Confirm.* Etiam sequens probabiliorem potest errare, ergo & hic non habebit pro regulâ legem æternam, ideóque dico, habere pro regulâ saltem legem æternam permittentem, si fortè erret, quia errat invincibiliter.

15 *Obji.* II. Sic se habet minùs verum ad intellectum, sicut minùs bonum ad voluntatem, sed minùs bonum in comparatione majoris boni non movet voluntatem, ergo nec minùs verum in concursu majoris movet intellectum. Ecce *Achillem* adversariornm. *Confirm.* Intellectus est potentia necessaria, ideóque sicut bilanx necessariò propendet in illam partem, pro quâ est majus pondus, sic intellectus necessariò in illam, pro qua est majus verum, ergo non potest assentiri objecto minùs probabili in concursu probabilioris. ℟. 1. Posse concedi totum, quia argumentum ad summum probat, quòd intellectus in concursu probabilioris non possit directè assentiri minùs probabili tanquam vero, neque hoc requiritur, sed sufficit, quòd intellectus possit reflexè judicare, pro sententia minùs probabili esse motivum grave, ideóque voluntatem prudenter eam sequi posse.

℟. 2. Sicut voluntas potest eligere minus bonum, si aliunde accedat nova bonitas, sic intellectus in rebus obscuris & probabilibus non necessitatur, sed accedente imperio voluntatis potest assentiri minùs probabili; si enim intellectus ex imperio voluntatis possit temerè dissentire vel dubitare de objecto fidei, non obstante majori credibilitate,

imò

imò morali certitudine credibilitatis in oppositum, cur non assentiri minùs probabili? *Ad confirmationem* sicut bilanx potest inclinare in minus pondus, si ab extrinseco accedat impulsus v. g. digiti vel novum pondus, sic intellectus potest assentiri minùs probabili accedente impulsu voluntatis.

Inst. Sicut voluntas non movetur nisi à solo bono, tanquam objecto suo formali, sic intellectus à solo vero; atqui per imperium voluntatis minùs probabile non fit magis verum, ergo. 2. Major probabilitas elidit minorem; Si enim tres dicant, se Petrum vidisse in Ecclesiâ, & alii duo dicant se eundem eodem tempore vidisse alibi, non possum prudenter assentiri duobus. R. *Ad* 1. *dist.* Intellectus movetur à solo vero evidenter vel probabiliter apparente, C. semper evidenter apparente, N. Intellectus necessitatur à sola veritate evidenter apparente, in obscuris & probabilibus subest imperio voluntatis, quæ facere potest, ut intellectus firmiùs assentiatur objecto, quàm mereatur pondus rationum, ùt certum est ex propositione 19. damnata ab Innoc. XI. *Voluntas non potest efficere, ut assensus in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Cur ergo non possit facere voluntas, ut intellectus assentiatur motivo minùs probabili? *Ad* 2. Major probabilitas elidit minorem, quando motiva sunt planè similia, sicut in allato casu C. si motiva sint dissimilia, & directè non opposita, ùt plerumque contingit in controversiis moralibus & dubiis juris, N. Constat enim experientiâ, quòd intellectus consideratis motivis utriusque partis sæpè fluctuet, vel saltem assentiatur cum formidine, formido autem oritur ex virtute motivi oppositi, ergo evidens est, 16.

quòd motivum oppositum non sit elisum, aut totam vim movendi amiserit.

17. *Obji.* III. Varias paritates, ùt 1. imprudenter bibo vinum, quod probabiliùs est veneno infectum. 2. Imprudenter adhibeo medicinam minùs probabilem & minùs tutam, si aliam habere possim. 3. Imprudenter jaculor in objectum, quod probabiliùs est homo. 4. Imprudenter me ingero occasioni, in quâ sexies sum lapsus, quinquies non sum lapsus; ergo imprudenter sequor sententiam minùs probabilem. R. *N. C.* In adductis exemplis ubique agitur de damno vel periculo reali, quod æqualiter sequitur, sive error meus sit vin- sive invincibilis, neque meum judicium probabile faciat me securum, quòd vinum non sit infectum, quòd medicina non sit nocitura, quòd objectum, in quod jaculor, non sit homo &c. ergo imprudenter me vel alium exponerem tali periculo; è contra supposità probabilitate & ignorantiâ invincibili legis sum securus me non peccare formaliter. *Ad 4.* Specialiter dico quamvis in tali occasione ipse lapsus v. g. fornicatio non sit certa, ipsum tamen periculum fornicandi, seu peccandi formaliter, est certum, cui proîn sine peccato me exponere non possum.

Inst. 1. Ergo nunquam licebit sequi opinionem minùs tutam aut probabilem saltem in materiâ justitiæ, restitutionis, infamationis, scandali &c. quia tunc semper agitur de damno reali, sive in temporalibus, sive in famâ, sive in animâ. R. Si alter sit in certâ possessione rei vel juris ad rem contrà illum non licebit uti opinione minùs tutâ vel probabili *C.* secùs *N.* possessio dat jus certum inhærendi rei, ideòque contra possessorem nulla valet probabilitas. Econtrà si ego sim in poss

possessione, aut etiam agatur de gravi damno meo, possum utique sequi opinionem minùs probabilem faventem juri meo : sic tutò retineo agrum bonâ fide possessum, etsi probabilius foret eum non esse meum: in materiâ famæ licitè revelo crimen occultum proximi, quod sine gravi meâ infamiâ vel damno tacere non possum: licitè pono actionem honestam, ex quâ forsan alter est scandalizandus, si eam sine gravi meo incommodo non possim omittere.

Inst. 2. Imprudenter ago illud ex quo Deus probabiliùs offendetur. Item minister Principis imprudenter facit ea, quæ probabiliùs judicat adversari mandato Principis, ergo & imprudenter sequor minùs probabilem. ℟. *Ad* 1. N. C. Ex dictamine practico certus sum, Deum non offendi per usum sententiæ minùs probabilis. *Ad* 2. *Omitt.* N. C. Minister regulariter potest se verbo vel scripto certificare super voluntate Principis, vel specialiter se obligavit ad diligentiam exquisitissimam, quòd si taliter se non obligavit, neque scire possit voluntatem Principis, etiam licitè agere poterit, quod minùs probabiliter judicat non adversari voluntati Principis.... Ex dictis pro praxi.

Deduces seqq. 1. Non licet sequi sententiam à 1 2
Sede Pontificia censuratam, quamvis antehac fuisset probabilissima, quia per censuram amisit probabilitatem practicam; si dubium sit, an sit censurata, adhuc eam sequi non licet, quia est tantùm dubiè probabilis. Censuras verò & decisiones papales in materia fidei & morum esse infallibiles, apud Doctores sincerè Catholicos est indubitatum contra hæreticos & quosdam Jansenii asseclas; ideòque ut doctrina sana & catholica, à falsâ, suspe-

suspectâ, impiâ aut hæreticâ, facilius discerni valeat, propositiones à S. Sede damnatas suis ubique locis inserui.

19 2. Confessarius & quivis alius potest sequi sententiam alienam, quam cognoscit esse probabilem, etsi suam judicet esse probabiliorem & simpliciter veram. *Nav. man. c. 26. num. 4. Laym. c. 5. Thom. Sanch. in decal. c. 19. num. 14. & DD. cit. n. 11.* Ratio est, quia hoc ipso, quòd cognoscat alienam esse probabilem, cognoscit pro ea esse grave motivum, ideóque se eam prudenter sequi posse, hinc si pœnitens nitatur sententiâ vere probabili v. g. quòd circumstantiæ aggravantes non sint necessariò explicandæ, quòd hic vel ille contractus sit licitus, confessarius non tantùm potest, sed & tenetur eum absolvere contra sententiam propriam sibi probabiliorem, quia pœnitens est bene dispositus, & post explicata peccata habet jus ad absolutionem, & confessarius, ùt Judex debet pronunciare secundùm allegata, & probata pœnitentis, non secundùm privatam suam opinionem. *Joan. à S. Th disp. 12. a. 6. La Croix n. 445. Sporer n. 47. Reiffenst. n. 55.*

20 3. Subditus tenetur obedire Superiori secundùm minùs probabilem præcipienti, quia tenetur semper obedire, quando licitè potest, sed potest licitè obedire accommodando se minùs probabili, idque exigit bonum commune & authoritas Superioris, quæ est in possessione præcipiendi, ergo. Imò quilibet obligatur ex charitate sequi sententiam minùs probabilem, si per eam commodè possit impedire grave malum v. g. peccatum in se, vel in proximo, ideóque si confessarius advertat sententias rigidiores pœnitenti esse periculosas ob nimios v. g. scrupulos vel pusillanimitatem

opor

oportet, ut eum dirigat secundùm benigniores; si verò declinet in noxias laxitates, dirigendus est secundùm rigidiores.

4. Non tantùm licitè sequor alienam probabilem, sed etiam alteri secundùm eam licitè suadeo, vel saltem expono licitum esse ejus usum: Ratio est, quia ego ipse licitè eam sequor, & etiam consulens eam licitè sequi potest, ergo eandem ipsi licitè suadeo, non enim magis teneor alienam conscientiam curare, quàm propriam. *Laym. sup. Mezger a. 9. num. 3. Renz n. 8.* Excipe nisi quis consulatur in negotiis publicis, v. g. an bellum vel tributum sit justum; tunc enim consiliarii tenentur suadere probabiliora, idque exigit bonum commune, & recta ratio, & ipsi tunc sunt quasi judices inter Principem & subditos: est *communis* cum *Sporer n. 43.* Ut autem Princeps (idem est de quovis superiore) tutò sequi possit mentem suorum consiliariorum, oportet 1. ut sepositio omni humano affectu elegerit tales, quos judicabat rei gnaros, & probos & incorruptibiles. 2. ut iisdem relinquat plenam libertatem edicendi veritatem, etsi ingratam Principi; tunc enim & non aliàs eorum consilium etiam contra propriam opinionem tutò sequitur: Ratio est, quòd ejusmodi sint plerumque magis intelligentes, quàm ipse Princeps, & facilius sit, unum errare, quàm plures. 21

5. Rudiores in dubiis & obscuris tutò sequi possunt consilium confessarii, Superioris, vel alterius viri, de quo est communis opinio, quòd sit probus & intelligens, quia foret onus nimiùm grave, si ejusmodi homines tenerentur plurium sibi fortè contrariantium opiniones exquirere.

6. Probabiliùs non licet sequi hanc & oppositam pro- 22

probabilem, si inde una lex certò violaretur, v. g. auditâ die Jovis duodecimâ noctis in uno horologio non potest Clericus prudenter judicare, se esse deobligatum à Completorio, & simul judicare se posse protrahere cœnam in carnibus; quia scilicet necdum audita est duodecima in altero horologio; nam quamvis duo horologia communiter bene directa sint quasi duo testes probabiles, tamen utrumque simul sequi non possum; quia certè infringo unam legem; si enim primum fallat, pecco non orando Completorium; si secundum, pecco comedendo carnes. Similiter in testamento non solenni, non possum prudenter judicare illud esse validum, & sic retinere hæreditatem. & ex altera parte resolvere non esse validum, ut non tenear exsolvere legata; certò enim læderem unius jus, vel enim testamentum est invalidum & lædo jus illius, cui hæreditas debetur ab intestato; vel est validum, & lædo jus, quod legatarii habent ad legata. Si bonâ fide jam adiissem hæreditatem non cogitans de probabilitate sententiæ oppositæ, possem juxta plures uti sententiâ oppositâ, & resolvere me non teneri ad solvenda legata, quia sum possessor bonæ fidei, & jam fortè jus unius læsum est, & est probabile, legatarios nullum habere jus: nihilominus probabilius videtur, quòd adhuc teneat solvere legata, vel dimittere hæreditatem, alioquin adhuc certò violabo vel jus hæredis ab intestato retinendo hæreditatem, vel jus legatariorum legata non extradendo.

CA-

CASUS IV.

De Conscientiâ perplexâ & scrupulosâ.

DEodata religiosa multa judicat esse peccata quæ non sunt 4. *super delicto consororis interrogata, timet delictum occultum fateri, ne detrahat: etiam timet negare, ne mentiatur* 1. *& quia etiam multùm angitur super vitâ præteritâ, se scrupulosam judicat, & in omnibus utitur privilegiis scrupulosorum* 5. *peccata, de quibus non est omnino certa, non confitetur; consororibus invidere, & de iisdem malè loqui vanos scrupulos æstimat. De confessionibus in juventute factis multùm anxia de his tanquam scrupulosa à confessario non auditur ibid., & sæpè non absoluta quamvis multa dubia afferat, ad communionem mittitur,* 3. *postea in multis verè scrupulosa, timet se peccare, quoties confessario non inclinat, omnes liberiùs secum loquentes de luxuria habet suspectos, in omnibus putat se egisse cum dubio, circa cogitationes impuras nunquam potest se resolvere; varios exquirit confessarios, nulli tamen nisi proprio judicio acquiescit* 6. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit, & qualiter obliget conscientia perplexa? 1.

R. Conscientia perplexa est dictamen, quo intellectus judicat inesse peccatum utrique opposito, quorum tamen unum necessariò fieri debet v. g. putas te peccare peccato mendacii, & inobedientiæ, si Superiori te interroganti crimen occultum proximi non reveles; è contra si reveles, putas te peccare peccato detractionis. Item putas te peccare,

care, si die festo negligas Missam, & etiam, si auditâ Missâ negligas ægrotum. Primum tunc remedium est, ut si possis, perplexitatem deponas, exquirendo aliorum consilia, consulendo libros, &c. Si enim possis deponere, & non deponas, peccas contra conscientiam agendo quodcunque ex oppositis, quia perplexitas est tibi voluntaria; si verò perplexitatem deponere non possis, elige, quod minus malum videtur; & si mala videantur æqualia, elige, quod vis, & non peccabis, quia malum non agis liberè.

2. QUÆR. II. Quid sit scrupulus & quæ ejus radix?

℟. 1. Conscientia scrupulosa seu scrupulus est inanis apprehensio peccati, ubi non est, & hinc ortus timor atque anxietas: dicitur *apprehensio*, non judicium aut dubium, quia qui judicat, vel practicè dubitat, aliquid esse peccatum, & tamen illud facit, peccat contra conscientiam. Econtra scrupulosus licitè agit contra scrupulum, dummodo ùt talem cognoscat, & contemnat.

℟. 2. Radix extrinseca scrupulorum est tentatio diaboli, ut bonum spirituale hominis impediat, aut etiam permissio divina, ut anima magis purificetur, & in timore Dei solidetur: vel etiam, ut quis meliùs instruatur, ut sciat compati, & suo tempore dirigere simili malo affectos. Radix intrinseca est varia, utpotè ignorantia, superbia, & pertinacia intellectûs nolentis prudentum consilio acquiescere, immoderatus timor omnis istius, quod habet speciem peccati, pusillanimitas, melancholia &c.

3. QUÆR. III. Quæ sint signa & remedia scrupulorum?

℟. 1. Signa scrupulositatis sunt, si quis sæpius cum

cum inanibus dubiis redeat, si accepto prudentis consilio non acquiescat, sed varios consulat ac fatiget, stando tamen nullius judicio nisi suo, si anxietates internas ridiculis motibus, & gestibus prodat, concutiendo v. g. caput, suspirando, frontem signando &c. Si eandem actionem anxiè nunc intermittat, nunc repetat si apprehendat malum in eo, quod passim videt ab aliis probis hominibus fieri sine scrupulo, si faciat varias reflexiones circa innumeras circumstantias, si timeat fermè in quavis actione peccatum, & inquietetur continuò, nesciens prudentem suæ anxietatis rationem reddere, si temerè diffidat prudentiæ vel peritiæ Confessarii aut alterius, quem consulit &c. econtra pro scrupulosis haberi non debent, qui omnia mortalia & venialia etiam minima imo & eorum suspicionem ex timore filiali studeant vitare, illi enim non scrupulosi, ut laxiores judicant, sed timorati vocandi sunt.

℟. 2. Generalia scrupulorum remedia sunt 1. fervens oratio ad Deum juxta illud 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc habemus solum residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.*

2. Et præcipuè, eligere & constanter servare eundem confessarium probum & expertum, ejúsque consilio contra quævis trepidantis propriæ rationis argumenta cæcè obtemperare, & pro certò credere, non tantùm se tutò in omnibus confessarium sequi posse, sed & debere, ne sequendo proprium judicium se conjiciat in periculum corporis & animæ; oportet autem, ut confessarius in dandis consiliis sit resolutus & cordatus, ne dum ipse anxiè procedit, in scrupuloso anxietates augeat, vel diffidentiam causet; nec permittat, ut pœnitens secum vel cum aliis multùm de scrupulis loquatur, sed potiùs

tiùs eas tanquam nugas & ineptias blandè diriden-
do, sermonem abscindat; & si præter scrupulos nil
adferat, sine absolutione ad commotionem mittat.

3. Scrupulo se insinuanti in primis initiis aditum
occludat, cogitationes ad alia divertendo; si perga
molestare, eundem contemnat & audacter contra
eum agat.

4. Sæpè recogitet bonitatem & amabilitatem
Dei, *qui non vult mortem peccatoris, nec delectatur
in ejus perditione: sentiat de Domino in bonitate*, &
cum scrupulosis non conversetur.

5. In dubiis resolvat se pro libertate, nec judicet
aliquid esse mortale, aut se in mortale consensisse,
nisi id certò deprehendat, nec confiteatur ea, quæ
sunt dubia aut scrupulosa, sed tantùm ea, quæ ma-
nifestè peccata esse noverit, nec propterea exponat
se periculo; tum quia potest & debet sequi regulas
à suo confessario vel homine docto præscriptas;
tum quia cum tanto suo damno & periculo hæren-
di in perpetua anxietate, non tenetur in majorem
certitudinem inquirere.

6. Confessarius seriò attamen discretè moneat
scrupulosum suæ obligationis obediendi confessà-
rio, & præscripta ab eo remedia adhibendi; pro-
ponat damna & incommoda ex iis oriri solita:
Nam destruunt valetudinem, attenuant caput, vitam
sæpe abbreviant, hominem quandoque ad insaniam
redigunt, animam reddunt intricatam, desolatam,
perplexam, quandoque desperabundam, confun-
dunt intellectum, impediunt consolationes Spiri-
tus S., retardant alacre exercitium virtutum, sæpe
totum hominem insignibus talentis præditum red-
dunt ad omnes functiones ineptum, & faciunt inu-
titer consumi vires tam corporis, quàm animæ &
tempus miserè perdi, ita quoad rem omnes.

R. 1. Deodata judicans aliqua esse peccata, quæ non sunt, non habet scrupulum, sed judicium erroneum, contra quod, si agat, peccat contra conscientiam, graviter vel leviter, prout judicat se peccare, quam ob causam imprudenter se judicat scrupulosam, quia etiam laxissimis conscientiis contingit habere judicia erronea, scrupulus autem non est judicium, sed apprehensio & timor peccati ubi non est, ut patet ex dictis. 4.

2. Ipsius Deodatæ non erat judicare de propria scrupulositate, cum etiam viri prudentissimi sæpè in rebus propriis cæcutiant, sed oportebat eam desuper audire judicium hominis probi & intelligentis, hinc malâ fide utitur privilegiis scrupulosorum: non enim hoc omnibus licet, ideóque si non habeat rationes propabiles, se peccata dubia vel non admisisse, vel esse confessam, tenetur ea confiteri juxta dicta *Cas. 2. num. 12.* 5.

3. Quòd invidiam & detractionem æstimet inanes scrupulos, est conscientia vincibiliter erronea, ideo enim hoc habet pro scrupulis, quia se temerè judicavit scrupulosam; deinde invidia & detractio ex lumine naturali cognoscuntur esse mala, ideóque eorum malitia vix invincibiliter ignorari potest.

4. Nec ex hoc præcisè judicanda est scrupulosa, quòd multùm angatur de vita præterita; sæpè enim homines, præsertim, qui fuerunt laxioris vitæ, meritò anguntur & dubitant, an ex pudore, malitia, aut negligentiâ culpabili aliqua peccata in confessione omiserint, an cum seriò dolore & proposito ad confessionem accesserint, occasiones proximas removere, inimicis ignoscere, ablata restituere parati fuerint &c. Hinc malè super his à confessario non auditur, non enim potest judicari scrupulosa, nisi aliquoties fuerit audita, & ab experientiâ constet,

illam inanibus dubiis & anxietatibus divexari; aut si dubia sint quodammodo fundata, pro quietandâ semel pro semper conscientiâ ad confessionem generalem erit disponenda.

9. 5. Verè scrupulosa quamvis timeat se peccare mortaliter, si confessario non inclinet, tamen non peccat, modò judicet esse scrupulum & ut talem contemnat.

6. Quòd liberiùs secum loquentes judicet esse luxuriosos, non est scrupulus, sed judicium temerarium, potest enim contingere, ut quis in unâ materiâ sit scrupulosus, in alia nimis laxus.

7. Quòd circa cogitationes turpes & similes non possit se resolvere, an deliberatè consenserit, vel non consenserit; item quòd in omnibus putet, se egisse cum dubio, est signum veræ scrupulositatis, solent enim scrupulosi timere peccatum, ubi non est, & judicare, quòd egerint cum dubio practico, cum tamen fuerit speculativum, & quia hoc illis vix unquam est certum, semper possunt judicare pro sua libertate, nec debent ejusmodi dubia confiteri, nisi tam certi sint, ut jurare quasi possint, se peccâsse mortaliter: nec sufficit, quòd dicant, se certò habuisse turpes, v.g. cogitationes, iisque fuisse delectatos, sed debent esse moraliter certi se ejusmodi cogitationes voluntariè assumpsisse, vel plenè deliberatè consensisse, & ut malas cognovisse.

8. Inquirere novum & novum confessarium, est signum superbi & pertinacis intellectûs nolentis acquiescere alterius judicio: hujusmodi seriò est inculcandum, quòd, cum se ipsum præ spiritûs inopia dignoscere, minùs juvare possit, & cursitando de uno ad alium, causa sit, quòd nullus miserum ejus statum perfectè cognoscat, ideo ob pertinacem superbiam justis-

justissimè hæc patiatur, & omninò fiat incurabilis, nisi experti & probi viri (sicut ex charitate propria omninò obligatur) judicio cœcè se submittat.

DE REGULA EXTERNA

Actuum humanorum, sive de Legibus.

CASUS V.

De essentia & proprietatibus Legum.

EBaldus *Theologus interrogatur 1. Quid sit Lex? 2. Humana, divina, & an Leges Veteris Testamenti adhuc obligent. 3. Lex affirmativa, negativa, pœnalis. 4. Favorabilis, odiosa. 5. An materia levis cadat sub præcepto gravi vel contra. 6. An actus interni. 7. An Lex naturalis, & positiva debeat promulgari. 8. Qualiter Lex Imperatoria, vel Pontificia. 9. Episcopalis, vel inferiorum Principum. 10. An Lex debeat acceptari. 11. An contra eam possit appellari. 12. Quid consuetudo: an possit habere vim legis. 13. Vel legem abrogare, & quæ ad hoc requirantur, & quid si Lex improbet consuetudinem. 14. Quid si Papa vel Princeps sit invalidè electus, vel de hoc sit dubium. 15. Quid circa declarationes Cardin. 16. Quid in dubio, an Lex sit promulgata vel recepta, an obliget sub mortali vel veniali &c. An sit justa &c. 17. 18. Quid in dubio an Legi sit satisfactum. 19. Quo tempore Leges implendæ.* Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Lex?

Ræ. 1. Lex in genere est *recta agendorum omittendorúmve ratio.* Dividitur primò in naturalem, 1.

& positivam : Lex *naturalis* est dictamen, quo homo ex lumine naturali à Deo sibi indito statuit, quid rectè agendum omittendúmve sit, ut cum dicit: omne bonum est amandum, malum fugiendum. Lex *positiva* est recta agendorum ratio, ab eo, qui curam communitatis habet, populo denunciata, cum voluntate obligandi. *S. Th 1.2. q.90, a.4. Dicitur 1. recta ratio,* quia Lex debet esse de re honestâ, justâ & possibili. Res nimiùm difficilis, ut status religiosus, consilia Evangelica, non cadunt sub præcepto humano, nisi antecedenter, & liberè se quis ad ea obligârit : nec impossibile quid cadit sub lege divinâ, ideóque impium & hæreticum est dicere cum Luthero & Calvino, præcepta Dei in statu naturæ lapsæ homini esse observatu impossibilia; à quibus non multùm dissentit prop. 1. Jansenii damnata ab Innoc. XI. Alex. VII. & Clem. XI. quæ sic habet : *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia quâ possibilia fiant.* Ratio est: quia si Deus homini præciperet impossibilia, transgressio non homini, sed Deo imputanda foret; quis non horreat hujusmodi blasphemiam? *Dicitur 2. agendorum & omittendorum ratio,* ut definitio simul comprehendat præcepta posita & negativa. *Dicitur 3.* Ab eo qui curam communitatis habet, hoc est à Superiore, qualis in totam Ecclesiam est Papa, in totum Imperium Cæsar. *Dicitur 4.* Cum voluntate obligandi, intellige vel in conscientia, vel saltem ad pœnam, in hoc enim Lex positiva distinguitur à consilio & puro monito.

2. 2. *Dividitur Lex* in divinam & humanam; hæc à Deo, altera ab homine lata est. Divina alia est Novi, alia Veteris Testamenti: Leges Veteris Testamen-

stamenti, iterum sunt triplicis differentiæ ; aliæ vocantur Ceremoniales, quæ certas in Dei cultu ceremonias, & ritus præscribunt; aliæ Judiciales, quæ circa causas in judicio versantur; aliæ Morales, quæ docent, quid sit Juri naturali,& bonis moribus con-vel difforme, ut præcepta decalogi; hæ ultimæ scilicet morales adhuc obligant non tam authoritate Veteris Legis,quàm quòd ab ipsa natura sint institutæ, & passim à Christo Domino renovatæ: Judiciales & Ceremoniales cessant teste Apostolo ad *Gal. 3. & 4.* & si quæ adhuc videantur perdurare, veluti Lex decimarum, & Sabbathi in Dominicam translati, eæ non obligant vi Legis antiquæ, sed in vim novæ Constitutionis à Christo vel Ecclesia factæ. Imò ceremoniæ significantes Christum adhuc venturum, ut Circumcisio, esus Agni Paschalis, & similes, pro nunc prohibitæ sunt & superstitiosæ.

3. *Dividitur* Lex in Affirmativam, quæ bonum præcipit, & Negativam, quæ malum prohibet; & quia nunquam est faciendum malum v. g. mendacium, hinc negativa dicitur obligare semper pro semper. Ad bonum autem, quia tantùm obligat pro certo tempore v. g. ad audiendum sacrum diebus Dominicis, hinc affirmativa non obligat semper pro semper. 3.

4. *Dividitur* Lex in præceptivam & pœnalem; præceptiva simpliciter aliquid præcipit, pœnalis pœnam vel mulctam injungit : si Legislator ad solam pœnam, non autem ad culpam intendat obligare, vocabitur purè pœnalis, ut dum solius pœnæ mentionem facit, v. g. qui isto die ligna collegerit: punietur in duos aureos : si velit obligare ad pœnam & culpam mixta vocabitur. Quænam autem leges sint merè pœnales, quænam autem mixtæ, ex

verbis Legis & consuetudine, quæ optima Legum interpres est, desumi debet. *Suar. de leg. l. 5. c. 4. num. 8.*

4. 5. *Dividitur* Lex in favorabilem & odiosam, *favorabilis* dicitur, quâ legislator primariò intendit beneficium & favorem eorum, quibus datur, quamvis secundariò redundet in odium vel pœnam: *odiosa* verò primariò intendit quid odiosum vel pœnale, etsi secundariò redundet in favorem, quæ distinctio notanda est, quia *odia restringi, favores convenit ampliari. reg. jur. 15. in 6.*

6. *Denique* si Lex dirigatur ad communitatem, propriè lex dicitur; si ad unum vel alterum privatum, præceptum potiùs vocandum est.

5. QUÆR. II. Quid circa materiam legis humanæ? R. Tenenda esse sequentia. 1. materia legis debet esse honesta & possibilis; quæ enim mala aut impossibilia sunt sub præceptum non cadunt.

2. Leges tam civiles quam Ecclesiasticas in conscientiâ obligare posse indubitatum est. Nam de legislatore civili dicitur ad Rom. 13. v. 5. *Necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam;* de legislatore Ecclesiastico habetur Luc. 10. v. 16. *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit.* Item Matth. 18. v. 17. *Qui Ecclesiam non audierit, erit tibi sicut Ethnicus & publicanus.*

3. Lex humana per se loquendo non obligat ad rem valde difficilem, seu moraliter impossibilem, v. g. conjunctam cum periculo vitæ, aut membri mutilandi, cum amissione famæ, aut magnæ partis bonorum temporalium &c. Ratio est, quòd legislator humanus non sit Dominus vitæ, famæ aut facultatum subditorum, ideóque de iis disponere non potest, nisi id exigat gravis vel extrema reip. neces-

necessitas; ècontra Deus cum sit omnium Dominus, ad suarum legum observantiam cum quovis periculo nos adstringere potest. Et quamvis ità non semper nos adstringat, id tamen non est ex defectu potestatis in legislatore, sicut in humanis, sed ex merâ ipsius bonitate; Dixi *per se loquendo* nam in casu, quo id exigit bonum commune, aut quando legis violatio cederet in contemptum Dei, Religionis, fidei, &c. tunc indubiè leges humanæ etiam cum periculo vitæ, famæ, aut bonorum temporalium obligare possunt, ratio est, quòd bonum commune, fidei aut religionis prævalere debeat bono privato; hinc præcipere potest Episcopus Confessariis, & Magistratus medicis, ut maneant in civitate tempore pestis, hi ut animabus, illi ut corporibus consulant. Item tenetur miles jubente duce cum periculo vitæ hostes aggredi, muros civitatis conscendere, in statione manere propter bonum exercitûs & patriæ.

4. Ut Lex aliqua obliget sub mortali, debet esse de materiâ, quæ secundùm se vel circumstantias considerata sit aliquid notabile, aut notabiliter conducens ad finem præcepti; hinc esus pomi in paradiso, quamvis in se fuerit quid leve, quia tamen notabiliter conducebat ad finem à Deo intentum, scilicet ad præstandum Deo tanquam supremo Domino primum obedientiæ homagium, erat peccatum mortale: Si res præcepta spectato etiam fine & circumstantiis maneat absolutè levis, non potest subsistare obligationi gravi, ut habet *communis;* quia Lex essentialiter est rationabilis & conveniens, videtur autem esse irrationabile & bono communi inconveniens obligare graviter ad materiam simpliciter levem; econtrà quamvis materia sit gravis, potest tamen præcipi sub solo veniali, cùm enim

sit in potestate legislatoris, illam omninò non præcipere, vel tantùm præcipere sub pœna (loquor de re non præceptâ vel prohibitâ lege naturali) cur non sub veniali? voluntas enim legislatoris est anima legis.

6. 5. Actus merè interni per se non cadunt sub præcepto humano aut Ecclesiæ, est *communior cum D. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. & q. 100. a. 9.* Ratio est, quòd jurisdictio humana non extendat se, nisi ad actus sensibiles & humano modo cognoscibiles, ideóque *C. sicut de simon.* dicitur Ecclesiam non judicare de occultis, hoc est merè internis. *Dixi per se:* Nam concomitanter seu quatenus actus interni requiruntur ad honestatem, vel valorem actûs externi, utique lege humanâ præcipi possunt, ut docet *communissima;* hoc ipso enim quòd præcipitur confessio, concomitanter præcipitur dolor & propositum, & cum prohibetur homicidium voluntarium, etiam prohibetur interna voluntas occidendi, sine hac enim homicidium non est voluntarium; item cum præcipitur susceptio vel administratio Sacramentorum, vel oratio, per consequens præcipitur intentio, sinè hac enim consistere non possunt.

7. QUÆR. III. An & qualiter Lex debeat promulgari?

℟. 1. Lex naturalis saltem quòad prima principia non indiget externè promulgari, quia ex interno & naturali rationis lumine satis innotescit.

2. Lex positiva pro tota communitate lata, ut obliget, debet publicè sive scripto, sive per præconem promulgari. *S. Th. q. 90. a. 4.* Cum enim Lex sit communis vivendi regula, debet ita proponi, ut omnibus facilè possit innotescere, non enim requiritur ut singulis intimetur, hoc enim foret moraliter impossibile.

3. Leges

3. Leges Imperatoriæ, ut ubique obligent, in singulis Imperii provinciis publicari debent, & postquam publicatæ sunt, si certum tempus non exprimatur, non obligant, nisi post bimestre, etiamsi alicui citiùs de promulgatione constiterit. *Novel. 66. c. 1. Suar. Pirhing. L. 1. decret. tit. 2. num. 26. Engel. Rob. Konig. ibid. num. 20. Krimer num. 121. Schmalzg. num. 27.* &

4. Quamvis Leges Pontificiæ causas beneficiales concernentes statim à die publicationis in curia Romanâ factæ, vim suam habeant, ut secundùm eas causæ in curia decidi debeant, leges tamen quæ conscientiam concernunt, & pro totâ Ecclesiâ, vel pluribus provinciis latæ sunt, ut leges circa censuras Ecclesiasticas, circa jurisdictionem Confessariorum, & similes, valde probabiliter non obligant nisi in singulis diœcesibus promulgatæ, idque tantùm post bimestre à facta publicatione, nisi aliter in ipsis decernatur, qualiter decernitur in *Tridentino*, ut irritatio matrimonii clandestini primùm post triginta dies à die promulgationis factæ in Parochia vim habeat, *Sot. Angel. Medin. Nav. Mol. to. 2, disp. 395. & 995. Engel. L. 1. decret. tit. 2. à num. 6. Konig loc. cit. Gibalin. to. 2. L 7. c. 2. q. 1. num. 7. March. Sannig de leg. to. 3. dist. 3. q. 6.* aliique apud *Reiffenst. tr. 2. dist. 1. n. 26.* contra *Laym. Pirhing. loc. cit.* & alios sustinentes leges Pontificias hoc ipso obligare, quòd cognoscantur Romæ esse promulgatæ. Ratio est 1. quia standum est Jure Civili, ubi Jus Canonicum aliud non statuit, ergo cum Jure Civili ad legis obligationem requiratur publicatio in singulis provinciis, & dilatio duorum mensium, ac Jus Can. de lege Ecclesiasticâ aliud non statuat, idem ad hanc requiretur. 2. Pius IV. in Bulla super observantiâ Triden-

dentini dicit: *Jure communi sancitum est, ut Constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Cum ergo illud tempus non sit determinatum Jure Canonico, ex Jure Civili ad duos menses determinandum erit, & quia duo menses non sufficiunt, ut publicatio Romæ facta omnibus possit innotescere, requiritur publicatio in omnibus diœcesibus, idque de lege irritante aut auferente jurisdictionem v. g. Confessarii in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ admittit *Laym. L. 1, tr. 4. c. 2. n. 7.* alioquin contrarius, & *c. 3. n. 3.* dicit non esse damnandum culpæ aut pœnæ eum, qui legem Pontificiam in sua diœcesi non promulgatam, nec usu receptam non servat.

9. 5. Quòad leges inferiorum Principum, vel Episcoporum, sufficit, eas in principaliori aliquo loco publicè promulgari, & statim à promulgatione etiam ante lapsum duorum mensium, nisi aliter statuatur, obligabunt omnes notitiam habentes, & de his intelligitur *c. 1. de postul. Præl.* ubi dicitur: *Sufficit, ut ad Constitutionis observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam. Engel. Laym. loc. cit.*

10 QUÆR. IV. Quid circa acceptationem vel receptionem legum?

℟. *Sequentia.* 1. Subditi in conscientia tenentur acceptare legem justam sive Civilem, sive Ecclesiasticam. Est nunc certum ex Prop. 28. ab Alex. VII. damnata: *Populus non peccat, etiamsi absque ullâ causâ non recipiat legem à Principe promulgatam.* Ratio est, quòd de lege naturæ subditus Superiori legitimè mandanti teneatur obedire, si enim voluntate, & non necessitate parent, jam cessat vinculum obedientiæ, & hoc ipso desinunt esse subditi. Deinde non acceptare legem justam Superioris

est

est resistere potestati à Deo ordinatæ: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Ad Rom. 13.

2. Etsi peccent qui legem rationabilem sine causa non acceptant, si tamen legislator id sciat, & receptionem non urgeat, censetur legem revocare, vel saltem lex post decennium erit præscripta.

3. Principes mediati vel Episcopi obligantur summi Principis, vel Papæ mandata in suis provinciis promulgare, eorúmque acceptationem, & observantiam urgere: id enim exigit bonum commune, & illorum subjectio.

4. Si populus putet, se habere justum gravamen 11
contra legem, poterit appellare, si legislator Superiorem habeat; si verò independens, vel Supremus fuerit, per supplicam rogandus erit pro mitigatione vel revocatione legis; pendente verò appellatione, vel supplicatione, obligatio legis supendetur saltem ex præsumpto piæ Matris Ecclesiæ, vel Principis consensu, & ita habere praxin docent plures Theologi apud *La Croix L. 1. n. 639. & Sanning. q. 7. n. 4.* Quòd si Superior auditâ appellatione, vel supplicatione taceat, hoc ipso censetur legem remittere, nisi aliunde constaret, quòd taciturnitas esset per modum indignationis, & repulsæ; ut si Superior non obstante supplicatione urgeret ejus executionem; tunc enim potiùs firmatur, quàm revocatur lex, erítque observanda etiamsi sit dura, modò non superet infirmitatem humanam. In dubio an lex sit justa, præsumptio est pro lege.

5. Si subditi scienter acceptent legem de se invalidam, eò quòd sit contra eorum jus, cui efficaciter renunciare possunt, lex fiet firma; si verò Legislator excedat limites suæ potestatis v. g. Princeps

ceps laicus vult inducere diem festum, vel citare Clericum, lex manebit infirma quamvis acceptetur. Ratio est quia Legislator tunc non habet potestatem condendi ejusmodi legem, nec acceptantes potestatem tribuere possunt. *DD. cit.*

12 QUÆR. V. Quid circa consuetudinem?

R. *Sequentia.* 1. Consuetudo est jus diuturnis moribus, & tacito populi consensu introductum; unde patet causam consuetudinis esse mores, & actus populi sæpè repetitos.

2. Ut consuetudo habeat vim legis, debent hi actus esse frequentati animo introducendæ consuetudinis, vel obligationis, nam consuetudo orta ex actibus meræ devotionis, liberalitatis, aut gratiæ; nullam inducit obligationem, hinc licèt populus sæpè det eleëmosynas, ad pulsum Angelicum preces persolvat, aquam benedictam in introitu Ecclesiæ percipiat: multoties aliquem ad mensam invitet, nulla tamen inde oritur obligatio; quia hi actus non fiunt animo se obligandi. In praxi censetur consuetudo animo obligandi introducta si à majore parte populi sollicitè, & cum difficultate observetur, sítque de re valde utili bono communi; si prudentes malè sentiant de transgressoribus; si Superiores sub pœnâ ejus observantiam urgeant; extra has vel similes circumstantias, & in dubio, consuetudo potiùs habenda est pro voluntaria & supererogatoria, quàm pro obligatoria, sicut in dubio, an verba vel voluntas Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, præsumitur monitum, nam *in obscuris quod minimum est sequimur, reg. jur. 30. in 6.*

3. Nulla consuetudo præscribere potest contra legem naturalem vel divinam, quia hæ leges non depen-

dependent à voluntate subditorum vel Legislatoris humani, ut clarum est.

4. Certum est, quòd consuetudo abrogare, & 13
quasi præscribere possit contra legem humanam; ad hoc tamen requiritur 1. ut sit introducta animo legem abrogandi; actus enim non operantur ultra intentionem agentium, *L. 19. ff. de reb. cred. 2.* Requiritur consensus Superioris vel *personalis*, qui datur ab ipso Legislatore sciente consuetudinem, eámque tacitè vel expressè approbante, vel *legalis*, seu *generalis*, qui datur per legem vel jus generaliter approbans consuetudinem rationabilem, etsi Legislator ignoret hìc & nunc agi contra legem suam; hunc legalem consensum sufficere cum communiori docet *Suar. L. 7. de leg. c. 13. num. 6. Engel L. 1. tit. 4. n. 19. Rob. Konig. ib. num. 17. Schmalzgrub eod. tit. num. 15.* contra *Laym. Pirhing &c.* Ratio est quia jura plus non requirunt, quàm ut consuetudo sit rationabilis & præscripta, ut patet ex *c. fin. de consuet. L. 32. L. 35. ff. de leg.* præscriptio autem contra ignorantem procedit: & moraliter est impossibile, ut Papa vel Legislator sciat omnia statuta, & consuetudines locorum, & tamen non omnes improbantur. 3. Ut consuetudo contra legem prævaleat, requiritur tempus legitimum, & quidem contra legem civilem sufficere decennium, admittunt plerique, contra leges verò Ecclesiasticas antiqui requirunt 40. annos, quia hoc tempus requiritur ad præscribendum contra Ecclesiam. Econtra *Palao Less. Lugo de just. dis. 7. num. 94. Haun. Sanning dist. 4. q. 1. n. 5. Reiffenstuel L. 1. tit. 4. à n. 105. Schmalzg. n. 9.* veriùs dicunt, consuetudinem decennalem etiam sufficere ad abrogandam legem Ecclesiasticam, ídque cum malâ fide, & scientiâ legis, *Bonac. Suar.*

Suar. c. 18. n. 14. Lug. n. 96. Eng. num. 15. Ratio est, quia hìc non est propriè præscriptio, aliàs enim nec sufficeret decennium ad abrogandam legem Principis sæcularis, & contra legem Pontificis Rom. requirerentur 100. anni, quia tot requiruntur ad præscriptionem contra Ecclesiam Rom. Itaque consuetudo abrogat legem propriè ex consensu Legislatoris, qui legem remittere potest, etiam iis, qui per decennium scienter & malâ fide contra eam operantur, & consuetudo non abrogat legem nisi introducta cum animo legem abrogandi; sed non potest adesse animus legem abrogandi, quin adsit scientia legis seu mala fides, ergo.

5. Si lex expressè improbet omnem consuetudinem etiam consequentem legi contrariam, sicut improbat omnem consuetudinem contra immunitatem Ecclesiasticam, nulla consuetudo contra istam legem prævalere poterit, nisì exposì cessent circumstantiæ, propter quas consuetudo adversa legi reprobatur. *Palao Schmalzg. n. 23.* vel advenit causa à Legislatore non prævisa. *Eng. n. 15.* Ex dictis.

114 *Deduces seqq.* 1. Si Papa aut Princeps dubiè, vel invalidè electus, vel etiam intrusus, ab Ecclesia aut republica nondum sit receptus, vel toleratus, ejus leges non obligant subditos; quia libertas subditorum ante electionem erat in certa possessione, à qua per dubiam vel invalidam electionem non ejiciuntur; si verò pacificè tolerentur, hoc ipso habentur pro legitimis incipiúntque eorum leges obligare *Sanch. Spor. in decal. L. 1. c. 1. n. 95.* Si tamen leges Papæ tantùm sint promulgatæ Romæ, & non in partibus hisce, probabiliter hic non obligor, etiamsi certus sim de promulgatione facta Romæ. Excipe nisì leges Pontificiæ contineant mate-

materiam Fidei, vel Jure naturæ obligantem; tunc enim indubitatum est omnes notitiam habentes statim obligari ex lege altiori; & quamvis de stylo Curiæ Romanæ Papales Bullæ Romæ publicatæ dicantur habere vim ubique obligandi, hoc tamen probabiliter solùm obtinet circa causas beneficiales, & similes in quibus Summ. Pontifex liberam potestatem habet, non verò circa ea, quæ proximè conscientiam contingunt; hæc enim debere in partibus publicari docent *AA. cit. nu. 8.* & colligitur *arg. c. tum infirmitas 13. de pœn.*

2. Declarationes Cardinalium S. Congregationis, quamvis sint magnæ authoritatis, non tamen habent vim legis, nec obligant in conscientia, nisi à Papa sint examinatæ, & approbatæ, tunc enim immediatè censentur exire à Papa, nec requiritur, ut ejusmodi declarationes legaliter promulgentur sed sufficit, quòd ex fama vel aliter de iis certò moraliter constet; cum enim non faciant novam legem, sed tantùm explicent antiquam, satis est antiquam semel fuisse promulgatam. *Lezana, Zypæus, Eng. proœm. n. 16. Reiffenst. ib. num. 130.* & indubitatò habere vim legis, si de mandato Papæ legitimè promulgentur, docet *Schmalzg. dissert. proem. nu. 375.* 16.

3. In dubio an sit lex, non præsumitur, nisi probetur: & legem incertam non obligare probavi *cas. 3. n. 12.* in dubio an sit promulgata, præsumitur non esse, nisi fortè constaret, illam aliquando fuisse usu receptam, tunc enim meritò præsumeretur promulgata fuisse, ex communiter enim contingentibus prudens est præsumptio; atqui communiter contingit, ut leges usu non recipiantur, nisi sint promulgatæ, ergo. *Viva opusc. 2. q 4. a. 1.* Nec obstat, quòd promulgatio sit quid facti, nam facta etiam 17.

prudenter præsumuntur ex iis, quibuscum communiter conjungi solent. In dubio an lex sit recepta, attendenda est praxis timoratorum: si de hac constare non possit, & lex sit talis, ut ejus valor pendeat ab acceptatione populi, ùt multæ leges civiles, præsumitur non recepta, quia dubitatur de ejus essentia: si ejus valor non dependet ab acceptatione populi, præsumitur recepta, quia supponitur legis essentia, & rantùm dubitatur de accidente, ergo lex est in possessione contra libertatem: in dubio, an lex vel consuetudo obliget sub mortali, vel veniali, an verba Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, si dubium ex modo præcipiendi, ex judicio, & praxi prudentum, quæ optima legum est interpres, resolvi non possit, nec legislator interrogari, standum est pro obligatione levi vel puro monito. *Juxta reg. 1. cit. in obscuris, quod minimum est, sequimur.* Si lex est certa, & causa excusans sit dubia, manet legis obligatio: neque enim per excusationem dubiam eximitur quis à lege certa, ut habet *communis*; quia lex manet in possessione: in dubio an lex sit justa, est præsumptio pro lege, & Superiore, tum quia Deus Superioribus specialiter assistit, tum quia bonum commune tunc exigit obedientiam, tum quia Superior est in possessione authoritatis imperandi. *vid. Vivam opusc. 2. q. 4. a. 3. Renz. art. 7.*

18. 4. Si lex est certa, & negativè dubites, id est, non habeas grave motivum judicandi, quòd satisfeceris legi, omnes dicunt te obligari lege, quia lex est in possessione, & legi certæ non satisfit per solutionem incertam. Si verò dubites positivè, seu habeas motivum probabile, quòd satisfeceris legi, probabiliter non obligaris lege, quia habes motivum grave judicandi, quòd satisfeceris legi, & obligatio legis

legis respectu tuî tunc est incerta, utpote quæ probabiliter est sublata, lex autem incerta non obligat ita *La Croix L. 1. n. 600.* Quid autem sit probabilius, non resolvit, *itaque dico*, quòd probabiliùs non sit absolutus à lege, qui tantùm probabiliter satisfecit legi, ídque vel maximè, si probabilitas sit in utramque partem, v. g. certus sum me admisisse grave furtum, & in utramque partem positivè dubito, an sim, vel non sim confessus, probabiliùs adhuc confiteri teneor: idem est, si certò contraxi debitum, & probabiliter tantùm judicem me satisfeciſſe. *Sanch. Rebell. Vasq. Bardi de consc. disc. 6. c. 9. §. 16. Lugo de just. d. 18. num. 12. Dicast. de rest. d. 5. num. 202.* contra *Tanner. Schildere de consc. t. 2. num. 92.* Probatur 1. Certum est existere generalem legem solvendi debitum, confitendi peccata mortalia: utprimùm ergo contraxi debitum, vel admisi mortale, certus sum, quòd lex me obliget, quia tunc nullum adhuc existit dubium aut probabilitas de satisfactione, & probabilitas ex post superveniens de solutione vel satisfactione præstitâ, non potest prævalere contra obligationem jam ab ante certò existentem. Prob. 2. In æquali probabilitate prævalet illa pars, pro quâ est possessio, sed lex confitendi, & solvendi est in possessione, non enim ab illâ ejicitur per satisfactionem probabilem, sicut ab agro justè possesso non ejicior per jus alterius probabile, ergo. *Si dicas*, satisfactio probabilis facit ut lex confitendi & solvendi non sit ampliùs certa: *Contra est*, saltem lex confitendi furtum certò extitit, ideóque pro ipsa est præsumptio & possessio, usque dum certò probes, ei esse satisfactum; sicut est præsumptio pro agro à me bonâ fide possesso, usque dum certò probes agrum esse tuum. Et sicut certa possessio agri non eliditur per rationem pro-

babilem, quòd ager sit tuus, sic & certa legis possessio non eliditur per satisfactionem probabilem. 3. In pari causâ melior est conditio possidentis, idque non tantùm in materiâ juris, sed & in materiâ aliarum virtutum, ut cum communiori ostendi, *Cas. 2. n. 5.* & Ratio est, quia ipsa possessio est aliqua præeminentia, propter quam in pari causa præferri debet possidens, ergo etiam lex possidens saltem in
19. pari probabilitate præferri debet. 4. Si sint duo horologia probabilia, & in uno sonuerit duodecima noctis, & non in altero, manet obligatio orandi, quia lex certa orandi est in possessione, & excusatio ob sonitum duodecimæ est tantùm probabilis, ut in terminis habet ipse *La Croix n. 586.* ergo & in aliis casibus, quando tantùm est probabiliter satisfactum legi, est obligatio satisfaciendi, & lex manet in possessione. 5. Si quis positivè dubitet de valore matrimonii bonâ fide contracti, tenetur lege matrimonii, eò quòd matrimonium sit in possessione, ergo & hìc. 6. Confessio & solutio sunt quid facti, sed factum in dubio non præsumitur, ut patet ex *Cas. 2. n. 9.* 7. Qui tantùm probabiliter solvit debitum, condemnaretur in foro externo, ergo etiam in foro interno non est liber; quia forum internum debet concordare foro externo, nisi appareat, quòd externum fundetur in falsâ præsumptione. *Neque obstat*, quòd debitor etiam sit in possessione suæ pecuniæ, *nam* dubium non versatur immediatè circa ipsam pecuniam, cujus sit, sed circa jus petendi debitum, an sit; nam qui ex pœnitentia, vel voto debet eleëmosynam, & negativè dubitat, an dederit, etiam possidet suam pecuniam, & tamen in illo dubio non stat possessio pro ipso, ut fatentur omnes, sed pro obligatione pœnitentiæ, & voti, quæ semel extitit, & non proba-

tur

tur extincta, ut dicam *Caſ. 68. à n. 7. Si Dicas* 1. Quod debito juſtitiæ non ſatisfiat per ſolutionem probabilem, ex eo eſt, quod homines ſint inviti, quo minus debito certo ſatisfiat per ſolutionem incertam, econtrà de benignitate Dei & Eccleſiæ meritò præſumitur, quòd plus non requirant, quàm ut homo prudenter & ex gravi ſeu probabili motivo judicet ſe legi ſatisfeciſſe. *Contra eſt.* Hoc univerſaliter præſumi non poteſt, eſtque planè incertum; & plerique DD. negant Deum aut Eccleſiam eſſe contentam ſatisfactione probabili, ubi de certitudine legis conſtat: aliud eſt, ſi ipſa exiſtentia legis ſit incerta aut ſolùm probabilis, tunc enim libertas foret in poſſeſſione ſecundum dicta *Caſ. 2. n. 8. & ſeq. Caſ. 3. n. 11. & ſeq. Si Dicas* 2. Ergo ferè nunquam licebit ſequi ſententiam minùs probabilem aut etiam probabiliorem contra legem, quia illam ſequendo ſolùm probabiliter ſatisfacio legi. R. N. C. Nam id ſemper licebit, quoties exiſtentia legis eſt incerta, aut ſolùm probabilis, vel eſt incertum, legem ſe ad hunc vel illum caſum extendere; Ratio eſt: quia tunc Lex non eſt in poſſeſſione, utpote quæ nunquam certò extitit, ſed libertas; contra quam dubia legis exiſtentia prævalere non poteſt.

5. Si leges tempus nullum determinent, ut primùm commodè poſſunt, impleri debent, *reg. 14. ff. de reg. jur.* Si verò certum tempus, horam vel diem determinent, veluti lex recitandi horas Canonicas ab unâ duodecimâ noctis ad alteram; lex jejunandi ab anno ætatis 21. completo; lex non ſuſcipiendi Subdiaconatum ante annum vigeſimum ſecundum inchoatum, communis eſt ſententia, & omnium Fidelium ſenſus hoc tempus accipiendum eſſe de momento ad momentum, non quidem mathematicè, quia momenta mathematica à nobis

non sunt cognoscibilia, eò quòd ignoremus, quod punctum temporis imaginarii præcisè sol attigerit, sed Ecclesiasticè, ita, ut nos regulemus juxta Calendaria approbata, & horologia communiter bene regulata: si alicubi plura sint hujusmodi horologia, possum sequi quodlibet, non tamen cum certâ violatione alicujus legis, ut explicavi *Cas. 3. n. 22.* Ratio est consuetudo Ecclesiæ, quæ est optima legum interpres, & aliter non possemus scire, quando præcisè inciperet vel desineret obligatio ejusmodi legis.

CASUS VI.

De subjecto Legum, seu de iis, qui legibus obligantur, item de abrogatione, derogatione & dispensatione Legum.

FRemundus Princeps à suo Confessario quæritu *1. An teneatur propriis legibus. 2. Quid in statu Aristocratico & Democratico. 3. An Clerici obligentur Lege Principis? quid de Lege præjudicante immunitati Ecclesiasticæ. 4. An legibus obligentur infideles, hæretici. 5. Ebrii, pueri. 6. Amentes. 7. An peregrini obligentur legibus locorum, per quæ transeunt. 8. An legibus communibus. 9. An gaudeant privilegiis loci, in quo sunt. 10. 11. An obligentur legibus suæ patriæ? an Religiosi ubique suis Regulis. 12. Quid de exeunte è loco obligationis ad locum, ubi non est obligatio. 13. Quid si suo loco poterat satisfacere legi v. g. audire Missam, an non auditâ possit exire. 14. Quid de eunte ex loco, ubi non est obligatio ad locum, ubi est obligatio. 15. An liceat ponere impedimentum legi. 16. Quid si ideo ponatur, ut quis excusetur à lege. 17. Quid de lege naturali & divina.*

18. An

18. An sit obligatio removendi impedimentum aliunde positum. 19. Quid de eo qui ponit rem præceptam absque animo satisfaciendi. 20. Aut eodem tempore aut eodem actu pluribus satisfacit legibus. Quid de abrogatione & derogatione legis. 21. Dispensatione. 22. & 23. An dispensare secum quis possit. 24. Quid de Legis interpretatione, Apekâ. n. 25. Epikiâ. n. 26.

QUÆR. I. Quinam obligentur Lege?

R. Leges non obligant, nisi subditos; hinc 1. 1.
1. Legislator non obligatur propriis legibus, neque quòad vim coactivam, ita ut incurrat pœnam à se statutam, uti fatentur omnes, neque directè quòad vim directivam, seu in conscientia, maximè in iis, quæ ejus statum vel authoritatem dedecent; ut si lex prohibeat portare arma, vel pretiosas vestes: Ratio est: quia etiam vis directiva ex jurisdictione oritur, quam quis in seipsum non potest exercere, cum nemo respectu sui possit esse Superior simul, & inferior: deinde talis obligatio esset inutilis; cum enim obligatio legis pendeat à voluntate Legislatoris, toties posset eam tollere, quoties legem observare nollet, in aliis verò, quæ Legislatorem ipsum non dedecent, tenetur & ipse suis parere legibus, non quidem vi propriarum legum, sed ex dictamine rectæ rationis, quâ Princeps tanquam caput tenetur se conformare reliquo corpori: minùs tamen, & secluso scandalo ac turbatione populi, plerumque tantùm venialiter peccat Princeps propriam infringens legem: Ratio est, quòd tantùm videatur esse levis deordinatio, quòd tanquam caput se hic, & nunc non conformet reliquo corpori. *Bonac. Less* & alii.

2. In statu Aristocratico, ubi Optimates dominantur, & in statu Democratico, ubi potestas est penes cœtum populi, quilibet ex Optimatibus, & 2.

ex populo directè obligatur publicatis legibus, quia quilibet ex Optimatibus & popularibus est verus subditus respectu totius cætûs tum Optimatum in statu Aristocratico, tum populi in statu Democratico.

3. 3. Clerici non obligantur directè legibus Principis vel Magistratûs sæcularis, quia hi nullam in illos vel illorum bona etiam patrimonialia (ut bene notat *Engel. lib. 1. tit 2. n. 35.*) jurisdictionem habent: aliud est de bonis feudalibus, quæ non absolutè, sed sub certis reservationibus, & salvo Jure feudali in Clericos transeunt: itaque ad leges civiles Clerici tantùm obligantur indirectè ex æquitate vel decentia naturali, vi cujus pro bono pacis unaquæque pars communitatis tenetur se conformare reliquis; debent tamen ejusmodi leges esse necessariæ pro bono communi, & non adversari Ecclesiasticæ immunitati, veluti lex de non vendendis frugibus extra patriam, de non admittendis peregrinis mercibus &c. Clerici has leges transgredientes plerumque tantùm peccant venialiter, nisi adsit scandalum, damnum tertii, vel Reip.; aut leges simul sint juris naturalis, ut servare jura contractuum, taxas mercium; tunc enim Clerici æquè obligantur quàm alii *Azor, Suar. de leg. L. 3. c. 34. num. 15.* Nunquam tamen ob transgressionem à laici puniri poterunt v. g. per confiscationem frugum, vel mercium, quia à juri dictione eorum, præsertim coactiva, sunt planè exempti: Imò si Superiores laici ferant leges immunitati Ecclesiasticæ præjudicantes, quibus v. g. Ecclesiæ vel loca pia fiunt inhabilia ad acquirendas possessiones, vel bona immobilia, hæ leges erunt illicitæ & irritæ, nec non ferentes incurrunt excommunicationem latæ sen-

ten-

tentiæ ab Honorio III. *C. Noveritis de sent. exc.* quæ confirmata est à *Trid. sess. 25. c. 10.*

4. Catechumeni, Judæi, aliique infideles, etsi obligentur legibus civilibus suorum Principum, non tamen Ecclesiasticis, quia nondum sunt subjecti Ecclesiæ per baptismum; aliud est de hæreticis legitimè baptizatis. 4.

5. Ebrii & habentes lucida intervalla manent subditi legibus, quamvis per accidens non peccent, eas infringentes ob defectum rationis; hinc peccant qui eos inducunt ad earum transgressionem offerendo v. g. die Veneris carnes; Econtra offerendo eas pueris ante septennium non peccatur, quia pueri ante illam ætatem probabiliùs nondum sunt subditi legibus humanis, quæ feruntur humano modo; ideóque pro iis tantùm qui habent usum rationis, qui ante septennium non præsumitur, eò quòd leges positivæ attendant ad ea, quæ plerumque contingunt. *L. nam ad ea ff. de leg.* 5.

6. Perpetuò amentes etsi non obligentur legibus humanis, tamen subjecti sunt legibus naturæ, hoc ipso, quòd participent naturam rationalem; hinc quamvis ipsi per accidens ratione uti non valeant, peccant tamen qui eos inducunt ad transgressionem legis naturalis, v. g. ad blasphemandum, fornicandum &c. quia cum hæc sint intrinsecè mala, tribuuntur principali libero agenti, qui amentis operâ velut instrumento utitur: è contra non esse illicitum iis offerre carnes, vel iis die festo opera servilia imponere, docet *Laym. L. 1. t. 4. c. 12. num. 3.* eò quòd non sint subjecti legibus Ecclesiæ, ideóque non videatur esse malum causare, ut id faciant, quod nullâ lege iis prohibitum est. Quòad esum carnis consentio; quòad opera servilia puto peccare eum, qui ea die festo perpetuò amenti imponit saltem suo 6.

nomine in suam utilitatem, tunc enim censetur ipse imponens per amentem tanquam per instrumentum vivum laborare: sicut ergo peccat, qui per equum, bovem, vel asinum tanquam per instrumenta laborem servilem diebus festis exercet, quamvis certum sit jumenta nulli legi esse subjecta sic à potiori, qui per amentem: aliud est de esu carnis, nam eas offerens non censetur per amentem edere, secus qui facit eum in suî commodum laborare.

7. QUÆR. II. An peregrini & viatores obligentur legibus locorum, per quæ transeunt?

℟. Peregrini & viatores regulariter non obligantur specialibus illorum locorum præceptis, per quæ transeunt. *Sayr. Less. L. 4. de just. c. 2. n. 44. Laym.* & quòad peregrinos consentit *Sanch. L. 1 mor. al. c. 12. Diana, Sannig. de leg. dist. 3. q. 8. n. 9. Ant. Herman. Thes. 5. Eng. n. 31.* Unde si in tali loco sit speciale festum vel jejunium, non tenetur audire Missam vel jejunare: Ratio est, quia nullo modo sunt subditi talis loci, vel Superioris, neque ratione originis, domicilii, contractûs, vel delicti, ergo ejus legibus non obligantur, sed solùm communibus.

Dixi 1. regulariter, quia peregrini utique tenentur servare leges, & solennitates contractuum, quia contractus sortiuntur forum loci in quo celebrantur, *c. fin. de for. comp. L. 19. ff. de jud.* Item tenentur servare leges, quarum violatio cederet in scandalum aliorum, in damnum vel injuriam loci, in quo existunt: hinc non licebit illis indè contra prohibitionem evehere, vel illuc inferre frumenta, merces, portare arma prohibita, vendere supra statutum pretium &c., exigit enim æquitas naturalis, ut, qui in alieno loco sentium

com

commodum transitûs, etiam sentiant onus legum necessariarum pro conservatione loci: ex hoc capite viatores etiam tenentur solvere pedagia, vectigalia. *AA citt.*

Dixi 2. Specialibus illorum locorum præceptis: nam legibus communibus utique obligantur, etiamsi forsitan illæ in suo territorio non sint receptæ, vel contrario usu abrogatæ, unde Belga, cui in sua patria licitum est diebus Sabbathinis inter Nativitatem Christi & Purificationem B. M. V. comedere carnes, existens istis diebus Coloniæ tenetur abstinere ex communi lege Ecclesiæ, *communis* cum *Laym. de leg. c. 12. n. 3.* & Ratio est, quòd in sua patria tantùm excusetur per consuetudinem, quæ utpote contra jus commune, est odiosa, & restringitur tantùm ad locum, in quo viget, sicut statutum aut privilegium locale *arg. c. 2. de Constit. in 6.* 8.

Dixi 3. locorum per quæ transeunt, nam si per majorem partem anni intendant ibi manere, jam à prima hora tenebuntur ad statuta talis loci, quia per quasi domicilium facti sunt subditi. Econtrà quamvis peregrini non teneantur statutis specialibus locorum, attamen privilegiis, consuetudinibus, aut statutis favorabilibus illorum locorum, per quæ transeunt, uti possunt; hinc Germanus transiens per Belgium poterit antedictis diebus Sabbathinis ibidem comedere carnes, & apud Hispanos intestina; item in loco, ubi quadragesima juxta novum Calendarium est absoluta, non jejunare, etsi in loco sui domicilii adhuc jejunetur. *Sanch. L. 1. mor. c. 12. Less Bonac. Reiffenst. n. 40. La Croix L. 3. p. 2. n. 1271.* Econtra si in loco sui domicilii quadragesimam absolvit, non tenetur jejunare in loco, ubi existit, etiamsi ibi quadragesima adhuc perduret, modò absit scandalum. *DD. citt.* 9.

QUÆR.

10. QUÆR. III. An peregrinus obligetur legibus suæ patriæ, quando alibi est, ubi illæ non vigent?

℟. Regulariter non obligari *Suar. c. 32. Engel. Kônig. L. 1. t. 2. & ibid. Schmalzg. n. 41. Herman. Thes. 4.* Ratio est, quòd statuta localia cohæreant loco, nec extendantur ultra territorium statuentis etiam respectu subditorum, *c. 2. de Constit. in 6.* Unde si in tua patria sit dies festus vel jejunium, alibi existens, ubi jejunium, vel festum secundùm Jus commune non est, non teneris jejunare vel audire Sacrum, nec Clericus extra Diœcesin existens tenetur lege sui Episcopi, quâ v. g. prohibet lusum chartarum.

11. *Dixi regulariter*, nam si transgressio statuti vergat in detrimentum loci, vel injuriam Magistratûs, aut Principis, etiam extra territorium obligabuntur subditi, ut si statutum sub certâ pœnâ prohibeat de Principe loqui injuriosa, aut præcipiat Clericos etiam absentes comparere in Synodo, vel cives in Magistratu: idem à potiori tenet de religiosis, qui non ratione territorii, sed ratione obedientiæ suis Superioribus subjecti sunt, ideóque eorum statutis & mandatis ubicunque terrarum obligantur, quin & in alieno territorio citari, excommunicari, & propriâ authoritate capi possunt. *Sylvest. V. excommunicatio num. 15.* Ex dictis

12. *Deduces seqq. 1.* Qui bonâ fide vel negotiorum causâ abit è loco in quo erat obligatio v. g. jejunii, vel audiendi Missam, ad locum, in quo non est talis obligatio, excusatur ab his: Si verò ideo exeat, ut se à lege eximat, plures dicunt eum manere obligatum lege, eò quòd fraus ei non debeat patrocinari, *c. Sedes, & c. ex tenore de rescript.* sed probabilius est, eum excusari, quia utitur jure suo; lex enim non prohibet exire è loco, sed tantùm præci-

pit,

pit, ut obſervetur ab iis, qui exiſtunt in loco, nec fraus ei patrocinatur, quòd ſolùm improbant citt. textus, ſed conditio loci, *& nullus videtur dolo facere, qui iure ſuo utitur. Reg. 15. ff. de reg. juris. Salmantic. Illſung. t. 1. d. 2. n. 32. Mezger in 1. 2. d. 35. a. 5. n. 27. Schmalzg. l. c.*

Si dicas, qui obligatur lege, etiam obligatur non ponere impedimentum legi, aliàs enim non peccaret, qui tempore audiendæ Miſſæ ſe voluntariè componit ad ſomnum.

2. Qui ideo exit ad locum, ubi *Trid.* non eſt receptum, ut ibidem clandeſtinè matrimonium contrahat, matrimonium in fraudem legis contractum eſt illicitum & invalidum, ergo.

R. Manente lege eſt obligatio non ponendi impedimentum legi C. lege non manente N. exiens ad locum, ubi non eſt lex, facit reſpectu ſuî non ampliùs eſſe legem, ſtatutum enim locale cohæret loco, ſicut igitur malum non eſt, petere diſpenſationem, vel rogare Superiorem, ut tollat legem, ſic nec malum eſt exire ad alium locum, & facere, ut reſpectu ſuî non ſit lex.

Ad 2. Quòd matrimonium ejuſmodi ſit illicitum, & invalidum, eſt ex ſpeciali decreto Urbani VIII. ut dicam *caſ. 110. n. 12.*

2. Qui cogitat exire è ſuo territorio, in quo eſt lex audiendi v. g. Sacrum, ſi tanto tempore ibidem exiſtat, ut commodè poſſit audire, habeátque occaſionem audiendi, tenebitur audire: probabile tamen etiam eſt, quòd ſi plures Miſſas potuiſſet audire v. g. unam horâ octavâ, alteram horâ undecimâ, neglecto omni ſacro poſſit exire ante horam undecimam, quia poterat differre auditionem Miſſæ uſque ad undecimam, & tunc petere diſpenſationem à lege, quam, ut ſuppono, novit ſe impe- 13.

tratu-

traturum, ergo etiam poterit tunc exire è loco, & ponere se in statu, in quo non est lex. *Sanch. Reiffenst. num. 36. Herman. pag. 38.* Sed prior sententia utì est magìs pia, & tuta, ita & in praxi suadenda: si unicum tantùm est Sacrum v. g. horâ octavâ & adhuc existas in loco, certum est juxta omnes te obligari, quamvis statim post Sacrum velles exire, quia manes subditus statuto locali, illo tempore quo necessariò erat implendum.

14. 3. Discessurus ex loco, ubi non est obligatio jejunii vel abstinentiæ, potes ibi non tantùm plene reficì, sed & vesci carnibus: si tamen eodem die venias ad locum, ubi est jejunium, distinguendum est, vel enim iste locus est locus tui domicilii, & tunc non potes secundò reficì, minùs vesci carnibus, quia es subjectus legibus loci; si es in loco peregrino, non teneris speciali jejunio istius loci, bene tamen jejunio communi totius Ecclesiæ.

15. QUÆR. IV. An & qualiter peccet qui facit se impotentem ad implendam legem, vel qui ponit impedimentum legi implendæ? R. id decidere est difficillimum; in praxi tenenda sunt seqq.

1. Pleræque leges humanæ non obligant, ut aliquot diebus antecedenter non ponatur impedimentum: Ratio est communis usus & interpretatio, de quibus constat Legislatoribus, hinc non peccat, qui die Sabbathi iter, vel etiam venationem aggreditur, prævidens, se altero die non posse audire Sacrum; nec peccat contra religionem vel jejunium, qui per nimium potum prævidet post aliquot dies se non posse jejunare, audire Missam, legere horas &c.

16. *Dixi* 1. Qui prævidet; nam qui ideo ponit impedimentum, ut excusetur à lege v. g. projicit vel donat alteri breviarium etiam aliquot diebus ante-

ceden-

cedenter, ut non teneatur orare, peccat contra præceptum orandi horas; quia fraudulenter agit contra legem in actu primo obligantem. Aliud est de eo, qui idco de loco exit, vel dispensationem petit, ut à lege eximatur, quia per alium locum vel dispensationem respectu ipsius tollitur lex, per consequens nec in actu primo eum obligat.

Dixi 2. Aliquot diebus antecedenter; quia si ipso die, quando jam præceptum urget, vel immediatè antecedenter ponatur impedimentum v. g. aliquis ipso die festo, aut horâ decimâ, vel duodecimâ noctis, sine justâ causâ exit, & Missam negligit; indubiè peccat; sic enim habet communis persuasio, & usus, qui est optimus legum interpres *Gob. in exper. c. 5. n. 4. §. 3.*

2. Præcepta naturalia & divina obligant, ut etiam aliquot diebus antecedenter non ponam impedimentum; obinde peccant contra justitiam Pastores, Officiales, famuli, si per nimium potum se prævideant incapaces fore ad obeundos labores ex justitiâ debitos; item, qui per luxum in vestibus, conviviis, & similibus, vel per lusum reddunt se impotentes ad solvenda debita, vel ad alendam familiam, tenentur ex justititiâ ab his abstinere. Qui per iter, vel negotia se prævidet impediendum à communione annua, probabiliùs tenetur prævenire, vel ex post supplere. 17.

3. Quamvis quis obligetur non ponere impedimentum legi, non tamen semper tenetur removere impedimentum aliunde positum; nam *Marchin. Tamb. Suar. La Croix.* cum communi docent, quòd non obliger procurare valetudinem, vel liberationem è carcere, præcisè ut satisfaciam præcepto Ecclesiæ de audiendâ Missa, vel præcepto naturali de legendâ Missa, quando ad eam ex justitiâ obli- 18.

obligor; aut etiam, ut satisfaciam præcepto divino de confessione, & communione annuâ; è contra si per censuras v.g excommunicationem, suspensionem, vel interdictum impediar, plerique docent me teneri petere absolutionem à censuris, quia censuræ immediatè, & directè impediunt ab ejusmodi functionibus, cum ab Ecclesia ad illum finem infligantur; hoc autem non facit carcer & infirmitas, *Tamb. L. 3. de Miss. c. 6 § 1 num. 8 G.b. n. 89 La Croix L. 1. n. 782.* Ratio horum omnium est intentio Legislatorum, quæ ex usu & judicio prudentum rationabiliter colligitur: constat enim Legislatores in unâ materiâ faciliùs permittere impedimentum legis, quàm in alia, sic lex jejunii permittit assumi honestum laborem cum jejunio incompossibilem, non verò id permittit lex Missæ vel horarum.

19. QUÆR. V. An opus præceptum poni debeat animo satisfaciendi præcepto? R. Plerúmque non requiritur animus satisfaciendi præcepto, sed sufficit, quòd ponatur materia præcepti, hinc qui audit Sacrum, legit horas, dat eleëmosynam immemor præcepti, vel voti, satisfacit, imò quamvis quis habeat intentionem oppositam v. g. per hoc Sacrum, per hanc recitationem horarum, non satisfaciendi præcepto, modò adsint reliqua, satisfacit, nec tenetur ad novum Sacrum, vel novas horas: quod tamen probabiliùs non tenet de obligatione voti, vel debito justitiæ, nam si nolis per hanc eleëmosynam satisfacere voto, per hanc pecuniam extinguere debitum justitiæ cognitum, non satisfacis. Ratio horum est, quòd obligatio voti, & debiti oriantur ex liberâ hominis voluntate, ideóque in his obligationibus potest liberè velle perseverare; econtra aliæ obligationes oriuntur à voluntate Legislatoris;

ideó-

ideóque non est in potestate subditi, ut positâ materiâ præceptâ perseveret obligatio. *Suar. Herinx. Reiffenst. n. 45. & seqq. La Croix. L.c.*

QUÆR. VI. An eodem tempore, aut etiam eodem actu pluribus & distinctis legibus satisfieri possit? R. Affirm. Si materiæ legum neque ex se, neque ex intentione legislatoris sint incompatibiles, secùs si se compati possint. Unde deducuntur seqq. 20

1. Die festo possum audire Missam, & simul legere horas Canonicas, persolvere Pœnitentiam, aut alias preces obligatorias; audire concionem &c. quia hæc omnia cum auditione Missæ sunt compatibilia, ut latiùs explicabo Cas. 95. *à num. 3.*

2. Si plura præcepta eandem materiam præcipiant v. g. voviſti in vigilia S. Matthiæ jejunare, & confessarius idem pro pœnitentia imposuit, satisfacis eodem actu præcepto Ecclesiæ, voti, & pœnitentiæ, ut per se patet. Item obligaris orare horas ratione ordinis, & beneficii, satisfacis unâ recitatione. Si festum incidat in Dominicam, satisfacis utrique audiendo unam Missam. Econtra si alicui ex pluribus titulis debeas centum aureos, non satisfacis si semel des centum, quia justitia exigit æqualitatem rei ad rem, in aliis præceptis præcipuè attenditur intentio legislatoris.

3. Votum & pœnitentia plerúmque non implentur per actum aliàs debitum v. g. Confessarius præcipit audire Missam, debes eam audire die feriato; aut in die festo audire duas, unam ex lege Ecclesiæ, alteram ex præcepto confessarii. Item si voviſti eleëmosynam, & Confessarius imposuit eleëmosynam, eâdem stipe non satisfacis utrique. Item confessarius indeterminatè tibi jussit jejunare uno die Sabbathi, non potes eligere Sab-

bathum, in quod incidit jejunium Ecclesiæ; econ trà si determinatè jussit primo Sabbatho, vel tribu Sabbathis consequenter jejunare; satisfacis etsi i Sabbathum simul incidat jejunium Ecclesiæ. Item voviſti omni die audire Missam, non teneris juxt *Sanch.* & *Bonacina*, diebus Dominicis & festis audir duas. Ratio horum omnium est, quod hæc plerumque sit mens confessarii & voventis, nisi aliu expresserint. Plura de his dicam suis locis.

21. QUÆR. VII. Quid de abrogatione, derogatione, dispensatione, interpretatione & Epeki Legum? R. Tenenda esse sequentia.

1mò. Abrogatio est totius Legis cassatio seu sublatio facta ab ipso legislatore, ejus successore, v utriusque Superiore, eo quòd v. g. lex incipiat es minùs utilis, vel nimis difficilis: inferior verò no potest legem superioris abrogare, nisi forsan c privilegio, aut ex præscriptâ consuetudine, cum enim inferior non sit Dominus voluntatis superioris, non potest eam reddere irritam sine ejusdem superioris consensu; quod etiam videtur dicendum, si lex inferioris fuerit per superiorem confirmata, quia ex quo superior legem confirmavit, videtur eam suam fecisse.

2. Derogatio est sublatio legis pro parte, & in hoc differt ab abrogatione, quæ totam legem tollit, ut jam dictum est.

22 3. Dispensatio est relaxatio legis pro particulari casu vel personâ, manente obligatione legis pro aliis casibus vel personis. Facultas dispensandi per se competit legislatori, ejus successori vel utriusque in jurisdictione superiori, ab horum quippe arbitrio tota legis obligatio pendet; Et hâc ratione certum est, S. Pontificem posse dispensare in toto Jure Canonico, imò & in lege Apostolicâ humanâ, cum in

pote-

potestate jurisdictionis non sit inferior Apostolis & S. Petro, cujus est successor: in lege verò naturali & divinâ v. g. in voto, juramento & similibus ex jure naturali vel divino obligantibus, propriè & directè dispensare non potest; nequit enim facere, ut liceat homini non servare promissionem Deo factam & non remissam, sed authoritate Dei promissionem remittit, quo ipso obligatio eam servandi per se corruit, ita communis D. D. Dixi, quòd facultas dispensandi *per se* competat soli Legislatori aut ejus Superiori; nam per accidens sive ex privilegio aut receptâ consuetudine etiam inferior in lege superioris dispensare potest: sic Episcopi dispensant in jejuniis, festis, aliisque præceptis Ecclesiæ frequenter occurrentibus. Requiritur autem 23
ad dispensationem, ut fiat ex justâ causâ, putà necessitatis, utilitatis, vel pietatis. Trident. *Sess. 25. de reform. c. 18.* Alioquin erit illicita, & si ab inferiore fiat in lege superioris, etiam invalida, eò quòd superior non censeatur dare facultatem inferiori, dispensandi in lege suâ sine justâ causâ. At nunquid 24
potestatem habens dispensandi cum subditis in voto, juramento, jejunio, censurâ, irregularitate &c. in iisdem etiam secum ex justâ causâ dispensare poterit? R. Cum communi affirmativè: vel enim quæstio est de ipso legislatore, & tunc sicut ipse suâ lege propriè non obligatur, ut dixi *sup. n. 1.* ita non indiget dispensatione seu relaxatione legis: si verò quæritur de alio superiore, Prælato vel Episcopo; hi dispensant vel relaxant legem nomine Dei vel Ecclesiæ, & tunc nulla videtur esse ratio, cur id ex justâ causâ possint respectu subditi, non verò ex eadem causâ respectu sui. Si dicas: Dispensatio est actus jurisdictionis in subditum, nemo autem sibi propriè subditus est; R. Idem hic duplicem gerit

personam; in quantùm nomine Dei aut Ecclesiæ secum dispensat, sic gerit personam Dei vel Ecclesiæ; in quantum verò dispensatur, est subditus, putà Dei & Ecclesiæ, quorum nomine fit dispensatio.

23 4. Interpretatio legis est ejusdem explicatio secundum mentem legislatoris, est triplex, Authentica usualis & doctrinalis; *Authentica* est quæ fit per aliam legem latam ad declarandam priorem, unde eandem authoritatem habet quam lex ipsa *c. fin. de constit.* & solùm fieri potest ab ipso legislatore, ejus successore vel superiore, non autem ab inferiore, nisi Superior id ei commiserit, ita Deus commisit Papæ facultatem authenticè interpretandi Jus Divinum *S. Th. 2.2. q. 2. a. 3.* & Papa Cardinalium congregationi potestatem declarandi Concilium Tridentinum. *Usualis* interpretatio est quæ per usum & consuetudinem est introducta, unde consuetudo optima legum interpres dicitur, de quâ dixi *Cas. prac. à n. 13.* *Doctrinalis* est quæ fit arte & peritiâ Doctorum, quæ solum probabilitatem habet.

26 5. Epikia est benigna interpretatio legis secundum æquum & bonum, seu est mens legislatoris rationabiliter præsumpta, & solummodo locum habet, cum materia legis in particulari casu fit illicita, aut ita difficilis, ut prudenter credatur, quod superior si adesset, aut interrogari posset, ipsemet declararet, se nolle pro isto casu legem suam obligare, &c.

EX

TRACTATU DE PECCATIS.

CASUS VII.

De naturâ, divisione & specificâ distinctione Peccatorum.

GOrgias Miles multa agit ignarus vel dubius de malitia, vel advertentia, certa confitetur ut dubia vel econtrà. 5. Non obstante quod jejunium quadragesimale sibi à confessario impositum observare voverit, nihilominus ex contemptu & odio in Papam & Ecclesiam, carnes edit. 6. Quasvis personas alterius sexus ignotas dormientes etiam in templo opprimit. 7. Profana & sacra furatur. 8. Alios ad varia peccata inducit, susurrat, detrahit, calumniatur &c. 9. De variis articulis fidei dubitat, & ut licentiùs vivat, varias hæreses amplectitur. 10. Per Deum & Sanctos jurat. 11. Blasphemat. 12. Circumstantias in confessione non aperit. 13. Pro Resolutione.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit peccatum? I.

R. 1. Peccatum est libera divinæ legis transgressio. *Dicitur* 1. *Libera*, id est, quæ fiat cum aliqua advertentia, & cognitione malitiæ, *nihil enim volitum, quod non præcognitum.* Neque sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à necessitate; est de fide contrà hæreticos, & prop. 3. Jansenii damnatam ab Inn. X. Alex. VII. & Clem. XI. *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* *Dicitur* 2. Divinæ legis, hoc est,

omnis legis in conscientia obligantis, nam omnis obligatio primò, & radicaliter est à Deo, qui vult omnia justa præcepta, etiam humana servari.

2. ℣. 2. Peccatum dividitur 1mò. in originale, & personale; *Originale* est, quod contraximus in Adamo, quatenus nostræ voluntates in ejus voluntate erant inclusæ, sicut voluntas pupilli est inclusa in voluntate tutoris, ita ut, quòd agit tutor qua talis, etiam censeatur agere pupillus; *personale* dicitur, quod in propriâ personâ, & voluntate committimus, & hoc secundum subdividitur in peccatum *commissionis*, quo scilicet ponitur actio prohibita v. g. furtum; & *omissionis*, quo omittitur res præcepta v. g. Missa, jejunium.

2dò Dividitur peccatum in actuale & habituale: *actuale* est ipse actus, vel omissio difformis legi: *habituale* est peccatum præteritum perseverans in negatione condonationis, & condignæ satisfactionis; vel ut alii volunt, est privatio gratiæ sanctificantis, prout connotat peccatum præteritum, quod tricis Scholasticis relinquo.

3. In mortale, & veniale: illud infert mortem animæ, eam privando gratiâ & charitate, quæ sunt vita spiritualis animæ; istud verò nec gratiâ, nec charitate privat, sed ejus tantùm fervorem minuit.

4. In peccata carnalia, & spiritualia; *carnalia* sunt, quæ in delectatione carnis perficiuntur, ut gula, luxuria: *Spiritualia*, quæ perficiuntur in delectatione interna mentis, quamvis versentur circa objectum corporeum, & materiale, ut superbia, invidia, avaritia, &c.

5. In peccata cordis, oris & operis, prout corde, ore, vel opere perficiuntur.

6. In peccata contra Deum, proximum, & nos ipsos: nam quamvis omnia peccata sint suo modo

contra

contra Deum, quatenus ejus legi opponuntur, & contra nos ipsos, quatenus nobis ipsis vel maximè nocent, tamen illa peccata dicuntur propriè contra Deum, quæ opponuntur motivis illarum virtutum, quibus rectè disponimur ad Deum, v. g. fidei, spei, charitatis; ùt est odium Dei, blasphemia, desperatio, infidelitas. Illa peccata sunt contra proximum, quæ adversantur virtutibus, quibus rectè disponimur ad proximum, ùt homicidium, furtum. Illa dicuntur contra nos ipsos, quæ contrariantur virtutibus, quæ moderando proprias passiones nos erga nos ipsos bene disponunt, ut luxuria, gula &c.

7. In peccata infirmitatis, ignorantiæ, & malitiæ; prima ex tentatione, secunda ex errore culpabili, tertia ex malitiosa determinatione voluntatis absque tentatione, vel ignorantiâ proveniunt.

8. Tandem in peccata propria, & aliena, hæc à nobis ipsis, illa ab alio subjecto fiunt, sed nobis ratione consensûs, consilii, conniventiæ vel aliter imputantur.

QUÆR. II. Quid circa distinctionem specificam peccatorum? 3.

R. Sequentia. 1. Est de Fide, quòd in confessione omnia mortalia quòad numerum, & speciem infimam ac circumstantias speciem mutantes exprimi debeant: nam *Trid.* sess. 14. *de Pœn.* c. 7. sic habet: *Si quis dixerit, in pœnitentia ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, & singula peccata mortalia, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant, anathema sit:* & Ratio est, quia confessarius debet agere medicum & judicem, adeóque præscribere proportionatam pœnam, & medicinam, tam præservativam, quàm vindicativam: sed hoc non potest nisi peccata & vulnera animæ cognoscat quòad numerum, & speciem, ut constat *ex Can. 5.* ibid. ergo.

2. Quæstio igitur hìc est, ex quo colligere possimus, quòd peccata habeant distinctas specie malitias: pro quo notandum est, per cujuslibet rei speciem intelligi completam ejus essentiam, hinc distingui specie, est distingui in aliquo prædicato essentiali, quo una res notabiliter differt seu dissimilis est alteri; sic homo & brutum distinguuntur specie, quia distinguuntur in rationali & irrationali, quæ notabiliter differunt, & unum essentialiter convenit homini, alterum bruto; econtra Petrus & Paulus non differunt specie, quia conveniunt in essentiâ, uterque enim est animal rationale, distinguuntur tamen numero, quia non sunt unum idemque animal rationale sed faciunt numerum, & sunt duo: ideóque specificari idem est quod accipere suam speciem; res intrinsecè specificatur per sua prædicata essentialia, extrinsecè per aliquod extrinsecum essentialiter tamen connotatum seu respectum; sic visio albi & nigri intrinsecè specificantur per hoc quod sint actio vitalis, sensatio externa repræsentativa albi vel nigri; extrinsecè specificantur ab objecto, visio albi ab objecto albo, visio nigri ab objecto nigro, in hoc enim notabiliter differunt. His prænotatis; &, cum D. Thoma 1.2. *q.*72. *a.*1. Illa peccata distinguuntur specie, quæ habent objecta specie morali distincta; illa autem objecta specie morali distinguuntur, quæ opponuntur diversis virtutibus, vel eidem secundùm diversas rectitudines:

4. ideo accipe hanc regulam: *Omnia ea peccata distinguuntur specie, quæ opponuntur diversis virtutibus, vel eidem virtuti diversimodè.* V.g. Specie distinguuntur furtum & ebrietas, quia furtum opponitur justitiæ, ebrietas temperantiæ. Item prodigalitas & avaritia, quia opponuntur eidem virtuti liberalitatis diversimodè, prodigalitas scilicet per excessum ava-

avaritia per defectum, item furtum grave specie distinguitur à levi; quia opponuntur eidem justitiæ diversimodè, unum scilicet notabiliter, unum non notabiliter; Item virtuti religionis diversimodè opponuntur percussio Clerici, & indigna susceptio Sacramenti; nam percussio Clerici opponitur religioni, quatenus præcipit reverentiam erga ministros Ecclesiæ, indigna Sacramenti susceptio ei opponitur, prout vult reverentiam haberi Sacramentis &c. Ratio datæ regulæ est, quòd malitia peccati consistat in oppositione cum recta ratione & lege æternâ, & quoties actus diversimodè opponuntur rectæ rationi, toties etiam habent diversas specie malitias; sed peccata, quæ opponuntur diversis virtutibus, vel eidem diversimodè, illa diversimodè opponuntur rectæ rationi, quia quælibet virtus rectæ rationi & legi æternæ maximè est conformis, ergo.

3. In idem recidit regula, quam dant alii: scilicet *Toties specie distinguuntur peccata, quoties opponuntur præceptis formaliter distinctis*; præcepta autem non distinguuntur formaliter ex hoc præcisè, quòd habeant diversos Legislatores; aliàs enim simplex furtum haberet quatuor distinctas specie malitias, cum opponatur legi naturali, divinæ, Ecclesiasticæ & politicæ; sed ex eo, quòd materia præcepta vel opponatur distinctis virtutibus, vel eidem diversimodè.

Dices, si pater præcipiat filio hodie studium, cras Missam, jejunium &c. hìc materia præcepta pertinet ad distinctas virtutes, & tamen filius hæc omnia omittendo peccat tantùm contra obedientiam, & non committit peccata specie, sed tantùm numero distincta, ac satisfacit in confessione dicendo: ter Patri fui inobediens in materia gravi, nec opus erit exprimere an in materiâ intemperantiæ, vel religionis; ergo falsa est regula, quot toties sint peccata specie

distincta, quoties materia præcepti pertinet ad distinctas specie virtutes. R. *Dist. ass.* Hìc materia præcepta secundùm se spectata pertinet ad distincta virtutes, C. prout subsit intentioni præcipientis N. nam pater per illa omnia ordinariè tantùm vult exercitium obedientiæ, ideóque eorum omissio etiam huic soli opponitur; alii verò Legislatores plerumque intendunt honestatem istius virtutis, ad quam per se pertinet actus præceptus, v. g. in jejunio honestatem temperantiæ; in auditione Missæ cultum Dei &c. ex præmissis: pro resolutione casus

5. Deduces sequentia. 1mò. Objectum non refundit malitiam in actum nisi in quantum est cognitum, hinc si invincibiliter ignoras vel non advertas hoc, quod agis, esse prohibitum, non peccas; econtra si putas aut dubites an hoc vel illud sit peccatum, & tamen illud agas, contrahis omnem illam malitiam quam objecto inesse putabas, quamvis revera non insit, hinc si in die cinerum credebas te obligari ad audiendum sacrum, & audire neglexisti, non satisfacis in confessione dicendo: non audivi sacrum, sed dicere debes, non audivi sacrum, cum tamen putarem me esse obligatum; econtra si falsò juraſti materiam levem, putans bona fide te leviter solùm peccare, malè confiteris dicendo juravi falsò, nam hoc ipso judicabit confessarius te peccasse graviter, cum omne perjurium etiam in materiâ levi sit peccatum grave.

2. Peccata dubia confitenda sunt ut dubia, certa ut certa, hæc enim distinguuntur specie morali, hinc sciens se sexies fuisse ebrium, malè confitetur dicendo circiter sexies vel forsan sexies fui ebrius; item non sufficit dicere, inhæsi cogitationi turpi, sed exprimi debet an deliberatè vel indeliberatè, vel an de hoc sit dubius &c.

3. Mi-

3. Miles in posito casu comedens carnes peccat contra 6. præcepta formaliter distincta. 1. contra præceptum abstinentiæ toties, quoties carnes comedit. 2. Contra præceptum jejunii, si sæpius de die se reficiat. 3. Contra votum. 4. Contra præceptum implendi pœnitentiam à confessario injunctam, 5. Contra Charitatem quia id facit ex odio. 6. Contra Religionem & reverentiam Ecclesiæ ejúsque Capiti debitam, omnis enim transgressio legis etiam minimæ ex odio vel formali contemptu legislatoris aut legis, gravem & distinctam malitiam continet in confessione specialiter explicandam; ut si Religiosus ex odio vel contemptu sui Superioris solvat silentium, grave peccatum admittit contra charitatem reverentiam & obedientiam superiori debitam. 6.

4. Opprimens in templo personam alterius sexûs peccat hoc casu. 1. Contra virtutem continentiæ. 2. Contra votum castitatis, seu contra religionem prout obligantem ad servanda Deo promissa. 3. Contra Religionem prout obligantem ad non polluendam Ecclesiam per copulam carnalem. 4. Contra justitiam violando invitam, idem est si opprimat dormientem, nisi prævie consenserit. 5. Si persona violata sit voto castitatis obligata, iterum specialiter contra religionem prout obligantem abstinere à personis Deo dicatis. 6. Si persona fuerit consanguinea, incestum committit, quia peccat contra pietatem seu reverentiam sanguini debitam. 7. Denique si persona sit conjugata, iterum contra justitiam violando alienum thorum: si cognoscat personam ignotam non curans nec inquirens an sit conjugata, voto astricta, &c. contrahit omnem malitiam quam objecto inesse verosimiliter suspicari poterat, quamvis à parte rei non 7.

inde,

insit, quia in comparatione animi se horum om
nium periculo exposuit, quæ omnia in confessio
sunt distinctè explicanda. De peccatis carnis e
rúmque distinctione ex professo dicam *Cas. 1*
n. 3. & seq.

8. 5. Auferens rem profanam è loco sacro duo spe
cie distincta peccata admittit, unum contra just
tiam, alterum contra religionem, quia in reveren
tiam loci sacri id specialiter ab Ecclesia est prohib
tum; qui verò è loco sacro aufert rem specialiter
cultum Dei deputatam, vel consecratam, ùt calicem
patenam &c. præter peccatum injustitiæ commit
duo peccata contra religionem, quia non tantùm
est irreverens erga locum sacrum, sed etiam rem
cram seu Deo specialiter consecratam, ùt in simi
patet de persona religiosa in templo violatâ. *Lug
Dicast. Bonacin. de act. hum. d. 5. num. 82.*

6 Quot peccata admittat qui alios ad pe
candum inducit, dicam *Cas. seq. num. 4.*

9. 7. Suffurratio quâ dissolvitur amicitia inter pro
pinquos v. g. Patrem & filium, habet distinctam
specie malitiam ab eâ quâ dissolvitur inter non pro
pinquos, quia prior opponitur non solùm charita
ti, sed & pietati. Similiter odium, detractio, irri
sio, contumelia, percussio & similes injuriæ fact
contra parentes sunt diversæ speciei ab injuriis al
teri factis, quia adversantur pietati illis debitæ; no
mine parentum etiam veniunt Avus, Proavus
Aliud est de furto quod directè non tangit perso
nam vel honorem Patris, ideóque non adversatur
pietati nec novam malitiæ speciem habet si fiat à fi
lio, nisi fortè parens per illud veniret in periculum
paupertatis: item injuriæ quas pater infert filiis, sunt
specie distinctæ ab iis quas infert Nepotibus, item
quas Conjux Conjugi, quia hi debent sibi speciales
amo

amorem, item injuria à Patre facta filio, specie distinguitur ab injuria à Filio facta Patri, aut à viro facta Conjugi, unde Titius qui Patri, Filio, & Conjugi fuit injuriosus, non satisfacit dicendo: tribus personis propinquis feci gravem injuriam, sed explicare debet personas singulas, quia licèt omnia sint contra pietatem, tamen in singulis est diversa & specialis deformitas ratione diversi tituli conjunctionis, in quo fundantur diversæ obligationes ad singulos: si verò similis injuria fiat contra alios propinquitatis gradus, non ideo contrahitur nova species, uti nec, si fiat contra Sacerdotem aut Clericum, exceptâ percussione vel simili dehonoratione, per quam excommunicatio incurritur.

8. Qui voluntariè dubitavit, aut dissensit variis articulis fidei, non tenetur exprimere articulos, quibus dissensit, quia incredulitas respectu omnium articulorum est ejusdem speciei: opponitur enim eidem virtuti fidei eodem modo, quatenus scilicet hæc obligat ad submittendum intellectum authoritati divinæ sufficienter propositæ; quòd si tamen præter infidelitatem internam insuper aliarum sectarum ritus amplexus sit vel amplecti intenderit; tenetur hos exprimere, quia sæpè continent superstitionem, idololatriam, blasphemias &c. Quæ omnia distincta specie peccata constituunt. Qui per infidelitatem intendit liberiùs peccare, præter infidelitatem tenetur etiam hunc malum finem in confessione exprimere; idem est de eo, qui per fornicationem quærit occasionem furandi; & sexcentis aliis. Ratio est, quia finis tunc superaddit novam speciem malitiam ab eâ, quam habet medium. 10.

9. Juramenta per Deum, Sanctos, vel alias Creaturas, sunt ejusdem speciei, quia in omnibus idem Deus vocatur in testem, si enim sola creatura 11.

voce-

vocetur in testem, non est propriè juramentu
Perjurium tamen execratorium quo quis sibi gra
malum imprecatur si res jurata ita se non habe
novam importat malitiæ speciem contra charitate
propriam, & quamvis illud malum sibi seriò n
velit, tamen eo affici meretur.

12. 10. Blasphemiæ in Deum, B. V. & Sanctos jur
Suar. Less. Sanch. specie distinguuntur, sicut spec
distinguuntur cultus his debiti, putà latria, hyp
dulia & dulia, contra quos peccatur per illas bl
sphemias. Econtra *Diana, Cajet.* & alii dicunt e
ejusdem speciei, sicut ejusdem speciei sunt perjur
quia unus idemque Deus sumitur in testem falsi;
& blasphemiæ suam maliam habent à Deo in se
in sanctis inhonorato: utraque sententia est prob
bilis, prima tamen communior. De Blasphemiâ h
retica li certum est quod distinctam superaddat sp
ciem sacrilegii contra Religionem, in quantu
prohibet etiam externè nil irreverenter profer
contra veritatem fidei, quamvis proferens fort
internè non discredat.

13. 11. Ex dictis patet, quòd peccatum ex suo obj
cto non habens nisi unicam specie malitiam, sæpè
circumstantia finis, loci, rei, aut personæ sacræ a
cipiat malitias specie distinctas, v. g. furtum ex ob
jecto habet tantùm speciem injustitiæ, ex circum
stantia autem finis, quo quis furatur ex intenrion
fornicandi, attrahit speciem incontinentiæ, ex ci
cumstantia loci, vel rei sacræ, speciem sacrileg
ideóque ejusmodi circumstantiæ dicuntur specie
mutantes; ècontra quæ peccatum tantùm aggra
vant intra eandem speciem, veluti major quantit
in furto, major intensio, duratio in affectibus &
dicuntur aggravantes. De quibus *V. cas. 97. n. 18.*

C

CASUS VIII.

De distinctione peccatorum numerica.

HAbenius Pastor interrogatur 1. *Unde dignoscendum an una vel plures sint malitiæ in uno Physicè actu?* 2. *Quot sint malitiæ in actu diu continuato vel sæpè repetito.* 3. *Quid de eo, qui diu perstitit in voluntate occidendi, fornicandi &c* 4. *Quot peccata admittat, qui plures scandalizat, in peccatum inducit &c. Quid de osculis, tactibus ante vel post fornicationem, ibid.* 5. *Quot peccata admittat, qui simul pluribus detrahit, maledicit, vel eidem plura infligit vulnera, plures contumelias, eandem falsitatem multis confirmat perjuriis.* 6. *Plures in statu disgratiæ absolvit, plures hostias consecrat, distribuit:* 7. *Eidem, vel distinctis imprecatur mala specie distincta, aut de iisdem gaudet.* 8. *Uno actu blasphemat in diversis materiis, uno actu dubitat, vel negat plures articulos fidei; vel jurat plura falsa, &c.* Pro resolut.

QUÆR. Quid circa numericam peccatorum distinctionem? 1.

R. Cùm non tantùm species, sed & numerus peccatorum in confessione explicandus sit, ùt clarum est ex *Trid. sup. cit.* & in uno Physicè actu sæpè reperiatur multiplex, in distinctis è contra sæpè unica malitia; hìc indagandum est, unde dignosci debeat numerica distinctio peccatorum; pro quo accipe sequentes duas regulas.

Prima. *Tot sunt numero distincta peccata, etiam in uno eodemque Physicè actu, in quot tendit objecta prohibita numero distincta, moraliter non unita:* illa autem objecta dicuntur esse numero distincta,

& mo-

& moraliter non unita, quæ nec ex sua natura, ne
ex usu, aut prudente hominum judicio ordinantu
ad eundem finem, seu idem peccatum complen
dum, ut si quis eodem actu intendat tres occidere
toti familiæ detrahere, sæpius fornicari, à pluribu
furari &c. Talis enim tot numero peccata admitti
quot sunt objecta seu homines cogniti, quos vul
occidere; vel quot sunt personæ in familiâ invin
cibiliter non ignoratæ, quibus vult detrahere; quo
sunt, à quibus vult furari, quot sunt fornicationes
quas vult admittere &c. Ratio est, quia hæc objecti
scilicet unum homicidium, una detractio, una for
nicatio, unum furtum &c. non ordinantur ad com
plendum aliud, sed quodlibet est in sua specie com
pletum, & per quodlibet homicidium, quodlibe
furtum, vel detractionem læduntur tot distincti
jura, quot sunt distincti homines, ergo etiam to
committuntur peccata. Est *communis* contra *Lay
hic c. 3. num. 2.* Ratio regulæ est, quòd malitia pec
cati sumatur in ordine ad objectum difforme leg
æternæ, vel rectæ rationi, ergo si idem actus habet
plura objecta difformia, numero distincta, & mora
liter non unita, plures habebit malitias numer
distinctas, sicut habet plures specie malitias, si ha
beat objecta specie morali distincta.

2. Secunda regula. *Toties peccata tam in-quàm ex
terna multiplicantur numero, quoties voluntas peccan
di moraliter interrumpitur.* Prob. Nam quoties vo
luntas peccandi moraliter interrumpitur, toties tol
litur moralis unitas inter volitiones peccaminosas
si autem tollitur moralis unitas inter volitiones
etiam tollitur unitas inter actus externos malos
quia hi malitiam suam habent à volitionibus, quibu
substant, ergo si hæ non maneant moraliter unæ, no
actus externi tales manebunt. Voluntas auten
pec

peccandi interrumpitur duobus præcipuè modis.

1mò Per retractationem & pœnitentiam; hinc si retractes voluntatem occidendi, & nihilominus mutatâ iterum mente occidas, & homicidium, & intentionem occidendi, teneris in confessione exprimere tanquam duo distincta peccata, dicendo: habui intentionem occidendi, & reassumptâ voluntate occidi.

2dò interrumpitur voluntas peccandi per voluntariam cessationem ab actu, sic turpem complacentiam voluntariè deserens, & post resumens, duo peccata committit; si verò cessatio sit involuntaria, v.g. quis intendit furari, & interim involuntariè distrahitur, vel turbatur, & paulò pòst in eâdem intentione pergit, unum numero peccatum admittit, nisi distractio, turbatio, vel oblivio durarent per valde notabile tempus, v. g. per tres vel plures menses; tunc enim oblivio prima censeretur moraliter interrupta. *Ex dictis*

Deduces seqq. 1. A longo tempore persistens in voluntate se vindicandi, furandi &c. per se loquendo non satisfacit dicendo: tanto tempore fui in hac vel illa peccaminosa intentione; sed, si recordari possit, quoties ejus voluntatem reiterârit vel interruperit; item à quot personis se vindicare voluerit, cum quot, & quibus fornicari intenderit, aut fornicatus fuerit; an cum voto astrictis, aut consanguineis, &c. hæc omnia clarè & distinctè in confessione exprimere debet, tunc enim non tantùm erunt numero, sed & specie distincta peccata, ùt patet ex *cas. præc.* Si quis verò post diligens examen, omnium peccatorum in numero & specie recordari non possit, sufficit dicere quoties circiter de die, septimanâ, vel mense, hoc vel illo peccati genere

peccare solitus fuerit. *V. dicenda cas. 97. à n. 8.*

4. 2. Qui plures scandalizat, vel inducit ad peccatum, debet explicare non tantùm speciem peccati, ad quod induxit, ut de scandalo non tantùm directo, sed & indirecto docent *Laym. Bonasp. Ovied. Steph. t. 3. d. 3. n. 70.* quia totum alterius peccatum ipsi est saltem interpretativè voluntarium, ùt dicam *cas. 19. n. 4.* Sed, & quot personas induxerit, tot enim sunt numero distincta scandala, item quales personas induxerit; persæpe enim qualitas personæ novam peccati speciem adfert, ut dum Religiosus vel Conjugatus ad peccatum carnis inducitur; item si medium habeat distinctam malitiam à fine, v. g. per ebrietatem inducis ad fornicationem; & medium, & finem explicare debes, nisi medium ex natura rei, vel usu hominum ordinetur ad illud peccatum in suo genere complendum, ùt si per turpia verba, tactus, amplexus, oscula &c. induxisti ad fornicationem; sola fornicatio secuta explicanda erit, quia reliqua ex se ordinantur ad copulam; ideóque cum eâ unum completum peccatum constituunt; aliud est de osculis, & tactibus copulam consequentibus, hæc enim, cùm non referantur ad priorem, sed ad novam copulam, nec eam ex natura rei, sed ex malitia operantis consequantur, tanquam distincta peccata exprimenda sunt. Etsi oppositum etiam sit probabile, eò quòd ejusmodi tactus & oscula copulam plerumque sequi soleant, ideóque explicatâ copulâ videantur & hæc sufficienter expressa. *Renz hìc a. 6.* Sed quid si in tactibus, osculis &c. sistere volebat, & crescente libidine contra intentionem antecedentem sequatur copula? R. Tunc esse distincta peccata, & in confessione dicendum: tot dedi aut admisi turpia oscula, tactus &c. cum animo ultrà non progrediendi, ex post mutato animo commissi for-

fornicationem : idem à potiori dicendum , si ex oſculis vel tactibus, ſequatur pollutio, ſodomia &c. hæc enim ſemper diſtinctè explicanda ſunt.

3. Qui ſimul , vel ſucceſſivè pluribus detrahit, maledicit, plures vulnerat &c. juxta *communiſſimam* tot admittit numero peccata, quot perſonas lædit, quia quælibet perſona habet jus diſtinctum ab alia: quòd ſi in eodem impetu iræ eidem perſonæ multa infligas vulnera aut contumelias, eum nominando furem, adulterum, homicidiam, aut eandem falſitatem multis confirmes juramentis &c. non eſt facile definire, an unum, vel plura peccata admiſeris, & per conſequens, an ſatisfacias dicendo : proximum graviter vulneravi, graviter fui calumniatus, falsò juravi &c. vel econtrà debeas dicere, tot inflixi vulnera, tot contumelias, toties juravi falsò &c. probabilius videtur cum *Caſtrop. Mezg.* & aliis, ejuſmodi vulnera, contumelias, perjuria, eidem perſonæ ex eodem impetu iræ facta, eſſe tantùm unum moraliter peccatum vulnerationis, contumeliæ, perjurii, quia moraliter uniuntur in eadem intentione circa idem objectum; & una vulneratio auget alteram in ratione ejuſdem damni corporalis, ſicut furta eidem circa idem tempus ex eadem intentione facta ſe mutuò augent in ratione unius damni temporalis; & contumeliæ eodem impetu repetitæ augent eandem dehonorationem; repetitio perjurii confirmat eandem falſitatem. Aliud eſt de tactibus turpibus, verbis, oſculis, &c. ex eodem licet æſtu libidinis ſubſecutivè factis, quia ſe invicem non complent, ſed ſunt omnino diſparata, & quodlibet habet ſuam completam malitiam, nisi ordinentur & compleantur per copulam, tunc enim cum eâ unum peccatum conſtituunt, ut dixi ſupra. 5.

4. Qui in ſtatu disgratiæ plures abſolvit, tot committit 6.

mittit numero peccata, quot personas absolvit, quia tot conficit integra, & completa Sacramenta Pœnitentiæ. Est contra *Sporer*, & alios. *Si dicas.* Ergo consecrans plures hostias in statu disgratiæ tot committit peccata, quot sunt hostiæ; quia quælibet hostia constituit distinctum Sacramentum; item pluribus dispensans Eucharistiam in statu peccati mortalis, tot admittit peccata, quot sunt communicantes. ℣. *N. seq. & ad 1. dico:* Quamvis plures hostiæ consecratæ in facto esse, sint plura Sacramenta; in fieri tamen prout substant uni actioni consecrativæ, moraliter non distinguuntur; *Ad 2. iterum N. seq.* Quia sicut distributio ciborum in eodem convivio censetur eadem, & non multiplex, sive uni sive pluribus fiat, sic & distributio communionis: aliud est de absolutione sacramentali, quæ se habet per modum sententiæ judicialis complentis judicium, ideóque tot sunt distincta & completa judicia sacramentalia, quot sunt absolutiones: oppositum tamen etiam est verè probabile, quia sicut est unum moraliter convivium, quamvis plures in eo reficiantur, sic & videtur esse unum moraliter judicium, quamvis in eodem plures rei absolvantur.

7. §. Qui imprecatur vel desiderat eidem mala specie distincta, v.g. mortem spiritualem, & temporalem, damnum in fama, fortunâ, corpore, committit plura peccata specie distincta, intellige, si desideret animo efficaci, id est, intendat, vel proponat alteri ejusmodi mala inferre, vel desideret ab aliis inferri; nam qui tantùm inefficaciter vult, vel simpliciter sibi complacet in variis alterius malis, ordinariè tantùm committit peccatum unius speciei, quia plerumque sibi complacet in alterius malo, quatenus alteri malum est, non autem ut tale malum est, ut dicetur *cas. seq.* Si gaudeas de malo distinctorum homi-

hominum, vel uno actu odisti tres homines, tot sunt peccata quot sunt personæ, quia singulos quasi distinctim afficit tua mala voluntas.

6. Si quis uno actu blasphemet in distinctis materiis, unum tantùm peccatum admittit, sicut si quis uni eodem actu in distinctis materiis detrahat, aut contumelietur, *Dian. p. 3. t. 7. R. 163.* Idem est si quis uno actu dubitet, vel neget tres articulos Fidei, quia tres veritates negatæ videntur moraliter uniri in eodem actu, qui ideo solùm malus est, quia opponitur veracitati Dei revelantis: sicut qui uno actu jurat multa falsa, ideo unum peccatum tantùm admittit, quia omnes istæ falsitates simul confirmantur eâdem Dei auctoritate. 8.

Dices qui uno actu dicit Deum esse injustum & mendacem, lædit (idem est de homine) distincta Dei jura, & honores valde diversos, ergo & diversa admittit peccata. R. 1 mò retorq. ergo qui ex cistâ Petri uno actu aufert gemmam & aurum, distincta committit peccata, quia lædit distincta jura Petri, ad gemmam scilicet & aurum, quod nemo admittit. R. 2dò N. C. Nam illa jura hìc solùm sunt materialiter, non verò in genere moris diversa, & sicut aurum & gemma referuntur ad easdem Petri divitias, sic Justitia & Veritas DEI, ad eundem supremum DEI honorem: Et si illa diversitas hìc attendi deberet, illi actus non numero, sed specie distinguerentur, nec sufficeret dicere in confessione; blasphemavi, vel graviter detraxi, sed deberet addi in quâ materiâ, quod est contra communem.

CASUS IX.

De morosis delectationibus, desideriis, aliisque pravis affectibus.

Jason circa res turpes varias habuit cogitationes, & affectus. 1. Semi-vel plenè deliberatos vel dubios: 2. Ineffi caces. 3. Delectationes circa modum furti, raptûs, adulterii. 4.-5. Desideria circa varia objecta, delectationes morosas, & gloriationes de re illicita jam patrata. 6.-7. Desideria conditionata comedendi carnes, si non esset dies veneris, occidendi inimicum, si esset Judex, fornicandi, si non esset sacerdos. 8.-9. Delectationes carnales, & merè spirituales de rebus venereis vel sponte curiositatis, otii, & studii gratiâ assumit, vel naturaliter exurgentibus non resistit. 10. Cogitationes turpes aut morosas delectationes putat non distingui specie. 11. Utì nec desideria. Pro resolut.

1. QUÆR I. Quid circa affectus voluntatis in genere?

R. I. Processus practicus ad peccatum internum ordinariè fit hoc modo: primùm excitatur imaginatio rei delectabilis vel odibilis in phantasia, & inde per sympathiam potentiarum statim fit imaginatio ejusdem, seu cogitatio in intellectu; secundò sequitur motus, seu affectio voluntatis, complacentia vel displicentia, delectatio, consensus. Qui motus aliquando sunt deliberati, si scilicet fiant cum perfecta cognitione, & advertentia intellectûs ad honestatem vel inhonestatem actûs; aliquando omninò sunt indeliberati, eò quòd præveniant omnem advertentiam intellectûs ad honestatem vel malitiam, & hi nunquam sunt peccaminosi, vocantúrque motus *primò primi*: motus *secundò primi* fiunt cum obscurâ, semiplenâ, & imperfectâ advertentiâ, ac deliberatione intellectûs, qualis ferè est in semi-dormientibus,

tibus, semiebriis, consternatis, vehementi passione occupatis &c. Ejusmodi motus non excedunt peccatum veniale, cùm non sint perfectè liberi. Signa autem consensûs imperfecti sunt. 1. Si quis facilè potuerit exequi peccatum, & tamen non fuerit executus. 2. Si reflectens se super priorem actum sentiat in se tristitiam, aversionem, horrorem, &c. secus si complaceat, inhæreat, acquiescat. 3. Si animum, & propositum firmum, sæpiúsque renovatum habeat nunquam peccandi mortaliter, vel non soleat ejusmodi peccata admittere, tunc enim in dubio poterit præsumere pro se, quia vix poterit voluntas consentire in objectum aliàs odio habitum, quin hoc intellectus plenè advertat.

℟. II. Omnis affectus voluntatis vel est efficax, vel inefficax: efficax dicitur qui conjungitur cum voluntate, proposito, vel intentione exequendi id, quod cogitatum est: inefficax est simplex complacentia seu delectatio in objecto cogitato absque voluntate illud exequendi: hæc delectatio dicitur morosa, non quòd requirat moram temporis (uno enim momento perfici potest) sed quòd voluntas post plenam advertentiam ei immoretur, acquiescat, & consentiat. 2.

℟. III. Delectatio voluntatis potest esse triplex: 1. Circà ipsam cognitionem rei, quando motivum delectandi non est res cogitata, quam animus abhorret & detestatur, sed ipsa cognitio veritatis; ita delectatur Theologus, Angelus, imò Deus ipse in exactâ cognitione peccatorum etiam turpissimorum. 3.

2. Circa modum operis mali, ut si quis rideat casum hominis ebrii, furtum artificiosum, raptum ingeniosum alienæ sponsæ; non quòd reverâ gaudeat de casu, ebrietate, furto, vel raptu fœminæ: sed tantùm de modo, vel artificio de se non malo; in materiâ

seriâ tamen lubricâ id valde est periculosum, et quòd delectatio circa modum tunc facilè transeat in ipsum objectum ob nimiam naturæ vitiatæ in ejusmodi objecta propensionem; signum autem quòd quis non circa modum vel artificium turpis, v.g. cantilenæ, vel discursûs, sed circa rem ipsam delectetur, est, si idem modus, & artificium repertum in re honestâ eundem non oblectat.

3. Est delectatio circa ipsum objectum malum, ut si quis sibi compleat in furto, fornicatione, mendacio &c. hæc delectatio semper est mala, & pro qualitate objecti mortale vel veniale peccatum *D. Th. 1. 2. q. 74. a. 8.* & Ratio est, quòd actus voluntatis specificentur ab objecto, ergo si objectum delectans sit mortaliter vel venialiter malum, etiam voluntaria delectatio erit talis.

4. ℣. IV. Affectus efficax voluntatis habet omnem malitiam, quam cognoscitur habere objectum volitum, v. g. quis intendit, vel proponit furari rem sacram è loco sacro, admittit malitiam furti, & duplicis sacrilegii; qui seriò desiderat, concupiscit, vel intendit fornicari cum persona conjugata, consanguinea &c. præter fornicationem contrahit malitiam adulterii, incestûs &c. Ratio est, quòd affectus efficax tendat in rem prout à parte rei est consequibilis, vel factibilis, ergo attrahit totam malitiam, quæ objecto à parte rei inesse cognoscitur: idem est, si quis gaudeat, delectetur vel glorietur de re illicitâ jam patratâ; ideóque non sufficit in confessione dicere: gavisus vel gloriatus fui de peccato olim commisso, sed debet exprimi species peccati, de quo quis fuit gavisus vel gloriatus, dicendo v. g. gavisus vel gloriatus fui de adulterio, de incestu, de furto rei sacræ. Est *communis* cum *Sporer in Decal. t. 1. c. 6. n. 18.* Dixi: de re illicita; nam si quis tantùm glo-

rieto

rietur vel delectetur de modo, vel artificio peccati præteriti, tenenda sunt quæ dixi *sup. num. 3.*

Econtrà affectus inefficax vel delectatio morosa non circa peccatum jam patratum, sed circa objectum delectabile prohibitum, tantùm contrahit illam malitiam, à cujus delectabilitate voluntas movetur; potest autem fieri ut voluntas moveatur à delectabilitate, v.g. copulæ, vel formositatis, & non 5.
moveatur, sed potiùs retrahatur à circumstantia matrimonii, consanguinitatis vel voti, quamvis cognoscat hanc in objecto reperiri, ideóque malitia talis circumstantiæ tunc non contrahitur, & in confessione sufficit dicere: semel me oblectavi in fornicatione cogitatâ, non exprimendo circumstantiam consanguinitatis; secus si ipsa circumstantia simul oblectâsset. *Azor l. 4. c. 6. q. 3. Vasq. d. 112. Laym. hic c. 6. n. 15. La Croix L. 6. p. 2. n. 1024.* Circumstantia personæ peccantis semper refundit suam malitiam, etiam in actus simplicis complacentiæ vel delectationis morosæ, hinc Sacerdos vel religiosus oblectans se in cogitatione turpi semper admittit sacrilegium, quia ejusmodi circumstantia cohæret personæ peccanti, & exercitè saltem cognoscitur.

QUÆR. II. Quid circà desideria conditionata rei illicitæ?

R. Jam dixi desideria absoluta & efficacia, id est, quæ sunt conjuncta cum voluntate vel proposito exequendi rem illicitam, attrahere omnem malitiam actûs exercendi: circa desideria, affectus, & velleitates conditionatas tenenda sunt sequentia.

1. Velle aliquid sub conditione auferente omnem malitiam actûs per intellectum propositi, non 6.
est peccatum saltem mortale, idque tam in prohibitis jure positivo, ut: *vellem hodie laborare, si non esset*

dies festus ; vellem comedere carnes, si non esset prohi-tum : quàm in iis, quæ sunt jure naturæ prohibita sed tamen in certo statu vel circumstantiis honesta & licita, v. g. *vellem tollere alterius bovem, si Deus mihi eum donaret ; vellem occidere furem, si essem Judex ; vellem habere proprium, si non essem religiosus vellem hanc cognoscere, si essem ejus maritus. Vasq. d. 110. c. 2. Laym. n. 10.* Ratio est, quia ejusmodi objecta non desiderantur absolutè, & efficaciter, sed tantùm in eo statu, in quo sunt bona & honesta. *Dixi :* non esse saltem mortale, quia ejusmodi affectus plerumque sunt otiosi, & venialiter mali, & ut inquit *Cajet.* fatua & diabolica tentatio ad peccandum, idque vel maximè in materiâ luxuriæ, in qua facilè intercurrit actualis delectatio circa objectum turpe conditionatè volitum, quæ in non conjugati semper est mortale.

7. 2. Desideria conditionata, & quæcunque velleitates sub conditione non auferente malitiam, v. g. *vellem comedere carnes, si haberem, si Superior non adesset &c.* in materia gravi semper sunt mortale: idem est, si velleitas sit circa objectum in nulla circumstantiâ licitum, ut : *vellem adulterari, pejerare, blasphemare, si non esset prohibitum ; vellem me vindicare, si essem Judex, vel magnus Princeps.* Ratio est tum quòd ejusmodi conditio malitiam reverà non auferat ; tum quòd hoc sit optare, ut ordo & lex naturæ immutetur, quod pejus est, quàm velle fornicari, *Laym. l. c.* Si verò id non fiat ex affectu in rem ipsam, sed tantùm animo manifestandi naturæ corruptæ propensionem, nisì lex eam coerceret, peccatum non est.

8. QUÆR. III. Quid in specie circa cogitationes & affectus venereos?

℟. 1. Quamvis ex justâ causâ, v. g. animo studen-

di, docendi, pro confessione se examinandi, aut dolendi, licitum sit admittere speculationes vel cogitationes de rebus turpibus, præsertim si id fiat animo per orationem, & firmum propositum præmunito; eas tamen admittere ex solâ curiositate, vel otio circa objecta valde turpia multùm provocantia ad motus, vel delectationes turpes, est mortale ob periculum consensûs & complacentiæ; neque datur hìc parvitas materiæ, ut dicam *cas. 11. n. 3.*

℣. II. Omnis voluntaria delectatio venerea est mortaliter mala, non tantùm ea, quæ fit in corpore cum commotione spirituum genitalium, & vocatur carnalis; sed etiam merè spiritualis, quæ est in solâ voluntate circa objectum turpe absque motu in corpore; est *commmunis* cum *S. Thom. 1. 2. q. 74 a 8.* & Ratio est 1. quia delectatio sumit malitiam ab objecto, sed objectum est graviter malum, non enim hìc datur parvitas materiæ, ergo. 2. Quamvis in delectatione turpi merè spirituali per accidens non oriatur commotio turpis, tamen ponitur id, quod de se est causativum talis motûs, ergo peccatur mortaliter. 3. Si delectatio esset mortaliter mala tantùm ratione commotionis, ergo si in delectatione circa fornicationem oriatur major commotio, quàm in delectatione circa Sodomiam, majus peccatum erit delectari in fornicatione, quàm Sodomia, quod est absonum à recta ratione.

℣. III. Qui advertit in se exurgere cogitationem, delectationem, affectum, vel motum turpem, tenetur ad minùs elicere simplicem displicentiam, & cogitationes seu animum aliò divertere, & quamvis circa furtum, & similia possit se fortè quis habere negativè, neque complacentiam neque displicentiam eliciendo; id tamen locum non habet in materia venerea. Ratio est: quòd voluntas naturali incli-

inclinatione vehementissimè propendeat in act
venereos; ergo circa eos sibi propositos non pote
diu manere suspensa, & si non statim eliciat simpl
cem saltem displicentiam, vel animum ad alia d
vertat, erit periculum prolabendi in complace
tiam, quale periculum non semper est in aliis mat
riis: nec sufficit, ut plures volunt, ejusmodi mor
contemnere, & in animi constantia confidere; nam
non apparet, quomodo ejusmodi contemptus, v
animi confidentia removeat omne consentien
periculum, nisi eliciatur aliqua saltem displicenti
& animus aliò convertatur; & talem animi co
versionem ad alia præsertim grata, sed honesta ob
jecta esse tutissimum remedium contra tentation
luxuriæ, docent omnes Ascetæ, & ipsa experient
Plerumque tamen non est obligatio ad remedia e
traordinaria, disciplinas, cilicia, jejunia &c. quia ten
tationes plerumque vinci possunt per alia medi
scilicet per dictam animi aversionem, per oratio
nem, per repetita sæpè proposita, occasionum fu
gam &c. Dixi *plerumque*, quia si periculum formi
lis consensûs aliter tolli non posset, quævis medi
etiam durissima adhibenda forent, quia talis con
sensus est intrinsecè malus, ideóque ad eum præca
vendum omnia possibilia media erunt adhibenda
De actibus externis luxuriæ dicam *cas. 11. n. 3.*

10. R. IV. Delectationes morosæ turpes tunc speci
distinguuntur, quando habent objecta in gener
moris notabiliter distincta; hinc si semel delectatu
es pollutione, semel fornicatione, semel Sodomi
semel tactu turpi, semel aspectu, distinctas speci
malitias contraxisti, quia hi actus habent objecta &
delectabilitates diversas, ideo non satisfacis dicen
do: ter delectavi me in objecto turpi, sed adden
debes species infimas, dicendo semel morosè dele
ctav

ctavi me in tactu turpi, semel in aspectu, in imaginata pollutione, fornicatione, Sodomia &c. imò addere debes an delectatio fuerit circa tactum, aspectum &c. cum simili sexu, an cum diverso, quia hi actus specie distinguuntur, cùm sint ejusdem naturæ cum actibus perfectis sive consummatis ad quos referuntur. Non tamen opus est exprimere commotionem genitalium, si quæ secuta est, cùm enim illa connaturaliter semper comitetur delectationem internam; satìs intelligitur expressâ delectatione internâ; econtrà si sequatur tactus, pollutio, vel periculum pollutionis, hæc exprimi debent; quia cùm hæc possint non sequi, non intelliguntur explicato solo actu interno.

℣. V. Desideria turpiter aspiciendi, tangendi, for- 11.
nicandi distinguuntur specie non tantùm à morosâ delectatione de illis objectis, sed etiam singula ab invicem, quia tendunt in ista objecta prout à parte rei ponenda; sed si à parte rei ponerentur, distinguerentur specie, utì patet, ergo. Hinc non sufficit dicere in confessione: ter desideravi aliquid turpe, sed dicere debet: semel desideravi aspicere, semel tangere, semel fornicari: item si semel se oblectavit in fornicatione, & semel desideravit, malè fatetur, si dicat, se bis habuisse cogitationem turpem, sed dicere debet: semel oblectatus sum in fornicatione, & semel desideravi.

Ex his patet nunquam ritè fieri Confessionem, si dicatur: me oblectavi cogitationibus obscœnis, habui cogitationes turpes vel venereas &c. quod tamen obvium est, tam inter doctos quàm indoctos; præterquam enim quòd addi debeat, an fuerint desideria, an solùm cogitationes morosæ, seu affectus inefficaces; etiam semper exprimi debent objecta, circa quæ illæ cogitationes versabantur, à qui-

quibus & delectabilitatem trahebant ; si enim h
objecta sint in se,& suâ malitiâ,specie morali dist
cta, etiam cogitationes (sive efficaces, sive ineffi
ces) circa ea versantes sunt specie distincta pecc
cùm omnem malitiam suam sumant ab objectis;
sicut quis maiè confiteretur dicendo : feci op
turpia; sic pariter dicendo : habui cogitationes t
pes. An verò omnes circumstantiæ objecti,scili
personæ cogitatæ consanguinitas, votum, &c.
primi debeant dixi supra n. 5. & tales circumstan
propriè & directè à voluntate non attinguntur,
que omnes specialem habent malitiam , à quâ
luntas semper moveatur , qualem tamen hab
objecta directa, v.g. tactus, aspectus,fornicatio,
domia, bestialitas &c. ideóque hæc, non verò il
semper exprimendæ sunt. *Resolutio casus* patet
dictis.

CASUS X.

De peccato mortali & veniali.

KRantius dubitat. 1. *Quid sit mortale, venial*
2. *Qualiter mortale possit fieri veniale.* 3. *Qu*
de veniali, & parato vitare sola mortalia. 4.-5. *Qu*
liter veniale per accidens fiat mortale ; & quid
contemnente rem præceptam velut levem,imprudent
impositam. 6. *Quid de contemptu formali?* 7. *An*
mortali præcipi possit res levis? 8. *Quid de religios*
qui suo exemplo alios pertrahit ad fractionem disci
na. Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid circa peccatum mortale?

℟. *Sequentia.* 1. Certum est omnia peccata no
esse æqualia ; dicitur enim Joannis. 19. *Qui me tr*
didit tibi,majus peccatum habet : pariter fide certum
est dari peccata mortalia, nam *homo per malitiam*
occidit animam suam. Sap. 26. *Stipendium pecca*
mors. Rom. 6.

2. Mor

2. Mortale peccatum est, quod ob suî deformitatem solvit cum Deo amicitiam, meretúrque pœnam æternam: vocatur mortale, quia adfert animæ mortem spiritualem, tollendo scilicet gratiam sanctificantem, quæ est radix vitæ supernaturalis. Veniale non tollit amicitiam cum Deo, sed tantùm imminuit fervorem charitatis, meretúrque solùm pœnam temporalem.

3. Utrumque potest esse tale vel ex genere suo, vel per accidens; *mortale ex genere suo* dicitur; quod manens intra limites sui objecti, non transeundo ad aliam specie malitiam, potest esse mortale; v. g. furtum in ratione furti potest esse mortale, quamvis ratione loci, vel rei sacræ non assumat speciem sacrilegii, vel ratione violentiæ, speciem rapinæ: *Veniale ex genere suo* est, quod intra suam speciem non potest fieri mortale, sic mendacium semper est veniale, nisì ratione damni proximo illati, vel ratione appositi juramenti, vel alterius circumstantiæ transeat ad aliam speciem: idem dicendum est de vanâ cogitatione, verbo otioso, excessu in cibo, potu, usu conjugii, irâ, timore, tristitiâ, appetitu pecuniæ, honoris, laudis, quæ omnia ex genere suo sunt tantùm venialia.

4. Mortale ex genere suo, potest fieri veniale per accidens tribus modis: 1. Ex conscientia erronea, quâ quis invincibiliter judicat esse veniale, quod de se est mortale. 2. Ex imperfectione actûs, si scilicet intellectus non perfectè advertat gravem malitiam, vel voluntas perfectè non consentiat. Signa imperfecti consensûs dedi *cas. præc. n. 1.* 3. Si materia secundùm se & circumstantias considerata sit, & maneat simpliciter quid leve, dixi si secundùm se & omnes circumstantias maneat quid leve, nam fieri potest ut materia secundùm se levis, ex circumstan- 2.

tiis &

tiis & fine à Superiore intento, ad quem notabilit conducit, fiat quid grave: sic intrare in alterius c biculum, scribere occultè literas, acceptare, vel do nare aliquid leve sine consensu Superiorum, fra gere silentium, citra necessitatem bibere in dom bus sæcularium, vel extra horam prandii; in se sur quid leve, si tamen hìc & nunc multùm conduca ad destructionem disciplinæ religiosæ, ad causand pericula, & scandala, sunt materia gravis & per co sequens Superior ea sub mortali, aut etiam sub gra pœnâ, v.g. excommunicationis, suspensionis, v etiam sub formali obedientia prohibere pote *March. Tamb. lib. 1. in decal. c. 1. §. 3. à num. 1* Nec obstat, quòd in particulari casu respectu hu personæ non sit proximum, vel ullum omnino p riculum peccati, vel scandali; nam lex non attend periculum hujus vel illius in particulari, sed pericu lum communitatis.

3. QUÆR. II. Quid circa peccatum veniale?

R. 1. Dari peccata venialia, & amicitiam cu Deo non solventia, certum est, tum ex Trid. *Sess. 14 cap. 5.* ubi dicit venialia hominem à gratiâ Dei no excludere, & utiliter, non verò ex præcepto in con fessione exprimi. Tum ex damnatione propositio nis Bajanæ: *nullum est peccatum ex naturâ suâ venia le, sed omne peccatum meretur pœnam æternam:* item ex S. Scriptura Prov. 24. *Septies cadet justus;* & Jac 3. *In multis offendimus omnes.*

2. Quamvis venialia utcunque multiplicata non adæquent vel unum mortale, ut habet communi cum *D. Thom. 1. 2. q. 88. a. 4.* eò quòd mortale s altioris ordinis, tamen venialia multùm dispone ad mortalia certum est: juxta illud Eccl. 19. *Q spernit modica, paulatim decidet.* Minuunt enim fe vorem charitatis, & abundantiam auxiliorum su

perm

pernaturalium ad superandas tentationes, & difficultates occurrentes in observantia mandatorum, ac voluntatem proclivem reddunt ad peccata etiam graviora, vel maximè tunc, si mortale, & veniale versentur circa idem objectum, nam experientia constat eos, qui assuescunt parvis furtis, paulatim proruere in majora. Hinc *Sanch. Laym. hic c. 5.* docent eum peccare mortaliter, qui paratus est vitare sola mortalia, & admittere quævis venialia hìc & nunc occurrentia, eò quòd exponat se periculo peccandi mortaliter: id tamen non universaliter, sed tunc tantùm verum esse arbitror, quando venialia sunt proxima, vel probabilis dispositio ad mortale, ùt si quis ex proposito admittat quasvis confabulationes turpes, conversationes, tactus, aspectus etiam tantùm venialiter malos, aut si religiosus nollet facere nisì ea, quæ à Superiore, vel Regula sub mortali præcipiuntur, *Sanch. lib. 6. mor. c. 4. n. 20. Spor. c. 5. n. 43* quia tunc est periculum peccati gravis, scandali aut damni in disciplina. *V. cas. 64. n. 3. & seq.*

3. Peccatum veniale ex genere suo quinque præ- 4.
cipuè modis potest per accidens fieri mortale. 1. Ratione finis vel effectûs mortaliter mali, ut si quis per ornatum superfluum intendat allicere ad adulterium; aut ex levi furto prævideat orituras gravissimas suspiciones, odia, rixas &c. 2. Si quis in peccato veniali ponat finem suum ultimum, quod tum fit, quando quis mavult Deum offendere graviter, v. g. die festo negligere Sacrum, quàm ab otioso colloquio, vel lusu venialiter malo desistere. 3. Ratione scandali, si per peccatum veniale quis exponat proximum probabili periculo peccati mortalis. 4. Ratione proprii periculi; ut si quis per verba turpia, vel familiarem conversationem se exponat periculo

delectationis venereæ. 5. Ratione contemptûs formalis, qui tunc est, quando quis ideo venialiter peccat, ut significet, se nihili facere authoritatem præcipientis; vel ideo facit, aut omittit aliquid, quia id præceptum aut prohibitum est, aut quia ex affectu indignationis, aut superbiæ se non vult subjicere Superiori, vel ejus legi; hic contemptus est actus specialis inobedientiæ, sicut enim qui ideo aliquid facit, quia præceptum est, exercet specialem obedientiam, sic ille, qui ideo non facit, quia præceptum est, admittit factum specialis inobedientiæ, quæ non tantùm in Legislatorem humanum, sed & in ipsum Deum est gravissima injuria. *Communis* cum *S. Thom. Non est enim potestas nisi à Deo, itaque qui resistit* (resistit autem vel maximè contemnens) *Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Rom. 13. Ex præmissis

5. *Deduces seqq.* 1. Qui agnoscit authoritatem Superioris, sed tantùm parvi pendit, vel negligit ipsam materiam sub veniali præceptam tanquam inutilem, vanam, levem, imprudenter impositam, non habet contemptum formalem, sed materialem, ideóque per se tantùm peccat venialiter, ùt cum communi docet *Less. L. 1. c. 46.* Hoc tamen intelige respectu præcepti vel consilii humani; nam materiam à Deo suasam, vel sub veniali præceptam spernere vel negligere tanquam inutilem, vanam, imprudenter præscriptam, est gravissima in Deum irreverentia; Aliud est, si quis rem aliquam levem à Deo prohibitam, v. g. officiosum mendacium, ideo admittere parvi pendat, quia levis est, & non gravis Dei offensa, tunc enim tantùm peccabit venialiter, quia non contemnitur Deus, sed res levis, nonnisi remotissimè in Deum redundans. *Laym. c. 7. n. 6. Tamb.* sup. §. 4. *n. 8.*

2. Si

2. Si religiosus etiam purum monitum sui Superioris formaliter contemnat, seu ideo respuat aut negligat, quia ex perversione, superbia vel alia passione se non vult subjicere Superiori, vel ideo studiosè rejiciat, quia Superior mandavit, peccat mortaliter ob gravem in Superiorem irreverentiam, & ideo si quis ex formali contemptu infringat præceptum grave, v. g. jejunium, admittit distinctas specie malitias necessariò in confessione explicandas, per consequens non satis erit dicere: fregi jejunium, sed dici debet: fregi jejunium in contemptum Superioris. 6.

3. Superiorem præcipere posse sub mortali materiam de se levem, si relata ad bonum commune, ad evitanda scandala, pericula, diffamationes &c. sit necessaria, aut valde utilis, & per consequens materia gravis, constat ex *n.* 2. ideóque quilibet subditus in particulari, etiamsi respectu suî non sit periculum, tenebitur sub mortali, tali legi se submittere. 7.

4. Religiosus suo exemplo alios pertrahens ad fractionem disciplinæ, si id fiat unâ alteráve vice, & in re saltem non graviter obligante, non peccat mortaliter; si autem id faciat promiscuè, aut toties, ut disciplina notabiliter corruat, & à pluribus non observetur, etiamsi res secundùm se videatur parva, v. g extrahoraria confabulatio, compotatio, tunc peccat mortaliter ratione spiritualis damni, quod infert disciplinæ. *Vid. C. 64. n. 3.* 8.

CASUS XI.

De peccatis capitalibus in genere, & de superbia, avaritia, luxuria in specie.

LAmpridius 1. *Se aliis verbo, facto præfert, dona divina, & fortunas sua attribuit industriæ.* 2. Pe-

cuniæ nimiùm afficitur. 3. Minores luxurias venia reputat. 4. Retrahit se à copulâ cœptâ cum virgine, à confessionis, Judæâ &c. 5. Personas fatuas, ebrias dormientes, & vigilantes non clamantes opprimit 6. Coit cum aliena sponsâ, vel sibi imaginatur alienam 7. Turpia exercet cum sorore, affine, adoptata, vel baptismo susceptâ. 8. Cum personâ sacrâ in cœmiterio, quam novit à confessario esse sollicitatam. 9. medicinas fœtum, & semen expellere nititur; 10. Variis modis exponit se periculo pollutionis &c. 12. Pollutionem exortam non reprimit; optat, ut eveniat in somno, & de ea gaudet. 14. In confessione non plicat, an se polluerit cum imaginatione, vel desiderii adulterii, incestûs &c. neque cum quibus personis instrumentis. 15. Congreditur non servato vase, sexu aut specie. 16. Cum statuâ, cum dæmone sub forma hominis, bestiæ &c. 17.-18. Turpia audire, legere cantare, dona amatoria, oscula, aspectus, tactus hominum & brutorum vix pro peccatis reputat. Resolutio constabit ex seqq.

1. QUÆR. I. Quot, & quæ sint peccata capitalia?

℟. Sunt 7. *Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.* Dicuntur capitalia, quia ex tanquam ex capite seu fonte omnia peccata dimanant. De tribus primis agendum est in casu presente, & de reliquis in seq.

QUÆR. II. Quid sit superbia, & quæ ejus filiæ?

℟. 1. *Superbia* est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis in donis naturalibus, vel supernaturalibus vult excellere, vel eminere supra alios; est ex genere suo peccatum veniale, sæpius tamen per accidens fit mortale, ut si conjungatur cum contemptu Dei, eò quòd quis velit excellere super Deum, ùt Lucifer; vel æstimet, aut saltem vel

vide

videri habere sua talenta, vel dona non à Deo, sed à suo merito, industriâ, ingenio &c. aut conjungatur cum gravi damno, scandalo vel contemptu proximi.

℟. 2. Superbia plures habet filias, nam si quis inordinatè appetat aliis manifestari propriam excellentiam, vocatur *vana gloria;* & si manifestatio fiat per verba, dicitur *jactantia;* si per facta, *ostentatio,* si per aggressionem operis vires excedentis, *præsumptio;* si ostentetur per falsa & ficta signa, est *hypocrisis.* Si quæratur excellentia in honoribus vel dignitatibus non debitis, vel debito majoribus, *ambitio.* Dixi appetitus inordinatus, nam velle excellere, secundùm se est indifferens, & si fiat ex honestâ causâ, v. g. ad Dei gloriam, proximi salutem, aut tuendam propriam famam, potest esse honestum & meritorium: igitur ut appetitus excellentiæ sit propriè superbia, debet ordinari ad propriam complacentiam.

QUÆR. III. Quid, & quale peccatum sit avaritia? 2.

℟. Est inordinatus appetitus bonorum temporalium, seu immoderatus amor, cura, & sollicitudo ea acquirendi, conservandi, vel augendi; per se est tantùm veniale, fit per accidens mortale, si impediat eleëmosynam urgente gravi præcepto, solutionem debiti, vel observationem alterius præcepti graviter obligantis: Filiæ ejus sunt fraus, violentia, proditio, furtum, perfidia, oppressio pauperum, uno verbo omnis injustitia; nam *avaro nihil scelestius; & nihil iniquius, quàm amare pecuniam.* Eccl. 10.

QUÆR. IV. Quid & quotuplex sit luxuria? 3.

℟. 1. Est inordinatus appetitus delectationis venereæ, quæ fit cum commotione spirituum generationi subservientium circa partes corporis genitales: est semper peccatum mortale, non tantùm quòad illicitam effusionem seminis, sed etiam quòad

quamcunque delectationem voluntariè admissam; hìc enim non datur parvitas materiæ, ut habet *communis*; & Ratio est: quia quævis oblectatio venerea est excitativa spirituum genitalium, ideóque ei naturâ suâ tendit ad expulsionem seminis, éstque aliqua ipsius inchoatio, continuò disponens ad majorem, & majorem delectationem: Dico *venerea*, quia delectatio merè sensualis, quæ oritur ex proportione rei tactæ ad organum tactûs sine commotione spirituum venereorum, ex genere suo est tantùm veniale, ùt si quis attingat alterius manus, aut faciem; vel attrectet, & osculetur infantem propter delectationem in teneritudine, & mollitie carnis infantilis, secluso periculo delectationis venereæ.

℟. 2. *Species luxuriæ* aliæ sunt naturales, in quibus scilicet servantur conditiones à natura institutæ, putà diversitas sexûs, vas debitum, & identitas speciei; quales sunt fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, &c. aliæ sunt innaturales, seu contra naturam, in quibus sexus, vas, vel species debita non servatur, ùt pollutio, sodomia, bestialitas.

4. ℟. 3. *Fornicatio* est concubitus personæ solutæ cum soluta; soluta dicitur, quæ nec matrimonio, nec voto continentiæ est astricta: est intrinsecè mala & peccatum mortale, ut certum est ex Concilio *Vienn Florent.* & S. Script. eph. 5. *Omnis fornicator aut immundus non habet hæreditatem in regno Dei*; ideóque Inn. XI. meritò damnavit hanc 48. prop. *Tam clarum videtur fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.* Persæpe habet adjunctas alias malitias, ùt.

1. Si non servetur debitus modus & situs, quod citra periculum pollutionis, est tantùm veniale.

2. S

2. Si quis cœptâ copulâ se retrahat ad impediendam generationem prolis, triplicem admittit malitiam specialiter explicandam, scilicet fornicationem inchoatam, mollitiem consummatam, & intentionem positivè impediendi prolem: qui verò pœnitentiâ ductus se retrahit, & sic in se, & in alio pollutionem permittit, non peccat; potest enim & debet, se retrahendo, peccatum cœptum non continuare.

3. Eunuchus habens copulam tenetur suum statum confessario exprimere, cùm enim non habeat verum semen, inutiliter provocat semen fœminæ.

4. Fornicatio prima juxta *D. Th.* distinguitur specie à sequentibus, quia specialiter opponitur virginitati; at communior docet non distingui, ideóque non teneris in confessione exprimere, an tu, vel illa cum qua peccâsti, fuerit virgo, nisi usus fueris vi vel dolo; quia utrobique est eadem malitia; utraque sententia est tuta, & practicè probabilis. *Lugo, Dicast. d. 9. à n. 427.*

5. Fornicatio cum filia confessionis per se non importat novam malitiam, nisi confessarius in Sacramento, vel ejus occasione (eò quòd ex confessione advertit eam ad peccandum facilem) sollicitet, vel familiariùs agere incipiat, aut illum in finem munus confessarii assumat, tunc enim accedet species sacrilegii in confessione explicanda; quia fit gravis irreverentia Sacramento, *Vasq. Bonac. Dicast. Dian. p. 1. t. 7. R. 12.* Qualiter peccet & se explicare debeat, qui alium ad fornicandum inducit, dicam *cas. 19.*

6. Fornicatio cum infideli non habet malitiam specialem saltem gravem, & necessariò explicandam, quia non satis apparet, unde hæc desumi debeat, & quamvis Ecclesia in reverentiam Fidei &

Baptismi prohibuerit cum infidelibus matrimonium, nullibi tamen prohibuit fornicationem, & in odiosis non est facienda extensio: in matrimonio est alia ratio prohibendi, scilicet periculum perversionis propriæ, vel prolium ob individuam vitæ societatem, quod locum non habet in fornicatione.

7. Concubinatus est continuata fornicatio cum eadem; non superaddit novam malitiæ speciem; per accidens tamen est plerumque obligatio eam circumstantiam explicandi in confessione, vel ratione scandali, vel ratione consuetudinis, & occasionis proximæ, de quibus necessariò debet judicare posse confessarius. *V. cas. 98. q. 5. & 6.* ubi plura dicam de concubinariis, consuetudinariis & in periculo proximo constitutis.

§. Nr. 4. *Stuprum* est copula fœminæ violenter illata: malitiæ fornicationis superaddit gravissimam injustitiam, & injuriam personæ oppressæ illatam; qualem etiam committit, qui cognoscit personam fatuam, ebriam, vel dormientem sine prævio ebriæ vel dormientis consensu: huc reducitur raptus, seu violenta abductio personæ, in ordine ad complendam libidinem, vel contrahendum matrimonium; fœmina oppressa tenetur omni modo conari, ut semen non recipiat, item clamare, si utiliter possit absque periculo vitæ, vel gravis infamiæ, aliàs enim cooperatur alterius peccato, quamvis in delectationem carnalem fortè non consentiat, quod rarò continget, nisi se pro possibili defendat, & obfirmatum servet animum non consentiendi. Si consentiat virgo, non est propriè stuprum saltem in ordine ad confessionem, quia volenti non fit injuria. Si fraude, v. g. per falsam magnæ dotis, aut matrimonii promissionem, item si gravi metu etiam reverentiali fuit ad copulam inducta; adhuc est stuprum in

con

confessione explicandum; quia quamvis ipsa peccet consentiendo, tamen ille consensus exortus fuit per gravem injuriam, putà injustum metum vel fraudem. Idem dicendum est de adolescente qui per vim, metum, aut fraudem ad turpia inductus fuit. De raptu fœminæ dicam cas. 110. q. 3.

℟. 5 *Adulterium* est violatio alieni tori, peccatum gravissimum contra præceptum 6. & 9. Decalogi, Aliud vocatur *reale*, éstque ipse concubitus cum non sua; si uterque sit alterius tori, erit adulterium duplex in confessione explicandum. Idque tenet, etiamsi altera conjux consentiat, uti certum est ex prop. 50. ab Inn. XI. damnata; *copula cum conjugatâ consentiente marito non est adulterium.* Ratio est, quòd conjuges in hoc non possint validè & efficaciter juri suo renunciare, sicut non possunt renunciare statui matrimoniali &c. ad quid autem teneatur adulter vel adultera, si proles nata fuerit, dicam *cas. 43. n. 18.* Sed quid si post contracta sponsalia sponsus vel sponsa carnale commercium habeat cum alio vel aliâ? ℟. Plures id simplicem fornicationem reputant, quia per sponsalia nondum traditum est jus in corpora; sed dicendum est præter fornicationem admitti injustitiam, specialiter in confessione exprimendam, nam quamvis sponsalia non dent jus in re, dant tamen jus ad rem; & per sponsalia implicitè spondent abstinere ab alieno concubitu, & ita habet communis sensus: ergo parti innocenti fit injuria. 6.

Adulterium mentale est, quando conjux desiderat, vel concupiscit alienum vel alienam: Si morosè delectetur de copula imaginata cum non suo, *Vasq.* dicit addi novam speciem contra fidem matrimonii, quia circumstantia tenens se ex parte personæ peccantis, refundit malitiam suam etiam in

delectationes morosas; ideo enim omnis morosa delectatio venerea in religioso vel sacerdote habet speciem sacrilegii, quia nempe est contra votum & statum religiosum aut sacerdotalem, ergo in conjugato est contra fidem & statum matrimonii. Econtrà *Hurtado* putat non peccare contra fidem matrimonii, quæ tantùm obligat ad non locandum corpus alteri, non verò mentem. Uterque, ùt videtur, probabiliter.

7. R. 6. *Incestus* est peccatum luxuriæ exercitum inter personas conjunctas, sive fiat per copulam, sive per tactus, oscula impudica &c. Idcóque in confessione non sufficit dicere: turpiter tetigi, osculatus sum &c. sed addi debet; personam conjunctam, affinem, consanguineam &c. Insuper circa peccatum incestûs notanda sunt seqq.

1. Conjunctio est quadruplex, prima oritur ex sanguine, & dicitur *consanguinitas*, hæc peccatis luxuriæ superaddit malitiam incestûs probabiliter inter omnes as-& descendentes & inter collaterales usque ad 4. gradum inclusivè. Secunda oritur ex copula carnali, & dicitur *affinitas*, hæc ex copula maritali, & licita superaddit malitiam incestûs usque ad 4. gradum, ex illicita usque ad secundum inclusivè. Tertia provenit ex adoptione perfecta, & vocatur *conjunctio legalis*. Quarta oritur ex Sacramento Baptismi & Confirmationis, ideóque vocatur *conjunctio spiritualis*; hæ omnes conjunctiones superaddunt peccatis luxuriæ malitiam incestûs respectu omnium personarum, inter quas vel jure naturæ, vel ex lege Ecclesiæ prohibetur matrimonium, hinc etiam qui peccat cum sorore sponsæ suæ, incestum committit, quia inter hos prohibetur matrimonium, & copula, & statuitur impedimentum publicæ honestatis ob reverentiam conjunctis debi-

debitam; ècontra si fornicatus cum Caja, postea forniceris cum Cajæ consanguinea in tertio gradu, non committis incestum, quia ex copula fornicaria non oritur impedimentum nisi ad secundum gradum, *Lugo, Oviedo, Sanch. de matr. t. 7. d 67.*

2. Quò gradus est proximior, eò incestus est gravior, & quamvis probabile sit omnes incestus inter consanguineos, affines, & conjunctos legaliter in quocunque gradu esse ejusdem speciei; eò quòd videantur prohiberi ex eodem motivo reverentiæ personis conjunctis debitæ, & per consequens non esse opus exprimere, an cum consanguinea, vel affine, aut in quo gradu incestum commiseris; probabiliùs tamen explicandus est in affinitate gradus primus, in consanguinitate & primus & secundus, quia in his gradibus malitia est saltem notabiliter major, si non specie distincta, quia longè alia reverentia debita est matri, & sorori quàm remotioribus consanguineis; & longè fœdior est matris & sororis, quàm aliarum violatio, & primus gradus jure naturæ dirimit matrimonium, non ita alii. Ideóque ad minùs moraliter mutatur species secundùm dicenda *cas. 97. n. 20.*

3. Distinctè explicandus est incestus spiritualis, utpote specie distinctus ab aliis incestibus, prohibetur enim ex distincto motivo, scilicet in reverentiam Sacramenti Baptismatis, vel Confirmationis, ideóque adjunctam habet malitiam sacrilegii; non tamen opus est dicere, an cognatio orta sit ratione Baptismi, an Confirmationis, neque an peccaveris cum filia baptismi, an cum ejus matre; quia cum sit contra eandem reverentiam debitam personis ratione Sacramenti conjunctis, manet eadem species malitiæ, *Sanch. d. 5. n. 9.*

8. ℟. 7. *Sacrilegium* in materia luxuriæ committitur dupliciter.

1. Per violationem voti continentiæ, sive in se, sive in alio, quocum venereè peccatur, nec opus est exprimere, an votum sit solenne, an simplex, an peccans sit Subdiaconus, an Sacerdos, Episcopus vel Religiosus, *Sanch. Dicast. àn. 306. Steph. t. 1. d. 5. n. 58.* Quia his omnibus prohibetur luxuria ex eodem motivo voti. Si Religiosus vel voto astrictus peccet cum Religiosa, vel voto astricta, duplex uterque sacrilegium admittit in confessione explicandum, quia uterque violat votum in se, & in alio. Sacerdos inducens personam laicam, ut in se, vel cum tertio impudica exerceat, non peccat contra votum, nec opus est in confessione exprimere, se esse in sacris, sed satis est, si dicat; se personam liberam ad tale, vel tale peccatum induxisse, quia non vovit castitatem alienam, sed propriam. Econtra laica patiens tactus impudicos à Sacerdote vel eos Sacerdoti suadens committit sacrilegium in confessione exprimendum. Ratio est, quia patiendo physicè, suadendo moraliter concurrit, & cooperatur sacrilegio Sacerdotis. Sed quid si sacerdos stolâ vel albâ indutus agat turpia? ℟. Probabiliùs committere sacrilegium, quia illa irreverentia sacris & benedictis vestibus illata, redundat in injuriam Sacramenti, ad quod ordinantur: aliud est de eo, qui fornicatur habens Scapulare benedictum, agnum Dei, vel reliquias ad collum, quia communiter non censetur illis injuria fieri saltem gravis, nisi fieret in contemptum.

2dò. Committitur sacrilegium per voluntariam effusionem seminis in loco sacro, id est, in templo, sacello, vel cœmiterio ab Episcopo consecratis vel benedictis; excipiunt AA. communiter actum con-

juga-

jugalem à conjugibus in loco sacro diu inclusis ex necessitate, ad evitandum periculum incontinentiæ, exercitum. Huc reducitur sollicitatio ad turpia, facta in confessionali, vel intuitu confessionis etiam non secutæ vel tantùm simulatæ, quæ est gravissimum sacrilegium contra reverentiam Sacramenti sub gravissimis pœnis à Pio IV. & Gregor. XV prohibita obligans sollicitatos sub excommunicatione ad denunciandos Episcopo sollicitatores. Sed has Constitutiones sub tanto rigore apud Germanos non esse receptas testatur *Spor. Theol. sacr. p. 4. c. 3. n. 622.* Si mulier dicat se ab alio confessario fuisse sollicitatam, meritò monet *Henno*, quòd confessarius non facilè debeat in se suscipere onus denunciationis, quia mulieres quandoque ex invidia, ira, aut aliâ passione ipsis non insolitâ, quærunt perdere viros honestissimos.

9. n. 8. *Pollutio* seu mollities est effusio seminis extra concubitum; circa hanc tenenda sunt sequentia:

1. Nullo casu, nequidem ad servandam vitam licitum est per quamcunque causam quærere, intendere, vel procurare pollutionem, & sic quæsita, vel intenta est peccatum mortale contra naturam, habet enim intrinsecam repugnantiam cum naturâ, quæ emissionem seminis unicè ordinat ad generationem prolis, est de fide, nam 1. Cor. 6. dicitur *neque adulteri neque molles ... Regnum Dei possidebunt.* Et Iunoc XI. damnavit hanc 49. prop. *mollities jure naturæ prohibita non est &c.* quod etiam verum est de turpibus motibus, quæ sunt inchoata mollities, vel fornicatio; item de directâ expulsione fœtûs, etsi nondum animati, quia est expulsio duplicis seminis, & ob diversas medicorum sententias ferè semper est dubium, quando fœtus animetur, & per consequens erit periculum occidendi corpus, & ani-

animam fœtûs. *Less.* contra *Sanch. V. cas. 33. àn. 14.* Licitum tamen est per medicinam directè expellere semen corruptum, etsi per accidens simul effluat semen verum, quia semen corruptum non est amplius semen, sed humor noxius: id tamen non licere per tactus, seu fricationem verendorum docet *Spor. n. 643.* Quia ejusmodi tactus, vel confricatio per se, & ex naturâ suâ tendunt ad provocandum verum semen, & per accidens solùm juvant educere semen corruptum. Aliud est de fricatione, quæ fit non ad expellendum semen, sed ad depellendum molestum pruritum, etsi per accidens exsurgant motus: ut primùm autem hi advertuntur, cessandum est, quia si tunc pergeretur, talis fricatio directè tenderet ad pollutionem aut saltem ad vehementiores motus cum periculo pollutionis. *Henno* & alii.

10. 2. Circa pollutionem vel motus per accidens secutos, id est, prævisos, sed non intentos accipe hanc regulam: *Si actio, ex qua prævidetur motus vel pollutio, multùm disponat, seu ex natura sua notabiliter influat in motus vel pollutionem, veluti omnis actus venerei mortaliter mali, turpes tactus, aspectus, oscula, delectatio morosa de concubitu, tunc non tantùm causa motuum, sed & ipsa motio, & pollutio sunt mortale. Sylv. Rosmer. Laym. Mezger. Sanch. L. 9. d. 45. Less. L. 4. c. 3. dub. 14. àn. 100. Spor. n. 645.* Ratio est, quia lex naturalis prohibens pollutionem etiam obligat ad non ponendas causas per se, & notabiliter influentes, & qui vult ejusmodi causam, hoc ipso vult effectum connaturaliter conjunctum.

3. Si actio tantùm per accidens, remotè, & non notabiliter ad turpes motus, vel pollutionem disponat, pollutio prævisa, & non intenta, dummodo absit periculum consensûs, non est mortale, sed aliquando veniale, ut statim dicam: Ratio est, quia per se non est obli-

obligatio gravis ad evitanda pericula, vel causas planè remotas, ex quibus per accidens præter intentionem, & magis ex naturæ infirmitate, quàm ex positis causis, mali effectus proveniunt. *A. A. citt. & Mendo d 5. n. 11.*

4. Si actio ex qua prævidentur motus, vel pollutio, sit venialiter mala, ut curiosus aspectus, verbum turpe, vana confabulatio cum dispari sexu, aut etiam actio extra materiam luxuriæ mortaliter mala, ut esus carnium die Veneris, ebrietas &c. Pollutio prævisa est tantùm venialiter mala, quia tantùm videtur esse levis deordinatio contra castitatem sine justa causa ponere aliquid remotè disponens ad pollutionem; si verò dispositio in se non sit mala, vel sit justa causa eam ponendi, ut aspectus, tactus, oscula, amplexus honestatis causâ, & obiter ex more patriæ, vel causâ necessitatis ad medendum, vel naturam sublevandam facta, item studere casibus venereis, audire confessiones, edere calida, choreas honestas ducere, commodo situ in lecto jacere, & similia, cùm plerumque adsit rationabilis causa necessitatis, vel utilitatis, omni culpâ vacant, etsi per accidens citra periculum consensûs sequatur pollutio. Dico citra periculum consensûs; nam si tibi per experientiam notum sit, quòd non obstante debita animi præparatione per orationem, jejunia &c. adhuc soleas in pollutionem advenientem consentire; nullo casu tibi licitum erit præmissas actiones exercere, sed potiùs officio cedendum erit; unde hìc militat illud Christi: *quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.* Matth. 16. 11.

5. Qui ante somnum per tactus, aspectus vel imaginationes turpes intendit in somno pollutionem, præter malitiam tactui vel cogitationi propriam, 12.

etiam

etiam contrahit malitiam pollutionis in confessio explicandam, sive in effectu sequatur sive non se quatur pollutio; si verò non intendat, sed prævi deat pollutionem in somno orituram, iterum vide tur peccare peccato pollutionis, si imaginatio sit ve hemens, vel experientiâ constet, ex simili tactu, v aspectu pollutionem nocturnam sequi: tunc enim & non aliàs videntur hi actus in pollutionem no tabiliter influere; quis enim credat ex omni tactu vel affectu turpi obiter, & diu ante somnum habi semper prudenter timeri posse pollutionem no cturnam?

13. 6. Pollutionem in somno, vel aliter exortam no teneris cohibere, vel reprimere manibus, hoc enim vel est inutile, vel sanitati, aut etiam castitati per culosum, obligaris tamen elicere internam displi centiam, & phantasiam, quantùm potes, ab objecto turpi avertere ob periculum consensûs. *Sanch. lib. d. 17. n. 16.*

7. Quamvis illicitum sit delectari de pollution secundùm se, vel optare, ut in somno eveniat, ob conjunctam delectationem, ut cum communi docet *Sanch. in dec. L. 1. c. 2. n. 16.* tamen non vide tur illicitum gaudere de bono effectu, v. g. sanita tis, vel mitigatæ concupiscentiæ, secuto ex pollu tione involuntaria, vel etiam simplici affectu citr omnem cooperationem optare, non tam pollutio nem, quàm ejusmodi effectum ex pollutione.

Si dicas: non est licitum optare vel etiam gau dere de morte naturali alterius ob bonum tempo rale, v. g. hæreditatem inde consecutam, uti certu est ex Propositionibus 13. & 15. ab Inn. XI. damna tis; ergo nec licitum est gaudere, vel optare pollu tionem involuntariam prout conjunctam cum effe ctu bono. R. *Distinguendo* C. Ergo non est licitu

g

gaudere, vel optare pollutionem ita, ut objectum gaudii vel desiderii sit delectabilitas pollutionis, C. ita, ut objectum gaudii sit solus effectus inde secutus, N. Deinde mors naturalis est grande malum Physicum, quod optare propter solum lucrum temporale est contra charitatem, aliud est, si optaretur ob bonum spirituale proximi: ècontra emissio seminis ex causâ naturali non est malum Physicum neque individuo, neque speciei humanæ, cùm sit quid superfluum, quo se natura exonerat, aut saltem est malum tam leve, ut ob utilitatem etiam privatam permitti possit. *Sanch. sup. d. 45. n. 14.*

8. Pollutio sæpe adjunctas habet alias specie malitias, v.g. fornicationis, si scilicet polluens sibi imaginetur copulam cum fœmina in genere, vel cum ligata, non ut ligata, sed ut formosa; si verò accedat desiderium, etiam circumstantiæ suam refundunt malitiam, ut dixi *cas. 9. n. 4. & 11.* 14.

9. Polluens non tantùm tenetur exprimere qualitatem suæ personæ, sed & personæ à se pollutæ, quia pro qualitate personæ variatur species peccati, ad quam ipse cooperatur, & quidem polluens se ad fœminam, vel cum fœminâ, plerumque in affectu committit fornicationem: si cum persona ejusdem sexûs cum affectu ad personam, est sodomia, non tamen est opùs explicare instrumentum inanimatum, quo quis se vel alium polluit: secus si pollutio fiat in os alterius, ibi enim est specialis dedecentia ad naturam rationalem eam deprimens etiam infra conditionem bestialem.

10. Quæ dicta sunt de pollutione, cum proportione intelligenda sunt de distillatione, quæ est effusio humoris cujusdam medii inter urinam & semen, fitque ordinariè cum minori sensu voluptatis, quàm pollu-

pollutio, imò quandoque cum nullo, & tum (quatenus vis adsit levis erectio genitalium) non esse peccatum, nec majorem ejus curam esse habendam quàm sudoris, dicunt plures apud *Sanch. n. 2.*

15. ℟. 9. *Sodomia* alia est perfecta, alia imperfecta. *perfecta* est concubitus ad sexum non debitum, ut viri cum viro, fœminæ cum fœmina, unde patet ad sodomiam non requiri seminationem in vas præposterum, aliàs enim mulier cum muliere sodomiam exercere non posset, cum neutra seminet intra vas præposterum, sed utriusque semen intus defluat in matricem: quòd si mas seminaret in vas præpostero maris, deberet in confessione probabiliùs exprimere, an fuerit agens an patiens; nam agens dispergit semen, non patiens. *Sodomia imperfecta* est concubitus cum diverso quidem sexu, sed extra vas naturale cum affectu ad vas præposterum, est species distincta à sodomiâ perfecta, ideoque & distinctim exprimenda. Utraque est peccatum abominandum jure naturæ & divino prohibitæm; propter quod *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem.* Gen 17. & abinde vocatur sodomia. Sæpe adjunctas habet alias malitiæ species v. g. speciem adulterii, incestûs, sacrilegii, prout una, vel utraque persona est matrimonio vel voto ligata, consanguinea, vel affinis; & si quis exercet sodomiam, vel pollutionem cum uxore, non sufficit dicere: cognovi conjugatam in vas præpostero, quia tunc confessarius judicabit, eum alteri marito feciffe injuriam, quod falsum est, sed debet dicere: sodomiam, vel pollutionem exercui cum propriâ uxore, intellige si habeat confessarium ignotum, nam probabiliter non tenetur suam uxorem infamare. Sed quid si quis coeat cum statua? ℟. Si coeat cum affectu ad personam humanam

nam, committit fornicationem, vel sodomiam, prout affectus fertur imaginariè in personam ejusdem, vel alterius sexûs; si cum affectu ad bestiam, cujus v. g. statua imaginem gerit, in affectu bestialitatem committit.

R. 10 *Bestialitas* seu coitus hominis cum bruto 16.
est nefandum scelus, jussu Dei in homine, & bruto sceleris socio flammis expiandum *Lev. 20.* Non opùs est exprimere in confessione, qualis sit bestia, an ovis, capra, vel equa; bene tamen, an cum fœminâ, an cum mare, an in vase naturali, an in præpostero, sunt enim turpitudines notabiliter diversæ. Huc reducit *D. Th.* concubitum cum dæmone incubo vel succubo, qui peccato contra naturam superaddit speciale peccatum contra Religionem, eò quòd sit turpe commercium cum Dei, & omnium nostrûm infensissimo hoste, in quo præterea explicandum, an dæmon fuerit sub specie viri, vel fœminæ, aut sub forma conjugatæ, monialis vel consanguineæ, aut etiam sub formâ bestiæ: toties enim in affectu nova admittitur malitiæ species. Communiter autem hîc monent *DD.* confessarium non debere esse nimium in examinandis peccatorum carnalium circumstantiis, ne sibi vel pœnitenti sit occasio turpis consensûs. *Sed de hoc V. cas. 98 q. 4.*

QUÆR. V. Quid circa gestus, tactus, oscula, verba & similes actus luxuriæ imperfectos?

R. *Sequentia* 1. Legere, loqui, cantare, audire 17.
turpia; item gestus, literæ, & dona amatoria, si non fiant animo provocandi ad libidinem, sed ex levitate, curiositate, vel vano solatio, per se tantùm sunt venialia, valde tamen periculosa; & in iis, qui gaudent metaphoris rerum turpium, qui dicta in sensum turpem facilè detorquent, de partibus verecundis, & huc pertinentibus libenter loquuntur,

sunt signa latentis libidinis, & peccati plerumque mortalis, quia tales non solent tam de modo scribendi, loquendi, cantandi turpia, quàm de ipsis rebus turpibus delectari, quod semper mortale est.

18. 2. Actus de objecto valde turpi, ut tactus, & aspectus nudus, & fixus verendorum disparis sexûs, concubitûs humani &c. semper sunt mortale, quia proximè, & per se disponunt ad motus, & delectationes turpes, nisi fiant à chirurgo vel medico ex causâ medendi, absque periculo tamen consensûs. Econtrà seipsum, vel alterum ejusdem sexûs, vel etiam infantem disparis sexûs ex curiositate aut petulantia obiter, v. g. lavando, natando circa hæc tangere vel aspicere citrà affectum, & periculum consensûs venerei, est tantùm veniale, *communis* cum *Laym.*; quia hæc non ita ad libidinem provocant. Dixi *obiter*, si enim fiat ex voluptate, & cum morâ, videtur à mortali non posse excusari ob periculum delectationis, aut commotionis venereæ, *Sanch.* & alii plures à mortali excusant tactum ad partes turpes alterius sexûs super vestes, si fiat scilicet obiter ex petulantiâ aut levitate, at hìc puto esse majus periculum. Molliter tractare, & demulcere catellos, aliáque animalia, ordinariè non excedit veniale: meritò tamen *La Croix L. 3. p. 1. n. 903.* dicit esse periculosum, ita ea tangere, ut effluat eorum semen, eò quòd facilè se ingerat delectatio venerea, & quidem si fiat affectu libidinoso, erit inchoata bestialitas.

3. Oscula, amplexus, tactus uberum, cum diverso sexu, non tantùm si fiant ex affectu delectationis venereæ, sed etiam tunc, quando fiunt ex delectatione sensuali absque alio honesto fine, sunt peccatum mortale, & quamvis oppositum possit speculativè defendi, in praxi tamen locum non habet.

Sanch.

Sanch. Laym. Sporer. n. 351. & n. 687. La Croix n. 894. Tum quia delectatio sensibilis, in hujusmodi objecto sponte quæsita per se, & naturaliter trahit commotionem spirituum genitalium, & quidem ita vehementer, ut experientiâ constet plerumque non sisti in delectatione sensibili, sed ob nimiam potentiarum sympathiam sæpissimè, idque maximè inter personas sensualiter se amantes, emergere delectationem veneream: tum etiam propter Propos. 40. ab Alex. VII. damnatam, quæ sic habet: *Est probabilis opinio, quæ dicit tantùm esse veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.* Idem à potiori dicendum de osculis & amplexibus, quæ furtivè, cum mora, & ardore repetuntur. Osculari partes pudendas ejusdem vel alterius sexûs videtur habere specialem turpitudinem in confessione explicandam; quia specialiter dedecet naturam rationalem.

4. Si verò oscula, amplexus, contrectationes manuum, fiant ex honestâ causâ ad ostendendam amicitiam, ad fovendum amorem in ordine ad honestum matrimonium, quamvis per accidens fortè prævideantur motus carnales, modò absit periculum consentiendi, non sunt peccatum; at si fiant ex levitate, joco aut petulantia, obiter & secluso periculo consentiendi in motus vel delectationem veneream, sunt tantùm venialia. De choreis qualiter liceant, dicam *cas. 20. n. 7.* Ex his per se patet casûs resolutio, nec operæ pretium judico, eadem hic repetere, jam enim ad nauseam turpibus sum immoratus.

CASUS XII.

De Invidia, Gula, Ira, Acedia.

MOrphorius 1. *Multùm cruciatur, quòd amicus officium, virginem adamatam sibi præripuerit, quòd honoretur, ametur.* 2. *Ex sola voluptate edit bibit.* 3.-4. *Convivia, in quibus sæpe inebriatus, non vitat, quia tantùm ebrius fit, dum exit in aerem.* 5. *Tabacum sumit, & se gyrat usque ad turbationem capitis.* 6. *Bibit, usque dum fiat impotens incedere, familiam dirigere, non absque capitis, & podagræ doloribus, debilitatione stomachi.* 7.-8. *Se inebriat, ne non incurrat offensam compotatorus, ne ad duellum provocetur, diffametur.* 9. *Ut conservet sanitatem vel vitam.* 10. *Ut non sentiat dolores podagræ, abscissionem pedis, ut expellatur venenum &c.* 11. *Socios ad largiores haustus animat, semipoto propinat, & bibere cogit.* 12. *Alios, ne sibi noceant, ne secretum prodant, inebriat.* 13 *Ebrius blasphemat, furatur, alios ad compotationes inducit cum dispendio rei domestica.* 14. *Pueros & stultos inebriat, utque fortiùs bibere possit pharmaca sumit.* ibid. *In eos qui potum detestantur, mirùm incandescit cum meditatione vindictæ.* 15. *Remedia salutis nauseat.* 16. *Dolétque se esse inebriatum, baptizatum &c.* Pro resol.

1. QUÆR. 1. Quid sit Invidia?

℟. *Est tristitia de bono alieno æstimato ab invidente ùt malo proprio. D. Th. 2. 2. q. 63. a. 1.* Tristari de bono ùt alteri bonum est, est actus formalis odii sicut velle bonum ùt alteri bonum est, est actus charitatis. Et quamvis invidia plerumque odium proximi involvat; tamen ut talis non tristatur de bono alieno, ut alteri bonum est, sed ut creditur malum

nuere vel obscurare propriam excellentiam ; ut si ambitiosus doleat, alium sibi in honore vel divitiis fieri æqualem, quasi sibi per hoc aliquid decedat. Est genuina filia superbiæ, & peccatum ex genere suo mortale, directè oppositum charitati ; & si invideat alteri dona supernaturalia, v. g. gratiam, sanctitatem vitæ &c. eò quòd putet per ea minui suam æstimationem, aut certè vitam suam redargui, est peccatum gravissimum in Spiritum Sanctum, quod dicitur *fraternæ charitatis invidentia :* si sit circa bona naturalia, est veniale, vel mortale pro ratione boni, quod alteri invidetur: si quidem sit circa materiam levem, sed animo invidendi etiam majora, vel quævis bona, semper est mortale. Dixi: *æstimato ab invidente ùt malo :* nam si alterius bonum communitati, mihi vel alteri innocenti reverà sit malum, & absit malus affectus odii, aversionis erga personam ipsam, tristari de alterius bono non est invidia: sic licitè tristor de doctrinâ, & eloquentia hæretici, quatenus per hæc multos seducit; prudenter doleo, illi beneficium esse collatum, quem vel scio esse indignum, vel illo abusurum in meum vel aliorum damnum : Ratio est, quia talis tristitia, vel dolor non tam est de bono proximi, quàm de malo inde resultante. Simili modo, si quis, secluso omni malo affectu erga personam, tristatur, quòd alius sibi officium vel virginem adamatam præripuerit, quòd ab alio vincatur in virtute, doctrinâ, divitiis, non ideo, quòd hæc sint in alio, sed quòd in se non sint, non est invidia, sed æmulatio, quæ bona vel mala est pro qualitate objecti ; de hac dicit Apostolus: *Æmulamini charismata meliora.* 1. Cor. 12. Ex invidia oritur detractio, odium, susurratio. De quibus suis locis.

QUÆR. II. Quid circa Gulam ? I.

℞. *Sequentia.* 1. *Gula* est inordinatus appetitus usúsque cibi vel potûs ex hoc, quòd quis vel plus sumat, quàm natura requirat, vel sumat nimis exquisita, vel sistat in sola voluptate cibi aut potûs, etsi tantùm sumat necessaria, ùt nunc certum est ex Prop. 8. ab Alex. VII. damnatâ: *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Dixi: si sistat in sola voluptate: nam si quis cibo & potu delectetur eo fine, ut magìs conducant ad nutritionem, non peccat, quia non sistit in ea voluptate, sed eam refert ad finem honestum, conservationem sanitatis & vitæ; quem finem in utilibus, & necessariis ad sustentationem homo virtualiter semper intendit, quamdiu non habet intentionem contrariam.

2. Gula ex genere suo est peccatum veniale oppositum abstinentiæ, per accidens fieri potest mortale ob grave damnum corporis vel animæ, ùt si quis per nimiam ingluviem causet sibi febrim, graves capitis vel podagræ dolores, aut se ineptum reddat ad functiones officii graviter obligantis. Effectus gulæ in *corpore* sunt calculus, podagra, chiragra, capitis vertigo, stomachi cruditas, oculorum caligo, viscerum corruptio & totius corporis graveolentia; *in animo* inepta lætitia, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis, animi torpor, & omnium ferè criminum partus, nam gulosus & ebriosus, pro Deo ventrem habet, eleëmosynas omittit, spernit pauperes, aliena rapit, familiæ substantiam devorat, puerorum educationem negligit, committit usuras aliásque injustitias; ideóque solerter monuit Christus Luc. 21. *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* Remedia autem præcipua contra hoc vitium Germanis prô

dolor

dolor nimis familiare; sunt, fugere lautiores epulas, consortia & similes gulæ occasiones juxta illud Prov. 23. *Noli esse in conviviis potatorum.* Item sæpius & seriò considerare turpitudinem hujus vitii plùs quàm bestialem, & damna in corpus & animam inde promanantia &c.

QUÆR. III. Quid, & quale peccatum sit ebrietas? 3.

R. *Ebrietas est voluntarius excessus in potu usque ad violentam usûs rationis privationem voluptatis causâ. Cajetan. Valent. Less. Azor. Laym. Dicastillo L. 1. de just. d. 3. n. 104.* & alii communiter contra *Sylvium 2. 2. q. 150. a. 1.* qui dicit omnem voluntarium excessum in potu usque ad defectum rationis esse propriè ebrietatem. Ratio sumitur ex *D. Th. 2. 2. q. 150. a. 1. & 2.* ubi dicit, ebrietatem consistere in nimio usu, & concupiscentia vini, ideóque sicut ad sobrietatem spectat moderari nimiam concupiscentiam potûs ob delectationem in illo; sic ex opposito ebrietati proprium est moveri nimiâ potûs concupiscentiâ & delectatione. Ebrietas est intrinsecè mala, & per se peccatum mortale, ùt patet ex Script. *ad Rom. 13. ad Ephes. 5.* & *S. Th. loc. cit.* & *lect. 3. in c. 13. ad Rom.* Ratio est, quia voluntariè se inebrians *videtur præferre delectationem vini integritati rationis*, inquit S. Doctor: hoc autem nullo casu est licitum, ergo.

Dicitur 1. voluntarius excessus: nam si ebrietas non sit prævisa, etsi quis leviter excesserit in temperantia, non est peccatum mortale; si quis verò per experientiam sciat, se in tali occasione solere inebriari, vel dubitet, timeat, aut ob consuetudinem timere debeat periculum ebrietatis, tenetur ab ejusmodi occasione sub mortali abstinere, & si nolit, est incapax absolutionis: si largiùs bibens sciat se 4.

fore ebrium, si in aërem exeat, debet sub mortali, vel manere domi, vel à largiori potu se continere.

5. *Dicitur 2. excessus in potu:* nam si usus rationis aliter, quàm per potum tollatur, v. g. per odorem lupuli, per suffitum tabaci &c. non erit propriè ebrietas, attamen peccatum, & quidem mortale, si ex sola voluptate ad notabile tempus, v.g. ad horam ratio intercludatur; si enim sit mortale ex delectatione potûs se usu rationis privare, cur non ex delectatione tabaci, vel alterius fumi, aut suffitûs? Ratio à priori est, quòd homo non sit dominus suæ rationis, sed administrator; ergo si eam absque sufficienti causa exturbet, graviter peccat contra naturam & Deum, sicut graviter peccaret, si absque sufficienti causa sibi abscinderet membrum.

Dixi: ad notabile tempus, nam videtur etiam hìc dari posse parvitatem materiæ, sicut datur in læsione corporis vel sanitatis propriæ; quare non in læsione rationis? quis enim dicet peccare mortaliter eum, qui ex fumo, ex intemperantia, vel agitatione in gyrum, momentaneam sibi causat vertiginem, & mentis interceptionem, ita ut nesciat, ubi existat?

6. *Dicitur 3. ad privationem usûs rationis;* quamdiu enim adhuc quis novit discernere inter bonum & malum, ac dirigere actus suos ordinarios, v.g. prospicere familiæ, horas attentè legere, etsi lingua parum titubet, pedes vacillent, oculi caligent &c. adhuc non erit perfecta & mortalis ebrietas. *Less. Cajetan Laym. Dicast.* Neque tunc, si quis in cibo vel potu excedat usque ad vomitum, vel ideo vomat, ut iterum possit bibere; nam quamvis hìc sit magna deformitas, tamen excusatur à mortali, modò absit periculum ebrietatis, & notabiliter non lædatur sanitas, vel natura, causando graves dolores

poda-

podagræ, vel capitis saltem ad plures dies, nauseam stomachi, febres, vitæ abbreviationem &c.; tunc enim graviter peccatur contra charitatem propriam, & jus quod solus Deus habet in vitam & sanitatem nostram, ut plerumque contingit in iis, qui sæpius se vino immoderatè replent, de quibus Isaias cap. 5. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Et Prov. 23. *Cui væ; nonne his qui commorantur in vino? Væ* autem in Scripturis peccatum mortale denotat.

Dicitur 4. ad violentam privationem rationis. 7. per quod ebrietas distinguitur à somno, qui non violenter & contra naturam, sed ex naturæ institutione ad reparandas vires, & spiritus vitales, rationem ad tempus sopit, ita tamen ut relinquat potentiam proximam iterum ratione utendi, si homo à somno excitetur; è contra homo ebrius etiam vigilans ratione uti non potest, nec valet ad usum rationis excitari.

Dicitur 5. voluptatis causâ: Hinc si quis bibat 8. ad privationem rationis non quidem ob delectationem, sed ex alia levi vel insufficienti causa v. g. ut satisfaciat amico, ut vincat per æquales haustus, ut non incurrat offensam, ut non vapulet vel diffametur; ex communiori non admittit formalem, sed tantùm materialem ebrietatem, peccat tamen juxta omnes mortaliter: quia sine justâ causâ se privat bono naturæ præstantissimo, scilicet ratione, cujus ipse non est dominus, sed custos; sicut peccat mortaliter, qui ex tali causa sibi abscinderet brachium.

Occurrit hic dubium principale, an saltem ex 9. causâ gravissimâ, v g. ad recuperandam sanitatem ex præscripto medici, bibere liceat ad ebrietatem; aut pro conservanda vita, si inimicus tibi minetur mortem, nisi bibas?

Ne-

Negant utrumque *S. Antoninus p. 2. tit. 6. c. 3. Angelus V. ebrietas. Sylvius l. c. Tabien. Mendo d. 3. q. 14.* & quòad secundam partem *S. August. serm. 232.* de tempore, ubi dicit: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibas, aut morieris, melius tibi erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.* Rationem dant, quia talis ebrietas non minùs est intrinsecè mala, quàm pollutio, quia sicut pollutio destruit semen humanum, sic ebrietas destruit rationem, quâ in homine nihil est præstantius; sicut ergo pollutio, & destructio seminis, etsi non fiat ex voluptate, nullo casu est licita, sic nec destructio rationis per potum: & quamvis ejusmodi potatio sit necessaria ad conservandam vitam, quia tamen vitam non servat secundùm bonum rationis, quam destruit, non potest non esse contra sobrietatem, quæ necessariò est ad bonum rationis. Accedit, quòd ebrietas per se sit causa rixarum, cædium, luxuriarum, blasphemiarum, &c. ergo ex lege naturæ meritò censetur omni casu prohibita.

Econtrà utrumque licere affirmant *Cajetan. 2. 2 q. 150.* & ibid. *Valent. Sylvest. V. Ebrietas. Azor.* & plures alii apud *La Croix L. 5. n. 321.* Probant 1. quia si non bibatur ex voluptate, non est ebrietas formalis; sed materialis, quæ non est intrinsecè mala, sed licita ex urgente causâ. 2. Quamvis homo non sit dominus suæ rationis, sicut non est dominus suorum membrorum, licitè tamen ad conservandum totum abscindit membrum, ergo etiam licitè ad tempus se privat usu rationis, ut vita, & ratio conservetur in futurum. 3. Potus necessarius ad conservationem vitæ non est contra sobrietatem, *S. Thom q. 141. a. 6.* sed talis potus est necessarius ad conservationem vitæ, ergo. 4. Non est contra chari-

charitatem propriam abscindere brachium pro conservanda vita, ergo nec contra sobrietatem sopire per potum ad tempus rationem, ut conservetur totum, ratio, & vita. §. Ex gravi causâ licitum est sumere pharmacum soporiferum, etsi quis statim ex somno ad usum rationis excitari non possit, ergo & ex tali causâ sumere potum inebriantem. Utraque sententia habet aliquid veri: Igitur

Dico: si ipsa ebrietas seu violenta rationis privatio assumatur vel intendatur tanquam medium ad aliquem finem, v.g. ad recuperandam sanitatem vel evadendam mortem, nunquam licet, sicut nunquam licet pollutio, seu directa expulsio seminis etiam pro conservanda vita, ut bene probat prima sententia; unde si quis tibi minetur mortem, gravissimam infamiam, mutilationem, verbera, nisi te inebries, non potes obsequi, & in hunc finem locutus est *S. Augst.* Similiter non potest se reus inebriare, 10.
ut non sentiat tormenta, vel angustias mortis; vel alius, ut non sentiat dolores podagræ, vel abscissionem pedis &c. quia tunc ipsa rationis privatio assumitur tanquam medium ad finem insensibilitatis. Econtrà si alter non intendat tuam ebrietatem, sed tantùm compotationem, absque mortali obsequi potes etiam cum periculo ebrietatis; item licitè sumis vinum generosissimum, quantùm opùs est ad expellendum frigidum venenum, etsi certò prævideas te inebriandum, etiam ex suppositio, quòd talis ebrietas sit intrinsecè mala, sicut licitè sumis pharmacum ad expellendum semen corruptum, etsi certò prævideas simul expellendum semen verum: Ratio est, quia in his omnibus non intenditur vel procuratur directè ebrietas, sed conservatio vitæ & sanitatis, ex qua præter intentionem sequitur ebrietas.

Ad

Ad argumenta secundæ sententiæ, etsi sint magni ponderis, responderi potest 1. N. quod ejusmodi ebrietas non sit intrinsecè mala. *Ad 2. Dispar.* est, quòd in dissipatione usûs rationis major sit deformitas contra naturam rationalem, quàm in destructione alicujus membri, quia homo per usum rationis distinguitur à bruto, igitur ebrietas, quæ hunc usum destruit, facit hominem similem bruto, quod non facit abscissio membri Et sicut pro conservando toto non potest destrui semen humanum, sic nec usus rationis. *Ad 3.* Potus necessarius ad conservationem vitæ non est contra sobrietatem, si adhibeatur cum integritate rationis, C. secus N. *Ad 4.* N. C. Omnia membra ordinantur ad totum, ideóque ordo charitatis & rectæ rationis exigit, ut pro conservatione totius destruatur pars, si opus est: ratio autem nnn ordinatur ad vitam, corporalem, sed vita corporalis ad vitam rationalem, seu bonum usum rationis. *Ad 5.* N C. Sicut somnus, ita & pharmacum causans somnum, directè & ex naturâ suâ ordinatur ad restaurandos spiritus vitales, non verò ad privationem usûs rationis, etsi hæc indirectè sequatur. Ex præmissis

11. *Deducesseqq.* 1. Non est licitum urbanitatis vel amicitiæ gratiâ aliquem ad liberaliores hauſtus provocare cum periculo ebrietatis; neque licet semiebrio absque urgenti causa præbere ulteriorem haustum, ex quo creditur inebriandus; quomodo igitur excusabuntur, qui ebrietatem non tantùm non impediunt, prout ex charitate, si commodè possint, obligantur, sed & cogunt ultra naturam bibere? audi S. Aug. *serm.* 231. de temp.: *Certâ bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine..... O infelicitas generis humani! quàm multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quàm*

quàm oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare? .... Et quod pejus est, aliqui Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt aliquos plus bibere quàm expedit: Si tamen absit omne periculum ebrietatis, & intemperantiæ, urbanitatis esse potest se mutuò pro more patriæ ad amicum haustum invitare, *Dicast. n. 150.*

2. Ex rationabili causa, v.g. ex timore gravis inimicitiæ, rixarum, verberum, licitum est alicui apponere vinum, relictâ ei libertate bibendi, etsi prævideatur inebriandus; quia hoc non est alterius ebrietatem causare, sed ex justâ causâ permittere. An verò aliquando liceat concurrere, directè aliquem ad ebrietatem inducendo, provocando, exhortando, difficilius est judicare: Affirmat *Less. L. 4. c. 3. dub. 4.*, si id necessarium sit, ad avertendam proditionem, homicidium, vel aliud gravius malum, quod alter paratus est patrare, nisi inebrietur; quia licitum est, inquit, suadere, & allicere aliquem ad minus malum non simpliciter, sed ex suppositio, quòd majus malum aliter impediri non possit, quod non videtur improbabile juxta dicenda *cas. 19. n. 8.* vel maximè tunc, si solùm inducatur ad ebrietatem materialem præbendo ei vinum fortissimum, cujus vires ignorans, sine culpâ inebrietur. *Laym. L. 3. sect. 4. n. 6. Dicast. n. 145.* Nihilominus mihi videtur verius id in neutro casu licere, quia cum ille ex se nullo modo sit determinatus ad ebrietatem, sed solùm v. g. ad homicidium, tu illum determinas ad ebrietatem, eámque directè intendis & eligis velut medium impeditivum homicidii, non autem licet eligere medium intrinsecè malum ad finem etiam optimum; ut patet in mendacio aut pollutione, quæ nunquàm licent etiam ad conservandam vitam propriam vel alterius. 12.

3. Qui

3. Qui alium inebriat, ut secreta prodat, pecc contra temperantiam, & justitiam iniquè extor quendo secretum, ad quod jus non habet: neque licet Judici reum inebriare, ut sic inducat ad faten dum crimen, quia confessio ebrii non magis pro bat, quàm confessio fatui vel dormientis, ergo non est causa sufficiens ad inebriandum; neque licet re etiam materialiter inebriare custodem carceris, u ipse evadere possit, idque certum est, si sit justè in carceratus, quia ebrietas etiam materialis per mala est, & gravia mala obinde evenirent custodi quæ causandi non est sufficiens ratio.

13. 4. Non tantùm ipsa ebrietas, sed etiam malit ebrietate causata, homicidia, rixæ, contumeliæ, si prævisa sint, aut prævideri debuerint ex hoc quod soleant talia à se fieri, imputantur ad culpam, & in confessione specialiter sunt explicanda. *Cajet. Gobat, Less. loc. cit.*

5. Qui alium ad compotationes inducit cum ne glectu operarum, & dispendio rei domesticæ, ut non possit solvere debita, aut cogatur furari &c. præter peccatum scandali tenetur satisfacere pro damnis inde secutis, non quidem ipsi compotatori, qui, ut suppono, liberè consentit, sed iis, qui obinde inviti damnum patiuntur.

6. Fatuum vel puerum ante usum rationis in ebriare, non est saltem mortale, quia malitia ebrie tatis consistit in privatione usûs rationis, sed potus hos non privat hoc usu, quia eo jam antecedenter carebant. Ergo.

7. Non videtur illicitum adhibere remedia Phy sica contra ebrietatem, velut brassicam crudam, amygdala amara, nucleos persicos; si id fiat ex ra tionabili causâ, quia, v.g. ob præsentiam hospitum potus commodè declinari non potest, nisi sit peri culum

culum ebrietatis aut graviter lædendæ sanitatis in se vel in alio. *Gobat. c. 51. n. 17.*

8. Effectus ebrietatis sunt hebetudo mentis, debilitas corporis, & omnis generis morbi, suppressio memoriæ, revelatio secretorum, blasphemiæ, rixæ, incontinentiæ. Prov. 23. *Cui væ? cujus patri væ, cui fovea, cui sine causâ vulnera, cui suffusio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* S. Hieron. in c. 5. ad Galat. *Vino hominis sensus evertitur, pedes corruunt, mens vacillat, libido succenditur.*

QUÆR. III. Quid sit Ira? 140

℟. Est inordinatus appetitus vindictæ; dico *inordinatus*, nam petere vindictam secundùm se est indifferens, & in Superiore pro æquo crimina vindicante, actus virtutis; igitur peccaminosa iræ inordinatio consistit in eo, quòd quis vel nimium, & plùs, quàm recta ratio dictet, in-aut exteriùs incandescat; vel in hoc, quòd quis appetat vindictam injustam, justò majorem, aut justam quidem, sed ex odio, aut ad satiandum malevolum animum: prima inordinatio ex genere suo est veniale, utpote excessus in passione indifferente, absque hoc, quòd sibi in sanitate, aut alteri aliquod notabile damnum causetur, quod suppono; aliàs enim per accidens foret mortale; ratione secundæ inordinationis est mortale, vel veniale directè oppositum charitati, prout grave vel leve malum, in vindictam proximo appetitur. Pessimæ sed fœcundæ matris plures sunt filiæ, odium, contumelia, rixa, blasphemia, homicidium &c.

QUÆR. IV. Quid sit Acedia? 150

℟ Est tristitia de bono aliquo spirituali, v. g. amicitiâ Dei, vitâ æternâ; propter nimiam difficul-

tatem in eâ acquirendâ, vel conservandâ: sic de scripta, si deliberata fuerit, est mortale gravissimum contra Deum tanquam ultimum finem, à quo directè avertit, ùt si quis advertenter tristetur, quòd sit creatus ad gratiam & gloriam, quòd unquam bona opera fecerit, quòd Christum agnoverit &c. Acediæ mali partus sunt, amaritudo, tædium, nau sea rerum spiritualium, odium Dei, & eorum, qu divina inculcant, aversio à verbo Dei, incuria salu tis, tædium vitæ, desperatio &c. si tamen tædium circa finem ultimum sit inefficax cum voluntate ad implendi omnia præcepta, etsi remissiùs, & cum aliquo tædio adimpleantur, est tantùm veniale: quandoque per acediam intelligitur fastidium & remissio in quolibet exercitio virtutum; sic intel lecta est solùm veniale, nisi omittantur actus virtu tum graviter obligantes, v.g. lectio Breviarii, audi tio Missæ &c.

EX

TRACTATU

DE FIDE, SPE ET CHARITATE.

CASUS XIII.

De natura, divisione, & necessitate Fidei.

NEbridius Catechumenus petit instrui 1. *Quid sit Fides?* 2. *Quotuplex.* 3. *Quodnam ejus objectum materiale & formale.* 4. *Quæ requisita ad Fidem.* 5. *Quæ sint motiva credibilitatis pro Fide*

Ca-

Catholica. 6. An Fides necessaria necessitate medii. 7. An explicita Dei ùt existentis & remuneratoris. 8. An in Christum, & SS. Trinitatem. 9. Quæ fides requiratur ad justificationem. 10. Quæ hic sit obligatio parentum, Parochi, Confessarii. 11. Quæ praxis rudes instruendi. 12. Quid de iis qui ignorant Pater noster, Credo &c. 13. Quid de pœnitente qui dubitat an confessioni fidem sufficientem præmiserit. 14. Quæ formula cum pœnitentibus eliciendi actus fidei, spei, charitatis, doloris &c.? Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Fides? 1.

℟. Fides actualis est *assensus ad objectum propter authoritatem dicentis*: si sit propter authoritatem dicentis Dei, dicitur Fides divina; si ob authoritatem hominis, humana. Habitus Fidei, seu ipsa Virtus Theologica, quæ Fides dicitur, est qualitas supernaturalis permanenter adjuvans intellectum ad firmissimè assentiendum objecto revelato propter authoritatem Dei dicentis, seu revelantis: vel, ùt eam definivit Apostolus ad Hebr. 11. *Substantia rerum sperandarum; argumentum non apparentium.* Dicitur 1. *Substantia rerum sperandarum*; quia fidei tanquam basi & fundamento tota spes & salus nostra innititur; dicitur, *argumentum non apparentium*; quia præcipua fidei mysteria sunt omnino obscura, & sæpe talia, quæ vim naturalem intellectûs excedunt, ùt Deum esse trinum & unum, Christum esse Deum simul & hominem, Christum in Eucharistia esse realiter præsentem in tota, & qualibet parte hostiæ &c. Et quamvis quidam articuli sint naturali lumine noti, ùt Deum existere, Deum esse summum bonum &c. tamen in illis credendis non ita elucet virtus fidei, quàm in obscuris, in quibus intellectus etiam contra naturalem inclinationem se submittit authoritati Dei dicentis.

2. R. 2. Fides divina dividitur 1. in Naturalem & Supernaturalem. *Supernaturalis* est, in quam influit supradictus habitus, vel aliud principium supernaturale, illum habitum supplens, ùt contingit in conversione hominis, qui vel non habuit, vel per incredulitatem amisit habitum fidei: *Naturalis* est, in quam non influit aliquod principium supernaturale &c.

2. Dividitur fides in Im- & Explicitam: *Implicita* est, quando aliquid creditur non in seipso, sed in alio, in quo includitur; sic qui credit omne, quod credit Ecclesia, implicitè etiam credit necessitatem Gratiæ &c. *Explicita* est, quando aliquid in seipso, seu propriis terminis creditur v. g. credo Deum unum in essentia, & trinum in personis.

3. Dividitur in Formalem, Virtualem, & Habitualem: *Fides formalis* est actus præsens perceptibiliter tendens in objectum, propter authoritatem Dei dicentis; *virtualis* secundùm veriorem, est actus tenuis imperceptibiliter tendens in objectum materiale propter formale, pari modo, quo perfectus musicus se virtualiter reflectit ad regulas, etsi id minùs advertat, vel viator (ùt ait *D. Th. 1. 2. q. 1. a. 6.*) pergit in patriam, & rusticus arat, seminátque ex spe fructuum; quamvis nec viator expresse semper cogitet de patria, nec rusticus de fructibus, quia scilicet amor patriæ pergit imperare iter, & spes fructuum, labores: alii è contra dicunt fidem virtualem esse nequidem tenuem actum fidei, sed effectum omnino distinctum & relictum à fide actuali præteritâ: at non est certum, quòd ejusmodi fides virtualis sufficiat ad justificationem, cùm SS. PP. Concilia & Theologi plerique requirant fidem strictè sumptam, & plurimi actualem, qualis non est hæc virtualis: *Fides habitualis* est actus præteritus non

non retractatus, qualis etiam esse potest in dormientibus.

QUÆR. II. Quodnam sit objectum Fidei? 3.

℟. 1. Objectum materiale proximum Fidei est omne revelatum, seu verbum Dei scriptum & traditum. *Probatur*: Illud est objectum materiale proximum Fidei, quod est aptum proximè credi, sed omne & solum revelatum est aptum proximè credi, ergo.

℟. 2. Objectum formale motivum fidei, est authoritas Dei dicentis, seu est aliqua perfectio Deo intrinseca, per quam Deus est dignus assensu firmissimo, videlicet omniscientia, quâ Deus omnia cognoscit, sicut sunt in se, & veracitas, quâ necessariò loquitur, sicut cognoscit; unâ harum deficiente Deus non esset dignus assensu fidei; nam si quidem cognosceret omnia, sicut sunt in se, sed aliter loqueretur, falleret credentes; si loqueretur quidem, sicut cognoscit, sed non cognosceret res, sicut sunt in se, ipse falleretur, sed qui fallit, aut fallitur, non est dignus assensu firmissimo, ergo. Si quis propter authoritatem Dei dicentis assentiatur objecto, quod erroneè putat esse revelatum, non habet fidem defectu objecti materialis; si objecto revelato assentiatur propter authoritatem hominis, v. g. Parochi, vel Concionatoris, non habet fidem defectu objecti formalis, & motivi.

QUÆR. III. Quæ præviè & concomitanter ad 4.
fidem requirantur?

℟. Ad actum fidei supernaturalem & meritorium requiritur 1. ex parte intellectûs interna Spiritûs Sancti illustratio, quâ incipiat inquirere in motiva credibilitatis, quibus moraliter certò & evidenter persuadeatur, quòd hoc vel illud objectum revera sit revelatum, ideóque possit & debeat credi

assensû firmissimo, quapropter dicitur Joan. 16. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*; & non sufficere cognitionem probabilem revelationis, sed requiri certam, patet ex Propositione 21. ab Innocentio XI. damnatâ: *Assensus supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine, cum qua quis formidat, ne sit locutus Deus.* Ratio est, quòd intellectus, quamdiu non est certus, quòd hoc vel illud sit revelatum, non possit sibi prudenter imperare assensum super omnia firmum, qualis esse debet assensus fidei, & *Qui citò credit, levis est corde.* Eccl. c. 19.

2. Requiritur cognitio authoritatis seu infallibilitatis Dei in cognoscendo & revelando, seu loquendo.

3 Requiritur pia affectio, seu voluntas intellectum suum in re quantumcunque obscura submittendi Dei dicentis authoritati, juxta illud 2. ad Cor. 10 *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*; ab hac voluntate fides divina dicitur libera & meritoria; potest etiam hæc voluntas efficere, ut assensus intellectûs sit firmior, quàm præcisè mereantur motiva credibilitatis, ùt iterum certum est ex Propositione 19. ab Innoc. XI. damnatâ: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit firmior, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Demum sequitur ipse actus seu assensus fidei &c.

§. QUÆR. IV. Quæ sint motiva credibilitatis pro Fide Catholico-Romanâ?

℟. In primæva Evangelii promulgatione potissimùm fuerunt miracula; nunc verò propagatâ per orbem fide Christianâ, est authoritas Ecclesiæ, non prout est organum Spiritûs S. per eam credenda proponentis, sic enim involvitur ipsa Dei seu

Spiri-

Spiritûs S. revelantis authoritas, & in resolutione fidei committeretur vitiosus circulus, ùt patet consideranti; sed quatenus ei conveniunt Notæ veræ Ecclesiæ, scilicet 1. *Unitas Fidei & Capitis*: 2. *Sanctitas doctrinæ & morum* per observationem non tantùm mandatorum, sed etiam consiliorum Evangelicorum. 3. Quòd sit *Catholica* seu *Universalis* per totum orbem promulgata. 4. Quòd sit *Apostolica* per identitatem doctrinæ cum doctrinâ Apostolorum, & continuam successionem Episcoporum ab Apostolis usque huc deductam, & in eâdem usque modò perseverant miracula, ùt constat ex pluribus historiis, quibus saltem non minor fides debetur, quàm historiis profanis; neque hæ Notæ conveniunt ulli alteri sectæ v. g. Lutheranismo, vel Calvinismo; nam

1mò. Hæ sectæ non habent unitatem, nec capitis, nec doctrinæ; sed tot ferè habent capita Ecclesiæ, quot incolunt provincias, tot distincta fidei mysteria, quot sunt Consistoria, ùt apertè demonstrat *Bellarminus*, *Becanus*, *Cochlæus*, *Segneri*. Debere autem Ecclesiam esse unam unitate capitis & doctrinæ, patet, tum quia talis fuit Ecclesia primitiva: tum quia id clarè docet Apostolus ad Ephesios 4. *Ut omnes in unitate Fidei occurramus, & non circumferamur omni vento doctrinæ*: & ipsa naturalis ratio id evincit: si enim in Ecclesia non sit unitas doctrinæ circa res fidei, Ecclesia erit regnum in se divisum, & poterunt in ea doceri doctrinæ repugnantes & falsæ.

2dò, Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum non est sancta; docent enim multa à recta ratione aliena & blasphema, ùt, quòd Christus in cruce desperaverit; quòd Deus non sit ubique in mundo; quòd homo non habeat liberum arbitrium, & quòd

Deus sit author peccati, ita *Calvinus*. Lutherus do cet, Christianum etiam volentem non posse quan tiscunque peccatis perdere cælum, & quantò qui est sceleratior, tantò citiùs à Deo consequi gratiam bona opera ad salutem non esse necessaria, & plur alia, quæ certè non viam ad virtutes, sed ad quas bet scelera aperiunt; ejus verba exhibet *Tann. q.* 3 *n. 140.*; & *n. 161* demonstrat eorum sectas non esse Catholicas seu universales; neque esse Apostolicas, eò quòd se non extendant ad omnia loca & tempora Apostolorum, sed longo post Apostolor tempore à perditæ vitæ hominibus cœperint, & certis claudantur terræ angulis &c.

Unde patet, qualiter resolvenda sit Fides Catholica. v. g. quæritur, cur credas Purgatorium? Dic quia Deus verax, qui nec falli nec fallere potest, il dixit. Unde scis Deum hoc dixisse? quia id tradit Christi Ecclesia, quæ ob assistentiam Spiritûs S. errare non potest. Unde scis Romanam Ecclesiam esse veram Ecclesiam? quia scio ei soli, & non alteri convenire Notas veræ Ecclesiæ. In rudibus, qui evidentiam motivorum credibilitatis capere non possunt, Deus per lumen gratiæ plerumque supplet eósque satis certificat de revelatione objecti credendi.

6. QUÆR. V. Qualiter fides sit necessaria necessitate medii?

Responsio constabit ex sequentibus. 1. Duplex est necessitas, Præcepti & Medii: *Necessaria necessitate medii* dicuntur, quæ ita sunt necessaria ad salutem & finem consequendum, ut homo iis destitutus secundùm legem Dei ordinariam simpliciter salvari nequeat, stante etiam quâcunque impotentiâ vel ignorantiâ invincibili; sic infantibus necessarius est baptismus, peccatoribus adultis pœniten-

tia

tia: *Necessitas præcepti* dicitur, quâ aliquid ad salutem ex præcepto Dei, vel Ecclesiæ necessariò quidem est præstandum, si tamen ex impotentia vel ignorantia inculpabili non præstetur, salutis consecutionem non impedit. Sic necessarium est restituere rem ablatam, jejunare die præcepto &c., si tamen ob impotentiam non restituas, non jejunes &c., propterea à cœlo non excluderis.

2. Non est hìc quæstio de habitu fidei; nam hunc utì & alios habitus virtutum supernaturalium esse simpliciter necessarios ad salutem, certum est ex *Concilio Trid. sess. 6. c. 6.* Ratio est, quia ejusmodi habitus fundantur in Gratia sanctificante, & simul cum ea infunduntur; ita ut, si desit vel unus talis habitus, etiam desit gratia, quam necessariam esse necessitate medii nemo dubitat: igitur quæstio procedit de fide actuali.

3. *In omni statu Legis Naturæ, Scriptæ & Evangelicæ, omni homini ratione utenti simpliciter, seu necessitate medii necessaria fuit fides supernaturalis explicita Dei ùt existentis & ùt remuneratoris supernaturalis per gratiam & gloriam.* Est certissimum & de fide Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & requirentibus se remunerator sit.* Ratio est, quia Deus, ùt remuneratur gloriam supernaturalem, est finis ultimus hominis, sed in hunc finem consequendum homo tendere non potest, quin eum per fidem supernaturalem ùt talem cognoscat & credat: *Sine fide* enim *impossibile est placere Deo: &, fides est substantia rerum sperandarum.* Hebr. 11. Ideóque Inn. XI. meritò damnavit hanc 22. Prop. *Nonnisì fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.* Dixi: *Omni homini ratione utenti;* quia infantes & perpetuò amentes, cùm non sint capaces fidei actualis, 7.

salvantur per solum baptismum in lege gratiæ, p fidem parentum in lege naturæ & mosaica.

8. 4. Post lapsum Adæ etiam simpliciter necessaria est saltem fides *implicita* in Christum ùt mediato rem. Est iterum de Fide: *Neque enim aliud nom datum sub cælo hominibus, in quo oporteat nos salv fieri.* Act. 4. & Ratio est clara, quia homo po lapsum non potest ex se, sed ex solo Deo consequ gratiam, & salutem, ergo debet per fidem & spe tendere in Deum ùt Salvatorem, & liberatorem quocunque tandem mediatore vel liberatore ple cito, qui de facto est Christus. Dixi: *Saltem impli cita*, quia in Lege nova post promulgatum suffici enter Evangelium ex communiori sententia ad sa lutem necessaria necessitate medii est fides explicita in Christum, & per consequens in sanctissimam Trinitatem, ita, ut eâ etiam invincibiliter omissâ homo adultus salvari non possit. *D. Th. 2. 2. q. 62 a. 8.* & clariùs *in 3. dist. 25. q. 2. a. 2. Jo. à S. Th. Phil. à SS. Trinitate, Valentia, Molina, Mezger tr. 10 d 19 a. 2. La Croix l. 2. àn. 18.*

Dices: Ergo infideles, quibus nunquam prædicatum fuit Evangelium, ideóque invincibiliter ignorant Christum, & mysterium sanctissimæ Trinitatis, ob defectum talis fidei damnabuntur, quod videtur repugnare infinitæ Dei misericordiæ. R. Vel ejusmodi infideles faciunt, quod in se est, servando legem Naturæ, & tunc eos Deus illuminabit internè, vel etiam externè per media extraordinaria, ùt contigit Centurioni Act. 10. & Eunucho Act. 8 vel non servant legem Naturæ, & tunc propter hæc peccata, & non ob defectum Fidei damnabuntur.

9. 5. Ad justificationem peccatoris adulti sive per contritionem sive per Sacramentum pœnitentiæ, de necessitate medii requiritur fides explicita saltem vir-

virtualis non tantùm de Deo, ùt remuneratore, sed etiam de Christo, de sanctissima Trinitate, de animæ immortalitate, & necessitate gratiæ; neque de hoc in praxi potest esse dubium: quia agitur de valore Sacramenti, & sententiæ negantes vel sunt improbabiles, vel solùm probabiles & incertæ, ut ostendit *La Croix l. 2. Pontas* verbo *Fides*, ubi dicit hanc esse doctrinam multorum Theologorum præcipuæ notæ. Ratio præcipua sumitur ex Trid. sess. 6 c. 6. ubi requirit, ut justificandi credant *illud imprimis; à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Ergo de his mysteriis requiritur in justificando fides, non semper formalis, ergo ad minùs virtualis, quia sola habitualis, quæ etiam in dormiente esse potest, est certò insufficiens; Imò ante justificationem per fidem supernaturalem proponi debent motiva spei, at-vel contritionis, alioquin hi actus non erunt supernaturales, & per consequens insufficientes ad justificationem. Infernus tamen & Cælum non necessariò explicitè creduntur, sed sufficit, ea credere implicitè per hoc, quòd credatur Deus esse remunerator bonorum, & malorum; fides Purgatorii tantùm necessaria est ex præcepto. De fide prout necessariâ ex præcepto, dicam *cas. seq.* Ex præmissis

Deduces seqq. 1. Quàm gravis sit obligatio pa- 10.
rentum, & Parochi suos in Fide orthodoxâ instruendi, & ad captum explicandi, qualiter fidem, spem, charitatem, at-& contritionem elicere debeant, tum, quia vel unus hujusmodi actus plus meretur quàm plura jejunia, rosaria, cilicia &c., tum maximè, quia sine his etiam invincibiliter ignoratis homo adultus neque in-neque extra Sacramentum Pœnitentiæ justificari potest; tum denique quia sine actu fidei vel supernaturalis prudentiæ (quæ

ad

ad Fidem reducitur) ne vel unus actus meritori
elici potest.

2. Non tantùm Parochus, sed & confessarius,
prudenter dubitet (qualiter ordinariè dubitare n
potest de hominibus doctis, bene educatis aut fr
quenter confitentibus) an pœnitentes habeant
dem ad valorem Sacramenti requisitam, tenetur
eos ante absolutionem instruere, & cum iisde
actus necessarios elicere juxta formulam infra exh
bendam, vel si, ob copiam pœnitentium commo
non possit, ad Parochos remittere, ne Sacrame
tum exponatur periculo nullitatis: quòd si pœnite
tes credantur Parochum vel Cathechismum pro
cessaria instructione non adituri, eò quòd custo
v. g. pecorum, vel aliis negotiis impediantur,
charitate quidem sunt instruendi, seriò tamen m
nendi, ut curam salutis & occasionem hauriend
dogmata fidei quibusvis aliis præponant. Meri
hìc ponderanda venit prop. 64. ab Inn. XI. damna
ta: *Absolutionis capax est homo, quamtumvis labo
ret ignorantiâ mysteriorum Fidei, & etiamsi per negl
gentiam etiam culpabilem, nesciat mysterium Sa
ctissimæ Trinitatis, & incarnationis Domini Nost
Jesu Christi.* & 65ta. *Sufficit illa mysteria semel cre
didisse;* ideóque pueris & rudibus hæc persæpè
nervosè inculcanda sunt.

11. 3. Cùm cogitare de objecto credendo non
credere, non sufficiet ex rudibus aut pueris quæreto
an hoc vel illud credant, sæpe enim affirmabunt
credere, etsi revera nesciant, quid propriè sit crede
re, sed debent iis ad captum proponi motiva Fidei
quærendo v. g. Quare potiùs credant suo Paroch
quàm juveni indocto & petulanti? Respondebu
utique, quia Parochus tanquam homo doctus sci
quid loquatur, & aliter non loquitur, quà

cogn

cognoscat; è contra juvenis indoctus & petulans, vel multa profert, quæ non intelligit, vel aliter profert, quàm intelligat; applicent hanc responsionem Deo, qui est omniscius, & singula cognoscit sicut sunt in se, & dicit, sicut cognoscit, qui fallere non potest, nec falli: idem dicendum est de actibus spei, charitatis, at-& contritionis, quorum motiva pariter rudibus clarè & emphaticè proponenda sunt.

4. Si instruendus quærat, ubinam hæc vel illa sint revelata? expedit in promptu habere aliquos textus S. Scripturæ, quibus præcipua Fidei mysteria probare possis, etsi catholicis sufficere debeat, quòd hoc vel illud tanquam revelatum & credendum proponat Ecclesia, quæ ex effato Christi est columna veritatis, invicta petra adversùs portas inferi, quam qui non audit, eum vult Christus haberi tanquam ethnicum & publicanum; si verò instruendus fuerit acatholicus, aut dubitet an Romano-Catholica sit vera Christi Ecclesia, ei monstrandum est, qualiter Notæ veræ Ecclesiæ conveniant soli Catholico-Romanæ, secundùm dicta *q.* 4.

5. Si pœnitens nesciat ea, quæ saltem quòad sub- 12.
stantiam (etsi non eo ordine, quo præscripta sunt) sub gravi præcepto memoriter scire tenetur, qualia sunt *Oratio Dominica*, *Symbolum Apostolorum*, *decem præcepta Decalogi*, *septem Sacramenta*; examinari debet de negligentia addiscendi, quæ non rarò intercurrit, quam si dolorosè confessus fuerit cum proposito ea proximè addiscendi, poterit absolvi, etiamsi ea de facto memoriter non teneat, modò cætera adsint ad valorem Sacramenti requisita.

6. Si pœnitens dubitet, vel non recordetur, an 13.
actus Fidei circa mysteria *q.* 5. assignata confessioni semper præmiserit, attendi debet, an super his sufficien-

cienter fuerit instructus? an ejusmodi actus sæp elicuerit? Si ita, prudenter præsumere poterit se illis habuisse fidem, saltem virtualem, maximè tunc quando homo se ad confessionem per spem venit per dolorem de Deo offenso, de gratiâ & cœlo, p peccatum amisso &c. disposuit: Cùm enim intellectus tunc circa hæc mysteria actu occupetur, & de illis certitudinem, quam naturaliter appetit aliunde habere non possit, semper recurret ad motivum Fidei; ècontra si pœnitens circa sæpe dicta mysteria rarò, aut nunquam fidem formalem elicuerit, aut circa hæc mysteria aut motivum credendi non fuerit satìs instructus, præsumptio est, quòd confessiones præcedentes sint nullæ, ideóque repetendæ: sola tamen oblivio, vel non recordatio, an tales actus adfuerint in homine bene educato, Conciones & Catechismum frequentare solito, non est sufficiens motivum obligandi ad repetendas confessiones præteritas.

14. 7. Cùm Confessarius pœnitentes ignorantes circa motiva Fidei, Spei, At- & Contritionis ex officio sæpius instruere, vel etiam hos actus cum iis elicere debeat, id commodissimè fieri poterit hâc vel simili forma: *Nunquid credis peccatrix anima, quòd his peccatis Dominum Deum summum bonum tuum graviter offenderis, Deum qui te ex nihilo creavit, ut cum ipso perpetuò esses beatus, qui te per mortem amantissimi Filii sui ab inferno redemit; per Spiritum S. sanctificavit? Nunquid hæc credis & quidem ideo, quia ipse Deus, qui nec falli nec fallere potest; hæc revelavit? Ecce Divina ejus bonitas post tot peccata adhuc non vult te perire, sed potest, & vult tibi paternam suam gratiam ad salutem æternam unicè necessariam restituere, modò seriò peccata tua detesteris, & emendare proponas: illum solum, qui tot modis te amavit*

&

& amari est dignissimus, toto corde redames & posthac fideliter ei servias &c. In hac forma continentur omnia quæ ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiruntur, inprimis explicita fides circa mysteria creditu necessaria, & motivum ea credendi; Deinde objecta spei, at-& contritionis cum eorundem motivis, ùt patebit consideranti: quæ omnia si status & ignorantia pœnitentis exigat, magis aut prolixiùs inculcari poterunt.

CASUS XIV.

De præcepto in-& externo Fidei, & de vitiis Fidei oppositis.

ORosius neo-conversus *petit 1. Ad quid obliget præceptum fidei negativum. 2. An dubitans teneatur inquirere. 3. Quid de præcepto affirmativo. 4. Quando obliget. 5. Quid de præcepto affirmativo externo. 6.-7. Quid si interrogeris à privato. 8.-9. 10. Quid de præcepto fidem exteriùs non negandi. 11. Qualiter amittatur habitus fidei. 12 Quæ sint vitia fidei opposita. 13. Quæ pœnæ hæreticorum. 14. Quando incurrantur. 15. An etiam à rudibus. 16. An quis ad fidem cogi possit. 17. Quid si interrogeris, an sis Sacerdos, Monachus &c. 18. An sis fidei Regiæ vel reformatæ. 19. Quid si carnes die vetito apponantur ad explorandam fidem. 20. Quid de cœnâ Calvinisticâ ejúsque pane. Item de conculcatione SS. Imaginum. 21. An liceat obedire jubenti edere carnes, vel frequentare templa hæreticorum? 22. Quid si mandatum sit, ut si qui adsint fideles, exeant è patria &c. 23.-24. In quibus prohibitum sit communicare cum hæreticis? 25. Cum Judæis?* Pro resolut.

QUÆR.

1. QUÆR. I. Quid circa præceptum internum Fidei?

℟. 1. Præceptum internum Fidei est duplex, Affirmativum, & Negativum. Præcepto *negativo* prohibemur nunquam internè dissentire, aut voluntariè dubitare de objecto Fidei sufficienter proposito; Dico de objecto sufficienter proposito; nemo enim potest credere, quamdiu Fidei nostræ mysteria vel ab extrinseco, vel per internam illuminationem ipsi non apparent evidenter credibilia seu revelata, ùt certum est ex Prop. 21. ab Innoc. XI. damnatâ: *Assensus supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imo & cum formidine, quâ quis formidat, ne non sit locutus Deus:* ideóque hæreticus & infidelis, quamvis non possit credere, quamdiu sua secta sibi videtur probabilis, vel probabilior, potest tamen, & tenetur per se in veram Fidem inquirere, & à Deo lumen petere, alioquin non excusabitur ab infidelitate, ùt iterum constat ex Prop. 4. ab eodem Innoc. damnata: *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.*

2. *Dices* 1. Catholicus dubitans de veritate sectæ oppositæ non tenetur in ejus veritatem inquirere, sed tenetur dubium deponere, ergo & infidelis, si bonâ fide in sua sectâ usque huc perstiterit, non tenebitur inquirere, sed dubium deponere.

2. Multi infideles & hæretici rudiores, à suis persuasi, invincibiliter credunt se peccare, si dubitent de suâ fide, & in nostram inquirant, ergo illi saltem non tenentur inquirere, aliàs enim tenentur agere contra conscientiam invincibiliter erroneam, quod implicat; quomodo ergo hi poterunt pervenire ad veram fidem, & salvari?

℟. *Ad* 1. N. C. Catholicus qui semel credidit il-

illi sua fides apparuit certò & evidenter privativè credibilis, ergo non habet fundamentum dubitandi, & inquirendi in fidem oppositam : infideli autem vel hæretico nunquam fuit, aut esse potuit sua secta evidenter privativè credibilis ; si enim diligenter inquisivisset in motiva opposita, semper inveniisset majus & majus fundamentum dubitandi.

Ad 2. Admitto tales stante illo errore invincibili de suâ sectâ dubitare non posse, ideóque sunt hæretici tantùm materiales, quales propter allatam rationem etiam probabiliùs dantur in Germania, qui si sine peccato juxta leges Naturæ vivant, Deus illos illuminabit, ut tandem de suâ fide incipiant dubitare, & veram amplecti.

℟. 2. Præcepto affirmativo obligamur sæpius elicere assensum Fidei circa mysteria explicitè proposita, maximè circa ea, quæ continentur in Symbolo Apostolorum. *D. Th. 2. 2. q. 2. a. 5.* quoties autem, est incertum ; Prob. 1mò ex S. Scriptura 1. Joan. 3. *Hoc est mandatum ejus ut credamus.* 2. Ex Prop. 65. ab Innoc. XI. damnatâ, quæ sic habet : *Sufficit illa mysteria semel credidisse.* 3. Ratione, quia tenemur continuò christianè vivere, &, ùt ait Apostolus ad Rom 1. *Justus ex fide vivit.* Quod repetit ad Gal. 3. & ad Heb. 10. utique velut doctrinam summè notabilem, & sensus est, quòd sicut justus vivit physicè actu & continuò se movendo physicè ab intrinseco, ita justus vivere debeat spiritualiter sæpius saltem (quia semper foret impossibile) se per fidem movendo in Deum.

Quòd autem incertum sit, quoties obligemur ad actus Fidei, etiam patet, quia id nullibi est definitum, nec Theologi conveniunt : Verius autem videtur, quòd non sit obligatio eliciendi actum Fi-

dei omni die festo circa mysteria tunc celebr
solita, ùt quidam volunt, sed sufficit sæpius & tot
elicere, quoties opùs est ad hoc, ut quis dicatur co
tinuò christianè vivere, & habitualiter scire myst
ria credenda. *Lugo d. 13. n. 23.* Cæterùm temp
quo per se specialiter obligat præceptum Fid
communiter assignatur 1. Quando puer inci
habere usum rationis. 2., Quoties mysterium no
dum cognitum adulto sufficienter proponit
3., In articulo mortis. 4., Quando tentatio ci
fidem aliter vinci non potest, hoc tamen pleriq
dicunt solùm habere locum quòad tentatione
externam v. g. Tyranni, nam interna tentatio
detur meliùs vinci per contemptum & aversion
mentis, maximè in scrupulosis. 5. Per accidens
obligatio ad actus Fidei, quandocunque est oblig
tio ad actus spei, charitatis, contritionis, aut ad Sa
cramenta, quia hæc omnia sine fide haberi non po
sunt ùt oportet. In praxi tamen non est, cur hom
fidelis multùm scrupuletur aut timeat, ne præcep
Fidei satisfecerit; nam actus Fidei inter fideles sun
frequentissimi, v. g. cùm Missam audiunt, Euchar
stiam adorant, S. Reliquias honorant, Deum a
Sanctos invocant, pro vivis aut defunctis orant &c
hæc enim sine formali vel virtuali fide fieri non po
sunt. Meritò etiam hic notant DD. rudes non te
neri ad tam distinctam & explicitam credendorum
fidem, sicut Doctores & Clerici, *quia*, ùt ait *S. Tho.*
2. q. 2. a. 6. ad 1. *Plura tenentur explicitè credere*
majores, qui habent Officium alios instruendi quàm ali

5. QUÆR. II. Quid circa præceptum externum
Fidei?

Rr. *Seqq.* 1. Hujusmodi præceptum iterum aliud
est Affirmativum, aliud Negativum. *Affirmativum*
obligat etiam cum periculo vitæ ingenuè exteriùs con
fite

fiteri fidem, quoties id exigit honor Dei, propria, vel proximi salus: Ecce regulam generalem, quam tenent omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 3. a. 2.* & patet ex verbis Christi Matt. 10 *Qui confitebitur me coram hominibus &c.* Item Luc. 9. v. 26. *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate suâ.* Hinc si quis interrogetur à Magistratu vel Potestate publicâ, tenetur Fidem suam sine restrictione, ambiguitate, aut æquivocatione, etiam cum dispendio vitæ manifestare, quia revera est magnus honor Deo, & Christo, est Fidei confirmatio, proximi ædificatio, coram Principibus, & Magistratibus sæculi, eorúmque Tribunalibus Fidem cum vitâ & sanguine tueri; ídque testatur exemplum SS. Apostolorum, ac Martyrum, & totius Ecclesiæ sensus: quo honore Deum privant, qui fidem manifestare erubescunt; ideo Inn. XI. meritò damnavit Prop. 18. *Si à potestate publicâ quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ùt Deo & Fidei gloriosum consulo; tacere ùt peccaminosum non damno.*

Dixi: *Sine æquivocatione, vel restrictione;* nam si Potestas publica vel etiam privatus hæreticus quærat, an sis religionis Evangelicæ aut reformatæ, & respondeas; quod sic, subintelligendo religionem Catholicam, quæ verè est Evangelica, & per *Trid.* reformata, negas Fidem, quia ex circumstantiis loci, temporis, & interrogantis intentione per religionem Reformatam intelligitur Calvinistica, per Evangelicam Lutherana; per consequens affirmando te esse talis religionis, affirmas te esse Calvinistam vel Lutherarum, ideóque negas fidem.

Econtrà interrogatus à privato, etsi nullo casu possit Fidem negare, attamen etiam, per se loquendo non tenetur eam manifestare, sed potest quæstio- 6.

nem verbis aut signis ambiguis eludere vel contem
nere, dicendo: *quid ad te*? &c., quia tunc plerum
que non patitur honor Christi, & silere non est ne
gare, sed ex justâ causâ dissimulare, seu celare fidem

Dixi: *per se loquendo*; nam si etiam privatus blas
phemet Sanctos, eorúmque imagines conculcet
Ecclesiam calumnietur, Catholicos tanquam idola
latras cum scandalo rudium traducat, & in speciem
per sophismata ad irrisionem Fidei nostræ sectæ
7. suam conetur probare, &c. tunc quamvis de Fide
non interrogeris, teneris non tantùm fidem tuam
manifestare, sed adversarii argumenta etiam cum
periculo vitæ convellere, honorem Dei & Ecclesiæ
tueri, modò id cum fructu & ædificatione possis. Ita
habet *communis* cum *Sporer t. 2. in decal. c. 2. n. 2.*
Tamb. L. 2. c. 1. § 2. n. 7. quia Fides confitenda &
tuenda est, quandocunque id exigit gloria, & ho
nor Dei, Christi, ejúsque Ecclesiæ, ac Sanctorum,
ne via veritatis blasphemetur. 2. Pet. 2. atqui hoc
fit in casu præsente, ergo. Idem dicit *D. Th. sup. ad*
2.: si tua confessio (eò quòd v. g. sis homo in ma
gna authoritate constitutus) sit necessaria *ad in
structionem aliorum fidelium sive confirmationem, vel
ad reprimendam infidelium insultationem*, tunc etiam
à privato interrogatus teneris fidem fateri, vel sal
tem interrogationem taliter eludere, ut non scan
dalizentur infirmi, neque censearis negare vel eru
bescere fidem. Item si fidem tuam tacendo vel
dissimulando, cogereris multa agere contra con
scientiam & legem Dei, v. g. servis Domino aca
tholico, cui si fidem tuam non manifestes, cogeris
Sacra acatholicorum adire, conciones audire, ne
fandæ cœnæ communicare &c. teneris sub mortali
fateri fidem tuam, aut si nihil proficiat confessio fi
dei, recedere à Domino hæretico; non obstante

quo-

quovis periculo vel damno corporali, cui præponderare debet salus animæ tuæ.

At quid hìc dicendum de propositionibus & dogmatibus damnatis ab Ecclesiâ velut hæreticis, impiis &c an illa rejicere & damnare in sensu ab Ecclesiâ intento, pertineat ad præceptum affirmativum Fidei? R. Absdubiè: ideóque Clem. XI. anno 1705. 16. Julii, in Bulla quæ incipit: Vineam Domini &c. districtè præcepit Archi-Episcopis, Episcopis, omnibúsque Ecclesiasticis, Regularibus & Sæcularibus, etiam Monialibus, Doctoribus, Licentiatis, collegiorum Rectoribus atque Magistris, ut pro damnatione hæresis Jansenianæ subscriberent formulam sequentem:

Ego N. constitutioni Apostolicæ Innocentii X. datæ die 31. Maji 1653. & constitutioni Alexandri VII. datæ die 16. Octobris 1656. summorum Pontificum me subjicio, & quinque Propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen, *Augustinus*, excerptas, & in sensu ab eodem authore intento, prout illas per dictas constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio, ac damno, & ita juro; sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Evangelia.

Propositiones verò damnatæ sunt sequentes. Prima: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant.* Secunda: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Tertia: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Quarta: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset*

humana voluntas resistere vel obtemperare. Quia: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse.*

8. R. II. Præcepto externo negativo prohibente nullo unquam casu, vel periculo etiam mortis, fidem expressè, tacitè, vel interpretativè externè negare, etiamsi in corde vera fides retineatur. Est communis & certa cum *D. Th. q. 4. a. 3.* ex Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item ex Prop. damnata in Concilio Rom. teste Baron. ad ann. 25[illegible]. *Licitum est exteriùs fidem negare instante persecutione, & sufficit in animo suo interiùs retinere.*

Expressè fidem negat, qui claris verbis vel signis negat unum fidei articulum v. g. Purgatorium, aut negat se esse Catholicum vel Papistam, aut dicit, se esse alterius sectæ v. g. Lutheranum, Calvinistam.

Interpretativè vel implicitè fidem negat, qui veram fidem non confitetur, quando ex præcepto est confitenda, vel verbo, signo aut facto confitetur religionem falsam; quod tunc fit (ecce regulam
9. generalem) *quando quis ponit actionem, quæ vel ipse cultus falsus, ut thus adolere, genuflectere idola sumere cœnam Calvinisticam &c. vel saltem ex sese circumstantiis significet professionem falsæ religionis;* ut si Rex Angliæ jubeat, ut omnes, qui profitentur religionem Anglicanam, & Regem pro capite Ecclesiæ agnoscunt, ferant in signum suæ fidei cæruleum linteum in pileo, comportent ligna ad exurendam statuam Summi Pontificis, bibant Regis & hostium Papistarum sanitatem, hæc omnia in his circumstantiis sunt abnegatio externa Fidei, & professio falsæ religionis, ideóque intrinsecè mala; idem est si quis impetret immunitatem, vel salvum con-

conductum ideo validum vel utiliorem, quia in iis exprimitur, quòd sit alterius religionis, quàm Catholicæ, *La Croix L. 2. n. 62.* Si verò signa non significent determinatè professionem falsæ religionis, sed tantùm distinguant nationem à natione, ùt portare habitum Turcarum, Judæorum, Anglorum &c. iis ex gravi causâ uti licitum est; imò 10.
quamvis ejusmodi signa videantur significare professionem falsæ sectæ, veluti habitus sacerdotalis Judæorum, Turcarum, Mahomet depictus in vexillis &c modò ex circumstantiis alium usum, vel significationem habere possint, quàm præcisè professionem sectæ falsæ, ex gravissima saltem causa v. g. ad effugiendam mortem, ad reportandam justam de hoste victoriam adhiberi poterunt. *Lugo de fide d 14. sect. 5. n. 82. Tamb. loc. cit. Spor. n. 35. Laym. L. 2. t. 1. c. 11.* ubi addit se non audere damnare milites Christianos, qui ad decipiendos hostes utuntur vexillis, habitu, & sermone Turcis vel aliis Gentibus proprio; nec ego damno: Ratio est, quòd hæc signa quamvis assumi soleant ad significandam falsam sectam, tamen in his circumstantiis non ita assumuntur, sed tantùm ex gravi causa permittitur, ut hostis judicet ita assumi, & si usus horum signorum in his circumstantiis esset in facto negare veram, vel mentiri falsam religionem, ergo nec ad effugiendam mortem liceret masculo uti veste fœmineâ, quia esset mentiri, ideóque intrinsecè malum, hoc autem est contra communem: imò possunt esse circumstantiæ, in quibus illa signa nullam habeant significationem falsæ fidei, & tunc etiam absque gravi causa adhiberi poterunt, sic enim videmus passim Christianos uti vestibus Turcicis, Judaicis etiam sacerdotalibus ad recreationem in bacchanalibus, & comœdiis; videmus ad ornatum

adhiberi imagines Mercurii, Jovis, Veneris, Luther Calvini &c.

11. QUÆR. III. Qualiter amittatur habitus fidei

℟. Non amittitur per quodlibet mortale, sed tantùm per peccatum infidelitatis, hoc enim fidei directè opponitur. Est de fide ex *Trid. sess.* 6. c. 15 & 26. ubi sic habet: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ simul & Fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licèt non sit viva, aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.*

12. QUÆR. IV. Quid de vitiis fidei oppositis eorúmque pœnis?

℟. *Sequentia* 1. Fidei opponitur infidelitas, quæ si per actum positivum fidei resistat, dicitur positiva; si sit pura omissio vel carentia fidei, dicitur negativa; hæc negativa infidelitas si nequidem interpretativè sit voluntaria, dicitur pura, qualis est in illo, cui citra suam culpam mysteria fidei nunquam sunt proposita; si sit saltem interpretativè voluntaria, dicitur non pura.

2. Positiva infidelitas à *S. Th.* dividitur in *Paganismum*, per quem resistitur fidei nondum susceptæ; in *Judaismum*, per quem resistitur fidei susceptæ in figura; & in *Hæresin*, per quam resistitur fidei susceptæ per baptismum. Ad infidelitatem reducitur Idololatria, quæ est cultus latriæ exhibitus creaturæ, éstque duplex, alia simulata & materialis, quando quis ex metu v. g. mortis sine animo colendi, cultum latriæ externum idolo exhibet; alia formalis & propria, quando exhibetur idolo cultus cum affectu colendi: utraque est peccatum gravissimum & crimen læsæ Majestatis Divinæ, prohibita Exod. 20. v. 5. *Non adorabis ea, neque coles;* non adorabis cultu externo, inquit Glossa, neque coles inter-

interno. Hinc qui hominem vel dæmonem ut Deum colunt aut adorant solo animo placendi, aut aliquid ab iis obtinendi, quamvis sciant eos non esse nisi creaturam, veri sunt Idololatræ, & longè graviùs peccant, quàm Gentiles, qui adorant Idolum, quod credunt esse Deum: per Idolum autem intelligitur effigies falsi numinis; unde patet imagines B. Mariæ V. & Sanctorum non esse Idola, eorúmque cultum & invocationem non esse Idololatriam, ut calumniantur Hæretici: nam Sanctos non invocamus ùt Authores Gratiarum, quas petimus, sed tantùm ùt Intercessores apud Deum & Christum, & sic ipsâ invocatione profitemur non ipsos, sed Deum & Dominum Nostrum JEsum Christum esse unicum omnium bonorum largitorem.

3. Hæresis est error contra fidem verè susceptam. *Dicitur* 1. *Error*, qualem etiam habet, qui affirmativè dubitat, id est, qui judicat propositionem fidei esse incertam, posse esse falsam; item qui negat aliquid, quod falsò ab Ecclesia putat esse definitum, hic enim implicitè dicit Ecclesiam in definiendo posse errare, qui est error contra fidem: *Dicitur* 2. *Contra fidem jam susceptam* saltem per baptismum, nam qui ante baptismum à fide susceptâ deficit, ùt potest contingere in catechumeno, quamvis in foro conscientiæ sit hæreticus, non tamen in foro externo quòad incurrendum pœnas hæreticorum.

4. Pœnæ ab Ecclesiâ in hæreticos latæ sunt 1. 13.
Excommunicatio major latæ sententiæ, soli Papæ in Bullâ Cœnæ reservata, quæ etiam extenditur ad hæreticorum fautores, defensores, receptatores: Item ad legentes, retinentes, defendentes, imprimentes libros hæreticos, de quibus dicam *cas. 115. q. 3. & seqq.* 2. Irregularitas saltem pro hæretico noto-

notorio. 3. Inhabilitas ad beneficia. 4. Infamia, 5. Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ. Pœnæ civiles sunt confiscatio bonorum & liberatio subditorum ab obedientia illius, qui nominatim est excommunicatus, sed hæ ultimæ pœnæ in Germania non observantur, Summo Pontifice ob potentiam hæreticorum dissimulante, teste *Engel l. 5. decret. tit. 7. num. 16.*

14. 5. Ut pœnæ Ecclesiasticæ incurrantur, debet hæresis esse *interna, plenè deliberata, pertinax & exteriùs manifestata;* pœnalia enim strictè interpretanda sunt.

Dicitur 1. *Interna*, nam qui tantùm externè negat fidem, quamvis graviter peccet, tamen propriè non est hæreticus, quia non habet errorem in intellectu: at si talis pro hæretico & excommunicato publicè declaretur tanquam talis, vitari deberet, & absolvi non posset, nisi Ecclesiæ reconciliatus.

Dicitur 2. *Plenè deliberata*, nam error in fide debet esse mortaliter malus: graves enim pœnæ non incurruntur nisi ob delictum grave.

Dicitur 3. *Pertinax*, non quòd debeat aliquis mordicùs errorem suum tueri, sed quòd non credat mysterium, quod advertit sibi esse sufficienter propositum, vel cognoscit illud teneri, & doceri à verâ Christi Ecclesia, etiamsi à nullo sit monitus, vel correptus; si verò mysteria fidei alicui non sint proposita, aut quis contra fidem defendat propositionem ab Ecclesia damnatam; etsi ex ignorantiâ culpabili, crassa, vel supina, vel etiam affectata ob discendi tædium, vel similem causam, propriè non est pertinax, per consequens nec pœnas incurrit, modò infallibilem Ecclesiæ authoritatem in rebus fidei proponendis agnoscat, & paratus sit se corrigere, si sciret ab Ecclesia contrarium esse definitum. *D. Aug. epist.*

epist.162. relatus in *c.dixit Apostolus 24.q.3. Sanch. t.2.c.7.n.20. Laym. sup. c.3.n.2. Lugo disp.20 sect. 6.àn.190.* Hinc patet homines rusticanos, plebe- 15.
jos, rudes, & simplices apud acatholicos educatos contra fidem errantes, rarò incurrere excommunicationem, aliásque pœnas; vel enim statim, ùt cœperunt de sua sectâ dubitare, inquisierunt in fidem nostram, & jam patet eos esse tantùm hæreticos materiales; vel culpabiliter neglexerunt inquirere, & tunc quidem peccâruut, attamen non sunt pertinaces, quamdiu parati sunt ea credere, si debitè proponerentur; ideóque confessarii, vel Parochi tales pro absolutione ab hæresi malè mittunt ad habentem potestatem specialem non sine eorum confusione, & molestiâ, sed ipsimet prævià in necessariis fidei instructione eos absolvere possunt, & debent. *Sporer t.2.c 3.n.21.*

Dicitur 4. *Exteriùs manifestata*, intellige verbo, signo, vel facto, quia Ecclesia non judicat aut punit merè interna: debet autem actio externè manifestativa esse mortaliter mala, idcóque qui hæresin internam manifestat consilii vel instructionis gratiâ, excommunicationem & reservationem non incurrit, juxta dicenda *cas.115.q.3.*

QUÆR. V. An hæretici & infideles ad fidem 16.
cogi possint?

Rs. 1. Cogi possunt hæretici, quia per baptismum Ecclesiæ sunt subjecti.

2. Infideles non baptizati etiam subjecti Principi Catholico directè ad fidem cogi non possunt: Est *communis* cum *D.Th.2.2.q.10.a.2.* contra *Scotum*. Ratio est, quia Christi fides non vi, sed voluntariè suscipienda est, secus magnum periculum esset fictionis, & sacrilegii in suscipiente illam coactè, & ita habet consuetudo Ecclesiæ, quæ semper æmu-

lande

landa est, ex qua colligitur voluntas Christi &c. Possunt tamen infideles à suo Principe cogi, ut audiant verbum Dei, & sic coguntur Judæi Romæ item ut abstineant à superstitionibus, idololatria, fornicationibus, usuris, & aliis peccatis quæ sunt contra naturam, & repugnant politicæ gubernationi.

3. Infideles Christiano Principi non subjecti cogi possunt, ut admittant prædicatores fidei, quia Ecclesia habet jus mittendi suos prædicatores per universum Orbem; item cogi possunt, ut abstineant à vitiis innocenti vel Reip. nocivis, v. g. ut abstineant à fraudibus, rapinis, immolatione, vel comestione hominum, quia quilibet habet jus defendendi innocentem, imò si hæc faciant, universali usu & consensu etiam bellum iis inferri potest. *V. Azor p. 1. L. 8. c. 24. à q. 2.* Ex præmissis

17. *Deduces seqq.* 1. Interrogatus, an sit Sacerdos, Monachus, an audiat Missam, an feriâ sextâ abstineat à carnibus, juxta *Tamb. Sporer sup.* non tenetur respondere, sed potest signis vel verbis æquivoci interrogationem eludere, sive interrogans sit persona publica, sive privata. Rationem dant, quia multi sunt Catholici, qui nec sunt Sacerdotes, nec Missam audiunt, nec à carnibus abstinent, imò *Tamb. §. 3 n. 3.* dicit aliquem sine infidelitate posse negare, se esse Monachum, Sacerdotem, aut Missam audire, quia hoc est cum levi mendacio negare statum, consuetudinem, actiones, non verò fidem: sed attendendum est, interrogante præsertim potestate publicâ, an non patiatur honor Dei, proximi salus; an in illis circumstantiis negare se esse Sacerdotem, Monachum, observantem jejunii &c. non sit idem, ac negare, se esse Catholicum, eò quòd interrogans fortè voluerit per hæc æquivalenter quæ-

quærere, an sis Catholicus, tunc enim implicitè negaretur fides, quod nunquam licet.

2. Interrogatus in Anglia etiam à privato an sit fidei Regiæ, affirmare non potest, etiamsi subintelligat fidem Regis Catholici; quia per fidem Regiam ex circumstantiis & intentione quærentis determinatè significatur fides Anglicana, quam affirmare est fidem veram negare, quod nunquam licet: idem est, si interrogeris, an sis religionis reformatæ vel evangelicæ, nam quamvis Religio Catholica per *Trid.* sit reformata & verè evangelica, si tamen ex circumstantiis per reformatam intelligatur Calvinistica, per evangelicam Lutherana; dicere se esse reformatum vel evangelicum, est negare fidem, ùt dixi sup. n. 5. 18.

3. Certum est non licere carnes comedere die vetito, quando comestio carnis habetur pro signo protestativo falsæ sectæ, ùt si hæretici cum Catholicis in eodem hospitio die veneris considentes, vel convivantes ad explorandam aliorum fidem dicant, qui Evangelicus vel Papæ inimicus est, ex hoc ferculo carnium, ex hoc capone comedat; edere non licet, nisi cum protestatione, quòd ejusmodi esum non velit haberi pro signo falsæ religionis; cùm etiam Catholicis ex certis causis carnes edere liceat. Si carnes non apponantur ad explorandam fidem, etiam inter hæreticos Catholico ex gravi causa, v. g. ne cum mortis, vel alterius gravis mali periculo prodatur, carnes edere licitum est; dixi *ex gravi causâ*, nam sola irrisio vel joci, quibus non comedens exponeretur, non sunt causa sufficienter excusans ab abstinentia, ùt habet *communis*. 19.

4. Etsi cœna Calvinistica sit signum de se protestativum falsæ religionis, ideóque intrinsecè malum, ipsum tamen panem occultè, & merè materialiter, 20.

liter, absque scandalo comedere malum non el
Laym. sup.

5. Videns sacras imagines conculcari, Sanctos blasphemari, Ecclesiam Catholicam risui exponi eique falsa dogmata imputari, fideles scandalizari &c. tenetur etiam cum periculo vitæ (si cum fructu possit) Dei, Sanctorum, & Ecclesiæ honorem tueri, hæreticorum fallacias detegere, ùt sup. dixi,

21. 6. Si Princeps acatholicus jubeat omnes Catholicos frequentare templa hæreticorum, aut die veneris carnes edere, illicitum est obedire, & ita ad Catholicos in Anglia bis respondisse Pium V. testatur *Sanch.* sup. *c. 4. n. 27.* etiamsi Princeps protestaretur, se per hæc tantùm velle obedientiam civilem; nam reverà intendit authoritatem addere hæresi veræ fidei contemptum, & perversionem fidelium, ad quæ cooperari non licet: in Germania tamen furtivè, aut ex curiositate audire conciones hæreticorum, non est signum professivum hæresis, nec hæresi propterea additur authoritas, cùm potiùs fiat in ejus contemptum: hinc secluso periculo seductionis, scandali, vel alterius mali non est mortale, imo nullum, si fiat ex justâ causâ, ùt si miles vel filius familias occultè Catholicus pergat conciones frequentare, ne ab officiali, vel patre-familias malè tractetur, vel à vera fide retrahatur.

22 7. Si privatus in hospitio dicat: si quis hìc adest Papista, surgat à me occidendus, nemo tenetur surgere; similiter si potestas publica in odium fidei jubeat, ut Catholici se prodant portando certas vestes, ut solvant mulctam, è patriâ abscedant, non tenetur se prodere, aut patriam relinquere, quia nemo in particulari interrogatur: quòd si tamen aliqui antecedenter noti propterea censerentur à fide defeciisse, tenerentur vestes portare, vel è patria abscedere;

dere: sed potéstne fidelis instante persecutione semper fugere? R. Si per ejus fugam periclitetur Dei honor, salus animarum, muneris v.g. Pastoralis observantia, fugere non licet: si solùm sis utilis non autem necessarius, potes, sed non teneris manere; si fugiendo vel ad tempus latitando rem Christianam magis promoveres, obligaris fugere, vel latitare *Tamb. §. 2. n. 6.* De cætero fugere malum non est, suadente ipso Domino: *Cùm persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* Matt. 10. Neque hoc est negare fidem, sed manifestare.

8. Quòad communicationem cum hæreticis & Judæis tenenda sunt sequentia. 1. Certum est peccare graviter, & excommunicationem reservatam incurrere omnes, qui cum hæreticis communicant in crimine hæreseos iis credendo, fovendo, defendendo &c. 23

2. Peccant graviter, qui communicant in sacris cum hæreticis, in eorum templis vel conviviis Psalmos cum ipsis cantando, organa, vel campanas pulsando, quia hoc est externa eorum rituum approbatio, vel scandalosa communicatio in sacris, quod à potiori tenet de rythmis in odium Religionis Catholicæ cantari solitis, item de præparandis iis, quæ proximè serviunt ad cœnam acatholicam, utì quandoque fit in locis, ubi acatholici eodem cum Catholicis utuntur templo, organedâ, & ædituo Catholico: quæ servitia in homine Catholico planè improbanda sunt; secus est si organum, vel campanæ pulsentur tempore, quo congregantur cives, vel mercatores forensia tractantes. De lectione librorum hæreticorum vide *Cas. 115. n. 14. & seq.* ubi & de pœnis hæreseos, item de facultate absolvendi agetur.

3. Regulariter non licet matrimonium contrahere

here cum hæreticis; multò minùs matrimonium contrahere coram ministro hæretico, quia hoc esse addere authoritatem hæresi, & in facto profiteri eum esse personam sacram, cui ex munere competat assistere; possent tamen ex causa permitti proclamationes fieri à ministro acatholico; item non est illicitum ex causa politica v. g. ut proles in foro externo habeatur legitima, comparere coram magistratu acatholico, ac coram ipso ratificare matrimonium coram Parocho Catholico contractum &c.; similiter potest Catholicus amicitiæ vel honoris gratiâ intereſſe matrimoniis & nuptiis acatholicorum, quia hoc non est profiteri vel approbare eorum fidem, vel superstitiones; imò in Germania Parochus potest licitè assistere matrimoniis acatholicorum in suaParochia habitantium, & si unus sit Catholicus, etiam benedicere nuptiis. *V. cas. 106. n. 27. cas. 108. n. 11. & cas. 110. n. 15. & seq.*

24 4. Non potest licitè peti, aut accipi Baptismus ab hæretico, nisi adsit gravis causa, vel necessitas, *Lugo d. 14. n. 161.* non enim hoc est intrinsecè malum, neque est agnoscere hæreticum tanquam personam sacram, aut ministrum baptismi ordinarium, sed tanquam ministrum sufficientem, quod verum, & ex justâ causâ licitum est; probabiliùs etiam licet agere patrinum in baptismo infantis acatholici, quia hoc est, se obligare ad educandum filium in vera fide in defectu parentum, in quo nihil est mali. *V. cas. 89. n. 33.* An liceat Pastori permittere hæreticis sepulturam, vel eos sepelire ritu Catholico, eorum exequiis assistere; dicam *cas. 114. n. 14.*

5. Non licet famulari hæreticis cum perversionis periculo, aut cum neglectu præceptorum Ecclesiæ de audienda Missa, de abstinentia à carnibus &c. nisi quòad duo ultima gravis causa excuset, ùt si

apud

apud Catholicos non posset haberi servitium simile & competens; si quis esset ablegatus in terras infidelium; si versaretur in mari &c.

6. Circa communicationem cum Judæis Jus Can. *tit. de Judæis*, *C. Nullus c. 28. q. 1.* prohibet sequentia 1. Cum eis habitare, non tamen eis servire, vel in Sabbatho cibos coquere 2. Eorum azymis vesci. 3. Judæis medicis eorúmque medicinis uti, si ab aliis æquè peritis haberi possint. 4. Cum eis simul in balneo lavare 5. Eos invitare, vel ad eorum convivia accedere. 6. Esse obstetrices vel nutrices infantum in eorum domibus, nisì cum spe conversionis eorundem. 7. Iisdem legata in testamentis relinquere, aut hæredes, nisì sint consanguinei, instituere. 8. Iis officia publica committere. 9. Eorum esse mancipium: sed in his omnibus attendenda est consuetudo, quæ contra legem Ecclesiasticam præscribere potest, nec hæ prohibitiones extendi debent ad casus in Jure non expressos, hinc licet cum eis ludere, saltare, mercari, modò absit periculum perversionis & scandali. 25.

CASUS XV.

De Spe Theologica, & vitiis eidem oppositis.

PAncratius puer petit à Parocho doceri, 1. *Quid & quotuplex sit spes;* 2. *Quodnam ejus objectum materiale, formale;* 3. *Quis modus ea ad captum exponendi;* 4. *Qualiter spes sit necessaria;*

ria; 5. Quando obliget. 6. 7. 8. Quid de desp ratione. 9. De præsumptione ; 10. Tentatione 11. Quid de eo, qui perpetuò optat frui mundi 12. Vel ideò peccat, quia putat æquè facilè plura quàm pauca peccata remitti. 13. Vel è contra put peccata aliqua ob suam enormitatem nunquam remi tenda ; 14. Vel maledicit suæ diei. Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid, & quotuplex sit spes?

℟. 1. Spes in S. Scriptura variè sumitur; quan doque pro habitu spei 1. Cor. 13. *Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas.* Pro actu sperandi Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* Pro ipso objecto materiali spei; *Spes, quæ videtur, non est spes.* Ibid. Pro ipso Deo, cujus promissioni, & auxiliis innititur tanquam objecto formali; *Tu es spes mea.* Psal. 21. *Spes mea Deus.* Thren. 3.

℟. 2. Spes in genere, prout abstrahit à naturali & supernaturali, est desiderium & exspectatio boni absentis & ardui probabiliter futuri. Spes Theologica habitualis est habitus supernaturalis, quo homo tendit in Deum ùt beatè possidendum, ideòque dicitur virtus Theologica ; Spes actualis est certa exspectatio beatitudinis ex Dei gratia, & nostris meritis .Ita quòad rem omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 18. a. 2.* Seu explicatiùs : *Est desiderium efficax cujuscunque boni supernaturalis & ardui à Deo promissi, cum certa fiducia, & animi erectione ad illud consequendum.*

Dicitur 1. *Desiderium efficax*, id est voluntas seria applicandi media opportuna ; quia voluntas inefficax beatitudinis, vel simplex complacentia stare potest cum desperatione.

Dicitur 2. *Boni supernaturalis* conducentis ad vitam æternam, in quo distinguitur à spe naturali quæ desiderat, & exspectat bona naturalia.

Dici

Dicitur 3. *Boni ardui*, verè enim beatitudo est ardua & difficilis, omnem captum naturalem, & vires humanas transcendens, ac sine supernaturalibus Dei auxiliis non consequibilis.

Dicitur 4. *Boni à Deo promissi*, quia sicut nihil potest credi fide divinâ, quin sit revelatum, sic nihil firmiter sperari, quod non sit à Deo promissum.

Dicitur 5. *Cum certâ fiduciâ*, quia spes supponit fidem, quâ quis certò credat, quantùm est ex parte auxiliorum Dei, se rem promissam, etsi difficilem, consecuturum; ex hac fide oritur animi confidentia, erectio, & promptitudo ad superandas cum auxilio Dei quascunque occurrentes difficultates; *Spes enim non confundit.* Ad Rom. 5. Quia tamen fides & promissio non est absoluta, sed sub conditione nostræ cooperationis, & perseverantiæ, ideo ex hac parte spes non est certa, sed meritò timetur, *quia nescit homo utrùm odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum reservantur incerta.* Eccl. 9.

QUÆR. II. Quodnam sit objectum spei, & quinam actus ad eam pertinentes? 2.

R. 1. Objectum materiale spei primarium est beatitudo objectiva, seu Deus beatè possidendus; secundarium sunt omnia auxilia divina, remissio peccatorum, & pœnarum, gratia actualis, & habitualis, uno verbo omnia bona à Deo nobis promissa in ordine ad supernaturalem beatitudinem, sicut omnia & sola revelata sunt objectum materiale fidei.

2. Objectum motivum formale spei prout spes est desiderium, est Bonitas Dei respectiva, seu ùt nobis bona; in tantùm enim spes est actus amoris concupiscentiæ, & in hoc differt, ac imperfecti-

or est charitate, quæ diligit Deum non præcip quia nobis, sed quia in se est summè bonus, & dignus amari. *D. Th. q.* 17. *a.* 8. Motivum spei pro ut est fiducia, & erectio animi, ac certa rei promi sæ exspectatio, est omnipotentia divina, quâ po test Deus omnia dare, quæ promisit, & fidelitas quâ certò dabit: hæc autem motiva rudibus ad cap
3. tum exponi poterunt, quærendo, v. g. quare po tiùs credant se accepturos vestem à Principe pro missam, quam promissam à paupere? Respon debunt: quia Princeps potest dare vestem promissam & etiam dabit, quia stabit suis promissis; è contra pauper, vel non poterit dare, quod promisit, vel si possit, fortè tamen non stabit promissis, qui ipsemet eâ indiget: hoc igitur applicent Deo, qui in dando est potentissimus, in servando promissis fidelissimus.

3. Ad spem reducuntur complacentia, gaudium &c. de beatitudine sibi promissâ, de mediis ad eam consequendam &c. Item timor, dolor, fuga, detestatio eorum, quæ damnationem inducunt, & beatitudinem impediunt, aut retardant, ùt peccata mortalia, & venialia, eorúmque pœnæ: denum ad spem pertinet optare alteri salutem, quatenus hæc salus simul optanti bona est; optare autem salutem, quia proximo bona est, non est actus amoris concupiscentiæ, & spei, sed actus charitatis in proximum.

4. QUÆR. III. Qualiter spes sit necessaria?

℟. 1. Sicut fides de Deo ùt remuneratore omni homini ratione utenti est necessaria necessitate medii, secundùm dicta *Cas. præc.* sic & spes remunerationis: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit* ad Hebr. 11. Qui textus de fide simul & spe intelli

gitur

gitur; imò plures dicunt in statu naturæ lapsæ, spem non tantùm esse necessarium medium salutis ex ordinatione divina, sed etiam ex natura rei. Rationem dant, quia natura post peccatum originale est ita infirma, ut ad actus virtutum arduos videatur efficaciter conari non posse, quin per fidem & spem præmii erigatur.

2. Spes Theologica necessaria est necessitate præcepti naturalis & divini, ùt clarum est tum ex S. Scriptura ad Col. 1. *Si tamen manetis in fide fundati & stabiles, & immobiles in spe:* Tum quia ratio naturalis dictat hominem debere tendere in finem suum ultimum cognitione & affectu; cognitione per fidem, affectu per spem, & charitatem, fide enim cognoscimus Deum finem ultimum, spe exspectamus, charitate conjungimur.

3. Præceptum spei per se obligat hominem, cùm §.
ad usum rationis pervenerit, & beatitudo ei per fidem fuerit proposita; Deinde sæpius in vita saltem per accidens, & quidem toties, quoties obligat præceptum confessionis, charitatis, contritionis: quia sicut sine fide formali vel virtuali hujusmodi actus haberi non possunt, sic nec sine spe saltem virtuali: homines tamen bene educati, & in fide instructi prudenter dubitare non possunt, quin huic præcepto satisfecerint, cùm toties spem eliciant, quoties amore cœlestis gloriæ, vel timore gehennæ actum bonum exercent, de peccatis dolent, confitentur &c. & vix fieri potest, ut firmiter credens cælestem gloriam sibi esse præparatam, eam nunquam desideret, aut ad eam promerendam non erigatur.

QUÆR. IV. Quæ sint vitia spei opposita? 6.

R. Præcipuè sunt duo, desperatio per defectum, præsumptio per excessum. *Circa desperationem tenenda sunt seqq.*

1. Desperatio non est judicium de non obtinenda re sperata, etsi hoc ordinariè præcedat, sed abjectio voluntaria omnis spei, consequendi beatitudinem, vel media ad eam sufficientia ex diffidentia de bonitate & misericordia Dei: in hacè fidentia consistit gravissima ejus malitia in Spiritum S. cui aditum in animam intercludit, & hominem directè à fine suo ultimo avertit, estque causa gravissimorum scelerum; fit namque, ut desperans de Dei misericordia, & salute, abjectâ salutis curâ absque fræno timoris se præcipitent in quæcumque crimina. Juxta illud ad Eph. 4. *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ;* usque tandem vitam pertæsi, conscientiæ cruciatum ferre non valentes, sibi ipsi mortem inferant.

7. 2. Desperationi sæpe conjunctum est crimen hæresis specialiter in confessione explicandum, si ideo quis desperet, quia judicat Deum se salvare non posse, vel non velle; aut Deum se positivè reprobâsse ante prævisionem peccatorum, vel sua peccata esse irremissibilia, aut tanta, ut vincant Dei misericordiam, hæc enim omnia sunt contra fidem: qui verò ideo desperat, quia putat se ob nimia peccata esse indignum ulteriori gratiâ, vel putat Deum non ampliùs daturum auxilia efficacia, vel ob compertam suam infirmitatem, & continuos relapsus arbitratur se non perseveraturum, sed certò damnandum; talis quidem peccat mortaliter, absque tamen peccato hæresis, quia non est de fide, quòd Deus de facto hunc sit salvaturus, aut ei daturus auxilia efficacia, sed quòd possit dare, ideóque tota malitia hujus desperationis est in eo, quòd diffidat bonitati Divinæ, & abjiciat animum omnémque conatum ad salutem.

3. Ob

3. Ob peccata & radicatos vitiorum habitus des- 8.
perare de propriis viribus,& confidere in sola & im-
mensa Dei misericordia,nõ vitiũ,sed prima spei an-
hora est, & initium salutis; desperare sibíq;mortem
inferre non ex diffidentia erga Dei misericordiam,&
auxilium, sed quia res sibi non successit, ùt voluit,
quia jacturam fecit honoris, bonorum temporali-
um, &c. non est desperatio directè oppositа spei,sed
charitati propriæ, vel aliis virtutibus, ùt patet.

Circa præsumptionem, accipe seqq. 1. Præsump- 9.
tio est præpostera fiducia de bonitate Dei & miseri-
cordia, quâ quis confidit beatitudinem, aut bona
ad eam pertinentia consequi per media à Deo non
ordinata, ùt si quis speret cœlestem gloriam per ac-
tus merè naturales, velut Pelagiani; vel justificatio-
nem per solam fidem sine propriis meritis, remissi-
onem peccatorum per solam in meritis Christi fi-
duciam, ùt hæretici hujus temporis; talis præter
peccatum præsumptionis habet crimen hæresis,
quia de fide est, beatitudinem acquiri non posse per
actus merè naturales, neque justificationem, vel
remissionem sine at-vel contritione; qui verò sibi
persuadet, se esse prædestinatum, & ideo liberiùs
peccat, pœnitentiam differt, aut confidit se oppor-
tuno tempore esse salvandum, quidquid egerit,
peccat quidem peccato præsumptionis, non tamen
hæreseos; idem est de eo, qui ex confidentia in Dei
misericordia movetur ad reiteranda peccata, ad
differendam pœnitentiam: *Dico*, qui ex confiden-
tia in Dei misericordia movetur, nam si aliunde v.
g. ex nimia objecti delectabilitate moveatur ad rei-
terandum peccatum, vel ideo differat pœnitenti-
am, quia jam videtur nimis difficile confiteri, aut
abstinere à peccatis, quamvis simul credat, & spe-
ret etiam post dilatam pœnitentiam aut reiterata

peccata se veniam impetraturum, non est præsumptio, imò bonum est etiam tum, quando peccamus, sperare veníam & proponere confiteri.

10. 2. Ad præsumptionem reducitur Dei tentatio, quâ quis temerè vult experiri Dei misericordiam exspectando extraordinarium, vel miraculosum Dei auxilium; ùt si se exponat evidenti periculo peccandi, confidens se miraculosè conservandum, aut cùm potest conservare vitam, vel sanitatem corporalem mediis naturalibus, his neglectis intendat, & confidat consequi medio supernaturali, & extraordinario, nisì id fortè fieret ex speciali Dei instinctu. *V. cas. 65. n. 16.*

3. Pessima, & blasphema præsumptio, & Dei tentatio est, *si* quis per preces, eleëmosynas, Sacrificium Missæ, vel alia pia opera sperat à Deo consequi, quæ per se mala sunt, ùt turpē puellæ amorem, vindictam de inimico, victoriam injustæ litis &c.

4 Omnis præsumptio aut Dei tentatio est peccatum ex genere suo mortale, etsi non habeat annexam hæresin juxta illud Eccl. 5. *Ne adjicias peccatum super peccatum, & ne dicas miseratio Dei magna est, multitudinis peccatorū meorū miserebitur.* Et Deut. 16. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Ex dictis

11. *Deduces seqq.* 1. Optans perpetuò frui terrenis, peccat contra spem, quia virtualiter contemnit objectum primarium spei, seu cœlestem gloriam, quam postponit amori temporalium: si tamen quis optet perpetuò frui mundo sine comparatione ad cœlestem gloriam ex amore vitæ præsentis, vel, ut sic effugiat periculum æternæ damnationis, probabiliter excusatur saltem à mortali, *Castrop. Tamb. L. 2. in decal c. 3. §. 1.*

12. 2. Qui pergit peccare ideo, quia confidit misericordiam Dei æquè facilè remissuram plura peccata, quàm

quàm unum, graviter peccat peccato præsumptionis, secus si ideo peccata reiteret, eò quòd eâdem erubescentiâ, vel labore possit confiteri plura, quàm unum, quia non peccat ex confidentia in Dei misericordia, & quamvis *Bonæ spei d. 4. n. 48.* putet tantùm venialiter contra spem peccare eum, qui ex præsumptione, vel spe remissionis facit peccatum veniale, aut ad breve tempus pœnitentiam differt, communis tamen sententia est, hìc non dari parvitatem materiæ, gravis enim irreverētia est abuti divinâ misericordia ad peccandum etiam venialiter.

3. Qui temerè se exponit evidenti periculo mortis, volens experiri, an Deus extraordinario medio sibi sit subventurus, tentat Deum, ideóque graviter peccat.

4. Qui timet, aut putat sibi difficilem esse remis- 13.
sionem peccatorum ob nimiam v. g. eorum enormitatem, per hoc præcisè non peccat, cùm reverà remissio difficilis sit, non quidem ex parte Dei, sed ex parte pœnitentis, qui eò est indignior remissione, quò graviora commisit peccata; si tamen ideo abjiciat omnem spem, & conatum ad salutem, aut peccatorum remissionem, peccat peccato desperationis.

5. Qui diei suæ maledicit, vel dolet se esse na- 14.
tum ob tædium vitæ vel asperitates, quas experitur, non peccat propriè contra spem; secus si ideo maledicat nativitati suæ, quia diffidit peccata sibi à Deo esse remittenda.

CASUS XVI.

De charitate Theologica, ejúsque obligatione, & vitiis oppositis.

QUarantus Pastor ovium ignorat 1. *Quid sit cha-*

charitas. 2. *Ad quid obliget lex charitatis affirmativa, negativa* 3. *An Deus debeat diligi super omnia appretiativè, intensivè.* 4. *Quoties, & quando.* 5. *An in articulo mortis; & quid in dubio, an huic præcepto satisfecerit.* 6. *An proximus diligendus interne.* 7 *Qualiter externè.* 8 *Quid de odio proximi, vel qualitatis in proximo;* 10.-11 *An liceat ei optare malum vel de eo gaudere.* 12. *Quis ordo dilectionis servandus.* 13. *An vitam vel bona propria liceat postponere vitæ vel bonis alterius.* 14. *An conjuncti præferendi extraneis.* 15. *An innocens nocenti.* 16. *Quid sit maledictum, discordia;* 17. *Susurratio, &c.* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid sit charitas?

℟. Charitas Theologica sumpta pro habitu, est *virtus â Deo per se infusa, quâ Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum.* Charitas actualis est amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo Deo, proximo & nobis volumus bonum, quia hoc Deo bonum est, & in hoc distinguitur ab amore concupiscentiæ, quæ vult Deo vel proximo bonum, non quia hoc Deo, vel proximo, sed quia ipsi volenti bonum est, ideóque ad spem pertinet.

2. QUÆR. II. Quid circa legem charitatis erga Deum?

℟. Lex charitatis in Deum duplex est, affirmativa, quâ præcipitur Dei amor, & negativa, quâ prohibetur omne odium, aversio, aut malignus in Deum affectus: odium autem aliud vocatur abominationis, quo quis Deum non secundùm se, sed secundùm aliquem ejus effectum sibi contrarium aversatur, v. g. ob imposita difficilia præcepta, ob pœnas vel adversitates immissas &c. Aliud dicitur odium inimicitiæ, quo impius Deum secundùm se odit, aversatur, eique malè vult, de ejus bonitate, potentia, gloria &c. tristatur: primum odium op-

ponitur

ponitur amori concupiscentiæ, secundum amori amicitiæ; utrumque est peccatum omnino grave, postremum longè gravissimum.

Circa præceptum affirmativum habe sequentia. 1. Hoc obligamur Deum diligere super omnia, rectaenim ratio dictat Summum Bonum esse summè amandum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota animâ tuâ, ex tota mente tuâ & ex tota fortitudine tuâ* Deut. 6. *Hoc est primum & maximum mandatum* Matt. 22. Tum quia est actus virtutis excellentissimæ, & omnes aliæ virtutes tanquam media ad finem charitatis, qui est unio cum Deo, referuntur, ùt probat *D. Th.* 2. 2. *q.* 44. *a.* 1. Tum quia in charitate fundantur & perficiuntur omnes leges, qui enim amat Deum, eum solum adorat, non blasphemat, non assumit Nomen Domini in vanum &c. Qui diligit proximum sicut seipsum, non occidit, non mœchatur, non furatur &c. *Plenitudo ergo legis est dilectio.* Ad Rom. 13. Et *in his duobus mandatis universa lex pendet & Propheta* Matth, 22.

2. Deus debet diligi super omnia *appretiativè*, id est, amans debet Deũ habere in majori æstimatione, vel quasi pretio, quàm omnia alia, ita ut, si opùs foret, amans mallet omnia alia, etiam seipsũ perdere, quàm Deum Summum Bonum amittere, vel offendere: Item Deus debet præ omnibus amari *objectivè*, hoc est, Deo debemus plura bona velle, quàm ulli creaturæ; Deo enim debemus velle suas perfectiones infinitas, honorem, adorationem & gloriam ab omnibus creaturis tanquam supremo Domino: & quamvis convenientissimum sit, ut Deus ametur super omnia etiam *intensivè*, hoc est, vehementiori, ardentiori, & teneriori affectu, quàm omnia creata; ad hoc tamen ex præ- 3.

cepto

cepto non obligamur, ùt habet *communis*, cum *Navar. Valent. Laym. Sporer. n.* 29. Ideóque sine peccato contingere potest, ut Deus minùs intense ametur, quàm creatura v. g. unicus filius, uxor, parentes, amici &c. cùm enim bona creata sint sensibilia, & nobis præsentia, difficillimum fere in ea aliquando non ferri cum majori conatu, affectione & teneritudine, quàm in Bonitatem Dei à nobis solo intellectu apprehensam; neque obstat illud Matth. 10. *Qui amat patrem, vel matrem plus quàm me, non est me dignus*, nam ex *communi cum D. Th.* intelligitur de amore appretiativo, non intensivo.

4. 3. Lex charitatis erga Deum non tantùm obligat per accidens, quando scilicet quis aliter justificari non potest, sed etiam per se, & quidem sæpius in vita, utì jam certum est ex Propositionibus ab Innoc. XI. damnatis. 6ta. *Probabile est, non singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.* 7ma. *Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possimus.* Ratio est, quia homo tenetur sæpius tendere in finem ultimum per fidem & spem, ùt supra dictum est, ergo à potiori per charitatem: & certò hujus actûs utilitas, & summa necessitas debet ejus usum homini meritò reddere familiarissimum: idque solerter suadet Apost. 1 Cor. 10. *Sive manducatis sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Et cap. 16. *Omnia vestra in charitate fiant.* At tamen hoc est consilii, non verò præcepti, uti nunc certum est contra *Calv. Luther.* & paucos Rigoristas, qui docent omnes actus, qui per dilectionem ad Deum non referuntur, sed ex solo v. g. intuitu seu spe æternæ mercedis, aut alio honesto mo-

motivo fiunt, esse peccaminosos & Deo ingratos; patet ex propositionibus ab Alex. VIII. damnatis. 9na. *Revera peccat qui odio habet peccatum, merè ob ejus turpitudinem & disconvenientiam cum naturâ, sine ullo ad Deum offensum respectu.* 10ma. *Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.* 11ma. *Omne, quod non est ex fide Christianâ supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.*

4. Quoties præceptum amandi Deum obliget, est incertum, cùm nec lex divina, nec Ecclesia diem aut tempus determinet; ex communiori DD. sententia videtur obligare 1. Cùm homo sufficientem usum rationis & hujus præcepti cognitionem accepit, ùt docet *D Th.* 1. 2. *q* 89. *a.* 6. & AA. gravissimi apud *Dubois* ad Prop. 1. ab Alex. VII. damnatam *n.* 31. 2. In articulo mortis, non tantùm per accidens, ratione tentationum, aut in defectu Sacramenti Pœnitentiæ, sed etiam per se, etiamsi moribundus sibi lethalis culpæ conscius non sit; quia videtur recta ratio exigere, ut homo tunc agat, quod tutius est, & se per amorem conjungat fini suo ultimo isto instanti, à quo pendet felix, vel infelix æternitas. 3. Sæpius per vitam, ùt jam dictum est; satisfit tamen huic præcepto, si eliciatur charitas in ordine ad alia præcepta implenda v. g. confessionis, communionis &c. aut ex mera devotione; ideóq; fideles, qui sunt bonæ voluntatis, non facilè debent scrupulari, an præcepto charitatis erga Deum, vel proximum satisfecerint, nam horum actuum frequens est occasio, & reverà illos eliciunt, quoties Deo vel proximo favent suas perfectiones, gaudent, 5.

quòd

quòd illi bene sit, faciunt, quæ illi placent, vitant quæ displicent &c. *Carden. dissert. 6. c. 2. a. 3.*

6. QUÆR. III. Quid circa legem charitatis erga proximum?

Rz. 1. Lex amandi proximum iterum alia est affirmativa, alia negativa: Lege affirmativâ tenemur ad sequentia.

1. Diligere omnem proximum amicum & inimicum; *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros.* Matt. 5. idque non tantùm actu externo eum v. g. à periculo mortis liberando, necessaria suppeditando, damnum in honore, vel bonis fortunæ, si absque gravi incommodo fieri possit, impediendo; sed etiam actu interno, quo ei bene velimus, optemus bonum, ùt certum est ex Propositionibus ab Innoc. XI. damnatis: 10ma. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* 11ma. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Proximus autem hic dicitur omnis, qui est capax ejusdem nobiscum beatitudinis, ideoq; hìc nemo excluditur nisi dæmon & damnati.

7. 2. Peccat contra charitatem, qui ex aversione, proximo etiam inimico negat externa & communia signa dilectionis, id est talia, quæ fratrì fratre, civi à cive, Superiori à subdito exhiberi solent, ùt si fratrem, qui te offendit, nolis ùt antea, salutare, alloqui; Prælato, ùt anteà, non inclinare: Ratio est, quia hoc esset seipsum vindicare, odium exteriùs continuare & alteri ad idem ansam dare. *Dixi 1. Ex aversione*, nam si ex justâ causâ v. g. pater filio, Superior subdito per aliquod tempus consuetæ benevolentiæ signa subtrahant, ut sic eum ad agnitionem, & emendationem adducant, utique non peccant. *Dixi 2. Sig-*

na

na communia, nam non tenemur inimico exhibere signa dilectionis specialia, v. g. familiariter cum eo conversari, cum hospitio suscipere, mœstum consolari, ægrotum invisere &c. nisi fortè hæc signa exigeret gravis ejus necessitas; vel per ea sine gravi tuo incommodo eum posses Deo, & tibi reconciliare.

3. Inimico veniam petenti teneris in- & exter- 8.
nè remittere, dando speciale signum, quòd ob præsentem offensam ei officia charitatis subtrahere nolis; potes tamen petere satisfactionem, nisi hæc tibi foret inutilis, & alteri graviter damnosa, imò si tu primò vel principaliter dederis causam inimicitiæ, etiam teneris primò reconciliationem quærere. Si quis nolit inimico reconciliari, vel communia dilectionis signa exhibere, absolvi non potest: Sed quid si pœnitens dicat se quidem inimico ignoscere, sed non posse oblivisci injuriæ; se quidem non odisse, sed etiam non posse aspicere, alloqui, salutare sine motu amaritudinis, rancoris &c.? R. Talis interrogandus est, qualiter non possit oblivisci, an solùm quòad memoriam & horrorem injuriæ acceptæ; an motus rancoris, vel amaritudinis, quos ad conspectum inimici experitur, sint involuntarii, vel è contra an voluntarii, an conjuncti cum imptecatione alicujus mali, vel desiderio vindictæ? Si primum, absolvat in Domino, sæpe enim animorum aversio non tam est ex malitiâ, quàm naturali geniorum diversitate: si secundum, non absolvat nisi omni rancore depositio. An verò motus rancoris magis sint â natura & dispari genio, quàm â voluntatis malitiâ, inde colliges; si læsus iisdem sæpè & seriò, etsi irrito conatu resistat; Deum pro inimico roget, de eo malè non loqnatur &c.

R. 2.

9. R. 2. Præcepto negativo prohibemur odiſ proximum juxta ſequentes explicationes.

1. Odium definitur à D. *Th.* 2. 2. *q.* 34 *a.* 1. quòd ſit *alienatio ſeu averſio voluntatis ab eo, quod apprehenditur ùt malum, & noxium*: aliud eſt *inimicitiæ ſeu malevolentiæ*, quo quis averſatur perſonam proximi ſecundùm ſe, ſeu ei vult malum, quia ipſi malum eſt; eſt ex genere ſuo mortale; aliud eſt *odium qualitatis, ſeu abominationis*, quo perſonam averſamur non ſecundùm ſe, ſed ſecundùm qualitatem ei adjacentem, potéſtque eſſe bonum, malum, vel indifferens, prout qualitas, quam in proximo odiſti, bona, mala vel indifferens eſt; ſi odiſti in proximo qualitatem bonam v. g. vitæ ſanctitatem, humilitatem, temperantiam &c. odium malum eſt, & fraternæ charitatis invidentia: ſi qualitas quam odiſti, ſit mala, ùt ſuperbia, avaritia, luxuria, odium bonum eſt, niſi tranſeat in perſonam; ſi qualitas ſit indifferens, ut vanitas, honor, divitiæ, ipſum pariter odium eſt indifferens, & ſit bonum vel malum, prout finis, ob quem odiſti, bonus, vel malus eſt.

10. 2. Circa odium malevolentiæ ſeu inimicitiæ accipe hanc Regulam: *Inefficaciter velle, gaudere, deſiderare, petere proximo grave malum ſine rationabili cauſa, vel ex vindictâ, averſione, aut diſplicentiâ erga ejus perſonam; ſemper eſt mortale: Econtra inefficaciter velle grave malum v. g. paupertatem, mortem &c. in ordine ad majus bonum præſertim ſpirituale ipſius proximi, vel ad avertendum grave damnum Reipublicæ vel innocentis, per ſe non eſt peccatum*: Ità quoad rem S. Thom. in 3. *diſt.* 30. *q.* 1. *a.* 1. ubi ſic habet: *Poteſt quis ſalvâ charitate optare malum temporale alicui & gaudere ſi contingat, non in quantum eſt malum illius, ſed in quan-*

tum

tum est impedimentum malorum alterius quem plus tenemur diligere, vel communitatis aut Ecclesiæ, atque in hoc sensu orat Ecclesia contra Paganos & Turcas... ut conterantur.

Hinc licitum est inefficaciter velle, vel optare infamiam, carcerem, imò ipsam mortem, malefactori, ut confusus resipiscat à peccatis, vel mortuus desinat Reip. vel innocentibus nocere, modò non fiat ex vindictâ, vel aversione. Item excusantur à peccato, qui sibi ipsis, vel alteri optant mortem, ut liberentur â gravissimis doloribus, tentationibus vel adversitatibus, quia similia desideria, ut ait *Palao*, formaliter sunt de bono, non de malo. Ob proprium tamen temporale bonum vel emolumentum acquirendum, non licet proximo optare mortem vel aliud grave malum, ùt nunc certum est ex propositionibus ab Innoc. XI. damnatis: 13tia. *Si cum debito moderamine facias, potes absque mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Item prop. 14ta. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.* prop. 15ta. *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.* Notanter dixi:

Ob temporale emolumentum seu *lucrum acquirendum*; nam ad avertendum *grave damnum* in re jam possessâ, adhuc valde probabile est licere, absque odio tamen & vindicta, alicui inefficaciter 11.

desiderare mortem, v.g. latroni, ne ab eo occi-
dar, vel bonis spolier. *D. Th. 2. 2. q. 76. a. 2. &*
in 3. dist. 30. q. 1. a. 1. & DD. graviſſimi apud
Mendo d. 4. q. 1. & 4. Ratio est, quia mihi ipsi li-
citè opto mortem, ut evadam ingens malum, ergo & alteri; deinde licitè occido injustum aggres-
sorem, si id necessarium sit pro conservatione vi-
tæ, & probabiliter etiam pro conservatione bo-
norum temporalium, ergo à potiori licebit ag-
gressori mortem optare, ut non occidat, non ra-
piat: neque hoc est gaudere vel optare alteri ma-
lum, quia ipsi malum, sed quia mihi bonum est.
S. Th. loc cit. Multò magis licebit gaudere de effec-
tu bono v.g hæreditate ex alterius morte consecu-
tâ, quia tale gaudium non terminatur ad mortem
proximi, sed illâ præsuppositâ ad hæreditatem: de-
sicut licitum est bonum sic obtentum possidere, sic
& de ejusdem possessione gaudere. Periculosum
tamen est hæreditatem desiderare ante mortem,
quia tale desiderium facilè extendet se ad ipsam
mortem, quam certum est non licere desiderare
propter bonum temporale hæreditatis.

12. QUÆR. IV. Quis ordo in diligendo servandus?

Rx. 1. Super omnia & præ omnibus tenemur
diligere Deum. 2. Nos ipsos quòad bona spiritua-
lia. 3. Proximum quòad bona spiritualia. 4. Nos
ipsos secundùm bona corporalia. 5. Proximum
secundùm eadem bona. 6. Nos ipsos & proximos
secundùm bona temporalia. Ratio est, quia ho-
mo sibi ipsi est conjunctior, scilicet per identita-
tem, proximo per societatem, ergo seipsum ma-
gis amare debet quàm proximum, nam *qui sibi ne-*
quam, cui bonus erit? Eccl. 14.

13. 2. Quamvis homo bona sua temporalia possit
postponere bonis temporalibus proximi, eò quòd
sit

sit horum Dominus, non potest tamen, per se loquendo, vitam suam postponere vitæ proximi, nisi hic esset persona Reip. valde necessaria. Quia tunc, non tam vitam proximi, quàm bonum commune, suæ vitæ præponeret, quod non est inordinatum.

3. Licet se exponere periculo incerto, ut proximus evadat certum, aliàs enim non liceret ministrare peste infectis.

4. Si proximus sit in extremâ necessitate spirituali, id est, in proximo periculo damnationis; ut si infans sine baptismo esset moriturus, aut jam moriturus petat instrui in necessariis fidei, teneris ei succurrere cum qualicunque vitæ, & bonorum temporalium periculo, dummodo sit certa spes fructûs, neque aliud æquale vel gravius damnum tibi vel tertio immineat.

5. Curati, id est Pastores, Prælati, Episcopi, tenentur suis subditis etiam in gravi necessitate spirituali seu in periculo proximo peccati mortalis constitutis, à quo se ipsos non creduntur liberaturi, cum periculo vitæ succurrere. *S. Th. 2. 2. q. 26. a. 5.* quia ex officio, & vi taciti contractûs ad hoc obligantur, sicut miles ad prælium; *& bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Joan. 10. 14.

6. In pari necessitate per se præferendi sunt sanguine juncti extraneis, etiam sanctioribus vel benefactoribus; quia sunt magis conjuncti: docet tamen *Bannes 2. 2. q. 26. a. 8.* insigni amico aut benefactori potius ex charitate subveniendum esse, quàm consanguineo non valde propinquo, & non bene merito.

7. Inter consanguineos in extremâ necessitate præferendi sunt parentes, & pater præ matre, quia ambo sunt principium vitæ, & pater principium excellentius: deinde filii, exposit uxor & fratres;

an verò creditor in æquali necessitate præferri debeat debitori, dicam infra.

8. In communi & obvia necessitate omnibus præferenda est uxor, quia civiliter est una persona cum marito, post uxorem succurrendum est liberis, qui habent jus accipiendi alimenta à parentibus.

15. 9. Non obligaris semper innocentem præferre nocenti, v. g non teneris saltem cum periculo vitæ occidere latronem, ut sic amicum tuum alias verosimiliter in peccato mortali occidendum eripias, nisi amicus esset proximè conjunctus, tunc enim fortè ex pietate obligaris. Ratio est, quia latro etiam occideretur in mortali, & uterque est proximus. *Si dicas*: proximo in extremâ necessitate spirituali constituto etiam cum periculo vitæ propriæ teneor succurrere, sed amicus est hoc casu in extremâ necessitate spirituali, cùm supponatur existere in peccato mortali, & ob perturbationem & instans periculum non possit conteri vel confiteri, è contra latro non est in necessitate, cùm possit ab aggressione desistere, ergo. R. In extremâ necessitate spirituali teneor proximo subvenire cum periculo vitæ per medium certum, & quando non est æquale periculum damnationis in altero C. secus N.

10. Non teneris te permittere occidi à latrone, sed potes uti defensione occisivâ, etsi latro esset moriturus in peccato, tu verò in gratia, quia latro non est in necessitate, potest enim, si velit, desistere ab injusta invasione.

16. QUÆR. V. Quæ sint vitia charitati opposita?

R. Præter odium directè opponitur 1. *Invidia & Ira*, de quibus *cas.* 12. *n.* 1. & 14.

2. *Maledictum*, quo quis alteri malum imprecatur, quod si fiat seriò in materia gravi ex odio inimici

micitiæ, cum animo, ut malum eveniat, est mortale; secus si vel malum sit leve, vel imprecatio non sit planè deliberata, aut non ex animo, ut malum eveniat, sed ex impetu iræ ad expressionem sui doloris vel indignationis, aut tantum ad terrorem alterius v. g. filii, subditi, militis &c. est *communis* cum *Nav. c. 23. n. 17.*

3. *Discordia*, quæ à *D. Th. q. 37. a. 1.* definitur, dissensio voluntatum circa bonum, quod ex charitate amare debemus; dissensio in malo bona & laudabilis est.

4. *Susurratio*, quæ est verbum seminans discor- 17.
diam inter amicos, estque peccatum eò gravius, quò amici sunt magis utiles & necessarii, ùt parentes, filii, fratres, uxor, maritus: Susurro saltem ex charitate, juxta alios etiam ex justitia tenetur dissidentes reconciliare, & pro damno inde secuto satisfacere, ídque certum videtur, si usus fuerit fraude vel mendaciis, quamvis enim propriè nemo habeat jus ad alterius amicitiam, habet tamen jus, ne dolo vel fraude invitus eâ privetur, & susurro absolvi non potest, nisi præstitâ satisfactione & reconciliatione, si possit. Susurratio, quâ dissolvitur amicitia inter proximè propinquos v. g. inter Patrem & filium, specialem & distinctam habet malitiam, non enim adversatur soli charitati sed & pietati; similiter si filius maledicat aut convitium dicat in patrem aut ècontra, distinctam contrahunt malitiam contra pietatem. Vid. *cas. 7. n. 9.*

CASUS XVII.

De charitate, prout obligante ad eleëmosynam.

RAbanus dives 1. *Putat satis esse egenis interne compati.* 2. *Dubitat an detur præceptum eleëmosynæ; an obliget ex necessariis, vel solis superfluis.* 3. *Quotuplex sit necessitas.* 4. *An sit obligatio necessitates proximorum inquirendi.* 5. *An pro vita proximi teneatur expendere magnam summam.* 6. *An extremè indigenti res danda sit gratis.* 7. *An medicus teneatur ægro pauperi gratis succurrere &c.* 8. *Quid in communi necessitate.* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid, & quotuplex sit eleëmosyna?

℟. I. Eleëmosyna est opus, quo subvenitur indigenti ex commiseratione propter Deum. Ita *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 1. Dicitur 1. Opus*, quia non consistit in solo affectu internæ commiserationis, sed simul requirit actum externum, quô indigentia proximi sublevetur. *Dicitur 2. propter Deum*; nam quamvis Eleëmosyna in S. Scriptura excellentissima habeat elogia, ùt Tob. 4. *Eleëmosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras.* Et Luc. 12. *Date eleëmosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*, si tamen non fiat propter Deum seu ex motivo supernaturali, nullius apud Deum est meriti,

℟. II. Eleëmosyna est duplex, corporalis nempe & spiritualis, quia duplex potest esse proximi indigentia, una ex parte corporis, altera ex parte animæ. Porrò septem sunt opera eleëmosynæ corporalis, nempe ægrotos visitare, potare sitientes, esurien-

esurientes cibare, captivos redimere, tegere nudos, hospites colligere, mortuos sepelire. Septem etiam sunt opera eleëmosynæ spiritualis, scilicet dubitantibus rectè consulere, errantes corrigere, docere ignorantes, mœstos consolari, remittere offensas, ferre patienter injurias, pro omnibus orare. De eleëmosyna corporali agam hìc, de spirituali in seqq.

QUÆR. II.. An detur præceptum Eleëmosynæ, & qualiter obliget? 2.

℟. 1. De fide est dari præceptum eleëmosynæ fundatum in Lege naturali charitatis: *Diliges proximum tuum sicut teipsum. Eleëmosynam pauperis ne defraudes.* Eccl. 4. & Christus Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum &c. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* Comminatio autem ignis æterni utique culpam gravem importat.

℟. 2 Quòad obligationem hujus præcepti accipe hanc regulam: *Proximo in extremâ necessitate constituto sub mortali teneris succurrere, etiam cum aliqua jacturâ tùi statûs; in gravi teneris ex bonis superfluis, vel etiam aliquo modo necessariis; in communi tantùm ex superfluis*: est quòad rem communis *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 5. Valent. d. 3. q. 9. p. 4. Laym. L. 2. t. 3. c. 6. Dicast. L. 2. de just. t. 2. disp. 9. à. n. 239.* Ratio regulæ est, quòd teneamur proximos diligere sicut nos ipsos, ídque non tantùm *verbo & linguâ, sed opere & veritate.* 1. Joan. 3. Sicut ergo ratio exigit, ut propriam vitam conservemus cum aliqua, sed non notabili statûs jactura, & gravem necessitatem v. g. periculosum morbum tollamus impendendo bona aliquo modo necessaria; sic & respectu ptoximi. Pro meliori regulæ intelligentia,

Notandum est 1. Alia esse bona homini superflua, alia necessaria; *necessaria* vocantur, quibus homo indiget ad sui vel familiæ sustentationem vel statûs conservationem, non tantùm pro nunc sed etiam pro casu futuro, qui communiter accidere solet, ùt pro tempore morbi, senectutis, pro educandis, elocandis, vel dotandis liberis. *D. Th. a. 6.* & ibid. *Bannes, Cajetan. Sylv.* & alii communiter. Non item pro casu raro vel imaginario, ùt si ædes exurerentur, si cæcus, vel claudus fieres, aut pro augmento statûs proximè probabiliter non futuri; cætera omnia, quæ ad vitæ & statûs conservationem modo explicato non requiruntur, dicuntur superflua, unde patet multos de facto reperiri qui habent superflua, quibus neque ad præsentem statum, neque ad altiorem (quem proximè sperare non habent) inchoandum indigent, ideóque Innoc. XI. meritò damnavit hanc prop. 12. *Vix in sæcularibus inveniesetiam in Regibus superfluum statui, & ita non aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tantùm tenetur ex superfluo statui.*

3. 2. Necessitas proximi est triplex, extrema, gravis, communis; *Extrema* dicitur, quando ipsa vita periclitatur, ùt si certò, vel probabilissimè timeatur mors, vel malum æquivalens v. g. amissio membri principalis, pedis, brachii, oculorum, injustus & perpetuus carcer, durissima captivitas, morbus incurabilis &c. *Gravis necessitas* est, quando prudenter timetur grave aliquod malum in animâ, corpore, honore, fortunâ, ùt periculum peccati, gravis morbus, magna sui, vel familiæ infamia, amissio statûs &c. *Necessitas communis* est, quâ homines communiter laborant absque notabili diminutione statûs, qualem ferè patiun-

patiuntur mendici triviales; & ii, qui duro labore se suosque ægrè sustentant. Ex dictis

Deducessegq. 1. Non est obligatio in necessitates proximorum inquirendi, nisi quis prudenter de iis dubitet, eò quòd ob statûs conditionem seipsos insinuare forsan erubescant, & tales ordinariè trivialibus sunt præferendi, & de his ait S. Aug. in Psal. 103. *Alius ad te venit, ut petat, alium tu præveni, ne petat.* Specialiter in pauperes inquirere, eorúmque curam habere tenentur Episcopi, & Pastores, utpote eorum patres ex officio. 4.

2. Iis qui possunt arte, vel labore suo sibi succurrere, non est obligatio quidquam dandi; imò dare plerumq; non expedit; ne foveatur otium, quod est radix omnis mali, *& si quis non vult operari nec manducet* ait Apost. 2. *ad Thess.* 3.

3. Neque est obligatio statim credendi pauperibus publicè expositis ex morbo, nuditate, vel aliter signa extremæ necessitatis ostentantibus; nam persæpe id faciunt spe largioris eleëmosynæ.

4. Si plures sciant aliquem extremè indigere, omnes tenentur, cæteris paribus, succurrere per æquales partes; si alii vel non possint, vel moniti nolint, tu nihilominus teneberis cum aliqua, non tamen notabili statûs tui jacturâ, ùt si ex nobili cogereris fieri famulus, ex honesto opifice mendicus. Ratio est, quia ad conservandam propriam vitam vel recuperandam sanitatem non teneris omnes opes tuas impendere, vel è statu te dejicere, ergo nec pro conservandâ vitâ proximi.

5. Ex eâdem ratione non est obligatio etiam ex bonis superfluis conservandi vitam proximi per medium extraordinarium v. g, per tria vel plura aureorum millia, per pretiosissimas medicinas, nisi vita talis hominis esset necessaria ad conserva- 5.

tionem Reip., communitatis, vel exercitûs. *S. T. l. c. & DD. citt.*; tunc enim bonum commune exigeret majores expensas: quod aliqui extendunt etiam ad personas proximè conjunctas v. g. patrem & filium, ità ut etiam pro horum vitâ aliquando majores expensæ faciendæ sint, non tamen plane extraordinariæ. *Dian. p. 5. t. 8. res. 6.*

6. 6. Constitutus in extremâ necessitate potest vel per se, vel per alium, qui ex suis succurrere non potest, vel non vult, auferre sibi necessaria à quovis similem necessitatem non patiente. *D. Th. ad 2.* Quia respectu talis omnia sunt communia: si tamen extremè indigens habeat alibi, unde solvere possit, vel saltem habeat in certâ vel probabili spe, non teneor ei subvenire gratis, nisi in re levioris momenti, sed sufficit charitati, sublevare præsentem proximi necessitatem, quod fieri potest vendendo vel mutuum dando cum onere restitutionis, nam qui emere, vel mutuò accipere potest, non est in necessitate accipiendi aliena gratis. *Tolet. Bellarm. Vasq. Covar. Nav. Less. Dian. Sporer hic n. 56. Laym. n. 6. Dicast. n. 231.* imò in hoc convenire omnes testatur *Lugo de just. d. 16. num. 167. & num. 170.* id dicit esse certum. *V. cas. 32. q. 1.* Si verò extremè indigens nec habeat in re, nec in probabili spe, communior, & magis pia sententia cum *Bannes*, *Valent.* docet rem necessariam, nisi foret nimis pretiosa, ex præcepto eleëmosynæ dandam esse gratis, per consequens nec restituendam esse, etsi quis ex post præter spem ad meliorem fortunam deveniat: quòd si proximus tantùm indigeat usu rei tuæ v. g. equo ad effugiendum hostes, tunc sufficiet concedere solum usum cum obligatione rem ipsam restituendi, & compensandi damnum, & lucrum cessans, si quod Dominus equi

obinde

obinde passus est ; imò nec tenetur usum equi concedere gratis, si utens solvere possit, ùt patet ex dictis.

7. Pauperi periculosè ægroto tenetur medicus id sciens gratis subvenire arte saltem, si sumptu non possit : similiter jurisperitus tenetur patrocinari proximo injustè aliàs condemnando, non tantùm in causâ criminali, sed & civili, quando agitur de gravi jactura bonorum, *D. Th. Suar. de char. d. 7. sect. 4. num. 4.* Idem est de aliis, qui gravi morbo, inediâ, vel injusto carcere gravantur, si scilicet juvari possint absque gravi incommodo, vel damno proprio ; justè ad carcerem, vel mortem condemnatos non teneris redimere nequidem ex superfluis, sed potes mortem vel carcerem ad vindictam publicam permittere. 7.

8. In communi necessitate teneris ex superfluis succurrere non quidem omnibus, sed quibus volueris, vel magìs indigere putaveris, pro quantitate facultatum ; & in communi necessitate expedit pluribus aliquid, quàm uni totum tribuere ; quantum autem in pauperes communiter distribui debeat, non satìs convenit inter DD. verius est, quòd omnia superflua debeantur pauperibus, sic enim docet S. Aug. in Psal. 147. v. 2. ubi ait : *Superflua divitum necessaria sunt pauperum, res alienæ possidentur, cum superflua possidentur.* Item D. Thom. 22. q. 66. a. 7. *Res quas aliqui superabundanter habent, Naturali jure debentur pauperum sustentationi.* Et adhuc clariùs q. 87. a. 1. ad 4. *Dominus non solùm decimam partem, sed omnia superflua pauperibus jubet exhiberi.* In dubitò autem quid & quantum tibi superfluum sit ; probabile est, te satisfacere, si ex 100. aureis des duos ; certò satisfacies, si des decimam partem lucri, tu 8.

in

in gratiarum actionem Deo debitam, tum pro in-
petranda benedictione in futurum: qualiter au-
tem divites, qui frumenta, cibos, vestes pot-
ùs à vermibus corrumpi sinunt, aut in canes
equos, commessationes, luxum &c. superflu-
impendunt, quàm in pauperes petentes distribu-
unt, à statu peccati mortalis excusari possint, non
video. Idem dico de iis, qui innumeras pecunia-
recludunt, quæ nec statui, nec incommodis pre-
cavendis, nec prolium educationi aut collocatio-
ni necessariæ sunt, cùm retineant substantiam
pauperum; Si dicas esse praxin communem, di-
cam ego cum Christo, facilius esse camelum tran-
sire per foramen acûs, quàm hujusmodi divitem
in cœlum intrare. Sed quid dicendum de iis, qui
tempore necessitatis publicæ frumenta accumulant
& recludunt spe majoris pretii aut lucri? ℟. Eos
esse veros pauperum carnifices Deo & hominibus
invisos, de quibus Prov. 11. dicitur *qui abscondit
frumenta, maledicetur in populis, benedictio autem
super caput vendentium.* Unde hi, utì & priores,
à Parochis & confessariis suæ obligationis serio
sunt monendi, & si efficaciter emendare nolint,
non absolvendi. *Vid. cas. 55. n. 16.*

9. 9. Quòad reliqua opera misericordiæ corpora-
lis; ùt pascere esurientes, sitientes potare, vestire
nudos, colligere hospites, redimere captivos,
invisere infirmos, sepelire mortuos. &c. idem
modus & ordo subveniendi servandus est, qui
supra. Concludo hanc materiam, illo veritatis
oraculo: *Venite benedicti Patris mei, possidete pa-
ratum vobis regnum à constitutione mundi, esurivi
enim, & dedistis mihi manducare, sitivi, & de-
distis mihi bibere, hospes eram & collegistis me, nu-
dus, & cooperuistis me &c.., Amen dico vobis quàm*
di-

diu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis mihi feciſtis. Matth. 25. Nomen hominis Chriſtiani meretur, quem tanta divinæ pietatis monita, ad non continuam, intimam & munificam commiſerationem erga pauperes & afflictos non commovent; certò talis mihi videtur infideli deterior.

CASUS XVIII.

De charitate, prout obligante ad correctionem, & denuntiationem fraternam.

SAbinus Religioſus petit à Confeſſario 1. *Quid ſit correctio fraterna*; 2. *An obliget*; 3. *Quid ſi proximus ſit in periculo peccandi ſolùm venialiter, vel ex ignorantia*; 4. *Vel ſit ſola ſuſpicio peccati*; 5. *Aut exigua ſpes fructus.* 6.-7. *Quis modus corrigendi, vel deferendi ad Superiorem*; 8. *Quid ſi delictum ſit occultum.* 9. *An excuſet verecundia.* 10. *Quid ſi ipſemet ſis malæ vitæ.* 11. *An meretrix vel infideles corrigendi.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit fraterna correctio? 1.

℟. Eſt monitio charitativa & conveniens, quâ conamur proximum revocare à periculo peccandi; dicitur 1. *Monitio charitativa*, quæ fiat ex charitate, & miſericordia, non verò ex ſuperbia, odio, ira vel vindicta. Dicitur 2. *Conveniens*, id eſt talis, ex qua prudenter poſſit ſperari fructus, ùt latiùs infra explicabitur, ſive illa fiat verbo, ſcripto, vel facto. Dicitur 3. *A periculo peccandi*, nam peccatum præteritum plenè emendatum, hoc eſt, non ampliùs conjunctum cum periculo relabendi, vel cum ſcandalo, aut cum nimiâ pœnitentiæ dilatione,

ne, non cadit sub præcepto correctionis fraternæ quia cessat ejus finis, qui est emendatio.

QUÆR. II. Quid circa præceptum correctionis fraternæ?

2. R. 1. Certum est dari tale præceptum; *Corripe amicum-corripe proximum.* Eccl. 19. Et lex charitatis in Deum, & proximum obligat, ut impedi amus maximum Dei & proximi malum, si commodè possimus; sed peccatum mortale est maximum Dei & proximi malum, cum per illud Deus offendatur, & proximus mortem animæ incurrat ergo. Et quamvis proximus non sit in necessitate peccandi, cùm peccet liberè, est tamen in magnâ miseriâ & periculo peccandi, vel difficillùs resurgendi, nisi tuâ correctione eum adjuves, & certè si charitas obliget succurrere proximo in indigentia corporali, multò magis in spirituali, cùm potior sit salus animæ, quàm corporis; hinc bene S. Aug. serm. 16. de verbis Dom. *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire & negligis? pejor es tacendo, quàm ille convitiando.*

3. R. 2. Ut præceptum correctionis obliget, requiruntur sequentia 1. Peccatum proximi mortale, vel veniale; mortale teneris impedire sub mortali, veniale sub veniali, nisi sis Superior vel pater-familias, & advertas venialia proximè disponere ad mortale, vel grave damnum inferre disciplinæ, aut rei domesticæ v. g. filius vel subditus sæpe furatur modica, vel paulatim assuefacit se potationi, lusui periculoso, etsi adhuc peccetur leviter, sub gravi tamen corripiendus est; quia est certum periculum deveniendi ad graviora. Sic & leves defectus in religiosa communitate sæpius frequentati, nati sunt disciplinam regularem notabiliter relaxare, ideoq; superior sub gravi peccato corri-

pere

pere tenetur delinquentes, & occasiones quantùm potest, tollere; ad quod etiam tenetur deficientibus superioribus, quodlibet communitatis membrum, si commodè facere possit, & speretur fructus, tunc enim exigit charitas, ut quilibet tam grande malum à matre sua Religione avertere conetur. Sed quid hìc dicendum de peccatis committendis ex ignorantia? R. Vel fiunt ex ignorantia vincibili, & tunc sunt peccata formalia, & patet ea cadere sub præcepto correctionis fraternæ; vel fiunt ex ignorantia invincibili, & tunc reverentia legis, contra quam fiunt, videtur exigere, ut impediantur saltem tunc, quando speratur fructus, & correctio facilè fieri potest. Si verò justè timeatur, ne ex peccato materiali fiat formale, intermittenda est, sic relinquendi sunt conjuges in matrimonio invalido bonâ fide inito, si non appareat spes separationis aut dispensationis, & bona fides perseveret.

2dò. Ut præceptum correctionis obliget, requiritur notitia quasi certa peccati, nam in dubio, suspicione, vel rumore incerto non teneris proximum monere, imò nec expedit ob periculum tricarum, nisi credas proximum non ægrè laturum, neque privati est in vitam aliorum inquirere, hoc enim ad Superiorem spectat, qui tamen spontaneis delatoribus non facilè credat, neque in particularem inquirat, nisi peccatum dubium cedat in periculum communitatis, vel tertii, & alia signa adsint. 4.

3. Requiritur saltem probabilis spes fructûs seu emendationis, hic est enim finis correctionis; dico *probabilis*, nam si requireretur spes certa, vix unquam obligaret præceptum correctionis, cùm proximus liberè possit in peccato perseverare: si 5.

spes

spes fructûs sit dubia, & nullum è correctione malum timeatur, adhuc erit obligatio corrigendi; si verò sit periculum novi peccati, vindictæ, odii vel contemptûs, correctio locum non habet, juxta illud Prov. 9. *Noli arguere derisorem, ne oderit te;* Excipe Superiores, qui ex officio tenentur corrigere subditos, non tantùm ex charitate ad ipsorum bonum, sed etiam ex justitiâ ad bonum commune, ne alii pervertantur, aut scandalizentur, etsi correptio ipsi correpto fortè obsit, *S. Th. 2. 2. q. 7. a. 7.*

4. Requiritur, ut correptio fieri possit sine tuo vel tuorum gravi damno, aut incommodo, si una harum conditionum absit, non obligat præceptum charitatis fraternæ.

6. QUÆR. III. An & qualiter liceat peccatum proximi denuntiare Superiori?

R. Denunciatio alia est *judicialis*, quæ fit Superiori in ordine ad vindictam publicam; alia *charitativa seu evangelica*, quæ fit in ordine ad avertendum spirituale damnum proximi: si delictum sit occultum, & tu solus illud efficaciter & sine damno proprio corrigere possis, non potes sine detractione illud manifestare alteri, vel etiam Superiori. *D. Th. 2. 2. q. 33. a. 8.* Si verò solus efficaciter corrigere non possis, adhibe unum vel duos, si ita sit necessarium, & quidem eos, quibus crimen jam notum est, vel alios, si tales non habes; si nec sic proficias, dic superiori, ecce modum & regulam correctionis fraternæ, quam nobis præcipit Christus Dominus Matt. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum..... Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; quôd si non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Ratio est, quia non licet infama-

infamare proximum absque rationabili & justâ causâ, sed si possis proximum tuum emendare per te solum, vel manifestando delictum uni, non est justa causa illud manifestandi pluribus, ergo.

Dixi 1. Si delictum occultum; nam si sit publicum, notorium, scandalosum, tunc proximus publicè corrigi, vel immediatè ad Superiorem deferri potest juxta illud 1. ad Tim. 2. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*

Dixi. 2. Si solus efficaciter corrigere pos- 7.
sis; nam si secreta monitio minùs prosit, vel non satis removeat pericula, & occasiones peccandi tunc etiam occulta debent Superiori denunciari, ut iis cum effectu occurrere possit, præsertim si peccata cedant in damnum Reip. vel innocentis, ùt conspiratio, hæresis, proditio, susurratio, *S. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *a.* 7. ita tamen, ut occulta, nisi id bonum commune exigat, non denuntientur Superiori tanquam judici ad punitionem publicam, sed ùt personæ privatæ & pio patri, qui peccantes efficaciùs corrigere possit. *Excipe*, nisi quis ex statuto suæ religionis consentiat, ut etiam in criminibus occultis immediatè Superiori denunciari valeat, ùt PP. Soc. JESU, & Recollectæ quòad delicta in itinere à suo socio commissa, teste *Spor. t. 3. in decal. c. 6. num.* 105.

Sed quid, si quis in occulto sit graviter læ- 8.
sus, vel virgo violenter oppressa, an malefactorem possit denunciare judici? R. Cum *Lugo de just. disp.* 37. *n.* 76. Si crimen probare possit, licitè malefactorem denunciat etiam ad

O vindic-

vindictam publicâm ; nam famæ privatæ præ ponderat bonum commune, contra quod e set, si scelerati homines scirent, se posse in punè peccare absque metu pœnæ, quamdiu e rum delicta non essent divulgata : Imò *Tam in decal. L. 9. c. 2. §. 4.* non improbabiliter d cit etiam occultissima crimina Judici defer posse ab ipso læso, vel ejus propinquis, ùt p tre, fratre &c. secluso tamen odio, & desi rio injustæ vindictæ. Rationem dat, qui a bonum commune spectat Judicem scire crim na, etiam occultissima, ut saltem generali possit inquirere, & malefactori clam intendere mediaque necessaria adhibere in futurum, ne impunitas occulti criminis ansam daret crimi nosis liberiùs peccandi, forétque nimis durum injuriatio, si ante delationem ipse cogeretur in testes & probationem necessariam inquirere. Adde, quòd ex sententia *D. Th.* liceat occultum crimen revelare amico pro habendo so latio, cur non Judici pro bono communi & habendo majori solatio, & eventuali satisfactione, si successu temporis crimen fortè probaretur? Ex dictis

Deduces seqq. 1. Non cadit in privatum in vitam aliorum inquirere, ùt sup. dixi, nisi es set vehemens suspicio de crimine Reip. vel alius nocivo, & inquisitio per Superiorem fieri non posset.

9. 2. Qui grave peccatum alterius, dum sine gravi incommodo potest, non impedit, pec cat mortaliter, neque excusat verecundia, pu sillanimitas, aut timor levis offensæ, vel reci procæ correctionis ; sæpe tamen contingit, ut tam stricta obligatio non apprehendatur, aut qui

quis judicet, se hìc & nunc esse minùs idoneum, tunc omissio correctionis erit tantùm venialis *S. Th. a. 2. ad 3.*

3. Non omnes æqualiter sunt corrigendi; subditus quandoque asperiùs est increpandus, quandoque mansuetè hortandus, prout ei fuerit in Domino utilius, æqualis, amicè commonendus, Superior humiliter rogandus juxta illud 1. ad Tim. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ùt Patrem.*

4. Si proximus sit in periculo damnationis, 10.
nisi eum ad pœnitentiam inducas, si ob peccata propria non potes eum fructuosè monere, teneris te emendare, vel saltem periclitanti significare propositum emendandi, qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media non nimis difficilia.

5. Non teneris cum gravi infamia adire 11.
meretricem, vel cum periculo vitæ infideles, ut eos convertas, quamvis fortè alias in peccato sint morituri; *Ratio* est, quia tales, vel sunt tantùm in gravi necessitate spirituali, in quâ cum tanto incommodo privatus succurrere non tenetur, vel saltem spes conversionis est omnino incerta, vel prudenter creduntur per alios fore convertendi; imò nec Pastor videtur obligatus cum infamia adire personam suspectam, hoc enim foret scandalosum, & Parochus redderetur suspectus, contemptibilis, & impotens apud alios fructificare.

CASUS XIX.

De charitate, prout prohibente scandalum.

TAborius in examine Synodali interrogatur 1. *Quid sit scandalum, activum, passivum.* 2. *Directum, indirectum.* 3. *Quale sit peccatum.* 4. *An attrahat malitiam peccati, ad quod inducit.* 5. *Quid de loquente verba turpia coram multitudine, scribente vel pingente obscœna.* 6. *Componente historias, litteras amatorias, exhibente. spectante turpes comœdias* 7. *An circumstantia sollicitationis, in confessione exprimenda.* 8. *An parato ad majus malum liceat suadere minus.* 9. *Quid in materia justitiæ.* 10. *An liceat offerre occasionem peccandi, ut deprehensus emendetur.* 11. *Vel tentare ad peccatum.* 12. *An liceat inebriare ad impediendum gravius delictum.* 13. *An inducere ad veniale.* Pro resol.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit scandalum?

I. Rz. 1. Scandalum aliud est activum, aliud passivum. *Activum* est dictum vel factum, actio, vel omissio minùs recta præbens proximo occasionem peccati. *D. Th. 2. 2. q. 43. a. 1.* Dicitur 1. *Actio vel omissio minùs recta*: id est, quæ vel in se sit mala, vel saltem habeat speciem mali. Dicitur 2. *Præbens occasionem peccandi*, id est liberiùs vivendi, virtutem, aut statum religiosum contemnendi, de aliis temerè judicandi, vel detrahendi &c. nam si des tantùm occasionem admirandi, de te malè,

malè, sed non temerè sentiendi, &c. propterea præcisè non committis scandalum, quia hæc sine peccato fieri possunt. *Scandalum passivum* est ipsum peccatum proximi, quod si oriatur ex occasione ab alio subministratâ, dicitur *datum seu pusillorum*; si oriatur ex sola peccantis malitia, dicitur *acceptum & Pharisaicum*, à Pharisæis, qui ex optimis Christi actionibus sumebant occasionem peccandi, eúmque persequendi.

R. 2. Scandalum activum subdividitur in directum & indirectum: *directum* est actio vel omissio, quâ quis ex proposito, jussu, suasu, sollicitatione, vel exemplo intendit aliquem ducere in peccatum, ídque vel formaliter intendendo ipsam ruinam spiritualem proximi, vel offensam Dei, quod propriè est demonum, & rarum in hominibus, nisi omnino pessimis; vel tantùm materialiter intendendo ipsam actionem peccaminosam v.g. furtum, fornicationem ùt sibi utilem vel delectabilem. *Scandalum indirectum* est, quando quis alterius peccatum quidem non intendit, sed tamen sine justâ causâ ponit actionem, ex qua prævidet alterius ruinam probabiliter secuturam; ùt si Clericus detineat personam populo suspectam, etsi innocentem, cum periculo detractionum; aut Religiosus loquatur verba indecentia, ex quibus prævidet Religiosos contemnendos, aut alios liberiùs victuros; aut si quis coram illis, quos novit furto addictos, narret alterius pecuniam esse negligenter custoditam; vel si quis coram marito zelotypo liberiùs jocetur cum ejus uxore non sine periculo suspicionum, & gravium discordiarum. 2.

3. QUÆR. II. Quale peccatum sit scandalum, & qualiter in confessione explicandum?

Rr. 1. Scandalum est peccatum ex genere suo mortale, tantùm contra charitatem, sed etiam contra omnia præcepta, quæ ratione ipsius transgreditur scandalizatus, idque respectu scandali directi concedunt omnes, v. g. inducis Religiosum ad fornicationem, non tantùm peccas contra charitatem, sed & contra castitatem, & religionem, debésque non tantùm in confessione explicare ipsam inductionem, sed etiam numerum, & speciem mortalium, ad quæ directè induxisti; ratio est, quia ista peccata sunt tibi voluntaria, utpote te intenta.

4. Rr. 2. Probabiliùs etiam indirectè scandalizans contrahit omnem malitiam peccati, cujus occasionem dedit, ita ut in confessione debeat dicere: posui talem actionem, ex quâ prævidi tot, & tales personas talia peccata admissuras. *Azor*, *Sanch. Dicast. Steph. t. 3. d. 3. n. 70.* contra *Lugo*, *Tamb.* & alios: *Ratio est*, quia indirectè scandalizans non tantùm permittit proximi peccatum, ut volunt adversarii, sed ad illud positivè concurrit, sine justâ causâ præbendo occasionem, ergo peccatum proximi est ipsi saltem interpretativè voluntarium; ergo omnem ejus speciem & numerum tenetur in confessione explicare.

Dicet 1. Ab actione scandalosâ teneor tantùm abstinere ex charitate, ergo per eam tantùm pecco contra charitatem.

2. Si scandalizans contrahat omnem malitiam, quæ est in peccato scandalizati, ergo si Religiosus laicum inducat ad fornicationem, pecca-

peccabit contra castitatem, per consequens admittit sacrilegium.

2. Qui dicit, alterius pecuniam esse malè custoditam, tenebitur ad restitutionem, si alius inde prævideatur eam furaturus.

R. *Ad* 1. N. *Ass.* nam si per ebrietatem aliquem inducam ad blasphemiam, non tantùm pecco contra charitatem, sed etiam contra temperantiam, & religionem, ergo ex motivo harum virtutum etiam teneor ab ejusmodi scandalo abstinere.

Ad 2. *N. ult. C.* nam quamvis Religiosus laicum inducens ad fornicationem peccet contra castitatem, eò quòd castitas non tantùm prohibeat actus venereos in se, sed etiam eosdem causare in alio, non tamen peccat contra votum, quia non vovit castitatem in alio, sed in se tantùm.

Ad 3. C. seq. nam talis non purè permittit alterius furtum, ùt male supponit *Lug.*, sed ad illud positivè concurrit, talis enim narratio movet furem ad furtum. Ex dictis

Deduces seqq. 1. Histrio vel alii, qui verba turpia coram magna multitudine, vel coram pueris, & puellis proferunt, peccant mortaliter, quia exponunt se periculo aliquos ex iis scandalizandi. hoc est ad cogitationes, oblectationes, vel motus turpes inducendi &c. 5.

2. Qui obscœnas poëses, cantilenas componunt, evulgant &c. Item qui faciunt statuas, picturas, aut imagines valde turpes, aut similia retinent, vendunt, donant, non unius tantùm, sed tot peccatorum rei sunt, quot lapsibus exponunt aspicientes, & quamdiù illa non destruunt, vel ad honestatem reconcinnari

nari faciunt, omnium Sacramentorum sunt in capaces. Similiter mortaliter peccant, qui ejus modi imagines fixè contemplantur, quia fer semper est periculum, ut vel tum, vel poste inde habeant turpes cogitationes, motus &c. *Nec obstat*, quòd fortè tales cogitationes, ve motus non sequantur; *Nam* sufficit, quòd sine causâ eorum se periculo exponant. Sed quid de pingente vel aspiciente infantes nudos? R. Quia infantis nudi aspectus non ita provoca ad libidinem sicut aspectus personæ grandioris, non facilè damnarem mortalis, qui talem fixè intuetur, aut etiam pingit, modò turpis animus absit; quamvis & hìc cautelâ opus sit.

3. Non facilè à peccato mortali excusari possunt, qui componunt libros amatorios vulgo *Roman*; Licet enim turpia verbis expressis non referant; sæpè tamen turpes ingerunt imagines; dumque amantium colloquia, familiaritates, eventus, litterulas, artes, milleque casus amatorios oculis exponunt, non ratò in teneris & incautis adolescentum & puellarum animis similes excitant flammas; & ideo omnes illi libri à familiis verè Christiânis sunt ablegandi: Litteræ amatoriæ pariter valdè sunt periculosæ, nisì tendant, ad honestas nuptias, quia sæpè sub specie amoris honesti, amor impurus latitat, & dum urbanitas apparenter declaratur, nonnunquam libido intus accenditur. De choreis qualiter liceant dicam *cas. seq. n.* 7.

6. 4. Mortaliter peccant qui componunt vel exhibent comœdias obscœnas; Item qui eas spectant, nam & hi exponunt se periculo turpis complacentiæ, vel motuum, & revera ap-

pro-

probant, ac solvendo comœdis stipendium fovent comœdiam mortaliter malam, & si sint Clerici, insuper peccantpeccato gravis scandali, quia dant laicis ansam comœdias liberiùs adeundi, unde patet, quanta sit obligatio Principum ac Magistratuum ejusmodi comœdias prohibendi.

5. Qui alium jussu, consilio, vel exemplo suo induxit ad peccandum, debet in confessione exprimere, quòd alium induxerit. *Nec obstat*, quòd alius de se paratus fuerit; *Nam* licet tunc non causetur voluntas peccandi, causatur tamen actuale exercitium peccati. Si vir solliciter fœminam ad turpia, secuto actu non est opùs, exprimere sollicitationem, quia cùm viri plerumque primò petere, vel sollicitare soleant, id ex plerumque contingentibus prudenter præsumitur, quamdiu non exprimitur contrarium. *Lugo hic n.* 142. *Spor. t.* 5. *c.* 1. *n.* 20. Aliud est de fœmina sollicitante, aut si sollicitatio viri effectum non fuit consecuta, tunc enim juxta omnes explicanda erit. 7.

6. Probabile est, & in praxi tutum, quòd liceat parato ad majus malum suadere minus malum, si aliter majus impediri non possit. *Less. Lugo*, *Sanch. L.* 2. *d.* 11. *n.* 15. *Steph. t.* 3. *d.* 3. *n.* 79, *Dian. p.* 5. *t.* 7. *res.* 18, *Ratio* est, quia non suadetur absolutè minus malum, sed ex supposito, quòd velit facere majus; seu propriè non suadetur malum (quod vellet non fieri) sed permutatio majoris mali minus, quæ bona est, idque confirmatur exemplo *Lothi Gen.* 19. ubi ad avertendam sodomiam præsentavit filias suas stuprandas. Ita DD. cit. Certò videtur esse licitum suadere minùs ma- 8.

lum contentum in majori, ùt in homicidio continetur mutilatio, in adulterio fornicatio, furtum 10 aureorum in furto 20. *Ratio* est, quia tum propriè non suadetur, aut intenditur minus malum, sed tantùm, ut paratus & determinatus ad majus malum, unam ejus partem omittat. *Econtra* si unum malum in altero non contineatur, ùt si volenti occidere suadeam ebrietatem, major est difficultas, quia talis nullo modo est determinatus ad ebrietatem nequidem implicitè, ideóque suadens ebrietatem videtur ad illam determinatè movere, ideóque peccare, quod mihi quidem videtur probabilius, ùt ostendi cas. 12. n. 12. *Si dicas*: tális propriè non suadet aut intendit ebrietatem, quam vellet non fieri, sed omissionem homicidii, aut commutationem homicidii in ebrietatem. R. N. Ass. nam etsi talis ineffaciter vellet non fieri ebrietatem, de facto tamen eam directè vult, & intendit ùt medium dium impeditivum homicidii; ùt patet à part in eo, qui ut servet suam vel alterius vitam, suadet, vel eligit mendacium aut pollutionem, quamvis revera nollet mendacium vel pollutionem, si abesset periculum vitæ, quia tamen illa de facto vult, & adhibet ut medium servandæ vitæ & sanitatis, peccat; & Ratio est, quia non sunt facienda mala ut eveniant bona. Similiter in materiâ justitiæ non licet fu-
9. ri suadere, ut à Cajo furetur minus, ne aliàs furetur plus à Titio, aut ut vulneret Cajum aliàs occisurus Titium, quia Cajus æquè habet jus in suum corpus, quam Titius in suum, & æque jus in suum minus, quam Titius in suum majus, ergo licitè suaderi non potest, ut unius

jus

jus potiùs violetur, quàm alterius; licebit tamen in genere, non determinando personam in particulari, proponere hanc veritatem, quòd sit minus malum furari parùm, quàm multùm, aut furari à divite, quàm à paupere. *Spor. n.* 60. *Ratio* est, quia habeo jus ad proponendam ejusmodi veritatem, in genere & si ipse inde moveatur ad furandum minùs, vel ad furandum à divite potiùs, quàm à paupere, id non fit ex mea propositione, sed ex aliquali ejus emendatione.

7. Potest maritus (idem est de aliis) ex justâ causâ, eò quòd v. g. aliâ viâ emendari non possit, permittere adulterium uxoris, fornicationem filiæ &c. ut deprehensæ corrigantur, est *communis*, imò mihi valde probabile, & in praxi tutum videtur, quòd liceat aliquo modo dare ansam, vel occasionem peccandi, subministrando materiam de se indifferentem, ut si herus relinquat cistam apertam, ut famulum deprehendat in furto; è domo abeat, & inopinè redeat, ut uxorem in adulterio deprehensam emendet. *Ratio* est, quia hæc videtur tantùm esse remota cooperatio ad alterius peccatum per actionem de se indifferentem, quod ex justâ causâ licet; neque intenditur proximi peccatum, quod odio habetur, sed tantùm emendatio & correctio, casu quo peccare voluerit; idem videtur dicendum de custodibus gabellarum, sylvarum, hortorum, qui studiosè se abscondunt, ut deprehendant, & ab ulteriori transgressione deterreant transgressores. *Nav. Sanch. Laym. hic n.* 5. Oppositum tamen est tutius, & probabilius; quia etsi apertio cistæ, abitus mariti de se sint quid indifferens, in his tamen circumstan- 10.

circumstan-

cumstantiis sunt sollicitativa ad peccatum, & ùt talia intenduntur, etsi ad bonum finem; non enim sunt facienda mala, ut eveniant
11. bona.

8. Multò minùs licebit aliquem subornare qui proximum tentet ad peccatum, v.g. uxorem ad adulterium; hoc enim erit duplex scandalum, unum respectu tentantis, quem inducit ad illicitam sollicitationem, & alterum respectu tentati, cui das occasionem consentiendi illicitæ sollicitationi an liceat judici offerre
12. aut acceptare munera, dicam *Cas. 62. n. 3.*

9. Probabiliter licet alicui præbere vinum fortissimum, cujus virtutem ignorat, ut ex eo inebriatus abstineat ab homicidio, adulterio, vel simili delicto, quod commodiori viâ impediri non potest, etsi oppositum sit probabi-
13. lius *V. cas. 12. n. 12.*

10. Inducere aliquem ad peccandum venialiter, est tantùm veniale; nisi inductus per hoc fortè pateretur grave damnum in spiritualibus, ut contingere posset in homine valde sancto. *Ratio* est, quia quamvis peccatum veniale sit majus malum, quàm omnia mala temporalia, tamen in genere suo est aliquid leve, & facilè reparabile, sicut ergo aliquis non peccat mortaliter illud causando in se ipso, sic nec causando in aliis. Si tamen quis induceretur sæpius ad venialia v. g. levia furta, potitationes, vel religiosus ad frequentes fractiones disciplinæ, peccaretur mortaliter, quia paulatim erit morale periculum vel graviorispeccati, vel notabilis damni in disciplina monastica.

CASUS

CASUS XX.

De actione, à qua quis abstinere debet, ut evitet scandalum.

Item de cooperatoribus ad peccatum alienum.

VAlentia dubitat. 1 *An ad vitandum lapsum proximi teneatur abstinere ab opere licito, vel præcepto.* 2. 3. *An liceat alterius peccato cooperari.* 4. *An puella possit conversari cum adolescente, à quo turpiter amatur.* 5. 6. *Quid de muliere nimiùm se ornante &c.* 7. *Quid de Choreis..* 8. *An liceat scribere vel portare litteras sollicitantes ad peccatum.* 9. *An ferre vel acceptare munera ad malum finem.* 10. 11. *Quid de vendente fucos muliebres, gladios, chartifolia, venena, &c.* 12. *Quid de famula subserviente Dominæ fornicaturæ.* 13. *An peccet matrimonium contrahens cum peccatore, vel voto obstricto.* 14. *Vel Sacramenta petens ab excommunicato.* 15. *An possit reddi debitum conjugi contra votum petenti.* 16. *An recipi fures, meretrices, aut iis domus locari.* 17. *An carnes vetitæ apponi.* 18. *An hæreticis arma vel victualia liceat advehere, cuniculos fodere &c.* 19. *An pro hoste patriam occupante tributa exigere, subscribere.* 20. *An mutuò dare pecuniam ad usuram, injustum bellum &c.* 21. *An juvare judæos vel hæreticos in ædificandis suis templis.* Pro resulut.

QUÆR. I. An & quæ actiones omitti debeant in ordine ad evitandum proximi scandalum? 1.

R. I. Ad evitandum proximi peccatum est obliga-

obligatio aliquoties abstinendi ab opere licito non præcepto, si quis commodè possit: sic mulier, quæ novit se turpiter amari, si timet ex suî conspectu alium in turpia desideria labi surum, tenetur aliquoties manere domi & conspectum subtrahere, non tamen semper, ut habet communis; hoc enim foret nimis durum & charitas non obligat impedire peccatum proximi cum gravi incommodo, cum seipsum juvare posset, si vellet, peccat enim liberè.

℟. II. Si opus sit præceptum v. g. audire missæ die festo; & mulier in casu posito possit scandalum impedire, sacrum alibi vel alio tempore audiendo; se velando &c. ad hoc tenetur, ùt apud omnes est in confesso. Si vero id non possit, an tenetur manere domi? affirmant D. D. communius: quia ubi concurrit lex naturalis & divina charitatis cum lege Ecclesiæ, & utraq; servari non potest, obligat sola lex charitatis. Econtra; *Castrop. Henno* & alii dicunt, quòd mulier tali casu quidem possit manere domi, eò quòd prudenter præsumat de consensu Ecclesiæ; attamen eam ad id non tenere cum jactura sacri, quia scandalum est meum passivum ex sola peccantis malitiâ, non vero activum: at non videntur in hoc loqui satis consequenter; si enim die feriali teneatur una & alterâ vice abstinere à sacro, ut impediat alterius malitiam, cur non in die festo, si Ecclesia consentiat aut non obliget? neque hoc dici perdere meritum missæ, sed in melius mutare.

2. QUÆR. II. An, & qualiter alterius peccato cooperari liceat?

℟. Nunquam licet cooperari per actionem quæ proximè & directè influat in alterius pecca-

tum

tum, qui enim sic concurrit, reipsâ vult ipsum peccatum; *Licebit tamen ex rationabili causa, & metu grâvis incommodi ponere, actionem de se bonam, vel indifferentem, ex qua remotè & præter intentionem prævideatur proximi peccatum*: Est Regula certa ab omnibus recepta; sed quænam actio proximè, vel remotè hìc & nunc ad alterius peccatum concurrat; Difficillimum est judicare, maximè post prop. 51. ab Innoc. XI. damnatam, quæ sic habet: *Famulus qui jubmissis humeris, scienter, adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si metu notabilis detrimenti id faciat, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Ex hac damnatione constat, quòd actio de se indifferens, & remotè tantùm ad peccatum adjuvans, ùt aperire januam, deferre scalam &c. ex circumstantiis possit adjuvare proximè, ideóque fieri omnino illicita; hæ autem circumstantiæ in propositione damnata sunt: 1. Quòd fiat *scienter*, seu à sciente, quòd herus velit inferre stuprum; nam in dubio herus non præsumitur malus, adeóque nec erit illicitum ejus mandatum exequi. 2. Quòd fiat *multoties*. 3. Quòd fiat *ex insufficienti causa*, qualis est semel, vel bis à Domino percuti, torvis oculis aspici, è domo expelli; an âutem ejusmodi cooperatio famuli saltem liceat metu mali gravissimi, mutilationis, vel mortis, non est certum; meritò id negat *La Croix l. 2. n. 254* Viva *opusc. 1. q. 4. a. ult.* Quia cooperatio ex circumstantiis directè & proximè tendit in peccatum, ideóque est intrinsecè mala, nec ex ulla circumstantia 3.

stantia honestari potest, per quas autem actiones in particulari, & quibus ex causis ad alterius peccatum cooperari liceat, non potest certâ regulâ definiri; quæ probabiliora sunt, dabuntur resolutiones seqq.

4. 1. Puella nesciens, aut negativè dubitans, si ab adolescente turpiter ametur, potest eum exceptionabili causâ ad alloquium de se honestum admittere; quia in dubio adolescens debet præsumi bonus: quòd si ex moribus adolescentis, vel ex clandestinitate alloquii (ùt fieri assolet) prudenter timeat in se vel in adolescente turpes cogitationes, motus, affectus, vel actus, peccat mortaliter eum admittendo: à potiori hæc tenendo osculis, & amplexibus turpibus, quamvis ipsa illa non consentiret, modò possit sine gravi incommodo vel infamia adolescentis (ùt plerumque potest) impedire; nam hæc magis sunt periculosa, & multò magis excitant ad Venerem; familiarior tamen conversatio, vel amplexus honesti inter sponsos de futuro ad conciliandum, vel conservandum honestum amorem in ordine ad matrimonium, non sunt peccatum saltem mortale, etiamsi prævideantur motus turpes, modò non intendantur, & absit periculum consensûs.

5. 2. Puella se ornans convenienter statui, ut honestè placeat, & habeat honestos procos, non peccat: imò & cultus superfluus de se tantùm venialiter malus est; si tamen sciret aliquem in particulari ex suo ornatu lapsurum, teneretur unâ aut alterâ vice ab ornatu etiam honesto, citra tamen grave incommodum, abstinere; si per ornatum intendat placere turpiter amanti, vel in ejus gratiam se ornet, etiamsi ipsa eum turpiter non amet, tamen peccat mortaliter; idem est, si à turpiter aman-

amante sine necessitate admittat compressiones manuum, nutus furtivos, multò magis si similia reddat, tunc enim turpem amorem approbat, fovet, excitat. Eadem est ratio, si datâ opera se conspiciendam sistat, vel occurrat turpiter amanti; secus si casu vel etiam ex justâ causâ in ejus conspectum veniat, ne scilicet longo tempore privetur libertate exeundi, è fenestrâ prospiciendi &c.

3. Mulier adhibens ornatum de se scandalo- 6.
sum, ùt notabilem denudationem pectoris, peccat mortaliter, nec absolvi potest, nisi dimittat; nam si verba turpia coram pluribus prolata, aut etiam pictura venerea publicè exposita communiter reputantur mortale, ob periculum scandali in uno vel altero, quomodo non erit mortale talis denudatio, quæ magis ad venerem provocat, quàm verba aut pictura! caveant igitur ab his nuptæ & innuptæ, ne fiant rete diaboli ad illaqueandas animas. Fœmina utens fuco, capillis apposititiis; vestibus peregrinis seu novam formam inducentibus, aut supra suam conditionem pretiosis, etsi hìc sit magna vanitas, & peccatum superbiæ, si tamen absit animus libidinosus, periculum scandali, dilapidatio rei domesticæ, defraudatio creditorum, aut quid simile, non est damnanda peccati mortalis *S. Th. 9. 169. a. 2.*

4. De Choreis utpotè materiâ hodiedum mul- 7.
tùm delicatâ & prô nimiùm usitata quid dicam? omnes universaliter præsertim inter personas ejusdem sexûs damnare non audeo, illas autem, quæ fiunt cum dispari sexu tempore præsertim nocturno, cum liberiore juventutis concursu, approbare

bare nequaquam possum, ob plurima pericu & abusus plerumq; intercurrentes; & gravissima meritissimásque Sanctorum PP. Censuras. Aud atur unus pro omnibus S. Carol. Barom. Qui de iis sic ait: *Chorea mundana est circulus, cujus centrum est diabolus, circumferentia sunt angeli ejus, & circumstantes.* Si tamen ob præsentiam principis, parentum vel aliorum gravioris non hominum, præcaverentur gestus, vestes, tactus actúsque minùs honesti aliaque venereæ delectationis pericula, omni culpâ carere possent non enim de se sunt illicitæ, sed ex Choreizantium abusu, ergo ubi abusus abest, non sunt condemnandæ, vel maximè si purè fiant in ordine ad matrimonium, vel conciliandam honestam amicitiam: & certè in privato colloquio diversi sexûs sæpe est majus periculum, quàm in choreâ publicâ, & tamen non est, qui omne tale colloquium improbet, sed satis est improbare, & præcavere ejus abusum, ergo nec universaliter improbandâ est omnis Chorea.

8. 5. Nulla ex causa, nequidem metu mortis, videtur licitum scribere vel scienter deferre literas sollicitantes ad libidinem, duellum, vel aliud peccatum: ita communiter omnes post propositionem 51. ab Innoc. XI. damnatam: *Ratio* est, quia tales actiones videntur immediatè & directè tendere ad peccatum, & sicut verba sunt ipsa externa sollicitatio ex suî institutione ad impetrandum consensum ordinata, sic & scriptura; profectò si scienter apportare scalam, aperire januam, humeros submittere hero ad stuprandam virginem ascendenti, sit proximè & directè concurrere ad peccatum heri, cur non scribere, aut portare litteras obscœnas, vel si-

miles?

miles? *Dico obscœnas:* nam litteras amatorias, petentes honestas nuptias & scribere, & portare licebit.

6. Nec videtur licitum ferre munera ad malum finem ex quacunque etiam causa, quia hoc est sollicitare, & per consequens proximè operari ad peccatum; neque poterit virgo talia munera liberè acceptare, quamvis etiam protestaretur se nolle consentire in peccatum, tamen acceptando munera illud reipsâ fovet, dátque spem explendi aliquando desiderii; *Dixi liberè*, nam si puella metu mortis v. g. cogeretur acceptare talia dona, sciret offerens, se nunquam habiturum spem cum ea peccandi, ideóque ipsa non censebitur fovere peccatum. Oppositum est de portante munera aut litteras ad turpem finem; nam quamvis portans id faciat ex metu gravissimi mali, tamen ipsa portatio manet externa sollicitatio, ideóque directa cooperatio ad peccatum, quod est intrinsecè malum. 9.

7. Non est illicitum ex gravi causâ cooperari alterius peccato remotè & materialiter, præbendo materiam de se bonam, vel indifferentem, etsi alius eâ prævideatur abusurus ad peccatum; sic enim ipse Deus permittit divitias avaris, quos tamen scit iisdem esse abusuros ad suppressionem pauperum aliáque scelera. Ex eodem capite excusantur mercatores, qui, ne patiantur notabilem lucri diminutionem, faciunt, vel vendunt fucos muliebres, gladios, taxillos, chartifolia, etiamsi sciant emptores non tantùm aliquos in genere (alioquin enim vix ullus rem talem vendere posset) sed etiam aliquem in particulari iis abusurum ad peccandum. Est communissima 10.

apud

apud *Nav. Sanch.* I. 1. mor. c. 7. *Dian.* p. 3. t. 6 res. 44. p. 5. t. 7. res. 39.

11. *Dices* 1. Volenti se vel alium occidere non possum vendere gladium vel venenum.

2. Volenti fornicari non possum procurare scortum; ergo nec licet vendere vel procurare fucum muliebrem vel chartifolia, quibus quis scitur abusurus ad peccandum.

3. Non licet apportare scalam, humeros submittere ascensuro ad stuprandam virginem, ergo nec vendere vel procurare ornatum muliebrem, quâ fœmina intendit seducere adolescentes.

4. Saltem leve illud lucrum, quod quis habet ex tali venditione, non est causa sufficiens vendendi venenum, quo quis se vel alium intendit occidere. Responsio est difficilis, nihilominus.

R. *Ad* 1. *N. ass.* nam etsi non ex quâlibet, tamen ex gravissimâ causâ, metu v. g. mortis licebit vendere gladium, venenum &c. quo quis certò creditur abusurus; quia in pari periculo major est habenda cura vitæ propriæ, quàm alienæ.

Ad. 2. *N. C.* præsentia scorti ex se est inductiva & irritativa ad venerem, præsertim respectu hominis ad luxuriam dispositi, estque quasi externa sollicitatio, vel petitio, ut scortum consentiat & cooperetur in rem turpem, ergo eam procurare videtur proximè & directè concurrere ad libidinem; ideóque forsan nec metu mortis licitum; econtra ornatus vel fucus muliebris sunt res de se indifferens, quâ quis bene vel malè uti potest.

Ad 3. *N. C.* procurare scalam, subdere humeros ascendenti ad stuprandam virginem in circumstan-

cumstantiis propositionis damnatæ, est proximè cooperari peccato; vendere autem vestes, ornamenta &c. est tantùm cooperari remotè, quod ex justa causa licet, qualis est, si vendentes non uno, sed paulatim deberent carere pluribus emptoribus, & notabili lucro. Unde *patet ad 4.* Nam quò majus est peccatum, quod timetur, & quò actio propinquiùs influit, eò major requiritur causa, ut quis ad illud etiam remotè cooperari possit, ideóque ad vendendum venenum, quo quis vult uti ad occidendum hominem, requiritur causa gravissima, ad alia & communia, causa minùs gravis v. g. notabilis lucri diminutio.

8. *Sanch. Laym. Tamb. Sporer. n.* 99. excu- 12.
sant famulam: idem est de famulo: quæ ex officio famulatûs scienter subservit Dominæ fornicaturæ, eam ornando, vestiendo, ad amasium comitando, cibos coquendo, lectum sternendo, januam aperiendo &c. Rationem dant; quia hæc tantùm remotè concurrunt ad peccatum: Sed si hæc omnia simul sumpta scienter facta remotè concurrant, cur non dicetur licitè concurrere famulus scalas apportans, januam aperiens, humeros hero ad stuprandam virginem ascendenti submittens? Quod tamen licere damnatum est, & certè non video, quomodo servus per humeros deducens herum ad fenestram proximiùs concurrat ad peccatum, quàm famula januam aperiens, lectum sternens, ducens pellicem ad amasium &c.

9. Quamvis ex justâ causâ quis possit contrahe- 13.
re matrimonium cum persona in peccato mortali constituta, ùt habet *communis*, quia hoc est

alterius peccatum ex causa permittere, non potest tamen contrahere cum habente votum castitatis; quia hoc esset acceptare personam Deo antecedenter obligatam, quod videtur injuriosum Deo, & intrinsecè malum, nec Parochus potest ejusmodi matrimonio assistere, nisi ex gravissimâ causâ, quia ex officio debet procurare, quantùm potest, ut Sacramenta administrentur dignis.

14. 10. Parochus excommunicatus non toleratus, vel publicus percussor Clerici, non potest extra extremam necessitatem licitè administrare Sacramenta, ùt dicam suo loco, ideóque extra talem necessitatem etiam Sacramenta ab eo peti non possunt, quia hoc esset petere aliquid, quod alter sine peccato dare non potest, quod nunquam licet, quia esset petere peccatum: Potes tamen ex justâ causâ v. g. ut satisfacias communioni annuæ, aut lucreris indulgentias, Sacramenta petere à Parocho excommunicato tolerato, vel etiam concubinario, si alius ad manum non sit: *Ratio* est, quia ex justâ causâ petis, quod alter potest, & debet tibi dignè conferre; si ergo indignè conferat, sibi imputet.

15. 11. Si conjux voto castitatis obligata debitum petit, teneris ex charitate dissuadere, si tamen non persuadeas, debitum reddere potes, quia uteris jure tuo; meliùs facis ipse petendo, ac praeveniendo, sic enim ipsa jam obligata reddere ampliùs non peccabit.

16. 12. Caupo recipiens scienter fures, usurarios, meretrices, cum probabili periculo, ne alii per eos patiantur damnum, vel scandalum, peccat mortaliter; quia eorum peccata fovet; idem est, si quis usurario, vel meretrici suam domum sine

sine justâ causâ elocet, justa autem causa elocandi erit, si in civitate talis elocatio sit permissa, & aliis sine gravi damno elocari non possit.

13. In civitatibus, in quibus Catholici hæreticis permixti vivunt, potest caupo ex gravi, in urbe merè Catholica ex graviori causa vendere, & apponere hospitibus id petentibus carnes, aut similes cibos vetitos: Quia hoc est tantùm remotè cooperari ad alterius peccatum ex justa causa; justa autem causa videtur esse, si timeat hospites notabiliter minui, aut gravia verbera, rixas, & contumelias; ex eodem capite excusantur, qui vinum vendunt illis, quos probabiliter putant se inebriaturos, solum autem lucrum, quo carerent, si præcisè illud vinum non venderent, non videtur causa sufficiens *S Th. 2. 2 q. 150. a. 1.* Idem est de artifice, qui servos habet acatholicos, quibus si in Quadragesima carnes non subministret, pateretur aliquod murmur: Secus si eum cum gravi damno desererent, eò quòd similes è Catholicis habere non possit. Nunquam tamen licebit ad cibos prohibitos aut largiores haustus cum prudenti timore ebrietatis vel abusûs, provocare, quia hoc esset eorum peccata directè intendere, quod est intrinsecè malum. 17.

14. Catholicus inter hæreticos habitans potest ex timore gravis damni, quale esset, si à communi mercimonio, & lucro cum notabili damno familiæ excluderetur, hæreticis contra catholicos etiam ex odio religionis belligerantibus arma, victualia, sarcinas advehere, cuniculos fodere remigium ducere: Idem ex gravi metu verberum vel mortis licet captivis Christianis apud Turcas, tum quia id est tantùm remo- 18.

tè cooperari, tum quia ejusmodi metus est sufficiens causa excusans; quòd si tamen ejusmodi auxilia negando possent Christianos vel Catholicos magno periculo eripere, vel victoriam causare, obligarentur ex charitate vitam propriam postponere bono communi Reip. vel Ecclesiæ. *Nav. Mol. Laym. l. 2. t. 3. c. 13. n. 5.*

19. 15. Si hostis injustè occupet patriam, possunt priores officiales sua officia retinere animo impediendi malum majus, & faciliùs restaurandi causam justam, etsi cogerentur injustum tributum exigere, vel etiam solvere, nisi hæc cedant in majorem oppressionem legitimi Principis, Ecclesiæ, vel Reip. *Ratio* est, quia nec legitimus Princeps, nec subditi sunt inviti, si enim non fiat per hos, fiet per pejores ab hostibus substitutos, *Laym. l. c. Spor. n.* 105. *La Croix* 27[illegible] Quod iidem etiam extendunt ad subscriptionem decreti de exigendo iniquo tributo; quod tamen non videtur admittendum, eò quòd subscribere tributo iniquo sit approbare & confirmare grave alterius peccatum, imò est reale mendacium; subscribens enim in facto testatur ejusmodi tributum esse justum, ideo enim exigitur subscriptio: Non tamen tenebitur ad restitutionem; quia, ùt dictum est, Princeps & subditi non sunt inviti. Vid. *c* 27. *n.* 9.

20. 16. Ex causâ justâ licet usurario, aut injustum bellum gerenti, pecunias mutuò dare, eundémque in numerando, computando, transportando juvare, quia hæc omnia remotè se habent ad peccatum, usurarii; non tamen licet nomine usurarii contractum usurarium inire, quia hic habet speciem rapinæ; sicut ergo nomine alterius non licet aliena rapere, sic nec inire contrac-

tractum usurarium, nisi excuset extrema necessitas, de qua alibi.

17. Excusantur, qui ex gravi causâ, ad lucrandum v. g. panem juvant ædificare vel restaurare Synagogas Judæorum, vel templa hæreticorum; nam quamvis illa templa serviant ad malum finem, scilicet cultum falsum, tamen ædificatio ad illud se habet remotè. 21.

EX

TRACTATU DE JURE ET JUSTITIA,

CASUS XXI.

De Natura, & divisione juris, ac justitiæ.

AMmon Princeps à Cambsore suo sub pensione annua suscipit pecuniam. 6. *Solutionem vel differt, vel omnino negat, sub prætextu communis necessitatis,* ibid. *quam tamen postea in usus privatos, vel superfluos impendit, & quia Cambsor his offensus debitam Principi reverentiam negat, seque communibus civium oneribus subtrahit, Princeps in pœnam etiam prædia ei adimit, & in bonum commune convertit.* 7. *Tandem ut ab illius protestationibus liberetur, illum quamvis artis bellicæ ignarum cohorti militari præficit, ut primus in acie, primus pereat.* 8. Pro resolutione.

QUÆR. I. Quid, & quotuplex sit jus?

1. R. Imò. : Jus variæ accipitur, aliquando pro scientia juris, sic qui novit leges, dicitur juris peritus, quandoque pro ipsis legibus, & sic dividitur in jus naturale, & positivum, in jus Canonicum & civile. Jus autem hìc significat liberam & legitimam facultatem disponendi de re aliquâ, licitè ab alio non impedibilem; dicitur primò legitima facultas, id est, facultas disponendi conformiter legibus justitiæ; nam contra leges de re aliquâ disponere non est juris, sed violentiæ, & injustitiæ; dicitur secundò ab alio non impedibilis, quia jus activum, de quo hìc sermo est, fundat in aliis obligationem jus illud non impediendi, quod vocatur jus passivum, seu debitum præstandi vel omittendi aliquid, ut juri activo alterius satisfiat.

2. R. II. Jus præcipuè dividitur in jus in re, & ad rem; *jus in re* seu reale est, quo ipsam rem habeo mihi obligatam, ut eam apud quemcunque detentorem repetere possim; *jus ad rem* seu personale est, quo non res ipsa, sed persona aliqua mihi ex delicto, vel contractu obligata est, aut rem, aut pretium ejus tradere: *jus in re* fundat actionem realem, per quàm ipsam rem repeto, & mihi vendico ubicunque eam reperire possum. *Jus ad rem* fundat actionem personalem contra personam ex contractu vel delicto obligatam, ut si vendas equum Titio, & hic non soluto pretio iterum vendat & tradat eum Sempronio, non habes amplius jus in re seu actionem realem repetendi ipsum equum, qui plene jure transiit in Sempronium; sed habes actionem personalem, non contra Sempronium, qui nec ex contractu nec ex delicto tibi est obligatus, sed

contra

contra Titium, qui obligatur tibi pretium equi exsolvere ex contractu emptionis.

3. R. III. Jus aliud vocatur *jurisdictionis*, & est potestas authoritativè disponendi de subditis in eorum utilitatem, aliud *proprietatis* seu dominii; éstque potestas disponendi de re aliquâ tanquam suâ; jus dominii iterum aliud est perfectum, aliud imperfectum; *perfectum* est facultas disponendi ad omnem usum sibi possibilem authoritate propriâ, vendendo, oppignorando, elocando, donando &c. dominium *imperfectum* est facultas disponendi tantùm ad aliquos usus: Species dominii imperfecti sunt *ususfructus*, *usus*; ususfructus est jus utendi simul & fruendi re alienâ salvâ ejus substantiâ, ad usumfructum pertinent feudum, emphyteusis &c. Usus est facultas tantùm utendi re alienâ v. g. habitandi in domo absque eo, quòd eam alienare, vel fructûs elocationis percipere possim.

QUÆR. II. Quid & quotuplex sit justitia?

4. R. I. Justitia propriè dicta est *constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*, magis theologicè est habitus inclinans ad ponendam æqualitatem inter jus activum unius & passivum alterius: æqualitas autem hæc consistit in eo, quòd alicui tantum detur, quantum justè potest exigi, éstque objectum formale *quod* virtutis justitiæ; objectum autem formale *quo* seu motivum justitiæ, est honestas hujus æqualitatis. Objectum materiale proximum est actio per quam ponitur æqualitas v. g. numeratio pecuniæ; objectum materiale remotum est ipsa res æqualiter debita v. g. pecunia.

5. R. II. Justitia præcipuè dividitur in legalem, distributivam & commutativam. *Legalis* dicitur, quæ

quæ ponit æqualitatem inter jus altum, quo tempore necessitatis in bona & labores civium habet respublica, & jus passivum seu debitum legale, quòd habent subditi, ut tempore necessitatis subveniant reipublicæ; justitia *distributiva* est virtus ponens æqualitatem inter jus activum, quod habent subditi, ut recipiant bona & dignitates reipublicæ juxta proportionem meritorum, & debitum reipublicæ vel Principis, ut tribuat præmia vel officia dignioribns. Justitia commutativa ponit æqualitatem inter partem & partem reipublicæ, seu inter privatum & privatum vel quasi privatum; dico: quasi privatum, quia etiam integræ communitates possunt inire contractus per modum privatorum vel inter se, vel etiam cum uno ex subditis, & sic contrahentes obligabuntur ex justitia commutativa, namque sic contrahentes non exercent jus altum neque justitiam distributivam, ùt patet. Ex his,

6. Ad Casum 2. 1mò: Inter Principem suscipientem pecuniam, & Cambsorem intercedit sola justitia commutativa, quia ineunt contractum censûs; omnis enim contractus fundatur in justitiâ commutativâ, contra quam peccat Princeps injustè differendo solutionem, cum onere compensandi omne lucrum cessans & omne damnum emergens cambsori.

2dò: Princeps potest, imò in communi necessitate tenetur à subditis subsidium exigere, servatâ tamen proportione ad cujuslibet facultates, ut dicetur suo loco; quòdsi Cambsor nollet quotam suam contribuere, posset Princeps pensionem ei debitam pro rata huc impendere; & hoc faciendo exercet actum justitiæ tum legalis, tum commutativæ; nam Princeps quà superior & caput com-

communitatis tenetur ex tacito pacto, & quà pars vel membrum communitatis tenetur ex justitia seu debito legali procurare bonum commune eo modo, quo potest; econtra si Princeps illa subsidia non convertat in necessitatem communem, sed ad privatos, vel superfluos usus, peccat contra justitiam legalem, & commutativam, tenetúrque ad restitutionem non ob læsam justitiam legalem, sed ob læsum tacitum contractum de procurando bono communi.

3. Quamvis Campsor justè his offendatur, tamen obinde reverentiam debitam principi negando peccat contra charitatem, & honorem Principi debitum; subtrahendo se communi civium oneri peccat contra justitiam legalem, quare princeps ei salvo tamen moderamine prædia in Pœnã justè adimit; Et adimendo exercet justitiam vindicativam, quæ juxta communiorem, est quarta species justitiæ, quatenus scilicet intendit æqualitatem inter pœnam & delictum, etsi simul intercurrant aliæ justitiæ, tum commutativa, quatenus ex officio, & quasi contractu tenetur malos punire, bonos premiare; tum legalis, quatenus ut pars reipublicæ tenetur ejus bonum procurare pro qualitate officii, putrida membra amputando, secando &c. 7.

4. Princeps hominem ignarum artis bellicæ præficiens cohorti, peccat contra justitiam distributivam, quæ exigit talia munia imponi capacioribus: exponere autem aliquem primum in acie, in quâ videtur certò occidendus, per se loquendo principi licitum est, cùm unus ex militibus debeat esse primus; dico per se, nam si hoc fiat ex privata vindicta, utì videtur hìc fieri, est homicidium, si fiat ob commissum crimen ad vindictam publicam, est actus justitiæ vindicativæ. 8.

CASUS

CASUS XXII.

De modis acquirendi rerum dominium.

BArtholus quærit. 1. *Quot modis res acquirantur.* 2. *Quid de animalibus mansuetis custodiam egressis.* 3. *Sylvestribus.* 4. *Apibus columbis.* 5. *Piscibus.* 6. *An venatio sit prohibita clericis.* 7. *An Princeps possit eam prohibere omnibus.* 8. *An tunc debeat stare pro damno per feras causato.* 9. *Qid de venantibus contra prohibitionem.* 10. *Quid si unus feram vulneravit.* 11. *Quid de gemmis & lapillis in littore, mari vel flumine.* 12. *Fodinis.* 13. *Sylvis, pascuis.* 14. *Rebus derelictis.* 15. 16. 17. 18. *Thesauris.* 19. *Quid de accessione per nativitatem, alluvionem &c.* 20. *Per industriam.* 21. *Mixtionem, confusionem.* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quot modis acquiri possit rerum temporalium dominium?

℟. Variis 1. Per contractum dominii translativum, v. g. donationem, emptionem, mutuum, &c. De quibus suo loco. 2. Per præscriptionem, de quâ Cas. seq. 3. Per inventionem, de quâ Cas. 45. n. 8. & inf. n. 17. 4. Per accessionem. 5. Per occupationem, de quibus in præsenti. Est autem occupatio, rei vacantis vel derelictæ corporalis apprehensio cum animo eam habendi tanquam suam. Res *vacantes* dicuntur, quæ nullum habuerunt Dominum: harum aliquæ sunt animatæ, ut feræ in sylvis, pisces in aquis, aves in aëre, quæ acquiruntur venatione & piscatione; aliæ sunt inanimatæ

animatæ, ùt gemmæ, lapilli in littore maris vel fluminum. Res *derelictæ* vocantur, quæ Dominum habuerunt, sed habere desierunt, ùt missìlia principum, thesauri dudum reconditi &c.

QUÆR. II. Qid circa occupationem animalium in genere? 2.

℟. Sequentia 1. Animalia mansueta, & domestica, quæ ex naturâ suâ non sylvescunt, ùt bos, ovis, canis, gallina, etsi custodiam Domini sui longiùs egressa fuerint, non amittunt priorem Dominum, sed ubicunque reperta, vel etiam ab incendio, naufragio, vel lupo erepta, Domino sunt restituenda.

2. Animalia sylvestria, fera, vaga, fiunt primò occupantis, ùt ursi, cervi, apri, lepores, cuniculi, aves &c. *L. 1. ff. de acq. possess.* Manéntque sub ejus dominio, quamdiù in custodiâ coërcentur, adeò ut omnis, qui illa quovis modo è custodia extrahit, furtum committat cum onere ea Domino restituendi; si verò è custodiâ emissa, vel profuga consuetudinem redeundi amiserint (quod tunc censetur fieri, si ter vel quater non redierunt, nec facilè recipi possunt) tunc tanquam sylvestria & communia iterum à quovis occupari possunt; quod idem dicendum est de apibus, si extra conspectum Domini avolantes facilè recipi non possunt §. *apum* instit. *De rerum divis.* item de columbis, si columbarium per aliquot dies deseruerint; quocirca tamen attendenda est locorum consuetudo. Difficultas hìc est, an liceat columbas meliori escâ propositâ, vel aliis artificiis ex alieno columbario allicere, ut consuetudinem redeundi amittant; suppono enim columbaria seclusâ lege specialiter prohibente esse licita, ùt probat *Molin.* dis. 48. ℟. Id per se non licere, præsertim 3. 4.

si

si accedat fraus, ut si alliciantur proposito semine odorifero, vel aliis illecebris; nam quamvis animalia consuetudine redeundi amissâ fiant primi occupantis, quamdiu tamen consuetudinem illam retinent, non licet ea allicere ad consuetudinem deserendam, sicut non licet ea irritare, ut ruptâ custodiâ fugiant *Lugo d. 6. n. 43.* Si tamen absit fraus, & columbæ suâ sponte ad alium redire desinant, & tuis ob meliorem escam commaneant, meritò te saltem ob communem consensum & consuetudinem excusant *Sylvius 2. 2. q. 66. a. 2. Less. c. 6. dub. 6. n. 28.*

5. 3. Si custodia ferarum magnæ sit vastitatis & magis constituta ex natura loci, quàm hominum industriâ, ùt cervi in magnis saltibus, pisces in stagnis & lacubus, ita ut captura existat difficilis & dubia, adhuc retinent naturalem libertatem ideóque fiunt primò occupantis *Covarruv. Molin. Laym. c. 3. t. 1. c. 5. n. 12.*

6. QUÆR. III. Quid circa venationem?

℟. Sequentia 1. Venari per se licitum est, prohibetur tamen clericis c. 1. & 2. *de clerico venatore* & in *Trid. sess. 24. c. 12. de reform.* Et adhuc magis religiosis per Clem. I. §. *porro.* hæcque prohibitio non intelligitur de venatione quietâ, minimè tumultuosâ, cum retibus, laqueis & paucis canibus, sed de ea, quæ fit cum clamore, armorum, equorúmque strepitu *Castrop. Laym. n. 15. Lug. n. 51. Sporr. t. 6. c. 1. n. 156. Metzger t. 11. d. 27. a. 1. n. 6.* Imò clericum ex capite venationis secluso scandalo non facilè esse damnandum mortalis docet *Molina d. 44.* Et pœna suspensionis in clericos venatores per Concilium Aurelianense lata vel est usu abrogata, vel non arguit culpam gravem, cùm tantùm sit ferendæ sententiæ.

2. Pos-

2. Possunt quidem Principes in locis publicis sibi venationem reservare, & aliis prohibere, etiam ob solam recreationem, quia Princeps pro bono publico laborat, ideóque dignum est, ut ei recreationes congruæ ex publico retribuantur *Less. h. t. 4. de just. q. 6. a. 4.* Omnem tamen venationem in omnibus sui principatûs locis prohibere, nimis est durum, nec in jure, nec sufficienti ratione fundatum; nam ad illorum recreationem sufficit, quòd quædam loca illis reserventur *Sylv. l. c.* tenetúrque Princeps damna, quæ feræ, ob prohibitionem multiplicatæ, vicinis agris vel pratis inferunt, resarcire, nisi Domini prædiorum ex contractu oneroso, vel gratis consenserint *Molin. d. 27.* Ubi explicat modum restituendi, & obligationem, quam confessarii principum habent negandi eis absolutionem, quamdiu efficax remedium adhibere nolunt; neque justa est prohibentium excusatio, quòd forsan permittant ferarum occisionem, quoties in alienos agros eruperint, quia non tantùm tenentur hoc permittere, sed etiam operam dare, ne subditi ex ferarum multitudine damnum patiantur, *Covar. ad reg. peccatum p. 258. Sylvius a. 2.* Simili modo peccant & restituere tenentur, qui ad venandum egressi per suos famulos, equos, vel canes damna inferunt alienis segetibus, prædiis &c *Navar c. 17. n. 125. Angel. Sylvest. V. Venatio.* 7. 8.

3. Qui tempore indebito v. g. quando feræ sunt prægnantes, aut in fundo alieno contra prohibitionem Principis venantur, feras, quas capiunt, suas faciunt, nisi locus sit circumseptus, quia manent communes; peccant tamen, sed plerumque tantùm venialiter, nisi grave damnum inferant, 9.

segetes conculcando, sobolem ferarum extinguendo, vel abigendo, hâc enim ratione multùm nocent, non autem quòd capiant aliquas feras magni valoris, cùm illæ ante captum non spectent ad Dominum fundi, vel alicujus alium, sed sint nullius *Sylv. l. c.* transgressores justè puniri possunt, rarò tamen pœna corporali, vel capitali, nisi damnum illatum esset valde grave vel cum contumaciâ aut quasi contemptu continuatum.

10. 4. Fera lethaliter vulnerata ab uno ita, ut moraliter effugere non possit, non est capientis, sed ejus, qui vulneravit & insequitur, qui eam jam moraliter cepit, & ita habet praxis; si vulnus non est lethale, aut percussor deposuit animum eam insequendi, fit capientis: si fera à duobus est vulnerata, dubitatur autem, an ex primo vulnere erat moritura, dividenda est; si tuo laqueo irretita certò evasisset, nisi alius tenuisset, tota est tenentis, in dubio iterum est dividenda; *Lugo*, *Sporer* L. c. Si fera capta in continenti effugiat, fit primò capientis, quia capiens nondum videtur habuisse stabile ejus dominium; si verò fuit a tempus recluſa, & Dominus fugientem persequatur cum spe eam denuò apprehendendi, & tertius eam occidendo vel capiendo præveniat; fera non fit secundò capientis, sed retine priorem Dominum; sicut apes quàm diu extra conspectum Domini non avolarunt, ab alieno usucapi nequeunt.

11. QUÆR. IV. Qualiter per occupationem acquirantur res inanimatæ?

Rs. 1. Lapilli, gemmæ, uniones, conchilia in mari vel flumine reperta fiunt primò occupan-

cupantis *ff de rerum divis. §. lapilli*, dico occupantis, non videntis, nam si unus gemmam primò videat, alter verò priùs apprehendat, erit apprehendentis, non autem videntis, idem est de insulâ in mari repertâ nunquam inhabitata vel dudum deserta.

2. Fodinæ lapidum, cretæ, arenæ, salis carbonum, tanquam pars vel fructus fundi pertinent ad fundi Dominum; idem jure antiquo valebat de venis metallorum, argenti, auri &c. modò solent eas Principes sibi reservare in usus publicos, ita tamen, ut Domino fundi compensetur damnum, quod infertur loco *Less. Laym.* sup. *Lug. n.* 106. 12.

3. Sylvæ vel pascua, si sint sub certo Dominio sive alicujus privati sive totius communitatis, absque crimine furti, & obligatione restitutionis ab aliis occupari, vel defructuari non possunt; quòad ligna arida tamen Domini non solent esse graviter inviti maximè respectu pauperum, *Syl. l. c.* si subditi in sylvis ad suum pagum vel communitatem spectantibus, contra prohibitionem ligna cædant ad usus sibi, suæque familiæ necessarios, modò non faciant magnam stragem, non peccant graviter, neque ad restitutionem obligantur, quia sunt pars communitatis dominium habentis, & ejusmodi leges respectu subditorum plerumque sunt merè pœnales *Salonius* ad q. 62. a. 3. *Tolet.* l. 5. c. 20. *Less. Azor* p. 3. l. 5. c. 17. Econtra cædentes ligna vel depascentes pascua communitatis alienæ in notabili quantitate, peccant mortaliter, nisi & alii eorum sylvis & pascuis communibus utantur, damnúmque mutuò compensent, vel ex praxi constet vicinos contentos 13.

tos esse solâ mulctâ transgressoribus imponi solitâ. *Salon. Rodriq.* p. 1. c. 38. *Molin. Azor. Vasq. Laym.* L. c. si respublica sylvam vel pascuum commune alicui elocavit, subditi non possunt absque furto ligna cædere, vel pascuis uti, quia locatarius jus acquisivit, ideóque est rationabiliter invitus.

14. QUÆR. V. Quid circa res derelictas, & thesauros?

℟. *Imò:* res *derelictæ* vocantur, quas Dominus non ampliùs vult esse è numero rerum suarum, nec curat eas recuperare, etsi facilè possit, unde patet res metu naufragii, vel incendii ejectas, vel ex tali periculo ereptas, non esse derelictas, nec fieri primò occupantis *l. navigia Cod. de furtis*, quia Dominus ideo non abjicit, quòd habere nolit, sed ut evadat periculum, vellétque recipere, si posset, & si bona naufraga sint Christianorum, occupantes sub excommunicatione reservata in Bullâ Cœnæ, ea restituere tenentur, nisi procul â fluctibus abrepta Dominus sciens, ubi sint, ea recipere non curet, vel tanta sit temporis longinquitas ex quo perdita sunt, ut Dominus vel ejus hæredes non possint ea moraliter recognoscere, nec aliquis sit, qui sciat ad ipsos pertinere, tunc enim verè censentur derelictæ. *Sporer* n. 167. *La Croix* L. 3. p. 2. n. 90.

15. ℟. II. Circa thesaurum tenenda sunt sequentia. 1. Thesaurus in jure definitur: *vetus pecuniæ vel similis rei depositio, cujus non extat memoria*, sive in terra, muro, arbore, sive alibi reconditus fuerit; si extet rei memoria, vel Dominus, aut ejus hæredes cognosci possint, non est propriè thesaurus, nec est inventoris,

toris, sed Domino, vel ejus hæredibus restitui debet; unde patet, quid dicendum sit, si emisti vas tabaci, saccum lanæ hostibus ereptum, in quo invenis aurum, vel aliud pretiosum, si Dominus omnino ignoratur, ipsâ inventione acquiris tibi thesaurum, nec quidquam teneris venditori restituere, quia inveniſti in re tuâ, nec venditor fuit Dominus thesauri, nec eum tibi vendidit, utpote sibi ignotum, sed lanam tantùm, cujus pars non est thesaurus latens, ideóque si non à te, sed ab alio in tua lana reperiretur, ex media parte foret inventoris: Econtra si scire possis, quis aurum in lanâ deposuerit non fis Dominus auri, quia non est thesaurus, Sed res aliena, tibi per errorem tradita. Nec *obstat*: quòd ignorans latere aurum, per triennium bonâ fide saccum habueris, quia ignorans non possidet, per consequens nec præscribit. vid. Cas. 55. a. n. 9. ubi dicam, quòd sciens latere in alieno agro, vel sacco thesaurum, illum absque injuriâ pretio ordinario emere possit.

2. Thesaurus sive casu, sive ex proposito, repertus in fundo quòad dominium utile & directum proprio, totus est inventoris, nisi sit repertus arte magicâ, vel à legibus reprobatâ, tunc enim post, & non ante sententiam judicis cedit fisco *L.* 10. *C. Tit.* 15. *Sylvius* q. 66. a. 5. *Lugo*, *Sporer* L. c. 16.

3. Thesaurus casu repertus in fundo alieno ex mediâ parte debetur Domino fundi, & quidem ante sententiam, quia hæc constitutio non est in pœnam, sed ex æquitate naturali: studio quæsitus, & inventus cum consensu Domini totus est inventoris, sine consensu, vel

cum consensu fraudulenter obtento reperti totus debetur Domino *L. nemo* C. de Thesaur. quia tamen lex quòad illam medietatem est pœnalis, integer thesaurus non debetur Domino, nisì post sententiam judicis *Sylv. Rebell. Less. Laym. sup.*

17. 4. Si penes unum est dominium fundi directum, penes alium dominium utile, ut in feudo, emphyteusi &c. tunc thesaurus à 3tio aliquo in tali fundo absque dominorum consensu quæsitus & inventus, ex æqui inter utrumque Dominum dividendus est; si unus ex partialibus Dominis thesaurum invenit, tunc dimidium totius ad inventorem pertinet non minùs quàm si extraneus casu invenisset, alterum dimidium iterum dividendum erit inter utrumque usufructuarium scilicet & proprietarium *Sporer.* n. 173. excipiunt tamen *Rebel. Molin. Metzger hìc art.* 2. *n.* 7. merum usufructuarium, quia thesaurus non est fructus fundi; multò magis excipiendus, qui fundum in locationem, commodatum vel pignus accepit, ita ut illi non plùs debeatur de thesauro, quàm illi, qui in fundo planè alieno thesaurum cum, vel sine consensu Domini reperit.

18. §. Thesaurus casu inventus in loco publico sub nullius proprietate constituto, etsi sit sub dominio jurisdictionis, ùt Ecclesia, cœmiterium, forum, viæ publicæ, flumina, totus est inventoris; si ex industriâ sit inventus, aut locus publicus speciali jure proprietatis spectet ad Principem vel Magistratum, tunc dimidia pars erit fisci vel Ecclesiæ *inst.* §. *de rerum divis. Covarr. Bald. Less. Sylv. Sporer.* l. c.

QUÆR.

QUÆR. VI. Quid & quotuplex sit accessio & qualiter per eam acquiratur dominium? 19.

R. *Accessio* est jus, quo res aliqua ideo fit tua, quia rei tuæ tanquam præsuppositæ & principaliori accedit. Alia est naturalis, alia industrialis.

Accessio *naturalis* fit primò per *nativitatem*, sic Dominus ancillæ fit Dominus prolis, etsi pater sit liber, partus enim sequitur venterem, Dominus pecoris fit Dominus fœtuum, Dominus fundi fit Dominus arborum, quæ in illo crescunt, nam accessorium sequitur principale *reg. jur. 42. in 6.*

2. Fit per *alluvionem*, alluvio autem est incrementum, quod alluente flumine uni prædio demitur, & alteri adjicitur; quod si fiat latenter, & quasi insensibiliter, dicitur alluvio *latens*, & pertinet ad eum, cujus fundo adjicitur; si avulsio fiat per manifestum fluminis impetum, dicitur incrementum *patens* v. g. vis fluminis partem (intellige notabilem) de tuo prædio detraxit, & meo attulit, palam est, eam tuam permanere; nisi longiore tempore fundo meo adhæserit, arboresque, quas secum traxit, in meo fundo radices egerint; ex eo tempore censetur meo fundo acquisita *L. adeo §. planè: de acq. rer. dom.* Si nata fuerit insula, vel flumen alveum mutet, alveus relictus, aut nova insula accedit prædiis vicinioribus, nata in medio flumine fit communis iis, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident, *Cit. L. adeo §. præterea* de rerum divis.

R. II. Accessio *industrialis* fit per plantationem, inædificationem, intexturam, scriptionem, pictionem, quò etiam reducitur, specificatio, mixtio secundùm sequentes explicationes. 20.

1. Quidquid ædificatur, seritur, plantatur, postquam radices egit, cedit solo utpote principaliori *instit. de rerum divis.* Unde si ædificâsti in alieno fundo, Dominus fundi fit Dominus ædificii, & quidem si id feciſti scienter, in foro externo, nihil repetere potes, etiamsi domus diruatur; si bonâ fide egisti, teneatur Dominus pretium materiæ & operarum solvere. *L. adeo ff. de acq. rer. dom.* si ex alieno lignis in proprio fundo ædificâsti, fis Dominus ædificii, sed ex jure civili cogi potes ad ligna in duplum vel triplum solvenda, & si domus dissolvatur teneris ligna reddere in specie.

2. Si annulo tuo accedat gemma; pes, vel ansa poculo, Dominus principalis fit Dominus accessorii, etsi hoc fortè sit pretiosius *L.* 23. §. 2. *ff. de rerum vindicat.* si tamen accessorium sine detrimento separari possit *Spor. Lug.* 160. docent non transferri dominium; olim scriptura chartæ cedebat per §. *littera instit. de rerum divis.* nunc verò, quia charta est vilis pretii, cedit Scripturæ sicut & tabulæ colórque picturæ.

21. 3. *Specificatio* est inductio novæ speciei in rem aliquam, ita ut in commercio humano fiat alia res v. g. ex lana pannus, ex frumento farina, secus si tantùm ex lana alba fiat nigra, ex spicis excutiatur frumentum, quia manet eadem res; ut specificatio transferat dominium, requiritur primò bona fides, quia *L.* 12. §. 3. *ff. ad exhibend.* dicitur, quòd scienter faciens ex meis olivis oleum, vel ex meis uvis vinum non fiat Dominus olei vel vini, ideo utique, quia id facit scienter hoc est malâ fide *Haunold.* t. 5. n. 107. *La Croix* n. 125. Contra *Bachovium*,

vium, *Weſenbecium*. Deinde requiritur, ut materia ad priorem ſpeciem reduci non poſſit v. g. ex alieno frumento feciſti panem vel cereviſiam, ex alienis uvis vinum, ex alieno corio calceos, ex vino acetum, ex quercu aſſeres, fis Dominus panis, cereviſiæ, vini &c. ita tamen ut tenearis Domino rei ſatisfacere, in quantum ex ejus re factus es ditior; Econtra ſi materia aliena ad priorem formam reduci poſſit, non transfertur dominium v. g. ex meo argento feciſti poculum, ex meis aſſeribus navim, non fis Dominus poculi, vel navis, quia poculum poteſt iterum in argentum conflari, navis in aſſeres diſſolvi.

4tò: *Mixtio* quâ res ſolidæ miſcentur, v. g. 22.
pecunia cum pecuniâ, triticum cum tritico, vel *confuſio* quâ confunduntur res liquidæ oleum cum oleo, vinum cum vino; tunc tantùm transferunt dominium, ſi tuæ rei potiori vel notabili (ut meritò requirit *Lugo* n. 166.) bonâ vel malâ fide indiſcernibiliter admiſceas alienam, tacito ſaltem animo eam tibi acquirendi, & quidem, ſi id facias bonâ fide, ſolùm teneris teſtituere Domino, in quantum ex permixtione factus es ditior; ſi malâ fide, teneris ad rem & omne damnum emergens; ſi mixtio facta eſt caſu, vel mutuo conſenſu, vel ita, ut res mixtæ diſcerni & ſeparari poſſint, nulla fit dominii translatio, ſed ſingulis competit actio in rem, arbitrio judicis diſcernenda. *Inſtit de rerum divis.* idem eſt ſi rem alienam miſceas tuæ cum animo non acquirendi dominium, ut ſi frumentum tuæ cuſtodiæ commiſſum, ut meliùs conſervetur, miſceas tuo. *Lug. Sporr. L. c.*

CASUS XXIII.

De modo acquirendi dominium per præscriptionem.

CAnutus ex hæreditate, donatione, emptione varia bona & jura possidet, quæri, titulo præscriptionis in conscientia retinere posse 1. 2. 3. Res sacras, jus decimandi, & immunitatem à decimis. 4. Res communes, publicas 5. Furtivas apud defunctum depositas. 6. Quid de actibus meræ facultatis. 7. Aut de jure redimendi pignus, vel rem venditam. 8. De obligatione obedientiæ. 9. Quid si scivit, vel dubitavit, an res esset aliena, vel retinuit rem animo inquirendi, vel adhuc dubitat factâ inquisitione. 10. 11. Quid si antecessor bonâ fide possedit, vel de hoc sit dubium. 12. Quid si habeat malam fidem respectu proprietatis, non respectu ususfructus, aut ab initio habuit malam, expost bonam fidem, vel econtra. 13. Quid de servitute rusticâ & urbanâ. 14. Quid de debito personali ex mutuo vel empto. 15. Quid si intervenit error juris, v. g. 40. annis bonâ fide possedit bona Ecclesiæ sine consensu capituli empta 16. Qualiter noceat, vel prosit bona aut mala fides antecessoris. 17. 18. 19. 20. Quid si desit titulus 21. 22. Aut possessio civilis, vel naturalis, vel non possit probari possessio intermedia 23. Quid de tempore possessionis mobilium, & immobilium rerum ad pupillos vel Ecclesiam spectantium. 24. 25. 26. Quid de possessione immemoriali ejúsque probatione. 27. Quid de bonis fisco incorporatis

poratis, *denuntiatis*, *commissis*, 28. *Quid de præscriptione delictorum.* 29. *Quid de præscriptione dormiente.* 30. *Aut interrupta.* 31. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit præscriptio, & an teneat in foro conscientiæ? 1.

R. I. *Præscriptio* est acquisitio juris vel dominii per possessionem bonâ fide, cum titulo, tempore debito continuatam, ita quòad rem omnes. In rigore differt ab usucapione, sicut effectus à causa, hìc tamen pro eodem ferè accipiuntur.

R. II. Præscriptio non tantùm in foro externo locum habet, ita ut completâ præscriptione, repetenti rem suam non solùm negetur actio, seu non audiatur in judicio; sed etiam in foro interno conscientiæ, ita ut, qui rem vel jus alterius per tempus à lege definitum cum bona fide & titulo possedit, verum ejus acquisiverit dominium, possitque tutâ conscientiâ retinere; aut si ad alium devenerit, vel priori Domino per errorem restituta fuerit, eam tanquam suam repetere, & à quocunque possessore vindicare valeat; est communis cum *D. Thom.* quodl. 1. 2. a 25. *Scoto in* 4. dist. 15. q. 2. a. 2. *Sylv. Molin. Less. Lug. Haun. t.* 8. n. 164. *Herman. Thes.* 25 *Pyrrhing*, *Schmalzgrüber*, *Engel*, *Krimer in L.* 2. decret. tit. 26. contra paucos, qui vel absolutè negant, vel cum *Medina* saltem requirunt culpabilem negligentiam prioris domini, vel cum *Barth. Bald. Covarruv. Felin.* de præsc. *n.* 3. admittunt præscribi dominium utile, non verò directum. Probatur 1mò. Lex dicitur rerum Domina, potéstque ex justâ & publica causâ uni jus adimere, & transferre in alium, ùt facit in jure alluvionis & jure belli *C. licet adeo* §. 1. 2.

Leg.

Leg. 30. § *ult. ff. de acquir. rerum dom.* est autem justa, & publica causa transferendi per præscriptionem dominium directum & utile, ne incerta sint semper rerum dominia. *L.* 1. *ff. de usuc.* ut evitenter infinitæ lites *L. ult. ff. pro suo*; ut quietentur conscientiæ possidentium *L. cum notissimi Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* item ut homines cautiores fiant; ergo. Probatur 2dò: Jus Canonicum, quod præcipuè salutem animarum considerat, multis locis approbat præscriptionem ut *C. novit* 12. *de jud. c.* 2. *de constit. in* 6. & *C. fin. de præscript.* reprobat solam præscriptionem cum mala fide, utpote quæ habet adjunctum peccatum; ergo supponit præscriptionem cum bona fide, peccato, & restitutione immunem esse.

Dices 1mò: Nemo debet locupletari cum alterius injuriâ & jacturâ, *reg.* 48. *in* 6. Sed hoc fit in præscriptione, quæ dominum rei à vero Domino transfert in tertium; ergo. ℟. *N. min.* Nam regula tantùm vetat, ne quis injustè & privatâ authoritate locupletetur cum alterius damno, non autem prohibet locupletationem justam, quæ fit authoritate reipublicæ, & legum.

Dices 2. Lex pœnalis nitens præsumptione falsâ non obligat in conscientia, sed talis est lex præscriptionis, quæ fundat se in negligentia Domini, quæ sæpe non intercurrit, sed sola ignorantia, ergo. *Conf.* Si judex tibi adjudicet rem, quam postea certò cognoscis esse alienam, teneris eam in conscientia restituere, ergo à pari si lex præscriptionis tibi rem aliquam addicat, si certò rescias esse alienam, obligaris & hanc restituere. ℟. *N min.* Lex præscriptionis præcipuè non intendit pœnam negligentiæ, sed quietem publi-

publicam & cessationem litium. Ad *Conf. n. C.* Judex non confert jus, sed tantùm declarat, quis videatur habere jus, lex præscriptionis confert jus.

Dices 3tiò: Leges præscriptionis intendunt præcipuè quietem publicam, seu finem litium, sed hunc finem obtinent, si elapso præscriptionis tempore in foro externo Dominus rei non audiatur, quamvis in foro interno maneat obligatio restituendi, ergo: *Conf.* 1. Leges ad amputandas lites etiam statuunt, ut defraudans infra dimidium non possit conveniri in foro externo, nihilominùs manet obligatio restituendi in foro interno, ergo à pari hìc. *Conf.* 2. *Novella* 9. Præscriptionem vocat improbum subsidium, impiam temporis allegationem, R. Leges non tantùm finem litium intendunt, sed etiam quietem conscientiarum, quæ haberi non potest, nisì præscriptio in foro conscientiæ transferat dominium. Ad *Conf.* 1. *n. C.* Leges non approbant læsionem infra dimidium, tanquam justum titulum acquirendi rem alienam, sed tantùm non concedunt contra lædentem actionem in foro externo, ne multiplicentur lites; econtra leges tam Canonicæ, quàm civiles præscriptionem approbant, dicúntque per eam rei alienæ dominium acquiri, ideóque licitè retineri posse. *Nov. cit.* loquitur de præscriptione malæ fidei, quam homines iniqui contra Ecclesias perperam allegabant. 3.

QUÆR. II. Quæ sint conditiones requisitæ ad legitimam præscriptionem? 4.

R. Sunt 4. Res apta præscribi, bona fides, justus titulus, & possessio per tempus à legibus definitum continuata.

Quòad *res aptas præscribi* sciendum est omnes præ-

præscribi posse, nisi à jure specialiter prohibeantur, prohibentur autem seqq.

1. Res sacræ, Monasteria, Ecclesiæ, calices, jura spiritualia, putà jus cognoscendi, & judicandi causas Ecclesiasticas, jus beneficia conferendi, jus decimandi, &c. quæ sicut de jure Canonico non possunt à Laicis possideri, sic nec ab iis (bene tamen ab Ecclesiasticis) possunt præscribi C. *Cum sam* 7. de præscript. nam sine possessione præscriptio non procedit, *reg.* 3. *in* 6. Possunt tamen laicis præscribi ipsæ res decimales, seu bona Ecclesiæ non spiritualia, imò & immunitas à solvendi decimis cum titulo tempore 40. annorum; sine titulo tempore immemoriali; intellige contra Ecclesiam Parochialem; nam contra aliam Ecclesiam aut monasterium sufficiunt 40. anni sine titulo; contra privatum Clericum aut laicum satis sunt 10. anni cum titulo; sine titulo requiruntur 30. juxta vulgata præscriptionis jura. Intellige si adsit bona fides *Engel lib.* 3. *t.* 30. §. 3. *n.* 49. multò magis præscribi poterit qualitas decimarum v. g. ut loco frumenti solvatur certa pecunia, ut habet *communis.*

5. 5. Præscribi non possunt res communes & publicæ, ùt forum, viæ, plateæ, pontes. *L.* 3. *ff. de usuc.* Ratio est, quia nemo privatus ea potest possidere, quia sunt omnium; neque liber homo præscribi potest, ut fiat servus, etsi eum quis bonâ fide, ùt servum emerit, *cit. L.* 9. neque hæreditas nondum divisa, quia manet communis, & possidens non suo, sed omnium cohæredum, vel sociorum nomine possidet *Schmaltz.* 9.

6. 3. Res furtivæ, vel immobiles vi possessæ, neque à fure vel invasore, neque à tertio quodam usucapi possunt antequam à vitio furti, vel violentiæ purga-

purgatæ fuerint, purgantur autem dupliciter, vel per lapsum 30. vel 40. annorum, vel per hoc, quòd in manus Domini denuo reversæ fuerint. *L. 3. & 4. C. de præscript. 30. & 40. ann.* Unde infert *Engel*, hìc §. 2. n. 11. res mobiles rarò præscribi per triennium; cùm enim à primo detentore ordinariè malâ fide alienentur, eo ipso vitio furti afficiuntur, nisì in Casu, quo hæres apud defunctum res depositas, commodatas, vel locatas tanquam res defuncti bonâ fide apprehenderit, & alienârit; tunc enim accipiens eas tempore ordinario præscribere poterit, non verò ipse hæres, quia hic repræsentat eandem cum defuncto personam, sicut ergo iste defectu possessionis ea præscribere non poterat, sic nec hæres.

4. Non procedit præscriptio in rebus, vel actibus meræ facultatis, id est talibus, quæ homines citra ullam obligationem, vel conventionem pro arbitrio suo facere solent, vel omittere, nisì quis ab exercitio ejusmodi actuum fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieverit, tunc enim censetur prohibentem in quasi possessione se autem in putativâ obligatione constituisse. *Covarr. Gaill. L. 1. obs. 18. n. 4.* Unde si quot annis Ecclesiæ, vel hospitali cuidam certam pecuniæ quantitatem, vel alimenta donâsti, cogi non potes ut imposterum dones *c. 61. Caus. 16. q. 1.* similiter licèt Monachi ex alieno Monasterio Abbatem longissimo tempore elegerint, nequeunt tamen sub titulo consuetudinis, vel præscriptionis ad hujusmodi electionem imposterum continuandam compelli *C. Abbate 25. de V. S.* item si nunquam domum tuam altiùs ædificaveris, vel molendinum collapsum restauraveris, non erit contra te præscriptum, quin pro libitu id facias, nisì alius te prohibuerit, & tu prohibitio- 7.

8. hibitioni acquieveris, *Pyrh. l. c. num.* 16. qu omnia etiam locum habent in iis, quæ ex pac fiunt liberæ facultatis, veluti in pacto de retr vendendo seu redimendo, quandocunque place erit, ita ut nec in his admittatur præscriptio, cùm adsit scientia juris alieni, & mala fides in præscri bere volente *Gaill. sup.* ubi hanc sententiam dicit in Camera Imperiali esse receptam; idem communi ter censent DD. de jure luendi pignus, ita ut de bitor nullâ præscriptione impediatur, quominùs oblatâ pecunia pignus repetere possit, tum quia creditor non possidet pignus ùt suum, tum quia in potestate debitoris situm est, pignus datum, quandocunque voluerit, solutione debiti redimere. *Gayll.* l. c. *Mynsing.* Cent. 6. observ. 70. n. 20.

9. 5tò. Non admittitur præscriptio contra obedientiam & visitationem *c.* 12. *&* 16. *h. t.* Intelligi *extinctivè*, ita ut jus visitandi & exigendi obedientiam penitus extinguatur, seu penes nullum permaneat, ne homines fiant acephali sine capite, sicut locustæ, ùt ait *Eng. n.* 7. Cæterùm obedientia, & jus visitandi, instituendi, & destituendi clericos, utì & cætera jura Episcopalia *translativè* præscribi, & ab uno Superiore in alium v. g. ab Episcopo ad Prælatum inferiorem transferri possunt; *Abbas hic n.* 15. *Pyrrh. n.* 21. *Krimer n.* 2213. *Schmalzgr. n.* 52.

6. Qualiter præscribi non possint limites Provinciarum, Diœcesium, Parochiarum, vid. apud AA. cit. quia hæc magìs Canonistas, quàm Theologos concernunt.

10. QUÆR. III. Quid circa bonam fidem ad præscriptionem requisitam?

R. Tenenda esse sequentia: 1. *bona fides* est credulitas, quâ quis ex causa saltem probabili, sibi

sibi rationabiliter persuadet rem, quam possidere incipit, esse suam, vel non alienam.

2. Certum est, quòd possessor malæ fidei, qui scit vel credit, rem esse alienam, nullo tempore nequidem immemoriali præscribat *Reg. 2. in 6.c. fin. h. t.* ubi dicitur: *quoniam omne, quod non ex fide est, peccatum est; Synodali judicio definimus, ut nulla valeat sine bona fide præscriptio tam canonica quàm civilis, cùm generaliter omni constitutioni & consuetudini sit derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, unde oportet, qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conscientiam.* Quibus verbis corrigitur jus civile, quod solum initio præscriptionis bonam fidem requirit, ita ut mala fides ex post superveniens non officiat, imò in præscriptione 30. vel 40. annorum simpliciter malam fidem admittebat per *l. 3. & seq. de præscript. 30. vel 40. ann.*

3. Qui cum dubio, an res sit sua vel aliena, absolutè possidere incipit, peccat, ideóque habet malam fidem, & præscriptionem inchoare non potest. Si incipiat possidere, animo inquirendi, & reddendi rem Domino, casu quo comperiat esse alienam, non peccat, hæc tamen possessio non sufficit adpræscribendum, quia si res fuit aliena, noluit eam possidere ùt suam, si autem fuit sua, non indigebat præscriptione *Covar. Molin. Less. Lug. d. 7. n. 22.*

4. Si de re jam bonâ fide possessâ incipiat dubitare, tenetur inquirere, & si post adhibitam mortalem diligentiam dubium vincere non possit, licitè rem retinet, quia in dubio melior est conditio possidentis, per consequens possessionem & præscriptionem bona fide continuat; si post adhi- 11.

bitam diligentiam adhuc practicè dubitet, probabiliter pergit præscribere, nam quamvis pecc retinendo rem cum conscientiâ practicè dubii quia tamen reverà non est obligatio restituendi non est ratio, cur cesset præscriptio magis, quàm si quis detinet rem animo superbo vel conditionato non restituendi, etiamsi sciret esse alienam quam tamen nunc certò credit esse suam. *Eng.* 14. communior tamen cum *Lugo n.* 13. *Less. c.* 6. *n.* 13. *Pyrrh. n.* 58. dicit, tunc impediri præscriptionem, quia *c. fin. cit.* derogat omni præscriptioni, quæ absque peccato mortali non potest observari.

12. 5. In dubio regulariter præsumendum est, aliquem bonâ fide possedisse, nisi contrarium probetur, quia delictum non facilè præsumi debet, *Gloss. in c. diligenti* 17. *h. t.* idque verum est, etiamsi absque titulo possideat, nisi contra jus commune rei possessionem acquisierit, & possessionis suæ causam, ac titulum alium afferre nequeat, quàm quòd longo tempore pacificè possederit *Covarr. Abbas n.* 14. & 15. *Laym. c.* 8. *n.* 10. *Pyrrh. n.* 48. *Dicast. d.* 10. *n.* 195. *Schmaltzg. n* 80.

13. 6. Si prior possessor, à quo rem donatione, permutatione, emptione accepisti, bonâ fide possedit, tu autem ab initio dubites, teneris inquirere; si verò factâ inquisitione dubium resolvere non possis, licitè pergis possidere, quia succedis in jus tui antecessoris, qui suborto dubio licitè poterat continuare possessionem, ergo & tu; nam non simpliciter possessionem incipis, sed continuas ab alio bonâ fide cœptam, neque alterius delictum in dubio præsumere debes *Lugo n.* 64.

7. Si habeas malam fidem respectu proprietatis fundi, bonam autem fidem respectu ususfructûs, pote-

poteris præscribere usumfructum *Lugo n.* 28. Si ab initio habuisti malam fidem, ex post autem superveniat bona fides, à tempore bonæ fidei incipis præscribere, colligitur *ex Reg. jur. 36. in 6. pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.*

8. Libertas à servitute rustica id est tali, quâ obligor ad aliquid patiendum v g. ut quis eat per meum agrum, utatur meo puteo; præscribi potest cum scientia juris alieni, quia, cùm non teneat proximum monere, ut utatur jure suo, possum absque peccato tacere, & suo tempore præscribere, econtra ut præscribam libertatem à servitute urbana, id est tali, quâ obligor ad abstinendum ab aliqua re vel actu aliàs secundùm se communiter licito, requiritur ignorantia invincibilis juris alterius, quia debet intervenire actus, quo agam contra jus alienum, v. g. debeo contra jus vicini facere prospectum in ipsius hortum, vel stillicidium, in ejus tectum, quod si agam scienter, facio ei injuriam & procedo malâ fide *Laym. num.* 12. *Eng. n.* 18. 14.

9. Ad præscribendam libertatem à debito personali v. g. mutui, etiam requiritur bona fides, seu ignorantia juris alieni, quâ quis credat se nihil debere, quia v. g. debitum putat esse solutum, vel condonatum; si habet notitiam debiti, nullo unquam tempore præscribet. *Felin. Molin d 66. n. 5. Less. c. 6. n.* 19. *Covarr. Mynsc. cent. 4. obs. Gaill. l. 2 obs.* 18. *n.* 17. *Barbos. in coll. ad c. fin. h. t. Pyrh. n.* 51. *Haun. n.* 91. *Schmaltzg. cum aliis n.* 62. *Reiffenst. hic n.* 111. *contra Vasq. & alios.* Prob. 1. Qui habet conscientiam rei alienæ non præscribit *c. fin. h. t.* sed talis debitor habet conscientiam rei alienæ, ergo. 2. Qui scienter detinet rem alienam, nunquam, præscribit, etiamsi Dominus 15.

rem suam non repetat, ergo similiter qui scienter est alteri obligatus ex mutuo vel alio contractu, & Debitor conscius debiti vel habet animum solvendi, casu quo debitum exigatur, vel non; si habet, jam non possidet jus activum creditoris tanquam suum, consequenter nec est in conditione jus illud præscribendi, cum sine possessione non currat præscriptio *c. 3. de reg jur. in 6.* Si non habet animum solvendi, est in mala fide Theologica, cum quo non subsistit præscriptio. idem videtur dicendum de eo, qui quidem habuit notitiam debiti, sed ex post memoriâ excidit. vel enim tunc, cum recordaretur debiti, habuit animum solvendi, & sic ipse non possidet jus alterius, vel non habuit illum animum, & tunc est in malâ fide.

Dices 1. Debitor habet animum solvendi debitum, si creditor exigat intra tempus à jure præscriptum, sin minùs, vult retinere ùt suum, ergo jus creditoris verè possidet, nec est in mala fide Theologica, quia non obligatur solvere, antequam debitum exigatur, ùt ex praxi notum est, ergo.

2. Jura volunt omnem actionem lapsu 30. annorum extingui *L. sicut 9. L. omnes 4. cod. de præscript. 30. ann* Ergo etiam actio ad debitum extinguitur seu præscribitur lapsu 30. annorum.

℟. *Ad 1. N. C.* Si hoc sufficit, ergo etiam depositarius, vel precariò utens re alienâ, præscribet, quia nec vult, nec tenetur rem depositam vel precariam restituere, antequam alter exigat. Deinde vel debitor ante lapsum 30. ann. debitum retinet ut suum, & tunc peccat, & est in mala fide, vel non retinet ut suum, & non possidet.

Ad 2. Jura ad summum volunt, pro foro externo extingui omnem actionem lapsu 30. annorum,

rum, hoc est non ampliùs audiri in judicio, non autem volunt præscribi, vel transferri dominium rei alienæ scienter possessæ.

10, Ignorantia seu error facti non obstat præ- 16.
scriptioni, neque ignorantia juris dubii vel controversi, bene tamen ignorantia juris clari, etiamsi sit invincibilis, quia hæc causat malam fidem non Theologicè, sed fictione juris, ùt apertè habetur *L. 4. 7. 8. ff. de jur. & facti ignor. L. 31. de usucap.* adeò ut nec in conscientia præscriptionis jure quis uti possit, nisi sit persona, in qua toleratur ignorantia juris, ut minorennis, miles, fœmina, rusticus non habens consultorem *Molin. Eng. Pyrrh. L. c. Krimer à n. 235. & plures apud Schmaltzg. n. 67.* Hinc qui emit bona Ecclesiæ sine consensu Capituli, etsi invincibiliter putet hunc consensum non requiri, non præscribit, in possessione tamen longissimi temporis, consensus, & alia necessaria præsumuntur interveniisse, nisi doceatur contrarium. Ratio est: quia præscriptio jure humano introducta est, ergo locum non habet, ubi jus prohibet, sed prohibet cum ignorantia juris clari, ergo. Oppositum tamen sustinet *Andr. Rath. de usuc. c. 12. assert. 43. & probabile dicit. Less. Palao.* Haun. probátque *Lug. n. 32.* Quia jura præsumunt ignorantiam juris clari conjunctam esse cum peccato, si ergo reverà conjuncta non sit, præscriptionem non impedit, imò ignorantiam juris clari in sola præscriptione ordinarii, non verò longissimi temporis 30. vel 40. annorum locum habere docent *Covarr. Less. Haun. n. 203. Rob, Konig hic n. 37.* Quia ad præscriptionem longissimi temporis jus civile admittit malam fidem, de jure Can. tantùm excluditur illa mala fides, quæ peccatum est, sed invinci-

bilis ignorantia juris clari non est peccatum. Oppositum docent *Engel n.* 15. *Krimer n.* 2354. Quia jura simpliciter dicunt errorem juris ad usucapionem non prodesse, & quamvis ignorantia juris clari non sit peccatum, seu mala fides Theologica, est tamen mala fides juridicia, seu interpretatione juris, utraque sententia est probabilis.

17. II. Bona fides antecessoris in tantum prodest successori bonæ fidei, ut tempus antecessoris ad suam præscriptionem computare possit, v. g. emistifundum per 5. annos bonâ fide à venditore possessum, si tu similiter per 5. annos bona fide possideas, compleviſti præscriptionem longi temporis, idque sive is successor universalis, seu hæres, sive particularis ex emptione, donato, legato, §. 7. & 8. *instit. de usuc.* Ratio est, quia author tradit rem cum omni jure, quod ipse habuit, sed præscriptio ab ipso bonâ fide inchoata est pars

18. juris, ergo. Econtra mala fides antecessoris ei non noceat successori particulari, quominùs præscribere possit inchoando à propria possessione bonæ fidei per d. §. 8. *instit. L.* 5. *ff. de diverſ. temp. præſc.* Nocet tamen successori universali, seu hæredi, ut, licèt ipse sit in bonâ fide, à se tamen præscriptionem inchoare non possit, nisi speciali & alio, quàm hæreditatis titulo foret munitus *L.* 11. *Cod. de acq. poſſ. L.* 11. *ff. de diverſ. temp. præſc.* quod *Covarruv. Palao. Eng. num.* 16. *Schmalzg.* aliique communiter ita intelligunt, ut ejusmodi hæres nec longissimo tempore præscribere possit; Ratio est, quia successor universalis in jure est eadem persona cum defuncto, succedítque in omnia jura, & obligationes, ejú que possessio censetur eadem cum possessione antecessoris, ergo sicut hic nunquam potuisset præscribere, sic nec ejus hæres.

Deinde

Deinde hæres suscepit in se omnes obligationes defuncti, sed inter has est obligatio restituendi rem malâ fide possessam, ergo. Idque probabiliùs etiam tenet de hærede mediato, seu hæredis hærede *Lug.* 19. *n.* 16. nam sicut primus hæres suscipit in se omnes obligationes sui immediati antecessoris, sic & secundus sui antecessoris, nec propterea duplex fictio cadit in eandem personam, ùt volunt *Covarr. Eng. Krim.* sed secundus hæres fictione juris repræsentat solùm immediatum antecessorem, cujus etiam obligationes suscipit, inter quas est obligatio restituendi malâ fide possessa à primo antecessore; attamen Prælato vel successori in beneficio non no- 20. cet mala fides antecessoris, quia non habet causam suam ab antecessore, sed ab electione Capituli, vel collatione Superioris. *Panorm. Zæs. h. t. n.* 14. Nec mala fides Prælati nocet Capitulo in bonâ fide existenti *Rath. Eng. n.* 17. si tamen prælatus certò sciat (secus si dubitet) rem esse alienam eámq; non restituat, *Laym. Pyrrhing. num.* 78. *Reiffenst. n.* 81. meritò dicunt, quòd locum non habeat præscriptio pro illo tempore, etiamsi Monasterium seu Capitulum sit in bonâ fide. Ratio est quia Prælatus est caput Capituli, & pro indiviso unà cum Capitulo possidet rem, ideóq; ejus mala fides inficit totum corpus, & præscriptionem impedit; quare si Prælatus in articulo v. g. mortis fateatur, se alienum agrum sic possediisse, Capitulum tenetur ei credere, & agrum reddere suo Domino, Etiamsi eum per 30. vel plures annos tenuerit; Neque mala fides Procuratoris vel tutoris nocet Domino, vel pupillo, si uterque bonam fidem habuerit, & res ipsa non sit aliquo vitio reali v. g. furti affecta *L.* 11. *pro emptore L.* 198. *ff. de R. J.*

21. QUÆR. IV. Quid circa titulum?

℟. Seqq. 1. Per titulum hìc intelligitur quævis causa habilis ad transferendum dominium, velut emptio, donatio, solutio debiti, legatum, hæreditas, res derelicta, &c. unde habens talem titulum in jure dicitur possidere pro emptore, pro donato, pro soluto, pro hærede, pro legato, &c.

2. Titulus alius est *verus*, qui nullo substantiali vitio laborat, ut valida emptio, donatio; alius est *coloratus* seu apparens, qui occultâ laborat nullitate; ùt si bonâ fide à Titio emisti agrum, quem putabas esse Titii, cùm tamen sit Caji. Alius est *existimatus*, qui prudenter creditur interveniſſe, & tamen non intervenit; ùt si ex hæreditate possideas rem, quæ à patre tuo dicitur esse empta, cùm tamen empta non sit; alius denique est *præsumptus*, quando nequidem allegari potest determinatus titulus, sed ob longitudinem temporis præsumitur titulus interveniſſe.

3. Ad præscriptionem non requiritur titulus verus; ùt patet; quia hic se solo absque præscriptione dominium transfert, ut valida donatio, emptio &c.

4. In præscriptione brevis vel longi temporis 3. 10. vel 20 annorum debet allegari, & probari posse certus titulus coloratus, vel existimatus, ùt clarum est ex *L. nullo Cod. de rei vindicat.*

22. 5. In præscriptione longissimi temporis 30. vel 40. annorum ordinariè non est necesse allegare vel probare titulum, sed jura ex diuturnitate temporis titulum præsumunt, nisì jus commune præscribenti resistat; tunc enim non sufficit sola bona fides, sed insuper titulus allegari, & probari, vel de immemoriali tempore doceri debet; ut si

quis

quis contra Ecclesiam Parochialem præscribere velit decimas, præter possessionem 40. annorum, oportet, ut doceat de titulo, vel tempore immemoriali.

QUÆR. V. Quid circa possessionem? 23.

R. 1. *Possessio* in genere est corporalis detentio vel insistentia rei, animo eam habendi ùt suam; dico *corporalis*, quia rerum incorporalium v. g. jurium aut beneficiorum non est vera sed quasi possessio.

2. Possessio alia est *facti*, quâ insistitur rei præscindendo an justè vel injustè; alia est *juris* quâ justè rei insistitur. Possessio facti iterum alia est *naturalis*, quâ quis corpore & animo insistit rei; alia *civilis*, quâ solo animo res tenetur, etsi alius insistat facto & re. Qui detinent rem non ùt suam, sed nomine alterius, ut depositarius, commodatarius, locatarius &c. non possident, neque unquam præscribunt, sed ut quis possideat rem vel jus alienum, debet iis uti tanquam suis.

3. Vulgaris & recepta est juris regula, quòd sine possessione non currat præscriptio. *c. 3. de R. J. in 6.* Et quidem ad inchoandam præscriptionem concurrere debet possessio naturalis & civilis, ad complendam verò civilis sufficit, licet possessor naturali exciderit, vel eam ex causa absentiæ reliquerit. *L. 1. 6. & 25. ff. de acq. possess.* Censetur tamen etiam civilis possessio, seu animus possidendi amissus, si quis re suâ ab alio occupatâ, sciens & potens, præparatoria recuperationis non fecerit, aut vacuam ad 10. annos reassumere neglexerit. *L. 37. § 1. ff. de usurp. & usuc.*

4. Ad probandam possessionem continuam plerumque sufficit, ostendere principium possessionis, & possessionem pro præsenti, quia inter-

media præsumitur, nisi probetur contrarium. L. 16. *Cod. de prob. Pax ford. Palao. Covarr. Reg. poss. p. 2. §. 1.*

QUÆR. VI. Quale tempus à jure requiratur ad complendam præscriptionem?

24. R. Varium requiri pro diversitate rerum; nam aliqua præscribuntur tempore brevi, hoc est triennio vel infra, alia tempore longo, hoc est 10. vel 20. ann. alia tempore longissimo 30. vel 40. vel plurium annorum, alia denique tempore immemoriali juxta sequentes explicationes.

1. Res mobiles etiam ad Ecclesiam Romanam, vel quamcunque spectantes, cum titulo & bona fide præscribuntur triennio, sine titulo annis 30. ut ex jure probant *Covarr. Molin. Less. c. 6. n. 11. Laym. n. 13. Palao. Pyrrh. n. 90.* quod tamen *Penorm. Hostiens. Petra tom. 2. fol. 425.* non admittunt de rebus Ecclesiæ mobilibus valde pretiosis, has enim sicut in alienatione, ita & in præscriptione dicunt comparari rebus immobilibus, eò quòd præscriptio sit species alienationis *L. 28. ff. de usf.* Ideóque volunt non præscribi nisi tempore longissimo cum titulo; excipiuntur etiam res mobiles furtivæ, vel immobiles vi possessæ, quæ non nisi 30. annis præscribuntur, ùt sup. dictum est.

25. 2. Res immobiles (ad quas reducuntur census, reditus annui, ususfructus, servitus, beneficia, jus patronatûs, jus decimarum &c.) spectantes ad privatos, præscribuntur cum titulo inter præsentes 10. inter absentes 20. sine titulo 30. annis; neque tunc attenditur, an præsentes vel absentes fuerint *L. 3. de præs.* præsentes dicuntur, qui in eadem Provincia vel ùt explicat *Pyrrh. n. 59.* qui in eadem civitate, vel sub eodem regimine, & clerici, qui in eadem Diœcesi habitant: quòd si quis

quis partim absens, partim præsens fuerit, tempus absentiæ duplicari debet per *L.* 12. *& Auth. quod si quis C. de præsc. longi temp.* neque hoc tempus de momento in momentum, sed de die in diem computari debet, ita ut ad completam præscriptionem sufficiat diem ultimum esse inchoatum, etsi nécdum plenè sit elapsus, ùt habet communior cum *Krimer n* 2593.

3 Contra legem civilem præscribitur 10. contra legem Canonicam 40. annis, vel ut habet *Lugo n.* 94. *& D. D. cit. Cas.* 5. *n.* 14. etiam decennio.

4. Res immobiles, & jura Ecclesiarum olim 26.
præscribebantur tricennio per textum & *Gloss. in c.* 3. *h. t.* modò regulariter 40. anni requiruntur, etiam cùm una Ecclesia præscribit contra aliam *c.* 4. 6. *&* 8. *h. t.* quod etiam locum habet in rebus hospitalium, causarum piarum, civitatum. *Novel.* 111. *c.* 1. *nov.* 131. *c.* 6. *de SS. Eccles.* & DD. communiter; dico *regulariter*, nam contra Ecclesiam Romanam, hoc est Lateranensem, & summum Pontificem, non admittitur nisì centenaria præscriptio, & contra Benedictinos ex privilegio Eugen. IV. sola sexagenaria, contra Mendicantes, & Cistercienses in Hispania, & per communicationem in superiori Germania sola centenaria à diversis Pontificibus concessa; ut citatis juribus probant *Molin. Illsf. Engel n.* 33. & in hac longissimi temporis præscriptione non requiritur titulus, nisì jus resistat, vel sit vehemens præsumptio possessionem malâ fide, vel ex juris errore acquisitam, tunc enim necessè erit probare titulum apparenter justum, per quem elidatur præsumptio malæ fidei, vel probanda est præscriptio immemorialis.

5. *Imme-*

27. 5. *Immemorialis* possessio tunc requiritur quando jus commune resistit, & non adest titulus nam immemorialis possessio inducit præsumptionem tituli, habétque vim privilegii in capace possessionis *c. 1. h. t.* éstque maximæ authoritatis in jure, nec comprænditur statuto, aut lege generalibus verbis prohibente præscriptionem per clausulam *non obstante præscriptione.* Dicitur autem possessio immemorialis, cujus initium excedit hominum memoriam, censetur autem excedere hominum memoriam si excedat 100. annos, nec constet de ejus initio; 100. enim anni sunt finis vitæ hominis longævi *d. L. fin.* Unde differt possessione centenaria, quòd de ejus initio constet, ideòque si jus commune resistat, debet in centenaria allegari, & probari titulus, quod non est opùs in possessione immemoriali, de cujus initio non constat *Pyrrh. n. 127.* Neque obstat præscriptioni immemoriali, quòd ante 200, vel 300, annos alius possederit, modò hujus possessionis memoria non existat, quod probari potest testimonio senum, qui nunc vivunt, testantúrque, quòd à 40. annis semper viderint, & à majoribus audiverint sic esse, quòd sit & semper fuerit communis opinio, & fama de hoc facto, neque extet contrarii, vel initii memoria. *Navarr. Covarr. Molin. d. 76. n 5. Mynsi. obs. 30.*

28. 6. Bona fisco jam incorporata tam mo-quàm immobilia nonnisi longissimo tempore usucapiuntur §. *res fisci juncta Gloss. inst. de usuc.* Si verò fisco nondum sint incorporata, sed, eò quòd quis sine hærede mortuus sit, vacantia, & fisci denuntiata, quadriennio acquiruntur, *L. 1. C. de quadr. præs.* Si ob crimen fisco commissa sunt, quinquennio actio fisci extinguitur *c. 2. d. præs. in 6.*

Excipe

Excipe bona fisco Ecclesiastico commissa ob crimen hæresis, quæ contra Romanam Ecclesiam 100. contra alias 40. annis præscribuntur.

7. Delicta regulariter præscribuntur 20. annis 29.
non tantùm quòad accusationem, sed etiam ex communiori quòad inquisitionem; excipitur accusatio adulterii, lenocinii, & peculatûs, quæ quinquennio eliditur *L. 5. C. ad L. Jul. L. 7. ff. ad L. f. de peculat.* præterea aliqua crimina valde enormia, ùt læsæ Majestatis, parricidii nullâ præscriptione extinguuntur *L. fin. ff. ad leg. Pomp. de parricid. L. 19. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falsf. L 4. Cod de apost.*

QUÆR. VII. Quid sit dormire, & interrumpi præscriptionem?

R. I. *Dormire* dicitur præscriptio tunc, quan- 30.
do legitimè inchoata ob impedimentum superveniens suspenditur, & quiescit, ita ùt remoto impedimento denuo procedat, possítque tempus subsequens uniri cum præcedente, deducto solùm tempore intermedio inutili, sic dormit contra pupillum durante ætate pupillari, contra minorem durante minorennitate *L. 3. C. de præs. 30. vel 40. ann.* contra Ecclesiam sede vacante, aut Prælato excommunicato, suspenso vel aliter agere impedito *c. 4. & 15. h. t.* item tempore sævientis belli, grassantis contagionis, dum non est in loco, qui jus dicat, quia generaliter non valenti agere non currit præscriptio *c. 13. Caus. 16. q. 3. C. 14. h. t.* In his casibus etiam datur minorennibus, Ecclesiis aliísque ex causa reipublicæ absentibus, captivitate, vel exilio detentis restitutio in integrum contra præscriptionem jam completam, idque quadriennio à die, quo quis majorennis factus, vel quo Ecclesiæ, vel ei, qui causâ reipublicæ,

publicæ, studiorum, vel alio justo titulo absit, integrum fuit, re intellectâ restitutionem petere *c. 1. & 2. h. t. in 6. L. ult. Cod. de temp. in integ. restit.*

31. & II. *Interrumpitur* præscriptio vel naturaliter, vel civiliter, *naturaliter* interrumpitur, si aliquid desit ex requisitis substantialibus, putà si desinat bona fides, aut jam cognoscatur non adesse titulus, qui adesse credebatur, vel denique amittatur naturalis & civilis possessio etiam per injuriam; D. D. in L. *naturaliter* ff. de usurp & usucap. *Civiliter* interrumpitur per litis contestationem, hoc est: uno judicialiter rem petente, altero negante, non verò per solam citationem *L. mota lite 26. Cod. de rei vindic.* unde possessor lite motâ dicitur constitui in fictâ malâ fide, ita ut à die litis contestatæ nec fructus ampliùs lucretur, sed conservare, & actori, si obtineat, restituere teneatur *L. 38. §. 7. de usurp. L. certum. 22. C. de rei*
32. *vindic.* quòad effectum verò utriusque interruptionis duæ sunt notabiles differentiæ, prima quòd naturalis interruptio absolutè respectu omnium adversariorum interrumpat præscriptionem text. & DD. in *L. 5. ff. de usurp & usuc.* Econtra civilis interruptio tantùm se habet respectu illius, qui litem movit, ideóque non obstante lite à Cajo motâ, potest præscribi contra Titium *L. 2. C. 1. quibus res, judicata.* 2 *da* differentia est, quòd possessio, & præscriptio naturaliter interrupta de novo inchoanda sit, civiliter autem interrupta tunc demum interrupta manet, si sententia condemnatoria contra possessorem sequatur, si verò possessor victoriam obtineat, vel per pactum aut transactionem à lite recessum sit, proinde tunc possessionis continuatio habetur, ac si lis mota nunquam fuisset

fuisset *Felin. Laym. Eng. L. c.* Si verò actor sponte à lite desistat, & instantia per lapsum triennii perempta sit, is erit effectus interruptionis civilis, quòd ad præscribendam ejusmodi actionem requirantur 40. anni à die, quo actor à lite destitit *l. ult. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* Unde si intra illud tempus lis denuo ab actore, vel ejus hæredibus moveatur & evincatur, res, licèt aliàs fuisset præscripta, restitui debet *Eng. Krim. l c. Pyrrh. n.* 134. hæc Theologo de præscriptione sufficiant, qui plura volet, legat citatos aliósque Canonistas.

CASUS XXIV.

De Dominio Clericorum.

DEsiderius Clericus dubitat. 1. *An sit Dominus bonorum patrimonialium.* 2. *Quasi patrimonialium, & quæ hæc?* 3. *Ecclesiasticorum necessariorum.* 4. *Superfluorum.* 5. 6. *An hæc ex justitiâ sint eroganda in pauperes.* 7. *An ex iis possint ali proles.* 8. *Solvi debita.* 9. *Quid si debita contracta sint culpabiliter.* 10. *An ex superfluis possint consanguinei ditari, ali in studiis.* 11. *An ornari Ecclesia aliàs satìs ornata.* 12. *An Clericus plus sibi indulgere possit, quia est ditior, nobilior &c.* 13. *An donatio ex superfluis sit valida, an obliget ad restitutionem.* 14. *Quæ hìc sit materia gravis.* 15. *An Clerici testari possint ad causas pias vel profanas.* Pro resolut.

QUÆR. Quale dominium in sua bona habeant Clerici, & ad quos usus teneantur impendere? 1.

℟. Bona Clericorum in triplici sunt differenti

1. Sunt bona *patrimonialia*, inter quæ numerantur omnia, quæ Clerici independenter à beneficio Ecclesiastico possident v. g. ex hæreditate, legato, donatione, arte, vel propriâ industria. Certum est, quòd Clerici perfectum horum habeant dominium, ita ut de iis ad libitum disponere, contrahere aut testari possint sicut Laici.

2. 2dò. Sunt bona *quasi patrimonialia* ea scilicet, quæ non acquirunt tanquam fructus beneficii, sed tanquam laboris Ecclesiastici stipendium, v. g. pro Missis, concionibus, cantu, administratione Sacramentorum, funeralibus, anniversariis, quæ vocari solent jura stolæ; ad quæ à plerisque reduci solent præsentiæ chorales. *Azor. Lugo d. 4 Clar. Gonzales* apud *Bonac.* 1. *to. tr.* 4. *punct.* 2. adeo ut horum habeant plenum dominium. Ratio est, quia hæc omnia dantur in stipendium laboris, sicut ergo alii stipendiarii, qui Ecclesiæ deserviunt velut Musici, Syndici, sacristæ, grammatici & similes, fiunt absoluti Domini suorum stipendiorum, ita ut ea pro libitu in profanos usus licitè & validè convertere possint, sic & clerici; sed quid, si sit ingens excessus inter laborem & remunerationem v. g. Clericus pro una præsentia, vel pro uno anniversario accipit 10. aureos, an adhuc ejusmodi bona censebuntur industrialia? ℟. cum communi affirmativè, quia non dantur intuitu beneficii, sed laboris, sicut si Pastor pro Benedictione nuptiarum, vel funeralibus alicujus Magnatis accipiat 100. qui utique inter industriales computantur, ergo etiam ii, quos Canonicus accipit ratione præsentiæ, vel anniversarii. Similiter ad quasi patrimonialia *Cajet. Vasq. Haunold. Sotus de just. lib.* 10. *q.* 4. *a.* 3. reducunt reditus Capellaniæ etiam

am perpetuæ ad certas Missas, & meritò; si reditus non multùm excedant stipendium ordinarium Missarum, secus numerandi sunt inter fructus beneficiales, Capellania enim perpetua indubiè est verum beneficium. Nec refert, quòd dentur intuitu laboris, nam reditus beneficiorum etiam non dantur otiosis. *Nav. Mezger t.* 11. *d.* 29. *a.* 1. *n.* 4.

3. Habent *bona Ecclesiastica*, id est reditus & pensiones annuas ratione beneficii in sustentationem ad præstanda officia Ecclesiastica; & horum aliqua sunt *necessaria* ad honestam sui suæque familiæ sustentationem, ad quam etiam pertinent honestæ recreationes, hospitalitas, moderata convivia, donationes, non tantùm remuneratoriæ, sed & liberales convenienter statui, & dignitati: plus enim in his potest sibi attribuere Episcopus, quàm Decanus, plus Decanus, quàm simplex beneficiatus. Alia sunt *superflua*, quæ scilicet supersunt honestæ sustentationi: de necessariis iterum est communis sententia, quòd Clerici horum sint absoluti Domini, ita ut non solùm de his vivere possint, & parcere suis patrimonialibus, sed & si ex iis aliquid sibi per parsimoniam subtrahant, illud possint licitè in usus profanos impendere *S. Thom.* 2. 2. q. 185. a. 7. & ibid. *Sylvius*, *Sotus*, *Covarruv. Corduba*, *Vasq. Arragon. Less. c.* 4. *d.* 6. *Barbos. Molin. d.* 143. *Lugo d.* 4. *n.* 2. *Metzg. a.* 2. *n.* 6. contra *Nav. Antonin. Sylvest. Panormit.* aliósque plures, quorum sententiam *Sporer. t.* 4. *c.* 1. *n.* 99. vocat probabilissimam. Ratio nostra est, quia Clerici recipiunt reditus suos tanquam justum stipendium officii spiritualis in necessariam sustentationem, nam dignus est operarius mercede suâ 3.

Luc. 10. sicut ergo alii officiantes fiunt Domini totius sui stipendii, sic & Clerici.

4. 4. Clerici etiam sunt veri Domini superfluorum D. D. cit. probatur tum ex *Trident. Sess.* 21. *c.* 1. *de reform.* ubi universaliter sæpe dicitur, quòd Clerici absentes non faciant fructus suos, ergo supponit, quòd præsentes faciant suos, sed fructum facere suos est acquirere eorum dominium, ergo. Tum ex *C. quatuor* 12. *q.* 2. ubi *Gelas.* Papa dicit totam quartam partem esse Clericorum, & non solùm partem congruæ sustentationis; tum denique Ratione, quia beneficiati acquirunt omnes fructus eodem titulo beneficii, ergo sicut necessariorum fiunt Domini, ita & superfluorum, est cum gravi obligatione superfluos impendendi in usus pios. *Trid. Sess.* 25. *c.* 1. *de reform.* & Theologi omnes.

5. An autem hæc obligatio superflua applicandi in usus pios sit ex justitia, ita ut applicantes ad usus profanos teneantur ad restitutionem, an verò ex virtute religionis, Charitatis vel alterius probabiliter utrimque disputatur: Verius videtur esse obligatio justitiæ *Valent. tom.* 3. *d.* 3. *Tanner. Tom.* 3. *d.* 4. *q.* 6. *Laym.* L. 4. t. 2. c. 3. n. 3. *Girken hic q.* 2. *dub* 5. & omnes, qui negant Clericos redituum Ecclesiasticorum habere dominium, quos magno numero adducit *Navarr. de redit. q.* 2. *Lugo.* sup. *Leuren. L.* 3. *q.* 584. & optimè *Reiffenstul L.* 3. *decret. tit.* 25. *n.* 56. Probatur *primò*: quia qui accipit aliquid cum onere, ut ejus partem det alteri, si non dat, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem ex lege naturali justitiæ, atque Clerici tam amplos reditus habent cum onere, & tacito pacto, ut superflua in eleëmosynas, vel alias causas pias impendant, ideo enim dicunt

SS.

SS. PP. superflua esse bona pauperum, imò esse furtum, & sacrilegium, quando in usus profanos convertuntur, concordant Canones c. *revertimini*, C. *decimæ* 16. q. 2. c. *similiter*. c. *juxta*. & seqq. *Prob.* 2. Clerici juxta omnes obligantur superflua expendere ad usus pios teste *Lugo. n.* 9. sed non purè ex lege Ecclesiasticâ, aliàs enim Ecclesia posset in hâc lege sua dispensare, quod plerique adversarii negant, & foret contra mentem fundatorum, neque ex virtute Charitatis, ut quidam volunt, quia charitas non obligat ad eleëmosynam, nisi quando est proximi necessitas, quæ non semper adest; neque ex virtute religionis, quia ista bona superflua non sunt magis sacra, & Deo dicata, quàm bona necessaria, ergo obligantur ex justitiâ cum onere restituendi, si superflua in usus non pios impendant.

Dices. 1. Fundatores nec in literis Fundatio- 6.
num, nec alibi expresserunt, quòd darent reditus cum onere expendendi superflua in pauperes, ergo ejusmodi onus seu obligatio justitiæ non est asserenda; sicut si eleëmosynam dem pauperi, eâ intentione, ut eam dividat cum socio, si eam intentionem non exprimam, non obligatur pauper ex justitia eam dividere.

2. Clerici omnes suos reditus etiam superfluos accipiunt eodem titulo, scilicet in stipendium officii, vel laboris spiritualis, utì Cantores, Pensionarii, Musici; sicut ergo hi non tenentur superflua in usus pios impendere, sic nec Clerici.

3. Ex Bulla Sixti IV. de Anno 1474. & July III. edita Anno 1550. & Pauli V. de 8. April. 1606. quæ incipit *In Eminenti*, Clericis Romanis, & in Romæ districtu ad 10. milliaria habitantibus conceditur libera' facultas, de omnibus

reditibus Ecclesiasticis liberè disponendi inter vivos & mortuos, sed hoc Pontifex concedere non posset, si superflua ex naturali obligatione justitiæ essent eroganda in usus pios, ergo.

R. *Ad* 1. Hoc sufficienter expresserunt hoc ipso, quòd in literis fundationum bona sua voluerunt esse patrimonium Christi, in sustentationem Clericorum & pauperum, vel aliter ad honorem Dei, quod non fit, si impendantur in usus profanos.

Ad 2. *N. C.* Aliter dat Ecclesia illa bona Cantoribus, Musicis &c. aliter beneficiatis; Cantoribus dat distribuendo in actu exercito ad pios usus, beneficiatis dat, ut ipsi nomine Ecclesiæ tanquam ejus Ministri ea ad usus pios impendant, & ita habet communis fidelium sensus, qui ideo putant peccare beneficiatos, si superflua non convertant in usus pios, non verò Cantores, Musicos.

Ad 3. Etsi Papa universaliter sic dispensare non possit, potest tamen in Casu particulari ex Causa redundante in bonum spirituale Ecclesiæ, idque ex præsumpto consensu fundatorum; & sic reditus indirectè applicantur ad usus pios ita exigente necessitate Ex dictis

7. *Deduces.* seqq. 1. Clericus potest & tenetur ex bonis Ecclesiasticis alere, & dotare suas proles non tantùm legitimas ante clericatum susceptas, sed etiam spurias, si indigeant; jure enim naturali illis à patre alimenta debentur, si verò à matre habeant sufficientia bona adventitia, vel pater habeat patrimonialia, tunc ex his alendæ & dotandæ sunt *Navarr. Laym. L. 4. t. 2. c. 3. n. 4.*

8. 2. Clericus, si aliunde non habeat, potest & debet debita à se sive in Clericatu, sive antecedenter

ter contracta solvere ex reditibus Ecclesiasticis, quia tunc censetur pauper, solvere autem pauperi debita, est opus pium, imò si debita contracta sint tempore Clericatûs ad necessariam sustentationem vitæ, vel causam piam, potest ea solvere ex reditibus superfluis, quamvis etiam habeat alios reditus ex patrimonio. *Ratio est*, quia potest reditus superfluos impendere ad necessariam suî sustentationem præteritam & præsentem; sic enim sunt potiùs reditus necessarii, quàm superflui; item potest eos impendere ad causam piam, solvere autem debita in favorem Causæ piæ contracta, est virtualiter eos impendere ad Causam piam, ergo. Si Clericus tempore Clericatûs contraxisset 9.
debita non pro necessaria sustentatione, neque ob causam piam, sed propter excessum in alimentis, lusu, vestibus, recreationibus, tenetur ea solvere ex patrimonialibus, aut proprio labore acquisitis, vel si talia non habeat, debet parciùs vivere, servato tamen statu, ut paulatim tantùm de sustentatione ordinariâ subtrahat, quantum sufficit ad solvenda debita. *Ratio est.* Quia talia debita culpabiliter contraxit, & potest sine mutatione Statûs sibi aliquid ex ordinariâ & honestâ sustentatione subtrahere, cùm hæc non consistat in indivisibili, sed habeat summum, medium, & infimum, ut si summi sumptus pro annuo victu sint 400. medii sint 350. parcissimi & infimi 300. poterit sibi 100. vel 50. & plures omni anno salvâ honestâ sustentatione subtrahere, & unà cum reliquis, quæ supersunt, applicare in usum pium.

3. Bona patrimonialia aut quasi patrimonialia, 10.
& ea quæ sibi per parsimoniam ex necessariis subtraxit, potest expendere ad usus profanos vel dare cognatis quibuscunque, etiam non indigentibus,

eósque ditare citra peccatum injustitiæ, ex superfluis autem potest tantùm alere in studiis eos, qui vel parentes non possunt, vel nolunt in studiis sustentare, aut promovere; nec potest ditare, aut plus dare, quàm ad conditionem, & Statum decentiam indigent; quia aliàs non erit usus pius, ad quem superflui reditus impendi debent, ut omnes teste *Reiffenst.* n. 72.

11. 4. Reditus superfluos impendere in ornamentum Ecclesiæ aliàs satis ornatæ, adhuc est usus pius, quamvis id fiat ex malo fine scilicet vanæ gloriæ, ideóque nec peccatur contra justitiam, nec contra religionem; neque facit ad rem, quòd fortè prætereantur Ecclesiæ magis indigentes, nisi Clericus in his esset beneficiatus; tunc enim cæteris paribus saltem ex æquitate, imò juxta *Lug. l. c.* ex obligatione, Ecclesiæ suæ præ aliis ex superfluis subvenire deberet.

12. 5. Clericus habens plura patrimonialia potest ex iis splendidiùs vivere, non verò ex proventibus Ecclesiasticis, quia in his est cæteris par. *Nec obstat*: Quod fortè sit doctior, nam per hoc non est constitutus in altiore dignitate, aut gradu: quòd si esset nobilis parentelæ, imbecillis, & debilis complexionis, aut deberet plura in medicos profundere, posset servato moderamine sibi plus in sustentationem attribuere, quàm cæteri robusti, & validi, saltem si aliunde non habeat; quia hæc respectu ipsius non superflua, sed necessaria sunt.

13. 6. Clericus ex proventibus Ecclesiasticis etiam superfluis licitè emit prædia, si ea detineat in usus pios, secus, si ea donet amicis non indigentibus; donatio tamen est valida, quia donans est verè Dominus superfluorum, quamvis cum obligatione;

ne, ea applicandi ad usus pios, nec tenentur donatarii donata reddere; si tamen malâ fide acceptâssent, scientes donantem non habere alia bona, quæ in eorum locum impendat ad Causas pias, possent per judicem cogi ad restitutionem, quia acceptârunt ea in præjudicium causæ piæ, cui ista prædia debebantur, sicut ii, qui aliqua acceptant in fraudem creditorum: Clericus verò, qui ex reditibus superfluis aliquid impendit in usus profanos, debet tantundem sumere ex reditibus patrimonialibus, illúdque applicare ad causas pias, etiam juxta eos, qui negant, eum obligari ad restitutionem. *Ratio est*, quia cùm habeat patrimonialia, adhuc potest satisfacere menti fundatorum, & profundendo Ecclesiasticos reditus pepercit patrimonialibus *Filliut. Azor.* sup. *Lugo. n.* 43. 14.

7. Quamvis quòad bona superflua Clericorum requiratur multò major materia ad peccatum mortale, quàm in furto, tamen vigesima pars, si proventus superflui excedant 100. florenos, communiter reputatur materia gravis, ita ut, si 5. vel 6. floreni tunc usui profano impendantur, peccetur mortaliter. *Sporer.* sup.

8 Quamvis Clericus in vitâ de reditibus super- 15.
fluis ad causas pias disponere possit, non tamen potest de iis testari, nequidem ad causas pias sine licentia summi Pontificis, Episcopi, vel Capituli, nisi consuetudo sit contraria, quæ si rationabilis sit, contra legem Ecclesiasticam prævalere potest; sed debet post mortem ea relinquere Ecclesiæ, à quâ accepit C. 1. c. *adhoc* 8. c. *quia nos* 9. *de testam.* imò *Navarr. Vasq. Tanner Molin.* 147. *n.* 31. *Laym.* sup. *Abbas Pyrrh. l.* 3. *n.* 42. *Krimer. n.* 2142. *Engel. n.* 3. *Reiffenst. ibid. n.* 335. Contra *Covarruv. Garc. de benef. p.* 2. *c.* 1. *n.* 16.

Less. c. 19. n. 43. Zœs. Haun. t. 2. de just. probabiliùs docent non posse consuetudine introduci, ut Clerici de reditibus Ecclesiasticis superfluis testari valeant ad Causas profanas, unde improbant Consuetudinem, quæ in multis locis Germaniæ, & alibi dicitur reperiri, *Ratio est*, quia ejusmodi consuetudo utpote contra legem naturalem, & divinam foret irrationabilis, & corruptela, quia Clerici superflua in profanos usus convertentes peccant mortaliter contra legem naturalem justitiæ, charitatis, vel religionis, ut fatentur ferè omnes, & in dubio an consuetudo contra legem sit rationabilis, præsumptio est pro lege, ut cum communi docet ipse *Schmalzg.* L. 1. tit. 4. n. 8. ob probabilitatem tamen sententiæ oppositæ tutè quis retinere potest, quod ex tali testamento, vel donatione accepit, usq; dum hujusmodi consuetudo ab Ecclesiâ positivè reprobetur.

CASUS XXV.

De dominio seu potiùs paupertate Religiosorum in particulari.

EBorius aspirans ad Religionem ex Confessario petit. 1. *Ad quid ex voto paupertatis obligentur Religiosi; Prælati &c.* 2. *An sint Domini famæ, honoris, rerum spiritualium.* 3. *An superiores dare possint licentiam ad superflua, & illicita.* 4. *Qualis Licentia requiratur.* 5. *An sufficiat præsumpta.* 6. *Quæ hic sit materia gravis.* 7. *An complacens sibi in divitiis peccet contra paupertatem.* 8. *An sufficiat Licentia dolo, vel metu obtenta.*

tenta. 9. *Vel data à superiore inferiore contra prohibitionem superioris.* 10. *Quid de manufactis, vel scriptis.* 11. *Quid si res occultetur.* 12. *Vel recipiantur plures res modica.* 13. *Vel convertantur ad alium usum, vel concedantur alteri.* 14. *Vel acceptetur res cum animo eam dandi pauperibus, vel lectâ Missâ amico remittatur stipendium.* 15. *Vel deponatur apud tertium, aut sine Licentiâ quis prandeat alibi.* 16. *An Religioso concedi possit peculium.* Pro resolut.

QUÆR. 1. Ad quid Religiosi obligentur ex voto paupertatis? 1.

R. Omnes & singuli Religiosi solenniter professi per votum paupertatis à se in perpetuum abdicârunt, non tantùm omne rei temporalis dominium, sed & usum, ac dispositionem independentem à voluntate superioris, ita ut nec validè, nec licitè de re temporali sine consensu superioris disponere possint, ita quòad rem omnes, & clarum est tum ex *Trid. Sess. 25. c. 2. de regul.* tum ex jure Can. *C. 12. q. 1. C. super. c. cum ad Monast. de statu Monach.* ubi adjungitur pœna: *quod si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur.*

Dicitur. 1. Omnes & singuli, ita ut etiam ipsi Prælati, Procuratores, Oeconomi, Administratores &c. si rem quamcunque sive domestico sive extraneo largiantur, aut expendant aliter, quàm ordinis Statuta, consuetudo, aut voluntas superiorum postulat, peccent contra justitiam, & paupertatem; & si ejusmodi donatio vel alienatio sit vana, superflua, aut damnosa; est ipso jure irrita, & restitutioni obnoxia; quia Prælati non

sunt bonorum communium Domini, sed Administratores *c. 2. de donat.*

Dicitur 2dò.: Solenniter professi, nam aliqui Religiosi S. J. qui tantùm simplex paupertatis votum emittunt, retinent dominium radicale, ita ut propter tale votum non possint quidem sine licentiâ Superiorum de suis disponere licitè; probabiliùs tamen possint validè, ùt contra *Molin.* docet *Sanch.* L. 7. moral. c. 18. q. 2.

2. *Dicitur* 3. Omnis rei temporalis, hoc est pretio vel pecuniâ æstimabilis; nam Religiosi retinent dominium, & jus in famam, & honorem. S. Th. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. item jura spiritualia eligendi, præsentandi, conferendi, beneficia possidendi, à censuris absolvendi &c. & ad talia jura acquirenda, retinenda, vel recuperanda nomine suo agere non prohibentur. *Navarr. Less. L. 2. c. 4. dub. 5.* intellige ex voto paupertatis; nam in his contra votum obedientiæ graviter peccari posset.

3. *Dicitur.* 4. Omnem usum, & dispositionem à voluntate seu consensu superiorum independentem; nam cum consensu superiorum non prohibentur Religiosi de temporalibus disponere, modò dispositio non sit ad usus superfluos, aut statum paupertatis dedecentes, aut à regula, & consuetudine ordinis non permissos, sicut enim ad similes usus ipse superior licitè disponere non potest, sic nec suis disponendi licentiam concedere. *Miranda. Pelliz. Hyacinth. Donatus to. 4. tr. 13. q. 10. Reiffenst. l. 3. decret. tit. 35.* ubi dicit in hoc omnes convenire, & quamvis probabile sit, quod docet *Lugo d. 3. n. 137.* licentiam datam ad usus superfluos, & illicitos esse validam, & ideo Religiosum non peccare contra paupertatem, modò non excedat statum pauperis; attamen id tantùm

tunc

tunc verum judico, quando ipsa religio, quæ rerum communium domina est, ob bonum commune, & conservationem famæ superioris, vel subditi censetur consentire; & ex hoc capite valet emptio, quâ Religiosus cum licentia superioris emit, vel acceptat superflua; magna enim in publico oriretur confusio, si ejusmodi pretium, vel res cum consensu Superioris Monasterio jam acquisita deberet restitui.

QUÆR. II. Qualiter religiosus peccet contra votum paupertatis?

R. *Toties peccat contra hoc votum, quoties rem* 4.
aliquam pretio æstimabilem, sive ex bonis Monasterii, sive aliunde acceptam, absumit, retinet, occultat, permutat, sine expresso, tacito, vel prudenter præsumpto superioris consensu. Ecce regulam generalem ab omnibus approbatam, quam infra ad Casus particulares applicabimus.

Consensus *expressus* vocatur, qui verbis, scripto vel alio signo manifestè exprimitur, *tacitus* est tolerantia Superioris, cùm scilicet videt aliqua à suis accipi, expendi, absumi, & cùm possit, non contradicit, aut religiosum sine viatico mittit ad studia, balnea &c. Hoc ipso tacitè, vel implicitè dat licentiam accipiendi, & expendendi ad hoc necessaria. Consensus *præsumptus* est, 5.
quem prudenter mihi persuadeo Superiorem daturum, si rogaretur, vel sciret, talem rem à me absumi, recipi, vel expendi, qui tamen consensus præsertim in rebus alicujus momenti locum non habet, nisi urgeat necessitas, & Superior adiri non possit; si enim præsumpta licentia semper sufficeret, Superior pro licentia nunquam esset rogandus, quod manifestè repugnat disciplinæ regulari; vel enim Superior prudenter creditur licenti-

centiam daturus, si rogaretur, & jam tum habetur licentia præsumpta, ideóque non erit opus eam rogare; vel creditur non daturus, & stulte rogatur; si tamen Superior moraliter certò sciatur non esse invitus, quòad rem ipsam, eò quòd rogatus illam facilè concederet, etsi aliquantulum ægrè ferat, non peti licentiam, talis usus non excedet peccatum veniale, ùt cum communiori docet *Laym l. 5. t. 5. c. 6. n. 4.* in dubio, an superior consentiat, semper est interrogandus, si possit; fatendum tamen est, Superiores magìs esse invitos, si subditi sine licentia sibi usurpent res Monasterii, quàm si res aliunde datas, quia magis damnificatur Monasterium. *Nec obstat*: Quòd res aliunde religiosis oblatæ, & acceptatæ Monasterio pereant, nam quamvis hoc sit, quia tamen illæ res dantur intuitu religiosorum, & aliàs Monasterio sunt indebitæ, earum jactura tanti non fit, quanti earum, quæ Monasterio ex propriâ

6. industriâ, vel fundis obveniunt. Hinc etiam major requiritur materia ad peccatum mortale in usu extraneorum, quàm in usu Monasterialium; cæterùm in materia paupertatis ex communi sententia loquendum est, sicut in materiâ furti, ideóque Regula S. Augustini dicit proprietarios *furti judicio esse condemnandos*; sicut autem in furto filiifamilias, ad mortale requiritur materia major, ùt dicam Cas. 31. n. 3. quàm in furto extranei, quia pater respectu filiifamilias est minùs invitus, sic in usurpatione, vel furto religiosi, non quòd religiosus per omnia æquiparandus veniat filio, cui pater etiam superflua permittere potest, sed quòd respectu religiosi major materia requiratur, quàm respectu extranei, quia Superior est minùs invi-

invitus, si religiosus, quàm si extraneus res Monasterii auferat, vel absumat.

Si dicas 1. Superior ob bonum disciplinæ religiosæ tenetur esse magis invitus respectu religiosi, quàm pater respectu filii. 2. Inde oritur nimia conscientiarum laxitas. 3. Superior tenetur esse magis invitus, ut religiosus peccet, cum ejus peccatum ex officio teneatur impedire, & corrigere, quàm si extraneus. Ad 1mum. R. 1. Concedi posse totum. R. 2. Id verum esse si nimia conscientiarum laxitas, & disciplinæ aliter non conservabilis necessitas id exigat; id autem non tenet regulariter. *Ad* 2. Ex opposito oritur nimia conscientiarum restrictio, & pariter dicam, conscientiam filii nimiùm relaxari, si sciat patrem respectu suî esse minùs invitum, item peccatum filii magis debet displicere magísque corrigi, & impediri à patre, quàm peccatum extranei, ergo pater magis tenebitur esse invitus in furto respectu filii, quàm extranei, per consequens minor materia requiretur ad grave furtum filii, quàm alterius, quod nemo admittit; dico ergo, Superiorem & patrem debere esse magis invitos quòad modum, & rationem peccati, quod â suis fit, & ab ipsis corrigi debet, non autem quòad rem ipsam. Ex dictis.

Deduces seqq. 1. Religiosus complacens sibi in divitiis prioris vitæ, aut dolens, se eas reliquisse absque affectu, vel desiderio aliquid habendi, vel usurpandi independenter à voluntate Superiorum, non peccat propriè contra votum paupertatis, sicut non peccat contra votum castitatis, qui dolet, se castitatem vovisse; ejusmodi tamen affectus multùm adversatur perfectioni religiosæ, & ad minimùm est veniale otiositatis, vel sensualitatis, & 7.

ple-

plerumq; signum animi, dignitatem ac gratiam suæ vocationis, non agnoscentis.

8. 2. Licentia dolo, putà falsum allegando, vel verum reticendo, obtenta, est invalida; neque à peccato proprietatis excusat Superioris tolerantia, vel consuetudo, quàm Superior difficulter v. g. sine pacis turbatione, querelâ, & murmure tollere non potest; tunc enim Superior non consentit, sed purè permittit. Licentia metu vel importunis precibus extorta est quidem valida, ùtpote simpliciter voluntaria, attamen est contra perfectionem obedientiæ, quia non tam subjicit subditi voluntatem Superiori, quàm voluntatem Superioris subdito: Superior dans licentiam in genere, intelligitur eam dare tantùm ad usus licitos, non superfluos; si tamen usus in se non sit superfluus, etsi ex circumstantia fiat illicitus, non repugnat paupertati, ùt si religiosus ex pecuniis ad honestam recreationem concessis biberet cum scandalo in tabernâ publicâ, quia talis magis peccat quòad modum quàm quòad rei substantiam, quod *Laym hìc n.* 14. etiam dicit de eo, qui biberet ad ebrietatem; quod non videtur admittendum, ille enim usus verè est superfluus, sufficit enim religioso ad recreationem potus moderatus, neq; ultra se extendit voluntas Superiorum & statutorum, quæ ebrietatem severissimè prohibent.

9. 3. Si Superior antecedens dedit licentiam, valet, etiamsi ab officio discesserit: item valet licentia data à Prælato inferiore contra prohibitionem Superioris, vel statutorum ordinis, nisi addita sit clausula iritans, quia Prælato inferiori per hoc non est sublata potestas ordinaria, & multa sunt prohibita, quæ tamen sunt valida *La Croix l.* 4 *n.* 115.

4. Reli-

4. Religiosus sine licentiâ aliquid exponens non tantùm peccat contra paupertatem, sed tenetur ipsam rem repetere, si in se, vel in æquivalenti adhuc existat, quia res mansit sub dominio Monasterii.

5. Si religiosus sine licentiâ donet amico picturam à se factam, vel donet librum pretiosum v. g. choralem à se conscriptum; peccat contra paupertatem, quia licèt religiosus sit Dominus proprii laboris & artis, tamen illud, quod labore & arte acquirit, cedit Monasterio, nisi amicus subministraverit materiam, & ipse nomine amici operatus fuerit, tunc enim, quamvis peccare possit contra obedientiam, si nempe id faciat contra prohibitionem Superioris, non tamen contra paupertatem: idem est de donatione reliquiarum, precum, missarum remissione, vel resignatione beneficii &c. quorum religiosus quidem est Dominus, attamen inobedientiæ crimen admittit, si de iis contra voluntatem Superiorum disponat: conceptus, notationes, compositiones proprio studio in chartam conjecta, tanquam partus proprii laboris, & pars, vel potiùs imago conceptûs interni, probabiliter reputantur inter Spiritualia, vel saltem Superiores quòad hæc non solent esse multùm inviti. 10.

6. Contra paupertatem peccat, qui res undecunque acceptas, abscondit, vel occultat, ne Superior sciat, auferat, ut de iis pro libitu disponat; imò etiamsi rem cum licentiâ acceptam abscondat, ne Superior eam mutatâ mente tollat, est communis cum *Sporer t.* 5. *c.* 1. *num.* 64. 11.

7. Si

12. 7. Si religiosus sine licentiâ plura modica recipiat, vel expendat usque ad materiam gravem, probabiliùs peccat mortaliter, quia hæ uniuntur in ratione gravis damni, sicut plura parva furta *Pellizz t. 4. c. 2 n. 30* Ubi excipit modica esculenta, eò quòd in his Superiores non videantur esse inviti quòad substantiam, sed purè quòad modum, at si hæc accrescant in grave damnum rei domesticæ, vel regularis disciplinæ, etiam in his Superiores probabiliùs censeri debent inviti quòad substantiam, maximè si sint minùs benigni, parci, tenaces.

13. 8. Peccant, qui res ad certum usum concessas ad alium usum convertunt, ut si pecunias pro emendis libris, vel vestibus datas, ludendo vel potando absumant; item si libros, vestes, & similia sibi concessa aliis concedant, etiam ad nudum usum, vel permutent, aut accommodent; hic tamen à mortali plerumque excusat materiæ parvitas, nisi materia permutata foret pretiosa, rara, vel conjuncta cum damno Monasterii, tunc enim esset mortale, quia permutatio (idem est de metuo) transfert rei dominium.

14. 9. Si rem ab amico præsentatam, nec tibi, nec Monasterio acceptes, sed intendas eam nomine dantis donare pauperi, vel alteri amico, cui donans jusserit, vel tu donare volueris, aut etiam tibi ipsi applicare, sed petitâ priùs licentiâ, non peccas contra paupertatem. *Sanch. Lug. d. 2. n. 54. Ratio est*, quia alteri tantùm locas laborem tuum absque hoc, quòd ullam rei commoditatem independenter à voluntate Superiorum desideres.

10. Si

10. Si amicus tuus à Paulo accepit stipendium, ut legi faciat Missam, potes Missam legere, & stipendium non acceptare, sed remittere, & amicus tuus illud retinere; *Ratio est*, quia non teneris acceptare, sed potes Missam legere gratis, & amicus satisfecit intentioni petentis procurando Missam, ergo potest retinere stipendium illum in finem datum; idem est, si lectâ Missâ ipse suscipias stipendium non animo tibi, vel Monasterio acquirendi, sed nomine offerentis illud expendendi in pauperes, vel amicos, etsi offerens hoc nesciat; quia postquam legendo Missam satisfeciisti ejus intentioni, certò de ejus consensu præsumere potes.

11. Si rem tibi præsentatam non acceptes, sed 15
deponi facias apud amicum, ut datâ oportunitate cum licentiâ Prælati eâ utaris, non es probabiliter proprietarius, nec peccas saltem graviter, etsi id facias ideo, quia pro nunc, & ab hoc Superiore non confidis te accepturum veniam, quam speras accipere ex post, vel ab alio; *Ratio est*, quia neque vis habere dominium, neque usum rei à Superiore independentem, hæc tamen arguunt imperfectionem, & animum non satis resignatum, & reverà videris aliquo modo de reistâ disponere, hoc ipso, quòd inscio Superiore eam facias deponi apud amicum.

12. Quamvis ex communissimâ religiosus sine omni licentia comedens, & bibens apud exteros peccet contra paupertatem, rarò tamen per hoc peccat mortaliter, quia hæc materia vel censetur levis, vel Superiores, quòad rem ipsam non sunt multùm inviti, cùm nullum damnum inferatur Monasterio.

16. 13. Certum est Superiorem religioso non posse peculium, vel quamcunque rem concedere irrevocabiliter, hoc enim repugnat voto substantiali paupertatis; ideóque professio facta sub conditione, ut liceat habere proprium, vel alicujus rei dispositionem à Superiore independentem, est ipso jure nulla *c. Monachi c. cum ad Monasterium de statu Monach.* potest tamen Prælatus concedere peculium, si per peculium intelligatur res apud Superiorem deposita, vel portio quædam pecuniaria, religioso ad iter, studia, negotia, vel similem honestum usum assignata: item potest religioso imponi administratio villarum, prædiorum, aliorúmvè bonorum immobilium, non suo sed Monasterii nomine, revocabiliter, & sub obligatione reddendæ rationis; nisi id speciali Ordinis statuto prohibeatur: imò jure antiquo poterant etiam concedi bona stabilia ad usumfructum vel usum, item pensiones, & reditus annui ex bonis Monasterii vel parentum, quibus religiosi dependenter à voluntate Superiorum in-vel extra Monasterium sustentarentur, id tamen jure novo videtur correctum per *Trid. Sess. 25. c. 2. Fagn. in c. 2. de statu Monach. Hyacinth. Donat. L. 2. Reiffenst. à n. 5.* Quamvis contrariam consuetudinem, si alicubi reperiatur, non audeat damnare *Laym n. 13.* meritò admonens Superiores ad abrogandam ejusmodi consuetudinem, modò religiosis aliâ viâ de necessariis provideri possit. S. Congregatio abominans Monasteria, in quibus perfecta communitas non servatur, sæpe prohibuit, nè amplius Novitii, vel Novitiæ ad ejusmodi Monasteria recipiantur. Teste *Fagnan. n. 63.*

CASUS

CASUS XXVI.

De dominio Communitatis religiosæ, & dispositione Superiorum, Officialium, & Beneficiatorum.

FAbius Religiosus interrogatur; 1. *Cui acquirat religiosus, apostata, transiens ad aliam religionem aut invalidè professus?* 2. *Religiosus promotus in Episcopum, vel Parochum.* 3. *An Monasterium succedat in omnia bona professi, etiam emphiteutica feudalia;* 4. *An hæreditas religioso relicta à Monasterio adiri possit ipso invito, vel à religioso repudiari, & quid si eâ conditione sit relicta, ut non ad Monasterium, sed religiosum pertineat.* 5. *Qualiter bona Monasterii valeant alienari.* 6. *An Prælatus repudiare possit hæreditatem, vel legatum.* 7. *Quid circa contractus, vel negligentias Officialium.* Pro resol.

QUÆR. I. Cui religiosus acquirat? 1.

R. 1mò. Cùm religiosus sit incapax omnis dominii, quidquid acquirit, regulariter acquirit Monasterio *c. Abbates 18. q. 2. c. cum ad Monasterium de stat. Monach.* Qui voverunt stabilitatem in loco, acquirunt illi Monasterio, in quo vota emiserunt, alii communiter Monasterio, in quo, non ut hospites, sed ut subditi morantur.

2. Religiosus apostata, vel fugitivus acquirit Monasterio, quod deseruit, vel illi Ecclesiæ, quæ eum bonâ fide suscepit, sicut servus lucratur Domino putatitio.

3. Religiosus ad aliam religionem transiens tempore novitiatûs acquirit primo Monasterio ita ut ea, quæ ei tunc ex testamento, legato, &c. obveniunt, aut quæ proprio labore acquirit, sine læsione paupertatis, & justitiæ secundo Monasterio, vel aliis donare non possit, nisi forent res exigui momenti, has enim ex æquitate putat *Lay* deberi secundo Monasterio, quod religiosi curam & gubernationem habet. Sed cui acquirit, qui ignorans, est invalidè professus? R. Sibi, & non Monasterio, quia mansit capax dominii: nec refert, quòd putârit se acquirere Monasterio, nam est error in substantia, sicut si quis solvat indebitum, vel det dotem Titiæ Extraneæ, cum putet se dare nepti: quæ tamen acquisivit quâ membrum v. g. ex reculis Fratris defuncti per divisionem cum aliis, illa teddere debet, quia per errorem venit in talem participationem: econtrà Monasterium ei restituere debet ea, quæ ab ipso data sunt intuitu professionis, quia error est causa principalis donationis.

2. 4. Religiosus quamvis habeat dominium beneficii, vel dignitatis legitimè acquisitæ, possitque agere ad illa retinenda, vel recuperanda, eadem tamen nec licitè nec validè acquirere potest sine licentiâ Superiorum; quia non habet proprium velle vel nolle: si assumptus ad Cardinalatum, vel Episcopatum aliquid post mortem relinquat, illud cedit Cameræ Apostolicæ, vel Ecclesiæ Episcopali.

5. Religiosus beneficiatus v. g. Parochus etsi habeat redituum administrationem, & de iis ad causas pias & suî sustentationem disponere possit, sicut clericus sæcularis, nisi Ordinis statuta, vel consuetudo legitimè introducta aliud præcipiant,

D. Thom.

D. Thom. 2. 2. q. 32. a. 2. Navar. Rodr. tit. 1. Reg. qq. q. 34. a. 7. Less. L. c. 41. dub. 11. Reiffenst. L. 3. tit. 24. àn. 47. Attamen mortis causâ de nulla rediſponere poteſt, ſed quæ ex reditibus beneficii ſuperſunt, jure communi debentur Eccleſiæ, in qua beneficium habuit.

Dixi 1mò. Ex reditibus beneficii, nam quæ religioſus beneficiatus acquirit, arte, induſtriâ, juribus ſtolæ, eleëmoſynis, hæreditate, legato, aut ex penſione, vel peculio ſibi conceſſo, ea acquirit Monaſterio juxta vulgatam regulam, quidquid acquirit regularis, acquirit Monaſterio; idem tenet de fructibus beneficii Monaſterio incorporati.

Dixi. 2. De jure communi, nam ex conſuetudine, vel privilegio, ùt in S. Ordine noſtro Præmonſtratenſi, fieri poteſt, ut religioſus etiam in beneficio non unito, acquirat ſuo Monaſterio *Zypæus L. 3. conſul.* 1.

QUÆR. II. Cui cedat hæreditas, vel legatum religioſo relictum?

℟. Regulariter cedit Monaſterio, ſi illud bo- 3.
norum in communi ſit capax, juxta ſequentes explicationes.

1. Si Novitius profiteatur nullâ factâ diſpoſitione, ſuccedit Monaſterium. Si Monaſterium ſit bonorum incapax, veluti Capucinorum, & Minorum de Obſervantiâ; ſuccedunt hæredes ab inteſtato. *Auth. ingreſſi Cod. de SS. Eccl. & Auth. nunc autem C. de Epiſc. Leſſ. Azor. Pirh. l. 3. tit. 27. an. 33.* Si tamen profeſſus liberos, vel aſcendentes habeat, tenetur his relinquere legitimam. *Auth. Si qua mulier Cod. de SS. Eccl. Pirh. n. 35. & ſeqq.* An verò Monaſterium etiam ſuccedat in emphyteutica & feudalia, eſt incertum, ſaltem

ea probabiliùs retinere potest ad vitam religios si enim professus mansisset in sæculo, poterat possidere ad vitam, ergo & jam, quia per profes sionem religionis non debet fieri pejoris conditio nis. *Eng. lib. 3. tit. 31. n. 37. Reiffen. l. 3. t. 20.* 101. ita tamen ut intra annum à morte profes teneatur ea vendere. *Laym. Pirh. tit. 18. n. 53. ibid. Reiffenst. num. 251.*

4. 2. Si religiosus scriptus sit hæres, Monasterium potest immediatè adire hæreditatem inscio, ac etiam invito religioso. *Abb. Less. Lugo de just. d. à n. 94. Pirh. n. 40.* contra plures, qui dicunt id fieri debere mediante religioso; *Ratio est*: quia religiosus per votum paupertatis, & obedientiæ omne suum velle circa hæc transtulit in Superiores.

3. Etsi religiosus sine licentiâ Superiorum possit ex justâ causâ repudiare donum sibi oblatum, legatum tamen, vel hæreditatem nec validè, nec licitè, *Ratio est*: voluntas Superiorum, qui videntur consentire in primum; & non in secundum. *Nav. Lug. L. c. Dicast. L. 2. t. 15. d. 1. n. 228.*

4. Si hæreditas eâ lege relinquatur, ut ad religiosum, & non ad Monasterium pertineat, voluntas testatoris ità explicanda est, ut usus, & commoditas ad religiosum pertineat dependenter à Prælato, dominium verò ad Monasterium; *Sanch. L. 7. Mor. c. 17. n. 4. Laym. Reiffenst. n. 25. Ratio est*, quia quamvis dispositionem ità interpretari oportet, ut potiùs valeat, quàm non valeat, ideóque si Prælatus consentiat, ut usus & commoditas rei ad religiosum pertineat, valet legatum; secus corruit; quia non est impleta conditio, nisi religiosus commoditatem competentem sibi, resignet, *Sanch. n. 9.* Si conditio legato adjecta sit planè impossibilis, ùt lego hanc rem religioso si con-

conditione, ut ipse habeat rei dominium, conditio habetur pro non adjecta, & legatum censetur validum *DD. cit.* nisi constet testatorem huic conditioni voluntatem suam seriò alligâsse; v. g. dicendo: volo, ut religiosus habeat rei dominium, non Monasterium, alioquin legatum non valeat. In dubio præsumendum est pro valore actûs.

QUÆR. III. An, & qualiter Monasterium obligetur ex contractu religiosi? 5.

R. 1. Monasterium non obligatur contractu religiosi, vel etiam Prælati, quo alienat, aut distrahit immobilia, vel mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, ùt gemmæ, vasa aurea, nisi adsit justa causa, id est necessitas, evidens utilitas, pietas, vel incommoditas, & serventur solennitates à jure ad alienationem Ecclesiasticam requisitæ, putà tractatus Capitularis, consensus majoris partis Capituli cum subscriptione, nisi consuetudo aliud habeat; nec non consensus Superioris, cui Ecclesia subest, juxta cujusvis Ordinis statuta. Quòd si alienatio facta quidem sit cum debitâ solennitate, sed Ecclesia probetur enormiter læsa, competit ei beneficium restitutionis in integrum. *Abbas in c. fraternitatem n. 5. de donat.* nomine autem contractûs alienativi in hâc materia Ecclesiis favorabili, non tantùm venit venditio, permutatio, donatio, transactio super jure, vel re immobili, censûs perpetui, ac vitalitii, & similes, in quibus totum dominium transfertur, sed etiam in quibus simpliciter, vel ad longum tempus transfertur dominium utile; ùt feudum, emphyteusis, locatio in longum tempus. *Extr. inter commun. de reb. Eccl. non alien.*

2. Prælatus absque consensu Capituli, aliisque solennitatibus, Ecclesiæ obesse potest in juribus 6.

acquirendis. *Abbas & Can. in c. tua de his quæ fiun &c.* Ideóque validè repudiat donationem Ecclesiæ suæ oblatam, & assumens Novitium validè renuntiat hæreditati, quæ post ejus professionem, & mortem patris Monasterio erat obventura. *Sylv. Sanch. l. 7. c. 6. n. 4. Riccius decis. 96. & 99.* hæreditatem verò, & legatum mortuo testatore, videtur Prælatus repudiare non posse; eò quòd Ecclesia habeat jus ad rem, & ejusmodi juris abdicatio in materia Ecclesiis favorabili censeri debeat prohibita juris Ecclesiastici alienatio; & hæreditas ac legatum non tam Prælato, quàm Monasterio relinquitur. *Bald. Azor. Ricc. resol. 97. n. 1. Engel lib. 3. decret. tit. 13. n. 9.* aut si juxta sententiam probabilem *Menochii, Sanch. Pirh. l. 3. t. 13. n. 41.* renuntietur; Ecclesia habet beneficium restitutionis in integrum, propter malam Prælati administrationem, ùt cum communi docet idem *Ricc, Vasq. Laym. Pirrh. n. 42. Reiffenst. sup. Dicast. n. 237.*

7. 3. Alii contractus, qui fiunt à Prælato juxta Ordinis constitutiones, vel etiam ab officialibus cum expresso, vel tacito Superiorum consensu, veluti emptiones, venditiones, permutationes rerum mobilium etiam non requisito Capitulo, firmi sunt, & validi.

4. Religiosus Superior, vel œconomus non tantùm peccat bona Monasterii sine justa causa, vel licentia alienando, sed etiam negligenter administrando, & si quæ bona, vel jura ejus culpâ pereant, tenetur exactiori diligentiâ neglectum suum, quantùm potest, compensare, cùm ob votum paupertatis aliam restitutionem facere non possit. Qualiter Monasterium teneatur solvere debita religiosi ante professionem contracta, dicam Cas. 47. n. 21.

CASUS

CASUS XXVII.

De injustitia & in specie de illegali circa tributa, gabellas &c.

GAbriel Princeps 1. *Varia tributa exscribit.* 2. *Quæstores sub prætextu insufficientis stipendii tributa augent, & munera extorquent.* 3. *Et quia hæc luxu nimio absumpta sunt, perdurante eâdem necessitate nova exiguntur.* 4. *Esculentis, & capitibus imponuntur.* 5. *Vectigalia, & contributiones à peregrinis, & Clericis extorquentur.* 6. *Plerique se subducunt, tum quia putant tributa non obligare in conscientia.* 7. *Tum quia est communis persuasio de tributi injustitia, vel saltem est dubium.* 8. *Et ipse Princeps, & Consiliarii tributum suspectum habent.* 9. *Nihilominùs plerique illud approbant, alii se absentant.* 10. *Exactores non obstante dubio solutionem extorquent.* 11. *Etiam à pauperibus, econtra ab aliis se sinunt corrumpi.* 12. *Defraudantes gabellas, eodem pretio cum aliis merces vendunt, & in his omnibus Confessarius dissimulat.* Pro resolut.

QUÆR. I. Quid, & quotuplex sit injustitia. 1.

R. Injustitia in genere est alieni juris violatio; sicut autem datur triplex justitia: legalis, distributiva, & commutativa; sic & triplex injustitia: prout harum una violatur: de violatione justitiæ distributivæ, & commutativæ dicam in seqq. in præsenti de injustitiâ illegali, quæ committitur in defraudatione tributorum, gabellarum &c. tributum autem in genere significat omne id, quod Princeps vel Magistratus à subditis exigit in ordine ad sustinenda onera communia: pro diversitate

materiæ, de quâ exigitur, sortitur diversa nomina: impositum mercibus in-vel extra Provinciam vehendis vocatur gabella vel vectigal à vehendo; imponitur fundis, simpla vel contributio; si consestibilibus, licentia, vel accisia pro more regionum; si singulis capitibus, capitatio; si transeuntibus pro conservatione pontis, viæ, vel custodiæ pedagium, etc.

QUÆR. II. Quæ conditiones requirantur, ut tributum, vel vectigal sit justum? R. Sequentes.

2. 1. Legitima authoritas imponentis, qualem habent Imperatores, Reges, Principes, Magistratus in terris alium superiorem non agnoscentes, & alii de horum licentiâ, consuetudine, vel præscriptione: quæstores, telonarii, & similes, si nesciente Principe, vel nova tributa imponant, vel imposita absque legitimâ authoritate augeant, non tantùm peccant contra justitiam cum obligatione restitutionis; sed & incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, unde meritò à Confessariis redarguendi, & seriò hortandi sunt telonarii, præfecti, & similes officiantes, qui sub prætextu extraordinarii laboris, insufficientis stipendii &c. inscio Principe certas sibi pensiones exigunt, aut munera extorquent.

3. 2. *Requiritur justa causa*, hoc est necessitas, aut magna communis utilitas, vel condigna Principis sustentatio, spectatâ ejus dignitate, statu, & meritis in rempublicam; quòd si Princeps tributum diutius continuet, vel plùs imponat, quàm necessitas exigat, aut ludo, luxu, conviviis aliterve inutiliter absumat; tenetur damnum illatum resarcire, tantumdem solvendo ex suis in subsidium communitatis; aut si ex suis non habeat, tenetur parciùs vivendo tantundem congerere, quan-

quantum sufficit ad reparandum damnum, servato tamen statu suæ dignitati congruo; quòd si periculum sit in morâ, & tributa malè absumpta pro nunc à Principe compensari nequeant; tenebitur populus nihilominùs contribuere, sic exigente bono communi, ita tamen ut Princeps ad meliorem fortunam deveniens pro damno debeat satisfacere.

3. *Debita proportio*; ita ut divites plus contri- 4.
buant, quàm egeni, & ii magìs graventur, quos causa magìs concernit, hinc contributiones, quæ esculentis, & aliis ad quotidianum usum necessariis, aut etiam singulis capitibus imponuntur, debent esse moderatæ, ita, ut major pars tributorum sumatur ex fundis & mercibus, aliàs enim pauperes, qui sæpe numerosam habent familiam, si non plùs, saltem æqualiter cum divitibus gravantur.

4. *Ut tributum imponatur solis subditis*: indi- 5.
rectè tamen, & per accidens tributo gravari possunt etiam non subditi v. g. Peregrini & viatores, qui merces in Provinciam invehunt, vel avehunt, qui propterea justè coguntur solvere vectigalia, pedagia; &c. hoc enim pacto illis conceditur jus mercimonii, & jus transitûs. Item Clerici hoc ipso, quòd vino, frumento, oleo, & similibus imponantur collectæ, indirectè iis gravantur, quatenus ob impositam collectam ea coguntur cariùs solvere, directè tamen neque Clerici, neque eorum bona à laicis collectari possunt, quia ab eorum jurisdictione planè sunt exempti. Si verò bona laicorum non sufficerent ad levandam communem necessitatem, possunt Clerici cum licentiâ summi Pontificis aliquid contribuere; imò si agatur de speciali eorum commodo, ut, si aliquorum agri, inter quos etiam sunt Ecclesiastici, alluvione deperdantur, tenentur Clerici cum Laicis æqualibus

bus pro ratâ sumptibus impetum fluvii cohibere idem est de reparatione viæ, fontis, vel pontis illi specialiter proficuorum.

6. QUÆR. III. Qualis sit obligatio solvendi tributa? & an defraudantes teneantur ad restitutionem? R. Multi cum *Navarr.* docent legem tributorum, præsertim vectigalium, respectu exterorum esse merè pœnalem, nec obligare in conscientiâ, alii apud *Moya t. 1. q. 8. n. 6.* fatentur quidem gabellas obligare in conscientiâ, sed tunc tantùm, quando exiguntur: hæc sententia vera est, ubi sic habet consuetudo, tunc enim accedit tacitus superioris, & populi consensus, & plura ideo exscribuntur: præscindendo autem a consuetudine, probabilius est, tributa deberi in conscientia ex jure naturæ & divino, etiamsi non exigantur, *Matth. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*; ad *Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Ratio est, quia tributa non debentur ut pœna, sed ex justitia legali, nec non ex tacito pacto, ut Magistratus & Principes suscipiant in se curam populi, econtra populus contribuat ea, quæ pro Principis sustentatione, & bono communi sunt necessaria, ideoque, qui tributa defraudant, peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem, ita communior cum *Sporer. t. 5. c. 5. nu. 150.* Si tamen tributum communi famâ & persuasione populi reputetur iniquum, aut non impendi ad communes usus, ut non rarò nunc contingit, non obligare docet *Sylvest.* V. gabella 3. *q. 5. 29.* maximè si sit noviter impositum. Imò plures, quos citat & sequitur *Sporer nu. 154.* docent tributa non obligare in dubio positivo, quando scilicet est probabilitas pro & contra justitiam tributi, Rationem dant,

dant, quòd in dubio debiti melior sit conditio debitoris possidentis rem suam, & ei, qui petit, incumbit probatio debiti, atqui subditus hic est debitor, & possidet rem suam, & Princeps non probat sufficienter justitiam tributi, ergo; neque in dubio parendum est superiori quando agitur de interesse ipsius superioris, & despoliando subdito re possessâ, tunc enim superior in causa propria meritò præsumi debet partialis: hæc sententia verè est probabilis, & tuta in praxi, opposita tamen videtur probabilior, nam in dubito debiti non semper est melior conditio debitoris, quando scilicet pro creditore seu Principe est præsumptio, qui est in possessione potestatis exactivæ, & Princeps cum suis Consiliariis præsumitur de justitia tributi meliùs posse judicare, quàm quilibet privatus, ideòque ipsi parendum est, non enim agit rem suam, sed communem; Nec obstat, quod etiam subditi sint in possessione suæ pecuniæ, nam possessio potestatis exactivæ prævalet sic exigente bono communi, ne quilibet in quolibet dubio vel probabilitate se tributis subducat.

QUÆR. IV. Quid circa subsidium charitativum? ℟. Seqq. 1. Tributo valde affine est subsidium charitativum, quod Episcopi à Clericis exigere solent. 8.

2. Hujusmodi subsidium, ut sit justum, debet esse moderatum, & peti à Clericis Episcopo subjectis ex manifesta & rationabili causa v. g. ad defendendam Ecclesiam contra hostes, ad solvenda gravia debita, aut pro fabricâ Ecclesiæ, pro professione ad Concilium. *c. cum Apost. c. conquerente de offic. ord.*

3. Subsidium justum Clerici Episcopo subjecti solvere tenentur, & si nolint, etiam excommunicatio-

cationis censurâ compelli possunt, ùt colligitur ex *juribus cit.* & quamvis *DD.* communiter à subsidio eximant Ecclesias regulares, praxis tamen quotidiana in hac Colonienſi, & aliis Diœcesibus docet contrarium.

4. Generales Ordinum tallias aut subsidia charitativa à suis exigere posse, si aliunde non habeant pro gubernatione ordinis necessaria, docent *Barbos. Pirh. L. 3. t. 39. n. 54. & ibid. Reiffenst. n. 23.*

9. QUÆR. V. Quæ hinc pro praxi sint deducenda? R. Seqq. 1. Princeps ut licitè tributum exscribat, debet illi esse saltem probabilius, illud esse justum, quia hic agit ut Judex, qui tenetur sequi probabiliora secundùm dicta *Cas. 3. n. 8.* qualiter obligent tributa, & quæ conditiones ad eorum justitiam requirantur, constat ex dictis.

2. Ut etiam Consiliarii licitè Principi tributum consulant, aut approbent, debet illis probabilius esse, quod tributum sit justum, quia sic exigit bonum commune, & ipsi tunc sunt quasi judices inter Principem & subditos, ùt dixi *Cas. cit. n. 21.* consulere vel approbare tributum injustum nunquam licet, est enim suadere peccatum: an verò Status, Consiliarii, & similes, quorum est tributa approbare, saltem metu gravis mali vel mortis, tributo injusto licitè subscribere valeant, non est planè compertum; probabilius videtur, quòd non; quia hoc reipsa est approbare, ratificare, & confirmare gravissimum alterius peccatum, & injustam subditorum oppressionem, estque reale & nocivum mendacium, nam subscribere est in facto testari, & dicere tributum esse justum, quod tamen scitur esse injustum, ideo enim exigitur subscriptio *V. Cas. 20. n. 19.* imò nec videntur se ab-

seu-

sentare posse, tenentur enim ex officio stare pro bono communi, & Principi injustitiam tributi remonstrare & dissuadere, ad hoc enim accipiunt dictas vel salaria, si tamen ex suâ contradictione nullum sperarent fructum, sed tantùm sui odium, & persecutionem; ab aliquibus non improbabiliter excusantur.

3. Executores tributorum possunt præsumere, ea esse justa, ideòque licitè ea exigere, quamdiu non adest moralis certitudo de injustitiâ, sicut miles tamdiu potest militare, quamdiu non est certus de injustitiâ belli: *Ratio est*, quòd cujuslibet privati non sit judicare de justitia tributi vel belli, & in dubio, an lex sit justa, obtemperandum sit superiori juxta communem Theologorum. 10

4. Princeps vel Magistratus injustè agit, si aliquos à tributis eximat totum onus reliquis relinquendo, nisi ejusmodi exemptio fiat ex causa in bonum commune redundante v. g. ob merita in remp. vel factam reipublicæ compensationem.

5. Pauperes qui solvendo tributa se & familiam suam alere non possunt, aut in gravia debita inciderent, excusantur ob impotentiam, & ideo quæstores possunt ab iis non petere, *Sylv. in resolut. p. 2. V°. restitutio Cas. 4.* Econtra si exactores tributa justa non exigant ab iis, qui solvere possunt, vel dissimulant, aut se corrumpi sinunt, peccant tam ipsi, quàm corrumpentes contra justitiam cum obligatione restitutionis, quia sunt causa injusta talis damni: si verò tributum sciatur esse injustum, possum corrumpere exactorem, ut mecum dissimulet, sicut possum latroni offerre partem pecuniæ, ut non tollat totam, hoc enim est redimere injustam vexam. 11

6. Qui

12 6. Qui defraudavit gabellas, non tenetur propterea merces infra commune pretium vendere, quia pretium taxandum est secundùm onera quæ communiter omnes subeunt, quamvis unus vel alter ea non subeat.

7. Communiter hìc monent Theologi, ut quando non satis constat, quòd tributa sint justa, aut ad bonum commune impendantur, Confessarius ante factum, pœnitentes hortetur, ut solvant, id enim exigit reipublicæ pax & debita Principi obedientia; post factam autem tributi defraudationem, si pœnitens sibi saltem probabiliter persuadeat tributum esse injustum (ut in tantâ tributorum multitudine hodiedum facilè contingit) ad compensationem non facilè eum condemnet.

CASUS XXVIII.

De Injustitiâ distributiva.

HAbius petit 1. *Quid sit acceptio personarum*, 2. *An ad beneficia Ecclesiastica sub mortali sit eligendus dignior.* 3. *An ad officia sæcularia,* 4. *An liceat aliquid promittere pro beneficiis.* 5. *An vendere officia, vel aliquid accipere, ut inter æque dignos unus præferatur.* 6. *An liceat officia dare cognatis.* Pro resol.

1. QUÆR. 1. Quid circa injustitiam distributivam. §. 1. Injustitia distributiva consistit in *acceptione personarum*, quâ in distributione bonorum communium, in collatione beneficiorum, officiorum, in judiciis, in honoris exhibitione attenditur non ad merita personæ, & utilitatem communem, sed ad circumstantias impertinen-

tes,

tes, v. g. consanguinitatem, amicitiam, potentiam, munera, &c. hoc vitium est ex genere suo mortale, adversatur enim bono communi, & prohibetur *Eccl.* 42. *ne accipias personam, ut delinquas.* Jacobi 2. *si autem personas accipitis, peccatum operamini.* Dixi bonorum communium, id est ad communitatem pertinentium, nam acceptio personarum locum non habet in bonis propriis; hæc enim cuilibet pro libitu dari possunt, cùm uni non magis debeantur, quàm alteri; aliàs enim Deus esset acceptor personarum, quando peccatoribus maximè indignis suas dat gratias.

2. Peccat mortaliter non tantùm is, qui ad 2.
beneficia Ecclesiastica assumit, vel promovet indignum, sed etiam, qui relicto notabiliter digniore præficit dignum, est communissima cum *D. Th.* 2. 2. *q.* 63. *a.* 2. & quòad beneficia majora curam animarum habentia velut Episcopatus, Abbatias, *P*ræposituras, Decanatus, Parochias, nunc omnino certa ex *Trid. Sess.* 24. *c.* 1. *de reform.* ubi dicit *eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint.* Idem magis confirmat propositio 47. ab Innoc. XI. damnata, quæ sic habet: *cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium vel primò videtur per hoc, digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundò locutione minùs propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non ve-*

rò dignos : vel tandem loquitur 3tiò, quando fi concursus. Quóad beneficia minora, & simplicia etiam communis est sententia, ea sub peccato conferenda esse dignioribus, & ratio est eadem, quia id exigit bonum commune, & fidelitas eligentis, vel conferentis beneficium; electio tamen, vel præsentatio digni relicto digniore est valida, ùt dicam *Cas.* 80. *n.* 20.

3. 3. Ex eâdem ratione dignitates, munia, & officia sæcularia dignioribus sub peccato conferenda sunt, cùm enim hujusmodi officia non spectent ad Principem, vel collatorem, sed ad communitatem, cujus ipsi sunt Administratores, peccant contra officium, & fidelitatem communitati debitam, conferendo ea minùs digno, si dignior commodè haberi possit; sicut contra fidelitatem, & justitiam peccat Oeconomus, qui relicto eo servo, qui potest annuè lucrari 100. conducit eum, qui potest tantùm lucrari 50. conferens beneficium vel officium indigno, vel ei, qui creditur illud malè administraturus, tenetur ad omne damnum reipubl. vel Ecclesiæ inde obveniens; ad nihil autem tenetur digno, vel digniori prætermisso; quia ante actualem collationem, vel præsentationem nullum habent jus rigorosum, sed tantùm majorem dignitatem ad officium vel beneficium; dignior autem hìc dicitur non præcisè, qui doctior, sanctior, vel nobilior est, sed qui consideratis circumstantiis personæ, loci, temporis, incolarum, &c. communitati, vel Ecclesiæ, cui præficitur, creditur fore utilior; ideòque si Ecclesia vel respublica indigeat defensore contra hostes, cæteris paribus potentior eligendus erit utpote dignior? si agatur de conservanda inter cives pace, inter dignos dignior erit, qui ma-

magis à populo diligitur; si ad necessitatem publicam vendantur officia, dignior reputatur, qui inter æquales plùs obtulerit.

QUÆR. II. Quæ hinc inferenda pro praxi? 4.

R. Seqq. 1. Dare, vel promittere pecuniam, vel quodcunque pretio æstimabile in ordine ad impetrandum sibi, vel suis beneficium Ecclesiasticum, est simonia jure divino & naturali prohibita, & omnis provisio ex tali promissione facta est ipso jure nulla, ùt ex professo dicam *Cas.* 66.

2. Officia sæcularia vendi possunt, si con- 5.
currant hæc quatuor: 1. Supremi Principis authoritas. 2. Capacitas seu dignitas ementis. 3. Pretium moderatum, ut emens ad recuperandas expensas non cogatur abuti officio. 4. Utilitas communis. Sed quid si Princeps Ministro det potestatem inter æquè dignos eligendi, quem voluerit, an possit accipere pecuniam, ut hunc eligat præ illo? R. Posse, nisi Princeps, vel lex illud prohibeat, quia unus non habet majus jus, quàm alter, & *Ratio est*, quia eligere hunc præ alio æquè digno, est pretio æstimabile, & in liberâ potestate eligentis constitutum, ergo pro eo potest accipi pecunia: neque fit injuria reipublicæ, quia confertur æquè digno, nec dignior haberi potest, ùt suppono; neque fit injuria offerenti pecuniam, quia hic recipit rem pecuniâ æstimabilem.

Dices 1. Neque Princeps, neque ejus Minister est Dominus officiorum, sed tota communitas, ergo Minister pro tali officio non potest acceptare pecuniam sine consensu communitatis, venderet enim rem alienam sine consensu Domini.

2. Est acceptio personarum, quia unus praefertur alteri ob circumstantiam ad bonum commune & capacitatem personæ impertinentem, scilicet ob pecuniam.

3. Ut officia licitè vendantur, debent vendi pro interesse publico, non privato.

4. Sunt multæ leges id prohibentes, quas adducit *Sanch. L. 2. cons. c. 1. dub. 56.*

℟. *Ad 1.* Minister non est quidem Dominus officii, est tamen Dominus suæ electionis, & hæc est pretio digna, adestque consensus saltem præsumptus Principis, & communitatis, cui pertalem acceptationem nullum fit præjudicium.

Ad 2. N. Ass. Acceptio personarum tunc tantum locum habet, quando ob causam impertinentem præteritur dignus vel dignior.

Ad 3. Ut Officia promiscuè & nomine communitatis vendantur, debet pretium cedere ad interesse publicum, non autem semper.

Ad 4. Illæ leges vel non sunt usu receptæ, vel loquuntur de distributione pecuniæ ex justitiâ debitæ, vel alterius æquivalentis, non verò de distributione officiorum *Lugo de just. d. 34. num. 35.* cujus disparitatem dabo *Cas. 55. n. 18.*

6. 3. Magistratus, Gubernatores &c. gravissimè peccant, si officia communia faciant quasi hæreditaria, pleraque conferendo suis ag - vel cognatis non sine periculo turbarum & seditionum: tunc enim consanguinei, quamvis aliòquin scientiâ, & virtutibus cæteris pares, vel etiam superiores, minùs forent digni, quia pro conservanda communi pace minùs utiles.

4. Si exorta seditio aliter componi non possit, quàm submovendo priores officiantes, hi non antùm licitè amoveri possunt, sed & de ben

bent sic exigente bono communi, fructus tamen percepti, vel commeriti illis relinqui debent, utiq& restitui pretium ex communi ærario, si officia illis pro bono communi vendita fuerint, possintque in tali casu illis substitui à plebe postulati, etsi sint minùs digni, vel etiam inhabiles, eâ tamen conditione, ut intra breve tempus se qualificent, vel redditâ reipublicæ pace officia dignioribus cedant. Ratio horum est conservatio vel restitutio pacis publicæ.

CASUS XXIX.

De Furto.

JAson Neo-Theologus examinatur 1. *Quid sit furtum.* 2. *Quotuplex.* 3. *Quale peccatum.* 4. *Quæ sit materia gravis* 5. 6. 7. 8. *Qualiter solvantur contraria.* 9. *An furtis assueti peccent mortaliter furando rem levem.* 10. *An plura furta levia faciant unum grave.* 11. *An post illatum grave damnum quid leve auferens semper peccet mortaliter, & quid si à diversis modica auferat.* 12. 13. *Quid si plures quid parùm accipiant communi consilio?* 14. *Quid si alter ex ablatione rei levis multùm sit contristandus.* 15 *Quid si plures servi jussu Domini auferant multa modica.* 16. *Quid si quis inadvertenter complevit materiam gravem.* 17. *An modica per longa intervalla coalescant?* Pro resol.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit furtum? 1.

R. Imò: Furtum est *injusta & occulta rei alienæ contrectatio*, hoc est acceptio, vel detentio Domino rationabiliter invito. *Dicitur imò: contrectatio occulta*, nam si fiat Domino, vel illo, qui loco Domini rem tenet, præsente, & reluctante,

tante, cum aliquo metu, vel violentia, dicitur rapina, quæ distinctam habet malitiam à furto & violentiam, quam infert. *S. Th. q. 66. a. 4.* Dicitur 2. *rei alienæ*, quæ scilicet est sub alterius dominio, vel quasi dominio; unde non tantùm admittis furtum, si Petro aufers rem Petri, sed etiam, si eidem auferas rem tuam ipsi in pignus datam, quia pignus est creditori obligatum, & sub ejus quasi dominio: dicitur 3. *Domino rationabiliter invito*, hinc furioso volenti occidere licitè aufers gladium, item libros hæreticos non habenti facultatem eos retinendi, quia non possunt esse rationabiliter inviti.

2. R. II. Furtum aliud est *simplex* aliud non *simplex*, putà quod præter rationem furti adhuc aliam habet malitiæ speciem, velut rapina, de quâ jam dixi; & Sacrilegium, seu furtum rei sacræ, vel rei non sacræ è loco sacro: item furtum aliud dicitur *qualificatum*, quod habet speciale nomen, & pœnam in jure, ùt *peculatus* seu furtum rei ad Principem seu fiscum pertinentis; *plagium* quod est furtum hominis liberi, & inviti; *abigeatus* seu abductio pecorum è grege; aliud denique vocatur *manifestum*, in quo scilicet fur præsente inclamatione, & persecutione cum re furtivâ eodem die deprehenditur antequam eò deveniat, ubi cum furto manere constituerat; aliud *non manifestum*, in quo fur non ità deprehenditur.

3. QUÆR. II. An & quale peccatum sit furtum?

R. Furtum esse peccatum est de fide ex præcepto 7mo decalogi, *non furtum facies*: est autem ex objecto seu genere suo mortale, ità ut manendo intra speciem furti absque hoc, quòd adveniat nova species malitiæ v. g. Sacrilegii, vel rapinæ, possit quis peccare mortaliter, utì iterum certum est:

est; directè enim furtum repugnat charitati, justitiæ, & bono communi: quis enim dicet furantem 100. imperiales non peccare mortaliter? fit autem furtum veniale, vel etiam nullum peccatum: 1. Ratione indeliberationis vel ignorantiæ, ùt si quis vel bonâ fide vel cum levi culpâ ignoret hanc rem esse alienam, vel credit Dominum non esse invitum. 2. Fit veniale ex parvitate materiæ; quænam autem materia constituat hìc peccatum mortale, vel veniale, non ex solâ quantitate rei ablatæ æstimandum est; sed simul ex circumstantiis personæ ditioris, vel egentioris, damni majoris, vel minoris inde secuti: Recta enim ratio dictat, esse gravius peccatum, auferre solidum pauperi, quàm eundem auferre ditissimo Principi, & ùt ait *D. Thom. opusc. de erudiendis Principibus L. 7. c. 8.* in amissione unius gallinæ plùs pauper gravatur, quàm multùm dives gravaretur in mille marcis, & cùm in hâc materiâ multùm practicâ Theologi diversissimas ineant vias, aliis nimiùm rigorosè, aliis nimis laxè materiam gravis furti determinantibus; Hinc

QUÆR. III. Quæ sit materia furti gravis? 4.

R. Esse diversissimas hâc in re Doctorum sententias, quas refert *Dicast. L. 2. t. 2. d. 9. n. 17.* sed his omissis dico: Illa qualitas videtur esse materia gravis, & sufficiens ad peccatum mortale furti, quæ in unum diem sufficit ad sustentationem hominis, cui res ablata est, per sustentationem autem hìc intelligitur id, quo homo ad victum, amictum, & habitationem pro sola sua persona indiget; quia autem consideratâ cujusvis hominis conditione unus pro sustentatione plus requirit, quàm alter v. g. Rex plus, quàm Princeps, Princeps plus, quàm nobilis, aut mercator, &

hi plus, quàm plebei, hinc etiam major quantitas statuenda est respectu unius, quàm alterius; & in specie respectu Regis, & quorumvis etiam ditissimorum sufficient duo ducati, respectu Principis unus ducatus, respectu nobilis vel mercatoris valde divitis unus imperialis, respectu mediocriter divitis medius, respectu rustici una tertia vel quarta pars, respectu pauperis unus solidus; quia hæc videntur respectu horum sufficere pro unius diei sustentatione. *Laym. Lib. 3. t. 3. p. 1. c. 1. n. 3. Spor. t. 5. c. 5. n. 29. La Croix. L. 3. p. 1. àn. 914. Mezger tr. 12. d. 40. a 1. n. 7.* & in re consentiunt *Angel V. furtum n. 34. Sylv. q. 2. Lopez. p. 1. c. 92. Vasq. Valent. d. 5. q. 6. Ratio est*, quia gravitas furti æstimanda est, tum ex damno illato, tum ex voluntate Domini ægrè ferentis rem sibi auferri, furtum enim est ablatio rei alienæ invito Domino; sed est grave damnum auferre rem æquivalentem sustentationi unius diei, sicut esset grave damnum, aliquem privare uno die victu, amictu, & habitatione, & Dominus quòad hoc rationabiliter gravitérque censetur invitus, datúrque ei justa causa gravis tristitiæ, indignationis, ac solvendæ amicitiæ, ergo.

5. *Objicies* 1. Duo ducati non videntur sufficere pro sustentando Rege uno die, ergo malè statuuntur pro materiâ gravis furti respectu Regis *Conf.* 1. Videtur irrationabile, si Rex propter amissionem duorum ducatorum graviter contristaretur, aut solveret amicitiam. 2. Rex debet potiùs velle amittere duos ducatos, quàm velle, ut proximus illos accipiendo graviter peccet, ergo non est rationabiliter invitus. R. *Ad 1. N. Ass.* nam loquimur de sustentatione solius personæ secluſa aulæ pompa. *ad 1. & 2. Conf. N. Ass.* Rex meritò indignatur, &

& invitus est etiam quòad duos ducatos, si enim tam notabilem summam furari liceat uni, licebit omnibus, quod cedet in gravissimum reipublicæ præjudicium; quòd fur peccet, ipsius malitiæ tribuendum est, nec ideò tenetur quis ei permittere rem suam, & certè si argumentum teneret, nullus quòad qualemcunque quantitatem posset esse invitus, imò quò res esset notabilior, eò minùs deberet esse invitus, eò enim magìs fur peccaret, quid absurdius?

Objicies 2. Solidus pauperis in communi æsti- 6.
matione non plùs valet, quàm solidus divitis; *Conf.* 1. Pauper non habet majus jus in suum solidum, quàm dives in suum, ergò utriquè fit æqualis injuria, & æquale damnum, & per consequens æquale peccatum contra justitiam, etsi magìs peccetur contra charitatem auferendo pauperi; ita *Wiggers, Neesen Henno &c.* qui pro materia gravis furti, ponunt sustentationem viri honesti pro uno die v. g. duos solidos. *Conf.* 2. Quia, quòd unus sit pauper, alter dives, est conditio furto merè extrinseca, quia furtum essentialiter consistit in ablatione rei alienæ, atq; qui solidum aufert à paupere, non plus accipit de re alienâ, quàm si acciperet à divite, ergo. *Accedit*; quòd aliàs furtum factum pauperi foret alterius speciei, quam furtum factum diviti. Quod videtur absurdum. R. *Ad 1. N. C.* damnum non tantùm judicatur ex valore, quem res ablata habet in æstimatione communi, sed etiam ex utilitate, quam adfert habenti, ergò cum solidus sit pauperi utilior, quàm diviti, cùm pro eo possit habere congruam unius diei sustentationem, eum auferendo ei fiet majus damnum, & gravior injuria. *Ad Confirm. 1.* R. *dist.* pauper non habet majus jus, materialiter *Conc.*

formaliter *Nego*, jus formaliter spectatur secundùm utilitatem, & necessitatem habentis, jus autem in unum solidum non est tam utile & necessarium diviti, quàm pauperi; cum per carentiam unius solidi pauper fiat multò miserabilior, quàm dives ùt constat ex q. 2. ideóque per ejus ablationem pauperi fiet major injuria. *Ad Conf. 2.* R. *dist.* conditio paupertatis est furto materialiter considerato extrinseca *Conc* formaliter in ratione injuriæ & damni considerato, Nego. Furtum unius solidi à paupere est mortale, à divite solùm veniale, ideóq; distinguuntur specie morali, non autem specie physicâ, in quo nulla est absurditas, uti omnes fateri debent in furto levis & gravis materiæ.

7. *Inst.* 1 Qui homini diviti in famâ detrahit dicendo, v.g. de viro valde honorato, quòd sit fur vel mendax, non minùs, imò plùs peccat, quàm si id dicat de milite, vel alio homine exiguæ famæ, ergò etiam qui furatur diviti, non minùs, imò plùs peccat, quàm si furetur pauperi R. *N. conseq.* argumentum probat pro nobis, nam sicut in detractione non debet tantùm attendi, quid dicatur, sed etiam de quo, & cui, ex hoc enim augetur, vel minuitur damnum, sic & in materia furti, & sicut injuria major est de homine honorato dicere, quòd sit mendax, quia majus patitur damnum in famâ, sic major injustitia est furari solidum pauperi, quia majus damnum patitur in fortunâ.

8. *Inst.* 2. Si materia gravis respectu nobilis v. g. sit imperialis, ergò qui furatur imperialem minùs uno obulo, non peccabit mortaliter, R. Aliqui concedunt seq. ex eâ ratione, quia si maneat mortale, si desit unus obulus, ergò etiam mane-

manebit mortale, si desint duo, ergo etiam si tres & sic deinceps, usque dum deveniam ad materiam certò levem, vel ad determinatum obulum, qui necessarius sit ad constituendum mortale. Alii *communiùs* negant sequelam, quia parvum pro nihilo reputatur, & Dominus moraliter censetur æquè invitus sive unus obulus plùs, sive minùs auferatur, quod non tenet, si desit pars notabilis v.g. una tertia.

QUÆR. IV. An & quando furtum in materia levi fiat peccatum mortale? 9.

R. Id fieri tribus præcipuè modis. 1. Per intentionem furandi, seu injustè acquirendi rem gravem, unde furtis assueti, quamvis rem levem furentur, plerumque tamen peccant mortaliter; quia ordinariè habent intentionem furandi, quantum possunt. Item qui injusto pondere, mensurâ, vel ulnâ intendunt se locupletare, in singulis defraudationibus etiam minimis peccant mortaliter, quia singulæ fiunt ex proposito acquirendi materiam notabilem, idem est de caupone, qui solet modicum aquæ vino admiscere. *Less. de just. L. 2. c. 12. d. 7.*

2. Fit grave per multiplicationem, non quòd 10.
multa furta levia simul sumpta faciant unum peccatum mortale, sed quòd illud furtum, quo ultimò completur materia gravis, sit peccatum mortale; quia conjunctum cum prioribus infert, & complet grave damnum: v.g. à divite ter furatus es solidum, ter peccâsti venialiter; si addas furtum quartum, hoc furtum est mortale, quia jam injuste accipis, & detines medium imperialem, quem suppono esse materiam gravem respectu mediocriter divitis; intellige nisi solidos priùs ablatos jam restitueris,

vel

vel saltem usq; ad materiam levem restituere intendas, tunc enim non uniuntur in ratione gravis damni. *Sotus L 5. q. 3. a. 3. Vasq. Valent. Salon. 22. q. 66. a. 6.* & plures apud *Sanch. Dian. Lug. d. 16. à n. 38.* Sed quid si pro nunc non possis tres solidos priùs ablatos restituere, & tamen furetis quartum, per quem completur materia gravis.? R. Si habes voluntatem saltem conditionatam attamen seriam priores solidos restituendi, si aliquando potueris, non peccabis mortaliter, quia nec approbas prius damnum, neque injustè detines materiam gravem, cùm velis eam restituere, quando poteris; secùs si hanc voluntatem non habeas. Et hâc ratione conciliantur
11. *DD.* pro & contra sentientes. Quid denique si illato jam gravi damno iterum quid leve fureris ab eodem vel tertio? R. Si non habeas animum priùs ablata restituendi saltem usque ad materiam levem, & tamen advertas ad hanc obligationem, peccas mortaliter toties quoties; quia vis augere, & de novo retinere materiam notabilem injustè ablatam, sive ab eodem, sive à tertio; si verò non advertas, peccas tantùm venialiter, ùt per se patet. Quòd si res parvæ à diversis auferantur, requiritur ad mortale dimidio &, juxta *Lugo* duplo major materia; & ut primùm devenitur ad materiam notabilem, peccatur graviter: quamvis enim nulli fortè in particulari gravis fiat injuria, fit tamen communitati; vel saltem injustè detinetur res aliena notabilis cum gravi obligatione eam restituendi. *Sot. Lop. Salon. Navarr. Sanch. Less. Laym. Lug. L. cit.* & plures cum *Dicast. n. 64.*
12. 3. Si per leve quid detur causa gravis damni, ùt si plures communi consilio, consensu, & proba-

probabiliùs etiam exemplo, ſe moveant, ut quivis modicum vinum, modicam pecuniam auferat, paucas uvas decerpat, ità tamen ut ſimul ſumpta faciant materiam gravem, peccant ſinguli mortaliter; quia ſinguli ſuo conſilio vel exemplo influunt moraliter in totum damnum: ſi verò invicem ſe non moveant, non peccant graviter rem levem auferendo, quamvis ſciant ab aliis rem levem vel gravem jam eſſe ablatam vel auferendam. *Ratio eſt*, quia tunc non ſunt cauſa neque phyſica neque moralis damni ab aliis illati, ſed tantùm illius, quod ipſi inferunt. *Sotus 4. de juſt. q. 7. a. 3. Medina, Leſſ. l. 2. c. 12. d. 9. Salon. q. 2. a. 7. Sanch. l. 7. mor. c. 21. nu. 22. Lug. n. 55. La Croix n. 1001. Si dicas*: Qui vulnerato infligit leve vulnus, ex quo moritur; item qui ferè ebrio præbet ultimum hauſtum ex quo inebriatur, peccat mortaliter: ergo etiam qui poſt levia furta per alios facta ſuperaddit novum, per quod completur damnum grave. R. *N. C.* mors, & ebrietas conſiſtunt in indiviſibili, putà in privatione vitæ & rationis, & ante ultimum vulnus (idem eſt de ultimo hauſtu reſpectu ebrietatis) nequidem pars mortis extitit, ſed tota mors ſeu vitæ privatio ſequitur poſt vulnus ultimum; & ideo quamvis priora vulnera etiam tanquam concauſæ diſponant ad mortem, tamen tota mors moraliter tribuitur vulnerationi ultimæ; econtra damnum grave v. g. imperialis ablatus non conſiſtit in indiviſibili, neque totum ſequitur ad ultimum furtum, quod ſuppono eſſe unius v. g. ſolidi, ſed major ejus pars jam præceſſit, & cauſata eſt per alios absque influxu ultimi furtuli; & certè ſi paritas teneret, magis peccaret, 134

caret, qui furatur ultimum solidum, quàm qui furatus est priores septem ; suppono enim hos respectu hominis valde divitis esse materiam levem, imperialem verò esse materiam gravem, consequens autem quis admittet?

14. 4. Auferens rem exiguam v. g. florem rarum & singularem, monetam cupream, sed valde antiquam & charam, primos fructus ex arbore speciali affectu expetitos ad honorandos v. g amicos, vel offerendos Ecclesiæ, ex quorum amissione prævidet, Dominum graviter contristandum, & ità fore invitum, ac si res magni momenti fuisset ablata, peccat mortaliter, non quidem contra justitiam, quia nullum grave damnum infert in rebus fortunæ ùt suppono; sed contra charitatem propter gravem tristitiam & molestiam alteri immerito causatam, & si prævideat propterea lapsurum in blasphemias, vindictas, etiam peccat peccato scandali. *Less. Layman, Sporer l. c.*

15. 5. Si plures servi jussu Domini auferant, vel singuli iniquè consumant exiguum quid, quamvis ipsi non peccent mortaliter, si se invicem non excitent, vel moveant; Dominus tamen postquam à servis simul sumptis materia gravis accepta vel consumpta est, peccat mortaliter; quia mandando est causa moralis totius damni.

16. 6. Qui multoties parva, sive ab eodem, sive à diversis auferendo, complevit materiam gravem etiam inadvertenter & absque intentione ditescendi, vel magnam summam acquirendi ; tenetur eam sub mortali restituere, etsi non peccaverit mortaliter, quia totum damnum seu omnes partes damni scienter intulit ; idque certum est, si res accepta adhuc in se, vel in æqui-

æquivalenti existat; aliàs enim injustè detineret rem alienam notabilem, ùt dicam suo loco.

7. Si per longa intervalla singulis v. g. mensibus modicum quîd præsertim à diversis auferatur, id juxta plures non coalescit in unum grave furtum; sed verius est, tandem coalescere: quia manet damnum datum, & obligatio restituendi, & quidquid per vices accedit, auget prius damnum & obligationem restituendi, & materia cum tempore posset fieri valde gravis. Unde Innoc. XI. meritò damnavit prop. 38. *Non tenetur quis sub pœnâ peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.* Requiritur tamen dimidio, vel duplo major materia, prudentis judicio metienda, quia domini ejusmodi furta minùs sentiunt, & minùs sunt inviti. *Tamb. L. 8. t. 2. c. 3. La Croix n. 1011.* 17.

CASUS XXX.

De Furtis Conjugum.

KAndria materfamilias quærit ex Confessario. 1. *An ipsa, vel domestici aliquid inscio marito surripientes peccent, & quæ hic sit materia gravis.* 2. *Ad quem spectet dos, bona paraphernalia, antiphernalia, superlucrata.* 3. *An maritus bona dilapidans, aut uxor surripiens teneantur ad restitutionem.* 4. *Quid liceat uxori, si maritus sit absens, fatuus, vel non det medicinas, eleëmosynas, ornatus muliebres &c.* 5. *Quid si maritus sit dives.* 6. *Quid si maritus rogatus facilè consentiret, aut ipsa acquisivit ex parsimonia.* 7. *An excuset larga dos ab uxore allata.* 8. *An marito bona communia vel dotem dilapidante uxor possit uti*

uti occultâ compensatione, quid si dos casu pereat.
Pro resol.

1 QUÆR. I. Quid circa furta domesticorum in genere?

R. Seqq. Certum est domesticos, id est uxorem, proles, servos, ancillas peccare contra justitiam cum obligatione restitutionis, si marito, patre, vel hero rationabiliter invito aliqua surripiant; major tamen requiritur materia, ut peccetur mortaliter, quia respectu horum Domini sunt minùs inviti, quàm respectu extraneorum, & quidem communiter maritus censetur minùs invitus respectu uxoris, cum qua facit unam civiliter personam, quàm pater respectu filii, & pater minùs respectu filii, qui est aliquid patris, quàm respectu servi.

2. Quantitas sufficiens ad mortale, ex re ablata & ex circumstantiis judicanda est, minùs enim invitus est Dominus dives, liberalis, amicus, quàm avarus, pauper, parum amans; minùs invitus, si domestici furentur esculenta, quàm si pecunias; minùs, si res sit vulgaris, quàm si rara; minùs, si furentur ad proprios usus, quàm ad dandum aliis; minùs, si consumant, quàm si vendant &c.

QUÆR. II. Quid circa bona & furta conjugum?

R. 1. Bona conjugum sunt quadruplicia, t. Est *dos*, seu illud quod uxor dat viro ad sustinenda onera matrimonii; hujus dotis dominium naturale habet uxor, dominium verò civile, seu usumfructum, & administrationem maritus, nisi in dotem detur res mensurata v. g. 100. maldera hordei, vel æstimata v. g. domus assignato ejus valore & pretio, tunc enim maritus fit doris

2. Do-

Dominus, eò quòd talis traditio dotis habeat vim emptionis; ideòque omne periculum dotis ad maritum pertinet; ità ut, si dos quomodocunque pereat, maritus soluto matrimonio teneatur pretium æstimatum, vel rem mensuratam in eo valore, quem tempore traditionis habebat, restituere; quem in finem uxor habet hypothecam privilegiatam præ omnibus creditoribus in omnia bona mariti.

2. Sunt bona uxoris *paraphernalia* seu propria, quæ uxor ex hæreditate, legato, aut labore familiæ non debito acquirit; horum dominium, ususfructus, & administratio, nisi consuetudo loci aliud habeat, est penes uxorem.

3. Sunt *bona antiphernalia* seu contradotalia, quæ maritus assignat in recompensationem dotis; horum dominium, & administratio est penes maritum, ususfructus, vel penes uxorem, vel penes maritum, prout iterum habet consuetudo.

4. Sunt *bona communia* & superlucrata; quæ quòad usum & administrationem spectant ad solum maritum, quòad jus autem, & dominium ex mediâ parte ad uxorem, ità ut maritus ea notabiliter dilapidando non tantùm peccet mortaliter, sed etiam teneatur ad restitutionem; alii tamen non improbabiliter sustinent, superlucrata pertinere ad solum maritum, sicut illa ad solam pertinent uxorem, quæ ipsa per suam industriam, aut ex censu paraphernalium lucratur, per consequens dicunt maritum, si ea dilapidet, non teneri ad restitutionem, & sic habere consuetudinem testatur *La Croix L. 3. p. 1. n. 1020.*

3. Nr. II. Circa furta, & injustitiam inter conjuges tenenda sunt seqq.

1. Maritus si dilapidet vel notabiliter vitiet dotem, vel bona propria uxoris, vel etiam communia, peccat graviter contra justitiam cum obligatione restitutionis. Hinc quamvis maritus è bonis communibus possit aliqua ad honestum ludum exponere: Si tamen id faciat in magnâ summâ, sæpius aut ex consuetudine, vel cum notabili neglectu rei domesticæ, peccat mortaliter; teneturq; ex bonis propriis damnum resarcire; nec obstat, quòd in ludo videatur esse æqualis spes lucri & jacturæ; nam experientia docet habituales lusores ferè omnes ad mendicitatem redigi, & negotia domestica negligi; ideo uxor meritò est invita: quod bene advertant confessarii, ut habituatos ejusmodi lusores non absolvant, nisi datâ fide, de intermittendo lusu. Similiter si uxor ex bonis, quæ mariti dominio vel administrationi subsunt, ipso rationabiliter invito notabile quid auferat, peccat mortaliter cum obligatione restituendi ex bonis propriis paraphernalibus, si habeat, vel post mortem mariti ejus hæredibus ex dote vel
4. aliunde acquisitis. *Ratio est*: quia maritum injustè privat dominio aut administratione; dixi marito rationabiliter invito, nam si maritus consentiat, aut propter diuturnam ejus absentiam, morbum, vel fatuitatem, uxor vel simul, vel sola familiam gubernet, & bona administret; ipsa facere potest honestas donationes, eleëmosynas, & omnes expensas, quas vir gubernans rationabiliter faceret, vel facere deberet; aut si vir in victu, amictu, medicinis, donatiunculis, honestis recreationibus ea irrationabiliter ne-

neget, quæ in simili casu à patribusfamilias ejusdem conditionis concedi solent, non peccat uxor ea ad illam finem accipiendo; idem est, si maritus opulentus, sed tenax, nullas daret eleëmosynas nequidem ordinarias, aut proximis præsertim cognatis in gravi vel extremâ necessitate constitutis non subveniret, illa ejus defectum ex bonis communibus supplere posset, *D. Th. in 4. disp. 15. q. 2. a. 5. March. trtb. 2. tit. 4. sect. 2. Sylv. Molin. Less. L. 2. c. 12. dub. 14.* quia ipsa jure divino data est marito non in ancillam, sed in adjutorium, & in defectu mariti ad ipsam spectat gubernare familiam, & maritus non tantùm tenetur uxori dare præcisè necessaria ad victum & vestitum, sed etiam quæ pertinent ad honestas recreationes, & decentes eleëmosynas, & ita habet consuetudo, quæ uxori jus certum tribuit teste *Dicast. n. 198.* pro pace tamen domesticâ suadendum est uxori, ut in his marito obediat, & marito, ne se nimis rigidum exhibeat &c. Si verò maritus det sufficientes eleëmosynas, aut sit tenuis fortunæ, tunc ipsa ex propriis, si habeat, parentibus, fratribus, vel prolibus ex priori thoro subvenire debet, vel si id faciat ex bonis mariti, tenetur ex dote suâ hæredibus mariti, nisi hic rem iserit, damnum compensare. *Nav. Less. dub. 18 n. 88.*

2. Quamvis *Dian. p. 2. t. 15. resol. 34.* cum *Bannes* & aliis dicant uxorem divitis singulis annis posse auferre vigesimam partem totius lucri & reditûs annui, impendendam in eleëmosynas, & honestas donationes, id tamen non videtur admittendum, si maritus sit liberalis in dandis eleëmosynis, & concedendi s uxori ho- 5.

nestis pro statu donatiunculis, aut si uxor acciperet in ordine ad usus vanos & illicitos; ad hos enim maritus meritò est invitus; & quis dicet maritum etiam divitem annuò v. g. habentem 100. millia, non esse graviter invitum, si uxor ad usus præsertim profanos vel illicitos furetur annuó 5. millia.

6. 3. Non peccat uxor, si accipiat aliqua, quæ maritus facilè, & certò concederet, si rogaretur, quia adest licentia præsumpta & plerumque justa causa non petendi, ne se ostendat velut ancillam: similiter non tenetur ad restitutionem, si quid iniquè accepit, sed maritus prudenter præsumitur restitutionem condonâsse. *Molin. d.* 274. & alii communiter.

4. Si Maritus bona communia dilapidet, uxor licitè subducit ea, quæ sibi & familiæ prudenter credit fore necessaria, quia bona communia ex mediâ parte ad ipsam spectant, & in defectu mariti ipsius est providere familiæ. *Navarr. Molin. Dicast. nu.* 203.

5. Uxor licitè retinet ea, quæ per parsimoniam reservat ex iis, quæ maritus ei pro vestitu, vel familiæ sustentatione ad certum tempus liberaliùs assignavit, quia reputantur fructus industriæ *Palud. Nav. Molin. d.* 234.

7. 6. Non excusat uxorem à furto, quòd largam attulerit dotem, nam quamvis propterea ad mortale requiratur major quantitas, eò quòd maritus tunc censeatur minús invitus, quàm si nullam aut exiguam dotem attulisset; tamen non excusatur à mortali, si ad notabilem materiam pervenerit.

7. Si maritus bona communia vel superlucrata dilapidet, potest uxor in illis locis, in qui-

quibus saltem per consuetudinem certum jus habet ad medietatem, se per occultam compensationem servare indemnem, multò magis familiæ reponere necessaria; similiter si maritus dotem ab uxore allatam absque spe recuperationis dilapidet vel negligat, potest uxor ex bonis mariti sibi maturè providere de indemnitate; aut si maritus post mortem bona propria relicturus sit, ex iisdem ante omnes creditores petere solutionem dotis, quia de jure habet hypothecam privilegiatam in omnia bona mariti ad assecurandam dotem; si tamen res dotalis non mensurata neque æstimata sine culpâ mariti periisset v. g. domus casu conflagrâsset, ad nihilum teneretur maritus, neque ejus hæredes, quia res dotalis tunc mansit sub dominio uxoris, ideòque & huic periit, secus si res dotalis fuerit mensurata v. g. 50. plaustra vini, aut domus certo pretio taxata, tunc enim dominium & periculum rei etiam casuale ex dispositione legum transiit ad Maritum.

CASUS XXXI.

De Furtis Filiorum, Servorum, &c.

JAbin filiusfamilias dubitat 1. *Qualiter disponere possit de bonis castrensibus, quasi castrensibus, adventitiis, profectitiis.* 2. *An & qualiter furripiens aliquid de bonis paternis teneatur restituere, & quid si fratres etiam sint furati, vel pater credatur remissurus, si rogaretur, vel restitutionem non petat.* 3. *Quæ hic sit materia gravis.* 4. *An filio laboranti pro patre debeatur salarium,*

rium, & si non detur, occultè compensare possit. 5. Quid si servi pecunias, esculenta, &c. surripiant, aliis donent. 6. Labori se subtrahant, egrotent, vel servitium deserant. 7. Fragmenta rerum elaborandæ retineant. 8. Aut aliquid ex pretio rerum pro Domino emptarum, sub prætextu, quòd mercatores remiserint. 9. Vel expensas fecerint. Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid circa filiosfamilias eorúmque bona? R. 1. *Filiusfamilias* dicitur, qui est constitutus sub patriâ potestate; *patria potestas* est jus à legibus introductum, quod pater, vel unus ex ejus ascendentibus habet in filium, vel procreatione, vel saltem rescripto Principis legitimum, & in certa ejus bona; sive filius sit naturalis, sive adoptivus in quacunque ætate, donec emancipetur: emancipatio olim fiebat multipliciter, modò censetur filius emancipari per hoc, quòd uxorem ducat, & seorsim habitet.

R. II. Bona, quæ filius habere potest, sunt quadruplicia. 1. *Castrensia*, quæ filius in castris sive ex testamento, donatione, aut legato à commilitonibus facto, sive ex peculio castrensi, aut etiam ex famulatu Regis acquirit.

2. *Quasi castrensia*, quæ quidem in castris non acquiruntur, sed in jure habentur quasi castrensia, qualia sunt, quæ filius acquirit ex officio publico Judicis, Doctoris, Advocati, Syndici, Medici, Prætoris, ex Clericatu, donatione Regis, propriâ parsimoniâ, &c. horum bonorum uti & præcedentium filiusfamilias, si pubes sit, plenum habet dominium & administrationem; ideóque de his pater filio invito disponere non potest; secus si non sit pubes.

3. Bona *adventitia*, quæ filio adveniunt per af-

artes mechanicas, fortunâ, donatione, hæreditate vel legato ex lineâ maternâ : horum dominium directum est penes filium, dominium utile penes patrem; si tamen res sit usu consumptibilis, ùt pecunia, frumentum, &c. tenebitur pater ad restitutionem, si eis utatur, quia filius erat eorum Dominus proprietarius.

4. Bona *profectitia* sunt, quæ filius accipit à patre vel intuitu patris, horum dominium & ususfructus est penes patrem, nisì fortè pater dederit filio aliquid in patrimonium, vel ad suscipiendos S. Ordines,

QUÆR. II. Quid circa furta filiorumfamilias? R. Seqq. 1. Peccat filius, si patre invito aliquid surripiat ex bonis, quæ sunt sub patris dominio vel administratione, ùt certum est ex illo Proverb. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & âmatre, & dicit, hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est*; tenetùrque restituere ipsam rem ablatam, si adhuc existat, vel æquivalens ex bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, si habeat, vel si non habeat, deducere in divisionem hæreditatis cum fratribus, nisì fortè & hi similiter sint furati, aut hi, aut pater remittat, vel certò credatur remissurus, si rogaretur, quem præ verecundia rogare non audet. *Nav. Less. dub. 13. n. 7. Dicast. n. 184.* aut si pater aut fratres sciant, nec satisfactionem petant, censentur condonare *Burghab. cent. 2. Cas. 36.* 2.

2. Pro materiâ necessariâ ad mortale filii, respectu patris valdè divitis & benefici, ab aliquibus non improbabiliter statuuntur 20. vel 30. aurei, si filius sit unicus, & non impendat ad usus illicitos, aut tales, in quibus pater omnino scitur esse invitus : respectu patris mediocri- 3.

ter divitis 3. vel 4. aurei, ab aliis plus, ab aliis minùs, tu prudens Confessarie id non tantùm ex re acceptâ; sed ex facultatibus patris, ejus liberalitate, & affectu in filium, ex liberorum pluralitate, ex accipientis ætate, & usu, dijudica, ita, ut conscientiam non nimiùm laxes, nec temerè scrupulum peccati mortalis injicias.

4. 3. Quamvis possit pater filio in domo paternâ laboranti laborem suum specialiter compensare, absque hoc, quòd aliis filiis faciat injuriam, ad hoc tamen non tenetur ex justitia, *Sylv. V. Peculium 1. qu. 22. P. Nav. L. 3. c. 1. n. 76. Moya. t. 6. d. 4. n. 41. Laym.* & alii apud ipsos contra *Barth. Less. Lopetz. Dicast. n. 187. Ratio est*, tum quia opera industrialis filii ex jure & consuetudine debetur patri, tum quia filius à patre habet victum, amictum, instructionem, & curam paternam, neque pater se filio obligavit ex contractu sicut servo conductitio, ergo non est, unde oriatur obligatio justitiæ, multò minùs poterit filius ejusmodi laborem sibi occultè compensare, occulta enim compensatio locum non habet, nisi quando debitum est certum, hìc autem ad summum est probabile.

5. QUÆR. III. Quid circa furta famulorum, opificum, &c. R. Seqq. 1. Certum est & hos, si invito Domino aliquid notabile furentur, peccare mortaliter cum obligatione restituendi, vel si non habeant, saltem per extraordinariam diligentiam, laborem, & obsequia compensandi; respectu tamen famulorum etiam aliquantò major quantitas requiritur, quàm respectu extraneorum, æstimanda secundùm opulentiam, & liberalitatem Domini, ac circumstantias *Cas. præc. nu. 1.* insinuatas.

2. Mul-

2. Multorum est sententia, minuta domesticorum furta in alimentis non coalescere in materiam gravem, eò quòd Domini tantùm videantur inviti quòad modum, si domestici ea consumant; si autem extraneis donent, vel vendant, certum est etiam invitos esse quòad materiam; quod semper videtur dicendum, si materia tandem fieret notabilis etiam in esculentis, præsertim pretiosioribus, & extraordinariis, etiamsi ipsimet domestici ea absumant, quis enim credat Dominum non esse invitum quòad substantiam, si servus multa pretiosa electuaria, aut etiam mediam vel integram melioris vini amam intra annum furtivè absumeret?

3. Servi sæpiùs partem temporis labori debito subtrahentes, furtum & quidem mortale committunt, quamprimum per ejusmodi negligentiam damnum grave Domino illatum fuerit; an verò famuli, qui ante tempus servitium deserunt, vel ex eo dimittuntur, amittant integrum salarium, & qualiter tempus absentiæ, vel ægritudinis iis subtrahi possit, dicam *Cas. 57. n. 15.* Item an operam suam pluribus locare possint, ibid. *n. 14.* 6.

4. Famuli, opifices, sartores, textores, molitores, aurifices, surripientes fragmenta, & reliquias materiæ sibi ad elaborandum traditæ peccant, prout supra dictum est de furtis minutis factis eidem vel diversis, nisi forsan fragmenta sint tam exigua, ut Domini non censeantur ea curare, vel tacitè remittere, eò quòd non repetant, cùm facilè possint 7.

5. Si mercator sartori, vel famulo pro hero aliquid ementi partem pretii remittat, vel aliquid donet, ut potiùs à se, quàm ab alio emat, pos- 8.

possunt id, per se loquendo, retinere; si tamen alibi idem minori pretio habere possint, Domino injuriam faciunt, idem est, si rigidiùs mercando aliquid de communi pretio subtrahant, & sibi retineant. *Ratio est*, quia non suo, sed nomine committentis emunt, ergo pars de pretio subtracta non ipsis, sed committenti debetur.

9. 6. Si tibi amico, vel famulo committatur, ut alteri frumentum pretio indeterminato, vel determinatè tribus aureis emas, tu autem industrius emas duobus & medio, non potes medium aureum tibi retinere, quia liberè & non tuo sed alterius nomine hanc industriam posuisti; si tamen expensas fecisti, ut minoris emeres, v. g. iivisti ad remotiorem urbem, poteris has expensas compensare, saltem ex præsumpto Domini consensu, quia hæ expensæ ei fuerunt utiles, *V. Cas.* 41 n. 24.

CASUS XXXII.

De Causis à furto excusantibus.

MAbbo varia aufert. 1. *Sub prætextu necessitatis gravis, vel quasi extrema.* 2. *Non obstante, quòd Dominus rei sit in necessitate simili.* 3. *Aut res sit valde pretiosa ei.* 4. *Eam habere potuerit, labore, emptione, mutuo, vel humili petitione.* 5. *Et habeat alibi in re vel in spe.* 6. *In extremâ necessitate consumit res sibi commodatas, depositas, mutuatas.* 7. *Excusat se titulo occultæ compensationis.* 8. *Quia aliàs cogetur famulos dimittere, vel ipse famulari.* 9. *Quia alie-*

aliter liberari non poteſt à pœnâ carceris, vel capitis. 10. *Quia non recepit dignum labori ſuo ſtipendium.* 11. *à ſuo debitore mutuum accipit animo compenſandi, etſi juratò promiſerit mutuum reddere.* Pro reſol.

QUÆR. I. Quæ Cauſæ excuſent à furto ? 1.

R. 1. Excuſat neceſſitas *extrema*, quando ſcilicet eſt certum periculum amittendæ vitæ vel membri principalis, morbi incurabilis, extremæ infamiæ, vel timetur malum morti æquivalens; non tamen excuſat neceſſitas *gravis*, quâ non extremum, ſed grave malum in corpore, fama, vel fortunâ timetur, ùt jam certum eſt ex Prop. 36. ab Innocentio XI. damnata: *Permiſſum eſt furari non ſolùm in extremâ neceſſitate, ſed etiam in gravi.* Pars prima etiam eſt communis & certa cum *D. Th. 2. 2. q. 66. a. 7. & q. 32. a. 3. Bannes ibid dub. 2. Soto. Medin. Valent. d. 3. q. 9. p. 4.* Ratio eſt, quòd res temporales datæ ſint à Deo tanquam media ad conſervandam vitam, ergo vitâ periclitante proximus rationabiliter invitus eſſe non poteſt, quominùs ea tibi illum in finem uſurpes; & hoc ſenſu in extremâ neceſſitate fiunt omnia communia: diviſio enim bonorum jure gentium introducta eſt: obligatio conſervandi vitam eſt juris naturæ.

Dices: Furari eſt intrinſecè malum, ergo nulla neceſſitas poteſt furtum facere licitum. R. C. totum, neceſſitas non facit furtum licitum, quia furtum eſſentialiter fit Domino rationabiliter invito; ſed neceſſitas impedit furtum, quia facit, ut Dominus non poſſit eſſe rationabiliter invitus. Idem tenet de neceſſitate *quaſi extrema*, ſeu de periculo proximo neceſſita-

sitatis extremæ. *Lugo d. 16. n. 154.* & certum esse dicit *Sporer t. 5. n. 103.* Accipe tamen sequentes limitationes.

2. 1. Si possessor rei in simili extremâ necessitate existat, vel per tuam ablationem in eam incideret, non potes rem ejus accipere, quia tunc melior est conditio possidentis; ex eâdem ratione si tu rem alienam v. g. triticum sive bonâ sive malâ fide apud te detineas, in extremâ necessitate illud consumere poteris, quamvis Dominus rei sit in eâdem, quia tu possides, & ordo charitatis id exigit, vel saltem permittit. *Less. lib. 2. c. 16. n. 14.*

3. 2. Probabiliùs non licet privato in extremâ necessitate furripere rem valde pretiosam, v. g. tria vel quatuor aureorum millia, maximè si hæc necessaria sint ad conservandum statum Domini, *Lugo à n. 148. Ratio est*, quia Dominus rei tunc rationabiliter est invitus, non enim obligatur ex charitate plùs expendere pro conservandâ vitâ alienâ, quàm propriâ, non tenetur autem conservare vitam propriam per media valde pretiosa, & extraordinaria. *V. Cas. 17. num. 5.*

4. 3. Si rem necessariam habere possis labore, emptione, mutuo, humili petitione, non potes eam furari, quia non est necessitas accipiendi aliena, quando aliquis sibi proprio labore, mutuo vel petitione subvenire potest. Sed quid de homine ignoto aut nato à parentibus vagabundis, ob furta infamatis vel damnatis, si obinde nec in- nec extra patriam laborem nancisci possit (quis enim fidat homini ignoto aut suspecto) an talis licitè sibi necessaria furari, aut econtra justè ob furta suspendi possit? Quid si

id

id fecit adhibitâ vi, effractis foribus, aut è rebus Eccleſiæ? Ecce caſum quotidie obvium; & tamen à nemine, quantùm ſcio, ſatìs enodatum.

2. Igitur; talem teneri militare vel mendicare; non enim hoc eſt contra conditionem ſui ſtatûs; ſi verò nequeat militare, & mendicando neceſſaria non obtineat, eò quòd v. g. Princeps ejuſmodi vagabundis eleëmoſynas dare prohibuerit; neceſſaria ſibi licite ſurripere poterit; ita tamen, ut ſi aliter poſſit, abſtineat à rebus ſacris, & nemini vim inferat. Neque propterea puniri poterit, quia habet jus ad vitam, & extremè indiget

4. Quid ſi extremè indigens ex erubeſcenia nolit petere, an peccet mortaliter rem notabilem auferendo? negant *Leſſ. Sporer n. 18.* Econtra pro certo affirmat *Coning. diſ. 27. de char. dub. 10. n. 158.* Sed videtur diſtinguendum: ſi auferas à Paulo rem, quam Petrus erat paratus dare, ſi peteres, peccas mortaliter, quia Paulus meritò eſt invitus, ut ab illo fureris rem, quam ab alio facili petitione obtinere poteras, ſecùs ſi eam fureris à Petro, quia hic quòad rem ſupponitur non eſſe invitus, utpote eam daturus, ſi rogaretur.

5. Si extremè indigens habeat alibi in re, vel ſaltem in probabili ſpe, unde ſolvere poſſit, non poteſt rem alienam accipere gratìs, ſed accipere debet ſub onere mutui, ſeu ſub obligatione, tranſactâ neceſſitate reſtituendi, nisì res ſit exigua, quam Dominus prudenter credatur concedere gratìs; ídque certum eſſe dicit *Lugo n. 170.* quia neceſſitas non exigit rem dari gratìs quando alter habet, unde per mutuum ſublevari poſſet, ſicut non obli-

§.

gat

gat ad dandum dominium rei, quando necessitas solo usu tolli potest, ùt patet, aliàs enim indigens equo meo ad effugiendam mortem, non teneretur illum cessante periculo reddere: si verò pauper sit re & spe, res vel usus rei dandus est gratis, ùt dixi *Cas. 17. à num. 6.*

6. 6. Qui in extremâ necessitate consumit, quod habet ex contractu commodati vel depositi, aut probabiliter etiam ex furto, si tempore consumptionis nihil habeat in re, neque in spe; non tenetur restituere, quod consumpsit, etsi expost præter spem fiat melioris fortunæ, quia si res mansisset apud Dominum, poterat eam accipere, & consumere absque obligatione restituendi, ergo & existentem apud se; aliud est, si res transiisset in accipientis dominium, ùt res mutuò accepta, vel furto ablata, sed rei propriæ mixta; quia tunc manet obligatio prioris contractûs, & indigens non consumpsit rem alienam, sed propriam. *Less. sup. n. 9. Dicast. l. 2. de just. t. 2. d. 19. n. 273.*

Dices cum *Sayr. Metzger.* obligatio ex contractu commodati, vel depositi aut ex injusta acceptione v. g. furto, est personalis & cohæret personæ etiam re non ampliùs existente, ergo per necessitatem non extinguitur, sed suspenditur, & qui eam consumpsit, si præter spem ad meliorem fortunam redeat, tenetur eam restituere R. *N. C.* Sicut ex præcepto charitatis in casu posito teneor consumenti gratis donare rem meam, si non sit nimis pretiosa, sic, & teneor remittere obligationem personalem ad rem. Et certè si pro tunc non obliget præceptum eleëmosynæ dandi rem gratis, sanè nunquam obligabit. *V. Cas. 17.*

§. II. A furto excuſat occulta *compenſatio*, 7. quâ creditor ex bonis debitoris clam tollit, quantum ſibi novit deberi; *S. Thom. q. 66. a. 3. ad 5. Valent, Lugo d. 16. n. 86. Dicaſt. n. 89. Ratio eſt*, quia non peccatur in re, cùm res ex juſtitiâ debeatur; neque in modo, dummodo ſerventur ſequentes conditiones.

1. Ut id, quod accipitur, ſit debitum ex juſtitia, & non tantùm ex charitate vel gratitudine.

2. Debitum debet eſſe certum, & liquidum, non autem dubium aut tantùm probabile, quia tunc melior eſt conditio poſſidentis, poſſeſſio enim eſt certum jus retinendi, contra quod nulla valet probabilitas.

3. Debet viâ juris, aut alio modo ſine notabili damno, vel moleſtia, aut ſine gravi offenſione & inimicitiâ debitum recuperari non poſſe, defectus hujus conditionis plerumque tantùm erit veniale, nisì alia incommoda inde oriantur. *Dian. to. 1. tr. 2. R. 48.*

4. Debet fieri ex bonis debitoris, non autem ex re alienâ apud debitorem depoſitâ, vel ad ipſum miſsâ & nondum acceptatâ; imò ſi debitor apud te ipſum rem ſuam depoſuiſſet, non poſſes tuum debitum ex re depoſitâ compenſare in foro externo, *c. bona fides, 2. de depoſitis, L. ult. Cod. de depos.* potes tamen in foro interno, ſi debitum certum aliâ viâ recuperari non poſſit. *Sylv. V. compenſatio q. 2. Laym. hic c. 9. n. 10. Pirh. L. 3. Decret. tit. 16. n. 11. Reiffenſt. ibid. n. 19.*

5. Si commodè poſſit, debet fieri ex rebus ejuſdem ſpecici cum re debitâ, aliàs enim debitor ſine cauſâ cogetur rem ſuam permutare.

6. Ca-

6. Cavendum est damnum temporale, [et] spirituale debitoris, hinc moneri debet de extincto debito, tum ne maneat in mala voluntate non solvendi, tum etiam ne ipse vel hæredes ejus idem debitum cogantur bis solvere; hæc tamen monendi obligatio non est ex justitia, quia usus es jure tuo, sed ex charitate, à qua excusaris, si sine læsione amicitiæ, famæ, vel alio gravi incommodo monere non possis.

7. Debet caveri damnum proximi habenti fortè jus prælationis in re, in qua fit compensatio.

8. Debet caveri periculum infamiæ, ne ipse, vel alius tanquam fur traducatur: nisi fortè gravis vel extrema necessitas excuset, tunc enim licet uti jure suo, & alterius damnum ex gravi causa permittere.

9. Debet compensatio fieri in bonis ejusdem Ordinis, hinc si quis te injustè diffamavit, non potes hanc injuriam compensare furripiendo pecuniam, quia hæc bona sunt incommutabilia, & fama per pecuniam non recuperatur.

Dices 1. Lumen naturæ dictat, quòd nemo debeat esse Judex in propria causa. 2. Quòd reus non debeat condemnari inauditus. 3. Quòd non liceat injuriam propriâ authoritate vindicare.

R. *N. Assumpta*; nam quando debitum est certum, & Judex adiri non potest, nihil obstat, quò minùs ipse jus meum defendam accipiendo rem ex certa justitia debitam, idque recta ratio tunc exigit; quia non adest aliud medium procurandi æqualitatem justitiæ, neque hoc est seipsum vindicare, sed rem æquivalenter suam recipere; Nec refert, quòd occultus compensator in

in foro externo præſumatur fur; nam hoc inde fit, quia Judex ignorat adeſſe omnes conditiones requiſitas. Ex dictis.

Infer ſeqq. 1. Nobilis è ſtatu ſuo excidens, ita ut famulos & equos cogatur dimittere, aut artem mechanicam exercere, honeſtus & opulentus civis mendicare, artifex inſtrumenta ſua vendere; hi omnes ſunt in gravi neceſſitate: ſi verò rationabiliter timeant ſibi proximè defutura vitæ neceſſaria, ſunt in gravi neceſſitate urgente ſeu quaſi extrema; in qua per ſe & alios aliena ſibi neceſſaria ſurripere poſſunt, etiam adhibitâ vi aliquâ, ſi rogati dare nolint, aut reſiſtant: quia habent jus rigoroſum, ne impediantur accipere rem ſibi extremè neceſſariam. 8.

2. Si neceſſitas levari poſſit per occultam compenſationem è rebus debitoris, vel per mutuum; non eſt licitum auferre res alienas, niſi fortè abeſſet omnis ſpes reddendi mutuum, tunc enim non tenetur magis damnificare offerentem mutuum, quàm quemvis alium: neque in extrema neceſſitate. Licitum eſt plus accipere, quàm neceſſarium eſt pro levandâ neceſſitate.

3. Si quis juſtè v.g. ob delicta timeat carcerem perpetuum, vel etiam condemnari ad mortem famis; eſt quidem in extrema neceſſitate, ſed ſicut tunc nemo tenetur ei ſuccurrere, ſed ob bonum juſtitiæ publicæ carcerem, vel mortem ejus poteſt permittere: ſic nec ipſe ad ſibi ſuccurrendum aliena rapere poteſt. Si verò injuſtam mortem, vel carcerem timeat, utique rapto alterius equo fugere poteſt; ita tamen, ut periculum elapſus equum reſtituat, &, ſi poſſit, Domino equi de damnis obinde illatis ſatisfaciat. 9.

10. 4. Famuli quamvis judicent mercedem suam esse iniquam, tamen ex bonis heri sui eam compensare non possunt, nam Innoc. XI. damnavit hanc 37. prop. *Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè suis heris surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant solario, quod recipiunt. Ratio est*: quia tale debitum vix unquam est certum; sponte enim pro tali mercede famulari promiserunt; & herus eorum operâ fortè non indiguit, vel alios pro eadem mercede habere potuit, aut per instructionem, spem promotionis, vel recommendationis, laborem compensavit; ergo non est certum, quòd illis quid ampliùs ex justitia debeatur, nisi ab hero vi, metu, vel fraude fuissent coacti ad laborandum pro iniquo stipendio, vel cogerentur ad laborem non conductum, tunc enim illis certa fieret injuria, quam cogens teneretur reparare.

11. 5. Si Petrus tibi debeat 100. ex merce venditâ, & ipse illubenter solvat, licitè ab ipso accipis centum mutuò, animo compensandi, & quamvis juratò promittas eos certo die solvere, adhuc poteris uti compensatione; quia compensatio est reverà solutio, cùm per eam remittatur jus æquale debito: si tamen ex-vel implicitè jurâsti non compensare, eò quòd Petrus forsan aliâ conditione mutuum dare noluerit; debes stare juramento, quod servandum est, quandocunque licitè servari potest;

Lugo n. 117.

CASUS

CASUS XXXIII.

De injustitia in bonis corporis, & speciatim de occisione suî, & Innocentis.

NOrca *Virgo per nimias abstinentias vitam abbreviat. 1. 2. Etsi medici dicant pro conservatione vitæ vinum, maritum, scissionem rupturæ esse necessaria, nihilominùs ea admittere renuit. 3. 4. Se Tyranno offert, imò rogat, ut pro fide orthodoxa occidatur. 5. Peste infectis cum periculo vitæ inservit. 6. Tempore incendii ex alto se præcipitat. 7. In mari constituta, ne in manus hostium incidat, petit à militibus, ut navim incendant. 8. De crimine multùm anxiâ seipsam judici sistit, & timore tormentorum occulta vera & falsa fatetur. 9. Ad laqueum condemnata intendebat illum ipsum sibi injicere, & ut citiùs suffocaretur, jejunare. 10. 11. Variis modis intendit se mutilare. 12. Sed à custode carceris dimissa, & impregnata, ne occidatur, vel infametur, abortum sub prætextu, quòd fœtus sit mortuus vel nondum animatus, pharmaco aut immodico saltu causat. 14. 15. 16. 17. Ægrota utitur opera medici & chirurgi ignoti vel imperiti, aut medicinis antiquatis. 18.* Pro resolut.

QUÆR. 1. An aliquando liceat seipsum occidere, vel mutilare,?

R. 1 Nunquam licet seipsum occidere directè, 1.
id est, ex proposito & intentione, excepto, unico casu, quo Deus ipse hoc juberet: Omnes cum *D. Thom. 2. 2. q. 64. a. 5.* hoc enim esset contra

jus Dei, qui solus habet dominium vitæ & necis contra charitatem propriam, & contra bonum generis humani, cujus individuum tollitur.

2. R. II. Neque licitum est seipsum occidere indirectè, ponendo scilicet actionem, vel omissionem, ex quâ prævideatur secutura mors, nisi gravis hoc agendi vel omittendi causa excuset, unde deduces seqq.

1. Non peccare Carthusianos, cum in omni morbo, & periculo vi voti carnes respuunt *Dian. p. 1. t. 2. R. 29.* ubi excusat omnes, qui amore virtutis renuunt bibere vinum, vel edere carnes, etsi peritus medicus dicat, sic vitam ad 10. annos protrahi posse, quia prolongatio vitæ est incerta, & adest justa causa abstinendi, imò experientia docet per moderata Jejunia, abstinentias, & mortificationes vitam potiùs protrahi, quàm abbreviari; econtra qui per indiscretas macerationes vitam notabiliter minuunt, peccant mortaliter, sicut qui vitam infantis minueret animo citiùs eum ad cœlum mittendi *Pet. Nav. Laym. hic n. 5. Dicast. d. 10. num. 545.*

2. Peccant peccato homicidii, qui sine gravi causâ se probabili vitæ periculo exponunt, veluti funambulones imperiti, duellantes, aut venenum sumentes ad experiendam virtutem theriaci, non sumptâ prævie certâ experientia in bruto.

3. 3. Gravissimè peccant, qui per gulam aut intemperantiam sibi vitam abbreviant; periculo podagræ, calculi, Thysis, aut alterius gravis morbi exponunt; quod maximè verum est si intemperantia sit magna & frequens. *Vid. c. 12. n. 2. & 6.* Graviter peccant, qui nolunt se à mortis periculo liberare, quando possunt faci-

facili medio, sumendo v. g. in lethali morbo medicinas ordinarias; dico medio facili, nam remedia nimis sumptuosa, vel difficilia v g. scis- 4.
sionem calculi vel rupturæ, abscissionem brachii, tibiæ &c. nemo pro conservatione vitæ admimittere tenetur, ùt docet communis cum *Less. L. 2. c. 9. dub. 13. n. 96.* ideóque nec videntur à Superiore etiam religioso præcipi posse, nisì remedium foret certum, & talis homo bono communi necessarius. Similiter excusatur puella, quæ ad videndas; & tangendas partes verecundas tenuit admittere medicum; quia hæo sunt remedia extraordinaria, & sæpe magìs difficilia, quàm ipse morbus; unde etiam excusantur, qui pro vita conservanda nolunt ducere uxorem, patriam vel domicilium cum magno incommodo mutare &c.

4. Glorioſum eſt amore Dei pro tuendâ fide 5.
vel aliâ virtute ſe mortis periculo exponere, imò ſe Tyranno ſponte offerre, ſi id exigat honor Dei, & proximi ædificatio, ùt conſtat exemplo plurium SS. Martyrum; ſecus ſi id nec Deo glorioſum, nec proximo ſit utile, ſibíque in fide & charitate non ſatìs firmato periculoſum, ideóque peſſimè agunt, qui temerè idola confringendo, vel in hæreticos declamando, ſeipſos periculo, & Eccleſiam Majoribus perſecutionibus exponunt, & adverſariis iniquè ſæviendi occidendíque anſam præbent; multò minùs licebit petere, vel ſuadere Tyranno, ut te innocentem pro fide vel republica occidat, hoc enim eſſet ſuadere, & rogare, quod alter ſine peccato facere non poteſt.

5. Licitum, & maximè meritorium eſt, ſe 6.
amore proximi vitæ periculo exponere, ſervien-

do, invisendo, Sacramenta administrando ægris peste infectis aut alio morbo contagioso laborantibus, item se objiciendo telo, vel ictui ad servandum principem, parentem, vel personam bono communi necessariam; id enim excusat amor boni communis, & reverentia in Superiores, & parentes: an verò vitam proximi liceat præponere vitæ propriæ, ei v. g. in æquali necessitate cedendo panem, vel in naufragio tabulam, vel se supponere in vicem amici injustè occidendi; disputatur in utramque partem probabiliter: *Verjius Tamb. L. 6. c. 1. §. 1. n. 5.* docent id non licere, quia in pari casu ordo charitatis videtur exigere, ut plus diligatur vita propria, quàm aliena. A potiori si amicus meus foret justè condemnandus, non possem me ejus loco supponere, esset enim judicem inducere ad condemnandum innocentem.

℣. 6. Ad evitandam mortem crudelissimam à Tyranno minitatam, vel ab incensa domo, aut navi imminentem, licitè te dimittis in terram, vel in aquam cum manifesto vitæ periculo *Lug. d. 10. sect. 2. n. 50.* quia hoc non est directè se occidere, vel mortem intendere, sed velle minus periculum præ majori aut crudeliori, quin ipsa bruta instinctu naturæ se talibus modis salvare nituntur, inquit *Less. d. 6.* idque certum esse judico, si sit aliqua spes vitæ per præcipitium conservandæ.

At quid si ex præcipitio nulla sit spes vitæ, an ad evitandam mortem v. g. crudelissimam ex incendio imminente adhuc liceat se præcipitare?

Pro *affirmativâ*, quam timidè sustinet *Lugo* est, quòd, quamvis præcipitatio sit certò conjuncta cum mortè, tamen illa non intenditur, sed intenditur sola evasio mortis crudelioris, ideò-

ideóque est tantùm occidere se indirectè, quod ex gravissimâ causa licet; *Prob. àpari*, quamvis transfossio iniqui transgressoris foret conjuncta cum certâ ejus morte, quia tamen non intenditur, sed sola vitæ propriæ conservatio, ideo ejusmodi transfossio tanquam homicidium indirectum, est licita, ergo & præcipitatio etsi certò conjuncta cum morte propriâ.

Pro *negativa* est 1. Si Tyrannus minetur excidium urbi, nisi Petrum Innocentem è turri sine spe vitæ præcipites, non licet præcipitare, quia esset directè occidere Innocentem, ergò nec teipsum metu exustionis. 2. Metu incendii vel ut dolores ignis non sentias, non potes te sclopeto trajicere, guttur præsecare, ergo nec è turri dejicere, si enim guttur præsecare sit directè se occidere, cur non se præcipitare, cùm utrumque, ùt supponitur sit ex se & infallibiliter cum morte conjunctum? Responderi tamen posset *ad 1. N. C.* Tyrannus intendit per præcipitationem Petri mortem Innocentis, ergo si in hoc ejus petitioni satisfacias, directè occidis innocentem; aliud est si Tyrannus te incluserit ad mortem crudeliſſimam, vel eam exspectes ab igne imminente, & tu sponte te è turri dimittas, tunc enim nec tu, nec Tyrannus præcipitationem intendit ùt medium ad mortem, sed ùt medium mortem qualitercunque evadendi; *Ad 2.* Similiter *N. C.* qui sibi guttur præscindit, ut non sentiat dolores incendii, intendit immediatè ipsam mortem, ùt medium non sentiendi dolores ignis, præcipitans verò intendit evadere mortem diriorem, etsi cum periculo novæ mortis, quam vellet non sequi. Nec obstat; quòd præcipitatio sit infallibiliter conjunc-

ta cum morte, nam trajectio injusti aggressoris etiam est infallibiliter cum ejus morte conjuncta, nec propterea dicor directè intendere ejus mortem, sed solam vitæ propriæ conservationem.

8. 7. *Less. n. 32. Dicast. n. 583.* Non improbabiliter excusant militem, qui ad evertendam turrim, vel munimentum hostile incendit pulverem tormentarium, etsi prævideat se in momento opprimendum; item eum, qui incendit naves, ne cum magno reipublicæ damno in manus hostiles deveniant, etsi ipse vel sit simul exurendus, vel saltem in mari submergendus. Rationem dant: quia est causa gravissima ejusmodi actionem ponendi, & mors sequitur indirectè præter intentionem; sicut si in turri hostili sciantur existere personæ innocentes certò interimendæ, adhuc eam licebit incendere, vel in eam tormenta dirigere, quia illarum mors non intenditur. Exemplum exhibet S. Script. in Samsone, qui ut multos hostium sterneret, columnas ædificii subvertit, cum inevitabili propriæ vitæ jacturâ.

9. 8. Reus potest seipsum offerre judici ad pœnam capitalem, & ab eo petere, ut eum dignâ mortis pœnâ puniat, hoc enim non est seipsum occidere, sed petere, ut Judex exerceat actum justitiæ, quod potest, & plerumque facere tenetur. *Lugo n. 38.*

9. Non peccat reus, qui ad declinandam gravissimam torturam fatetur crimen occultum verum, secus si falsum, quia tunc mentitur & inducit judicem, ut ignoranter occidat Innocentem. *Molin. d. 37.*

10. 10. Justè condemnatus ad mortem famis non tenetur admittere panem occultè oblatum, neque

neque fugere, etsi possit, sed potest amore justitiæ publicæ mortem permittere; si verò esset injustè condemnandus, teneretur panem admittere, & fugere, si posset; quia non est causa mortem iniquam permittendi; excipe casum Martyrii, quando honor Dei & fidei, permissionem mortis exigit. *Tamb.* §. 2. *n.* 6.

11. Etsi reus justè condemnatus seipsum è mandato judicis probabiliter occidere possit sumendo v. g. venenum, incidendo sibi venam, è scala se dejiciendo, gladio vel sclopeto trajiciendo &c. Quia id non facit authoritate propria, sed judicis, cujus ministrum agit. *Tolet. Haun. de just. t. n. 613.* tamen certum est ad hoc non teneri, quia nimis durum, & crudele est hominem sui ipsius esse carnificem, imò nec potest, si Judex non mandet; ideòque strangulandus peccat, si jejunet, ut citiùs suffocetur, quia occideret se authoritate propriâ: potest tamen omnia facere, quæ implicitè mandantur, ùt genu flectere ad excipiendum ictum, scalam, vel rogum ascendere &c. 11.

Dices cum *Lugo*, nemo potest respectu sui exercere actum justitiæ, cùm justitia essentialiter sit ad alterum; sed occidere reum est actus justitiæ scilicet vindicativæ, ergo. 2. Judex non potest seipsum judicare, ergo nec reus seipsum occidere. 3. Vel Judex justè mandat reo se occidere, vel injustè, si primum, reus erit obligatus obedire, & per consequens se occidere, quod est contra communem, si secundum, obedire non poterit.

℟. *Ad* 1. *dist.* punire reum est actus justitiæ inter judicem & rempublicam, cui Judex ex quasi contractu obligatur conc. inter Reum & seipsum.

N. ideòq; reus seipsum jussu judicis occidens, non respectu sui, sed respectu reipublicæ exercet actum justitiæ. *Ad 2. N. C.* Judex debet esse Superior reo judicato, nemo autem potest esse Superior respectu sui, ergo nec seipsum judicare. *Ad 3.* Judex ob causas id justè imperare potest, sed tamen reus ob nimiam difficultatem juste excusatur.

12. R. III. Neq; licitum est se mutilare, aut membrum abscindere, nisi id necessarium foret ad conservationem totius. Quia homo non est suorum membrorum absolutè Dominus, sed solùm conservator & custos, recta autem ratio dictat quod ritè custodiat, qui mavult amittere partem, quàm totum; & pereunte toto pariter perit pars. Unde *deduces.*

1. Licitè abscinditur pes gangrænâ vel alio malo periculosè infectus. Item manu ad palum alligatus, potest illam sibi abscindere, si aliàs esset igne consumendus, à bestia devorandus, aut à Tyranno necandus. *Steph. Lugo* n. 21. & 22. Potest etiam quivis alius tibi hoc facere cum tuo consensu. *Hurt. Diana.* At nunquid idem licebit, si justè es ad mortem condemnandus? R. *Affirm.* Quia reus non tenetur exspectare mortem, ergo pro conservando toto individuo licitè abscindit sibi membrum.

2. Non licet, se vel alium castrare ad conservandam castitatem, vel sedandas tentationes, quia ad id sunt alia media *S. Thom. 22. q. 65. a. 1.* Ex eâdem ratione non licet sibi amputare nasum vel eruere oculum, ad impediendum stuprum, vel turpem amorem. Et ubi quidam Sancti id fecisse leguntur, egerunt ex speciali Dei instinctu.

3. Peccant parentes, qui filios etiam consen-

tien-

tientes castrari faciunt, ùt sint aptiores ad cantum, ùt serviant Principi &c.

QUÆR. II. An aliquando liceat occidere In- 13.
nocentem?

℟. I. Nunquam id licet directè, seu ex proposito sive authoritate publicâ sive privatâ; *insontem ac justum non interficies, Exod. 23. v. 7. Ratio est*, quia solus Deus est vitæ humanæ Dominus, contra cujus jus peccat homo vel respublica aliquem innocenter sine mandato divino occidens. Unde non licet occidere obsides, etsi eorum Principales non servent fidem; neque licet Magistratui occidere Petrum innocentem, etsi Tyrannus toti urbi minetur excidium, nisi occidatur Petrus: potest tamen Magistratus jubere Petro, ut pro communi bono se Tyranno sistat, & si nolit, eundem tradere in pœnam inobedientiæ.

Dices: licet abscindere membrum etiam sanum de corpore, ut servetur totum corpus; ergo & civem de communitate, ut servetur communitas. *Confirmatur*, pro bono communi potest civis exponi manifesto vitæ periculo, ergo & occidi. ℟. *N. C.* unum membrum corporale in esse & vivere dependet à physico influxu alterius, non autem civis à cive, sed quilibet sicut habet esse adæquatè distinctum ab altero, sic & jus distinctum in suam vitam. *Ad Confirm.* ℟. 1. *Retorq.* civis pro necessitate communi obligatur se vitæ periculo exponere, si jubeatur; ergo obligatur etiam se ipsum occidere; quod nemo dicit. ℟. 2. *N. C.* mandare ut cives pro conservandâ communitate se vitæ periculo exponant, spectat ad potestatem gubernativam, quam constat esse penes rempublicam, occidere verò est actus dominii in vitam

tam hominis, quod soli Deo competit, vel homini de ejus permissione, quam certum est non dedisse, sed econtra prohibuisse.

An verò Judex occidere possit eum, qui publicè probatus est nocens, etsi privatâ scientiâ sciat esse Innocentem, in utramque partem disputatur; affirmant *D. Thom. q. 67. a. 2. Cajet, Bannes. Valent.* sed ex ratione probabiliùs negant. *Less. Nav. Sylv. q. 67. a. 2. Lugo d. 37.* quia hoc esset directè occidere Innocentem: nam sententia judicis directè præcipit mortem, quam & ipsa executio directè infert. *Nec dicas* quòd Judex directè tantùm intendat servare ordinem juris; nam *contra est*: quod non detur ordo juris contra jus naturale, sed jus naturale vetat occidi Innocentem, ergo. Deinde ad minas Tyranni projicere in aquas infantem, est directè occidere, etsi projiciens intendat conservationem urbis, & ordo juris, quem intendit Judex, est propter bonum communitatis; ergo si pro ipsâ communitate servandâ non liceat occidere Innocentem, minùs id licebit ad servandum juris ordinem.

14. R. II. Neque licitum est indirectè Innocentem occidere, hoc est agere aliquid, ex quo præter intentionem mors Innocentis sequatur, nisi ex causa gravissima. Unde resolves seqq.

1. Si iniquum aggressorem aliter fugere non possis, quàm in via angusta conculcando Innocentem, vel occidendo infantem, quo aggressor pro scuto utitur, non peccas; quia non intendis mortem Innocentis, sed solam vitæ propriæ defensionem. *Less. Lug. Tamb. L. c.*

15. 2. Nullo casu nequidem ad evitandam mortem vel extremam infamiam licet in se vel in alio di-

directè procurare abortum, sive fœtus sit animatus, sive inanimatus, ùt nunc certum est ex propos. 34. damnatâ ab Innoc. XI. *licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur.* Ratio est, vel enim fœtus est animatus, & jam homo in corpore & anima occiditur; vel non est animatus, & directè destruitur duplex semen & inchoata generatio; sicut ergo nullo casu directè licet destruere unum semen per pollutionem, sic multominùs semen duplex per abortum; quandonam autem fœtus animetur, est incertum; plerique medici censent fœtum masculinum animari circa diem à conceptione 30. vel 40, fœmineum verò circa diem 60. vel 80. qui concurrit ad abortum fœtûs animati, excommunicationem & irregularitatem incurrit. Si fœtus certò sit mortuus & matri noxius, indubiè expelli potest; quia non ampliùs habet rationem fœtûs, sed humoris noxii.

Gravissimè peccat mulier, si incommodo labore, saltu vel intemperantiâ fœtui noceat, etsi hoc non intendat, sed solùm prævideat, aut vero similiter timeat, ad servandam tamen vitam vel sanitatem, si aliud medium non suppetat, potest licitè adhibere medicinam de se non ordinatam ad expulsionem fœtûs, v. g. balneum, sectionem venæ, etsi per accidens etiam sequatur occisio fœtus animati; quia si talis medicina non sumatur, periclitatur vita matris & simul infantis; si autem medicina aliter non conduceret ad sanitatem, quàm expellendo fœtum; non liceret sumere; quia directè intenderetur expulsio fœtûs tanquam medium necessarium ad sanitatem, quod est intrinsecè malum. *Lugo n. 132.* Similiter mariti 16.

riti gravissimè peccant, si cum periculo abortûs, vel fructum extinguendi, aut ei notabiliter nocendi, conjuges crudeliter tractant, vexant, exasperant, percutiunt, item si uxoribus de obstetricibus expertis, cum haberi possunt, non provident aut infantes cum periculo suppressionis secum cubare faciunt.

17. 4. Ad evitandam infamiam vel mortem abextrinseco inferendam, nequidem licitum est uti medicinâ, quæ indirectè tendat ad expulsionem fœtûs; *Ratio est*, quia talis medicina non prodest ad impediendam infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam, nisi quatenus occidit vel expellit fœtum; ergo qui illam sumit, directè intendit expulsionem fœtûs. Quia directè intendit medium evitandi mortem vel infamiam, quale medium hìc non est sumptio medicinæ, utpote de se nihil conducentis ad mortem vel infamiam evitandam, utì supponitur, sed expulsio fœtûs: quam proinde, sumens medicinam directè intendit, qui enim vult finem, vult & media. Nec dicas: si in via angusta conculco innocentem ad fugiendum injustum aggressorem, quem aliter fugere non possum, conculcatio sumitur ut medium me salvandi, & tamen directè non intenditur juxta dicta sup. n. 14. Ergo nec in casu præsenti directè intenditur expulsio fœtûs. R. N. 1mam partem antecedentis. Ut medium me salvandi assumitur fuga, quòd autem hæc fiat conculcando Innocentem, per accidens est, & à me non intenditur, sicut à medico non intenditur debilitas, quæ conjungitur cum sectione, quam medicus assumit, ut medium recuperandi sanitatem. Contra hucusq; dicta.

Dicit

Dices. 1 Saltem licebit directè expellere fœtum inanimatum, si ex eo mors matri immineat, quia talis fœtus est aggressor vitæ; sicut ergo possum occidere furiosum, qui vitam aggreditur, sic & fœtum expellere; si enim ex tali causa liceat interimere hominem jam generatum, cur non & fœtum expellere, qui est tantùm inchoata generatio.

2. Pro conservatione totius licet abscindere partem vel membrum etiam sanum, ut si pede vel manu ligatus atrocem mortem ab imminente igne, hoste, vel ferâ aliter effugere non possis; atqui fœtus est pars uteri, ergo.

3. Pereunte matre certò peribit fœtus, ergo præstat expulso fœtu conservare matrem, quàm utrumque perire.

R. Argumentum nimium ideóque nihil probare; probat enim licere expulsionem fœtûs etiam animati, item pollutionem & expulsionem veri seminis humani, si ex ejus nimietate timeatur mors, quia semen aggreditur vitam: dicendum igitur, sicut nullo casu licita est directè quæsita pollutio, eò quòd ob nimiam ejus delectationem & hominum in eam propensionem, homines parum de generanda prole curarent, hâc delectatione contenti, non sine speciei humanæ detrimento; sic à potiori intrinsecè mala est fœtûs expulsio; si enim hæc aliquo casu liceret, majus esset periculum & confidentia fornicandi, à quo aliàs absterrere solet timor prolis partûsque futuri.

In formâ *Ad* 1. *N. C.* directè expellere fœtum est intrinsecè malum ob rationem datam, non verò occidere aggressorem vitæ.

Ad 2. Pariter dicam licitum esse expellere semen, quia magis est pars hominis, quàm fœtus; ita-

itaque *N. C. disp.* est, quòd membrum corporis unicè & principaliter sit ad bonum totius, idèoque pro conservando toto licitè abscinditur, fœtus principaliter à natura non intenditur propter matrem, sed propter speciei humanæ propagationem.

Ad 3. Dico iterum probari licere directam effusionem seminis veri sed periculosi, quia mortuo individuo etiam semen peribit; sicut igitur non licet conservare individuum per effusionem veri seminis, sic nec matrem per expulsionem fœtûs.

18. QUÆR. III. Quid hic notandum circa medicos, chirurgos, pharmacopæos, infirmarios &c.? R. Seqq.

1. Omnes hi peccant contra præceptum: *non occides*, si ex culpabili ignorantiâ, negligentiâ, avaritiâ &c. causa sint, quod infirmus citiùs moriatur, aut morbus ejus notabiliter ingravescat, vel diu prolongetur, aut infirmum horum periculo exponant. Ideòq; medici & chirurgi, quamdiu non habent sufficientem scientiam & experientiam, peccant gravissimè, si ex se, sine consilio & assistentiâ peritorum, medicinas præscribant, implentes bursam pecuniis & cœmeteria mortuis neque absolvi possunt, nisi scientiam debitam acquirant, vel officium dimittant. Idem tenet de iis, qui artem quidem callent, sed magis phantasiam sui capitis, quàm regulas artis sequuntur; aut in casu arduo consilia peritiorum, vel negligunt vel respuunt, magnis enim periculis suos clientes exponunt.

2. Aromatarii & pharmacopolæ præter furtum etiam se reos homicidii faciunt, si corruptas aut inutiles species vendendo, infirmo graviter

viter noceant, vel mortem accelerando, vel non impediendo, vel reconvalescentiam retardando. Hujusmodi verò medicos, chirurgos, pharmacopæos, non solùm teneri ad omne damnum per suam imperitiam aut medicinas inutiles caulatum, sed & restituere debere pretium pro operâ & medicinâ acceptum, docent *Caramuel Henno* & alii; quod certum videtur respectu eorum, qui ignari, & bonâ fide eorum ope & medicinâ usi sunt, secus de iis, qui temerè & scienter iis utuntur, nam tales quòad restitutionem damni & pretii, videntur suo juri renunciâsse, quamvis juri ad vitam & sanitatem renuntiare non potuerint.

3. Similiter peccant contra propriam vitam, qui ex parsimoniâ, avaritiâ, vel experiundi causâ, utuntur medicinis vel medicis ignotis & suspectis, dum alios habere possunt, quia sine causâ vitam & sanitatem gravi exponunt periculo, ut per se patet.

CASUS XXXIV.

Qualiter liceat occidere malefactores & injustos aggressores.

ORbius Judex dubitat. 1. *An liceat omnes malefactores occidere, an etiam Principem Tyrannicè imperantem.* 2. *An malefactor proscribi possit à quolibet liberè occidendus* 3. *An occidi possit deprehensus in adulterio.* 4. *An occidi possit aggressor.* 5. *Quid si sit amens vel moriturus in mortali?* 6. *An adulter vel banditus queat se defendere, an male-*

malefactor vel etiam Innocens contra satellites. 7. *Vel contra eum, qui decrevit occidere;* 8. *An aggressus teneatur fugere.* 9. *An liceat occidere invasorem honoris.* 10 *Vel pudicitiæ.* 11. *Aut bonorum temporalium.* 12. *Saltem si sint magni momenti.* Pro resolut.

1. QUÆR. I. An liceat occidere malefactores?

℟. Licet authoritate publicâ, non privatâ, dummodo crimen sit morte dignum & noxium reipublicæ, & servetur ordo juris. est communis cum *D. Thom. 2. 2. q. 64. a. 2. & 3.* partim contra *Waldenses*, qui id simpliciter negabant, partim contra *Scotum in 4. dist. 15. q. 3. a. 2.* qui id tantùm ad Casus in S. Scripturâ expressos extendit. *Prob.* quia Scriptura generaliter dicit: *maleficus non patieris vivere*, Exod. 22. & Apostolus ad *Rom. 13.* De Principe ait; *non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Ratio est;* quia illicitum esse non potest, quod ad conservandam socialem politicam & quietam hominum vitam est omnino necessarium; sed occidere malefactores reipublicæ noxios ita est necessarium, ergo: dixi authoritate publicâ; nam summè periculosum, & intolerabile foret reipublicæ, si quilibet privatus malefactores occidere posset; unde

Resolves seqq. 1. Tyrannus injustè invadens regnum vel principatum à quolibet cive occidi potest, quia quilibet habet jus vim iniquam reipublicæ illatam propulsandi, idque fit non tam authoritate privatâ, quàm publicâ ex communi reipublicæ consensu, *S. Th. Lib. 2. de regim. Principum c. 6.* regno autem jam quietè possesso Tyrannus vel etiam Princeps legitimus, sed Tyranni-

rannicè imperans, à quolibet occidi non potest, ùt patet ex propositione Joannis Huss damnatâ in Conc. Constant. *Sess. 15. quilibet Tyrannus licitè potest à quocunque subdito interfici;* ideóque tunc ad Superiorem, vel si talem non habet, ad judicium publicum totius communitatis recurrendum erit; quæ illum regno privare poterit, si nolit ab injuriis desistere; accepit enim Princeps vel Rex potestatem suam ab ipsa republica, non in destructionem, sed ædificationem. *Suar. d. 13. de bell. Sect. 8.* & plurimi apud *Dicast. 501.*

2. Malefactores reipublicæ noxii à Principe vel Magistratu licitè proscribuntur à quibusvis liberè occidendi, etiam proposito occisionis præmio; quia tunc quilibet constituitur Minister publicus justitiæ; requiruntur tamen 4. Conditiones 1. Ut scelus sit notorium, quod aliter puniri non potest; 2. Ut bannitus vel proscriptus non occidatur ex odio, vel privatâ vindictâ, sed ex zelo justitiæ publicæ; 3. Ut occisio non fiat extra territorium proscribentis, nisi Dominus territorialis expressè vel tacitè consentiat, qualiter semper consentire cum communi Juristarum docet *Dian. p. 5. t. 4. res. 24.* 4. Ut non fiat à Clerico, id enim prohibet Ecclesia *C. sententiam: ne Clerici;* neque à proximè conjuncto, patre, vel filio; id enim vetat reverentia & pietas, nisi gravissimum reipublicæ malum, quod rarum est, aliter averti non posset; tunc enim prævaleret bonum commune. 2.

3tiò. Licitè occidi non potest deprehensus in adulterio, etiam ab ipso judice, nisi servato juris ordine: patet ex propositione 19. ab Alex. 7. damnata: *Non peccat maritus propriâ authoritate occidens uxorem in adulterio deprehensam: Ra-* 3.

tio est Charitas Christiana & justitia; quibus maximè repugnat hominem adeò imparatum & impœnitentem citra ullam necessitatem non servato juris ordine occidi; leges civiles, quæ videntur id permittere, vel sunt iniquæ, & per jus Canonicum correctæ, vel tantùm remittunt pœnam homicidis debitam; aliud est de Bannitis, qui sunt hostes reipublicæ & aliter occidi non possunt; ut supponitur. An vagabundi ob furta occidi possint dixi *Cas. 32. n. 4.*

4. QUÆR. II. An occidere liceat injustum vitæ aggressorem, R. Licere servato moderamine inculpatæ tutelæ, ita ut non plus noceatur, quàm pro defensione vitæ est necessarium; ideóque si invasus fugiendo, clamando, vel vulnerando possit se liberare, non licebit occidere; est communis & certa, tum ex utroque jure *L. 3. ff. de just. & jur. C. jus naturale dist. 1. C. significasti 2. de homicid.* ubi dicitur vim vi repellere omnia jura omnésque leges permittunt: tum ex Consensu DD. cum *D. Th. sup. a. 7. Ratio* sumitur ex ipsâ lege naturæ, & ordine charitatis, quibus quisque vitam propriam præferre potest alienæ, & suî defensor non tam occidit authoritate privatâ, quàm publicâ ab utroque jure concessâ, neque propterea directè intenditur mors, sed sola actio defensiva, ex qua præter intentionem mors tanquam effectus sequitur; sicut Medicus intendit solam sectionem venæ tanquam medium ad sanitatem, non verò dolorem vel debilitatem, quam ex sectione prævidet futuram, *Bannes, Salon. in 2. 2. q. 64. a. 7.* & ibid. *Sylv.*

5. Ex dictis resolves seqq. 10. Etsi in gratia constitutus ex charitate vel pietate possit permittere mortem propriam, si invasor sit parens, filius, fra-

frater, superior vel persona reipublicæ necessaria, aut peccator in disgratia moriturus; ad hoc tamen non tenetur, quia ipse non est certus de statu gratiæ, & invasor seipsum juvare potest, & tenetur, desistendo à violentia.

2. Licitè occiditur aggressor, etsi per aggressionem formaliter non peccet, ùt furiosus, ebrius, amens, quâ infert injuriam materialem gravissimã.

3. Adulter cum uxore deprehensus & propterea invasus à marito potest se defendere defensione etiam occisivâ, si opus est, quia maritus nullum jus habet vitam ejus aggrediendi.

4. Bannitus non potest se defendere contra ag- 6.
gressores vitæ in provincia proscribentis, neque malefactor vim inferre satellitibus[se capere volentibus, quia justè aggrediuntur, imò quamvis quis innocenter esset rapiendus ad mortem, satellites occidere non posset, nisì forent conscii ipsius innocentiæ, quia ita postulat commune bonum, ut Ministris officium publicum bonâ fide exercentibus, vis non inferatur. *Steph. t. 4. d. 5. n. 10.*

5tò: Si aggressor inflicto vulnere fugiat, non licet eum in fuga lædere vel occidere, quia hoc non esset se defendere ab injuria futura, sed vindicare præteritam.

6. Quandocunque me ipsum justè defendo, aggressorem mutilando vel occidendo, etiam alius eodem modo me posset defendere.

7. Si quis decrevit & paratus sit me occidere sed nondum aggrediatur, occidi non potest, quia necdum vim infert; si verò aliquid agat, vel proximè paret se ad occidendum, aut de facto struat insidias, non teneris exspectare primum ictum, sed potes prævenire; & si opus est, occidere. *Lug. disp. 10. n. 157. Spor. t. 5.*

in

in decal. c. 2. nu. 150. quod Metzger. t. 12. d. 27. a. 4 n. 2. dicit, esse certum, quia tunc adest præsens & actualis moraliter aggressio: v. g. latrones viam ante te & retro obsident, ut nullus sit effugii locus, si non prævenias occidendo; aut quis miscuit tibi lethale venenum, quod evitare non possis, quin artificio vel astu illud apponas vel propines ipsi authori; aut si Dominus convocet servos ad te occidendum, & fugere non possis, quin occidas Dominum viam intercludere volentem, omnes hos licitè occidis, quia jam tum actu vitam aggrediuntur. Quod si aggressio non sit proxima & actu moraliter præsens, sed remota; v. g. nôsti pro certo, quòd inimicus tuus decreverit te datâ occasione vel per se vel per suos occidere, juxta Lug. & alios, adhuc poteris prævenire occidendo; sed in praxi non videtur id posse admitti, tum quia sic facilè turbabitur respublica aperiendo ostium ad patranda homicidia occulta; tum quia vix unquam deerit alius evadendi modus se v. g. præmuniendo, judicem imprecando, animum inimici per amicos emolliendo, se ad tempus subducendo &c. *Less. Haun. t. 2. c. 6. cont. 4. Metzger n. 48.* Non teneris fugere invasorem, si per hoc gravem incurras ignominiam, ut si sis vir nobilis, vel persona militaris: hanc sententiam *La Croix lib. 3. p. 1. n. 803.* dicit communissimam. *Ratio est.*: quia adest moralis necessitas se defendendi: Clericis verò & Religiosis aut etiam laicis plebeis & vilibus rarò probrosum est fugere, imò nemini, etiam Principi vel nobili, si aggressor sit amens, ebrius, pater, filius vel superior, ideòque tunc erit fugiendi obligatio. 7.

QUÆR. III. An liceat occidere injustum aggressorem honoris vel famæ? v. g. quis minatus 8.

natur vel nititur tibi, tuæ religioni aut familiæ inferre gravem calumniam, spargendo falsa crimina, falsò apud judicem accusando, testando &c. &c. Non licere; idque nunc certum videtur non tantùm respectu Religiosorum & Clericorum, de quibus expressè loquitur propos. 17. ab Alex. VII. damnata, quæ sic habet : *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel suâ religione spargere volentem occidere &c.* Sed etiam respectu laicorum; nam propositiones sequentes loquuntur indefinitè; ut 18. ab eodem damnata : *licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum vitare*; & 30ma damnata ab Innoc. XI. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.* Ratio damnationis est, quia occisio infamatoris non est aptum medium propulsandi infamiam; vel enim calumniam intentatam in judicio idoneè probare potes, & tunc authoritate judicis sine homicidio honorem tueri teneris; vel non potes probare; & occidendo majorem incurres infamiam, quia traheris ad judicium, & condemnaberis ùt homicida; deinde occisio infamatoris ejus dicta non convincit falsitatis, ergo est ineptum medium recuperandæ vel conservandæ famæ : his non obstantibus, si quis velit tibi impingere alapam valde ignominiosam, nec absque gravi dedecore fugere possis, aut quis velit uxorem vel filiam opprimere, rem magni momenti auferre, adhuc probabile est, quòd possis opponere gladium; si in-

vasor vicissim opponat, jam non tantùm honorem, pudicitiam, aut bona temporalia, sed & vitam aggreditur, pro qua conservanda occidere poterit, *Carden. 2. crisi d. 21. c. 2. art. 4. Sotus. Navarr. Less. Lug. d. 10. nu. 185.*

QUÆR. IV. Quid circa invasorem pudicitiæ? *R. seqq.*

10. 1. Si fœmina, fugâ, clamoribus, minis, precibus aut Lachrymis se ab invasore liberare possit, certum est, quod non liceat invasorem occidere, imò nec vulnerare; quia hoc foret excedere moderamen inculpatæ tutelæ.

2. Si fœmina aliter se defendere non possit, quàm occidendo violentum stupratorem, id licere, præsertim si adsit periculum consensûs (uti plerùmque adest) probabilissimè docent *Sylvest. Nav. Valent. Dian. p. 2. t. 15. resol. 16. Syl. q. 9.* Ratio est, quòd pudicitia sit magnum bonum, quod puella honesta longè præfert bonis temporalibus, pro quorum conservatione licere occidere injustum invasorem dicetur q. seq. & insuper hìc accedit plerumque periculum consensûs seu peccati formalis. At poteritne etiam alius v. g. pater vel amicus puellæ talem stupratorem occidere? *R. Affirm.* Si aliter impedire nequeat stuprum & puella nolit consentire; quod addo, aliàs enim certò non poterit, quia puellæ consentienti non fieret injuria.

11. QUÆR. V. An liceat occidere invasorem bonorum temporalium?

R. 1. Non licet pro conservatione rei exigui momenti, vel pro jure inchoato, aut re nondum possessâ. patet ex prop. 31. damnatâ ab Innoc. XI. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei,* 32dâ : *non solum lici-*

icitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus, &c. 33tiâ: Licitum esi tam hæredi quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem. Ratio est; quia ejusmodi res aliis mediis recuperari possunt, vel ex charitate contemni debent, pro conservanda vita proximi in peccato plerumque morituri, & talis occidendi licentia rempublicam infinitis involveret turbationibus, sìcque intelligendus videtur *S. August. Lib. 1. de lib. arbit. C. 5.* ubi dicit, eos non esse immunes à peccato, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt.

℟. II. Res magni momenti, si aliter conservari vel recuperari nequeant, contra invasorem defendi possunt defensione occisivâ. Dico: si aliter recuperari nequeant, nam si sit spes probabilis rem per judicem recuperandi, erit saltem contra charitatem furem occidere. *Cajet. Sot. Navar. Sylv. q. 8. Mezg. n. 7.* ubi vocat communem D. D. *Sporer n. 154.* Id dicit esse certum, si bona non tantùm sint magni momenti, sed etiam pro conservanda vita & statu valde necessaria, ìdque extendunt etiam ad Clericos & Religiosos; quia hi æquè ac Laici jus habent ad tuenda sua vel Monasterii bona; neque à jure prohibentur; dicunt tamen eos, si ex hâc causa occidant, defectu lenitatis probabiliùs fieri irregulares, etsi oppositum etiam sit probabile. *Probatur* 1. Quia temporalia per se sunt necessaria ad vitam conservandam, & charitas non exigit facere magnam jacturam bo- 12.

norum temporalium pro vita proximi, nisi ad summum in gravi vel extremâ necessitate; invasor autem non est in necessitate, sed malitiâ, à quâ si non desistat, uti potest & debet, sibi imputet, quòd lædatur in vita. *2do*: Id exigit communis securitas & permittitur utroque jure *L. 4. ff. ad L. Aquil. C. interfeciſti de homicid. c. olim. de restit. spoli* : Ideòque non privatâ, sed authoritate à legibus concessâ occiduntur. *3tio.* Id probat consuetudo orbis, jure gentium introducta, quâ bella geruntur solorum temporalium causa cum cæde plurimorum hominum ; non autem solus ille, qui actu res tuas invadit, sed & qui rebus ablatis fugit, in fuga, antequam ad locum tutum pervenerit, occidi potest; si res aliter recuperari nequeat, quia tamdiu censetur actualis invasor : summa autem, pro qua conservanda quis licitè occidi potest, debet esse multò major, quàm ea, quæ est materia gravis furti. *Carden.* statuit pro divite 40. aureos, pro paupere, qui suis multum indiget, sufficerent aurei 3. 4. vel quinque:

DICES imò. Non licet occidere invasorem famæ & honoris, cùm tamen bona famæ sint altioris ordinis, ergo nec invasorem temporalium bonorum. *2do. Exod.* 22. reputatur homicida, qui furem diurnum occidit. *3tio. C. suscepimus de homicidio*, dicuntur peccâsse, qui pro conservandis rebus transitoriis fures occiderant. 4. Aliàs etiam possent occidi testes iniqui, & Judex, qui cum gravissimo damno meo iniquam ferat sententiam. 5. Ordo charitatis exigit bonum vitæ præponi temporalibus. R. *Ad 1. N. C* honor non est tam necessarius ad conservandam vitam, quàm bona temporalia, & occisio calumniatoris non est me-

medium aptum recuperandi honoris, ùt suprà ostensum est; *Ad 2.* Lex illa judicialis agit de foro externo, in quo occidens furem diurnum præsumitur excessisse moderamen inculpatæ tutelæ, eò quòd fur diurnus clamando, vel aliter facilè abigi, aut saltem dignosci, & apud Judicem accusari possit; secus, & ipse licitè occidi poterit. *Ad 3. cit. C.* loquitur de iis, qui excesserant moderamen. *Ad 4. N. C.* occidere testem vel judicem est contra bonum commune; eò quòd homines meritò deterrerentur à ferenda sententia, & testimonio etiam justo, quod non tenet de occisione furis privati; *Ad 5.* Ordo charitatis tunc ad summum exigit vitam proximi præponi, si proximus sit in gravi vel extremâ necessitate, in quali non est iniquus invasor; Resolutio Casûs satis constat ex præmissis, ea repetere superfluum duco.

CASUS XXXV.

De Bello & Duello.

PYrrhus Princeps interrogat ex Consiliariis 1. *Qualiter liceat bellum offensivum & defensivum?* 2. *Quid si causa bellandi sit dubia, vel solùm probabilis? aut adsit odium, vana gloria?* 3. *An in belli socios vocari possint infideles.* 4. *An quis militare possit in bello injusto, vel sub Principe Acatholico.* 5. *Quid in dubio.* 6. *An fides & pacta servanda hostibus infidelibus vel hæreticis, num in his Papa dispensare possit.* 7. *An liceat duellum ad propulsandam notam infamiæ.* 8. *An ad determinandam litem.* 9. *Ad finiendum bellum.* 10. *An saltem liceat in loco condicto comparere ex gravi me-*

tu

tu vel cùm scitur pugnam esse impediendam. 11 *Quas pœnas incurrant Principes duella permittentes, duellantes, cooperantes, spectantes, Clerici* 12. *Quid de privatione sepulturæ.* 13. *An hæ pœnæ incurrantur ipso facto, & ab iis absolvere possint regulares.* 14. *Quibus casibus istæ pœnæ non incurrantur.* Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit bellum
1. & an aliquando sit licitum? R. 1. Bellum est pugna multitudinis contra multitudinem externam; differt a seditione, quæ est concitatio civium ad pugnam; à rixa, quæ est pugna paucorum; à duello, quæ est pugna singularis ex condicto. Est autem bellum duplex, defensivum unum, offensivum alterum; defensivum est quando vis iniqua repellitur, & hoc cuivis privatâ authoritate licitum est, defensio enim est juris naturalis, cum hâc tamen disparitate, quòd privatus non possit plùs facere, quàm præcisè opus est ad propulsandam vim iniquam; potestas autem publica potest ultra procedere, scilicet in vindictam illatæ injuriæ ad bellum offensivum, id est tale, quo vis infertur.

R. II. Utrumque bellum tam offen-quàm defen-
2. sivum aliquando licitum esse, est de fide contra Manichæos & Anabaptistas, quos secuti sunt Cornelius Agrippa & Erasmus interdicentes bella Christianis maximè contra Christianos propter illud Matt. 26. *Omnes qui acceperint gladium gladio peribunt*, sed textus loquitur de privata vindicta, non de bello; constatq; ex innumeris Sacræ Scripturæ locis, Dei jussu, consilio, & auxilio bella gesta fuisse. Et quamvis Alexander III. c. 1. *De Treuga & Pace* graviter prohibuerit bellum tempore Adventùs & quadragesimæ

tamen prohibitio illa non est usu recepta, vel jam est consuetudine abolita; Imò etiam die festo licitum esse pugnare, si postulat necessitas vel notabilis utilitas, docet *Dicast.* & alii apud *La Croix* hic, maximè cum videatur esse opus non servile.

Rg. III. Ut bellum *offensivum* justum & absolutè licitum sit, (*defensivum* per se loquendo de jure naturæ semper licitum est) requiruntur sequentes conditiones: 1. Ut geratur à Principe vel Magistratu Superiorem non agnoscente *S. Th. 2. 2. q. 40. a. 1.* Ratio est, quod Superiorem non habens, ipsemet de injuriâ illatâ cognoscere, judicare & justo modo vindicare possit; qui autem Superiorem habet, potest & debet eum implorare.

2dò. Requiritur ut fiat ex justa causa, quales sunt; subditorum rebellio, justi tributi negatio, gravis ignominia principi aut ejus legatis illata, violatio fœderis, jus aut civitas usurpata, Principis injustè impetiti defensio; auxilium Regis hostibus concessum &c, non tamen sufficit ad bellum justum, gloriæ acquirendæ aut regni dilatandi cupiditas; *Nam inferre bella finitimis... & populos sibi non molestos sola regni cupiditate conterere & subdere, quid aliud, quâm grande latrocinium nominandum est inquit* S. Aug. Lib. 4. de civ Dei. c. 6. Igitur à Rege & Consiliariis ejus causa belli diligentissimè pro & contra discutienda est; ubi autem omnibus pensatis res manet dubia, melior erit conditio possidentis, ita ut aggrediens possessorem, tot committat peccata, quot homines bello cæduntur, aut damnificantur, cum obligatione omnia resarciendi.

3tiò. Ut non fiat ex odio, vanâ gloriâ, aut privatâ vindictâ, sed amore boni communis; defectu tamen hujus conditionis, dummodo aliunde

unde adsit justa bellandi causa, non erit obligatio restitutionis.

3. Sed quid si Princeps Catholicus in belli socios vocaret vel etiam juvaret infideles? R. Id ex natura sua non esse malum, præsertim si bellum geratur contra alios infideles, ordinariè tamen non licet Principi Christiano uti auxilio infidelium contra Christianos ob gravissima scandala & mala inde oriri solita, eò quòd nec fœdera servent, nec personis, locis aut Reliquiis Sacris honorem deferant, omnia profanent, infantes ad seducendum abripiant. *Sylvius Rodriq. Regin. L. 21. n. 100.* Ex dictis.

4. Inferes *seqq.* 1. In bello evidenter injustoni nemo militare potest, ùt per se patet, quare gravissimè peccant, qui in bello religionis assistunt Principi Acatholico, vel infideli; ejusmodi enim bellum cùm tendat in destructionem Ecclesiæ, & propagationem infidelitatis, justum esse non potest; si Princeps Acatholicus contra Catholicum gerat bellum justum, per se loquendo non est illicitum auxilium ferre, arma aliaque necessaria administrare, aut etiam sub illo militare, dummodo absit periculum perversionis, scandali, & sacrilegii.

5. 2. Si dubium sit de justitia belli, subditi & milites antecedenter inscripti possunt & tenentur Principi bellum imperanti obedire. *Gloss. in C. quid culpatis 23. q. 1.* quia possessio est pro authoritate Superioris, idque exigit bonum commune. Aliud est de extraneis, qui non videntur militiam amplecti posse, nisi sit gravis & fundata præsumptio pro ejus justitiâ; cùm enim Principi non sint subjecti, sponte, & sinè causâ exponerent se periculo gravissimæ injuriæ inferendæ; si pro utrâ-

utràque parte sint motiva gravia, posset quis pro parte, pro qua volet, militare *Dian. p. 4. T. 4. R. 32.* Vid. *Grotium L. 2, C. 1.* Modò habeat justam causam, militiam sub alterutra parte amplectendi; aliàs debet abstinere, cùm enim non constet moraliter certò de justitia belli, sine causa suam & aliorum vitam exponit periculo,

3. Fides & pacta hostibus etiam infidelibus vel hæreticis servanda sunt, etsi forsan bello injustosint extorta; nam id exigit securitas Societatis humanæ, ne pacta temerè rupta graviores post se turbationes trahant, neque in his Papa dispensare potest, nisi cedant in grave præjudicium religionis, vel fidei Catholicæ. 6.

QUÆR. II. Quid circa duellum?

R. Seqq. 1. Duellum græcè monomachia est duorum vel etiam plurium certamen, uno indicente, altero acceptante; est peccatum gravissimum & duplex homicidium, dum vitam proximi injustè aggreditur, & suam periculo exponit. 7.

2. Non est licitum ex odio vel vindictâ, ùt per se clarum est, neque ad ostentationem virium, aut ad propulsandam notam ignaviæ, ùt patet ex propos. 2, ab Alex. VIII. damnatâ: *Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Ratio* est: quòd illa nota consistat in mera apprehensione imprudentium, & evitari possit, si provocatus dicat; ego tuâ condictione opus non habeo, hoc gladio paratus sum omni loco, & tempore contra quemvis aggressorem me defendere: aliud est de fugâ in actuali aggressione, quæ homini nobili vel militari ex natura rei omnium hominum judicio ignominiosa ducitur; duellum autem recusans non censetur fugere, sed legem Dei & naturæ observare.

3. Ne-

8. 3. Neque licet authoritate judicis ad indagandam veritatem vel justitiam Causæ, ad terminandam litem vel purgandam suspicionem criminis, quia est medium fallax & superstitiosum ad illum finem; frequenter enim contingit innocentem succumbere, & hoc modo exspectare à Deo ostensionem veritatis vel innocentiæ, est formalis Dei tentatio; *C. 1. & 2. de purgat. vulgari. S. Thom. q. 95. a. 8. Laym. Metzg. Dicast. n. 213.*

9. 4. Probabiliùs licet offerre & acceptare duellum, si id necessarium sit ad infringendas hostium vires vel animos, vel ad finem belli victoriàmque faciliùs consequendum. Exemplum habetur *Lib. 1. Reg. 17.* de David & Goliath: *similiter*, si Judex duos ad mortem condemnatos jubeat congredi, quia tunc alter alterius Minister justitiæ constituitur; etsi Judex peccet, si id faciat ad solam suam, & spectantium oblectationem.

10. 5. Si inimicus dicat: auferam rem tuam, vel occidam te, nisi cras in isto loco mecum congrediaris; non licet congredi, potes tamen te defendere etiam occidendò, si impetaris: & quamvis *Less. Laym. Sporer* non improbabiliter excusent virum nobilem in aula, vel militarem in castris, qui provocatus se sistit meræ defensionis gratiâ, ne alioqui ob suspicionem ignaviæ dignitate, officio vel favore Principis vel Ducis privetur, eò quòd per provocationem fiat actualis aggressio non tantùm honoris, sed & officii ac dignitatis, quæ inter temporalia magni momenti reputantur; Verius tamen est, id non licere, etsi permissum sit dicere: *Hoc ense me defendam ubicunque me aggressus fueris, exire autem ad locum conductum non est hominis Christiani.* Dicit: exire ad locum condictum est actio indifferens, ergo

ergo licita erit saltem ex tam gravi causa. ℟. *N. Ass.* exire ad locum condictum in his circumstantiis, non est actio indifferens; sed realis duelli acceptatio.

6. Alii excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secutura m pugnam, vel impediendam absque periculo gravis incommodi, sed id plerumque est scandalosum & in praxi periculosum.

QUÆR. III. Quid circa pœnas duellantium?

℟. Seqq. 1. *Trid. Sess. 25. C. 29. de reform.* excommunicat Imperatores, Reges, Principes &c. qui in suis territoriis concedunt locum ad exercendam monomachiam, & eosdem locis vel castris, in quibus duella permittuntur, privat, si ea ab Ecclesia obtinuerint, & si feuda fuerint, statim redeunt ad Dominum.

2dò. Eandem excommunicationem, perpetuàmque infamiam incurrunt, & ùt homicidæ puniri jubentur duellantes, & eorum patroni.

3. Hæc excommunicatio extenditur ad omnes, consilium, operam, vel favorem præstantes, litteras provocatorias scribentes, scienter deferentes, arma ministrantes, etiam non secutâ pugnâ, ut in terminis habet Bulla Clem. VIII. Item ad spectatores, qui palam, & studiosè accedunt, quia tales suâ præsentiâ censentur eos animare; secus, si ex occulto vel obiter & in transitu aspiciant, aut si ex composito quidem accesserint, sed pugna in effectu non sit secuta; tunc enim reverà non fuerunt spectatores.

4. Clerici duellantes præter excommunicationem, incurrunt privationem omnium beneficiorum,

orum, & inhabilitatem ad ea imposterum obtinenda; potest tamen in his, nisi homicidium, vel mutilatio secuta fuerit, Episcopus dispensare; *Pyrrh. L. 5. T. 14. n. 5.*

12. 5. Privantur sepulturâ Ecclesiasticâ, qui in ipso conflictu decedunt; si duellans moriatur in alio loco, vel post intervallum temporis dato signo pœnitentiæ, non est privandus sepulturâ quia talis non censetur mortuus in ipso conflictu, & pœnalia utpote odiosa strictè sunt interpretanda; si duellum sit notorium, ipso facto incurritur privatio sepulturæ; si non sit notorium, requiritur sententia declaratoria; ideóque tunc res ad Episcopum vel ejus Vicarium deferenda est; etiamsi dederit signa pœnitentiæ, ùt habet Agenda Colonienſis edita anno 1720. pag. 156. si Ordinarius longè absit, debet mortuus sepeliri; etsi Episcopus crimine ex post publicato possit corpus facere exhumari.

13. 6. Quamvis excommunicatio, suspensio, interdictum, & ex praxi Ecclesiæ etiam privatio sepulturæ incurrantur ipso facto, infamia tamen, privatio beneficiorum, & amissio bonorum, cùm privent jure acquisito, requirunt sententiam declaratoriam.

7. Dictam excommunicationem Greg. XIII. & Clem. VIII. extendunt ad duella etiam privata, eàmque reservârunt soli Papæ, *Laym.* tamen *hic c. 5. n. 4.* dicit, has constitutiones in Germania & partibus septentrionalibus in tanto rigore non esse receptas; saltem probabilius est cum *Bonàc. Comit. L. 6. mor. q. 17. Regin. to. 2. L 21. n. 83. Filiut. Pyrh. n. 3. Tamb. de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. Sporer n. 112.* Episcopos & mendicantes ac cum iis participantes exceptis Italis extra urbem (hi enim

enim ſpecialiter excipiuntur apud *Maran. in ſumma Bullarii V. Caſus reſervatus fol. 119.*) ab hac excommunicatione, ſi crimen occultum ſit, abſolvere poſſe, ſicut poſſunt ab aliis Caſibus Papæ extra Bullam Cœnæ reſervatis, ùt dicam Caſ. 116. q. 3. in irregularitate autem ſecuto homicidio etiam occulto ſolus Papa diſpenſare poteſt.

QUÆR. IV. An ſemper prædictæ pœnæ incurrantur?

℟. Quamvis omne duellum authoritate privatâ ſit illicitum, pœna tamen, quia eſt ſtrictæ interpretationis, ſæpe non incurritur, út 14.

1*mò*. Si conflictus fiat armis ineptis ad graviter vulnerandum v. g. pugnis, levi baculo, quia non eſt certamen grave.

2. Si locus vel tempus non deſignetur, requiritur enim deſignatio loci & temporis copulativè, *Dian. p. 3. t. 13. reſol. 59.* aut ſi tantùm deſignetur locus vel tempus in genere v. g. tecum pugnabo, quamprimum mihi extra urbem occurreris.

3. Si ſubitâ irâ gladios extrahant, aut durante eodem calore iracundiæ in alium locum pergant tutiùs pugnaturi, quia non eſt propriè duellum, ſed continuatio prioris rixæ.

4. Conſulens non incurrit, ſi conſilium revocavit, quantum potuit, licèt ſecutum ſit duellum; *Diana & alii*: ſi verò conſilium non revocavit, incurrit, duello etiam non ſecuto, quia conſilium ratione ſûi, & non tantùm ratione effectûs prohibetur. Si dicas: eo ipſo, quo duellum conſulo, pecco, & pœnas incurro, quia conſilium ratione ſui prohibetur, & pœna incurritur effectu non ſecuto, ergo revocatio conſilii non poteſt tollere pœnam, quam jam incurri. ℟. Eo ipſo quo duellum conſulo, pœnas iucurro abſolutè

N. sub conditione si ante effectum non revocem consilium quantum possum *Conc.* jura statuunt pœnam excommunicationis in consulentem non absolutè & simpliciter, sed sub conditione non revocati consilii.

5. Superior non tantùm mandans, sed & permittens, aut pro condigno non puniens incurrit excommunicationem, quia non adhibet media necessaria ad extirpandum nocentissimum reipublicæ crimen.

6. Ministrans arma amico, qui absque eo æquè citò & audacter erat pugnaturus aliis armis, tantùm ut cum minori periculo pugnet, per se loquendo neque peccat, neque pœnam incurrit, quia non facit, ut amicus duellet; sed ut duellet cum minori periculo, in quo nihil est mali, dummodo non dentur arma contra pactum duellantium inæqualia; *La Croix L. 3. p. 1. n. 854.* intellige, si duellum impedire non possit, aliàs enim ad hoc obligabitur ex charitate.

CASUS XXXVI.

De injuriis in bonis famæ & honoris.

QUeruloſa *in honore & fama plures læsit irridendo, subsannando. 1. De personis cognitis & incognitis temerè suspicando, judicando. 2. 3. 4. falsa crimina ad tuendum honorem proprium imponendo, occulta Superioribus vel etiam aliis consilii & solatii causâ aperiendo. 5. Crimina eorum aliis exprobrando. 6. Propria manifestando. 7. Bona malè interpretando. remissè laudando. 8. Mendaces, fures, superbos, spurios, meribibulos &c.*

nun-

nuncupando. 9. De persona indeterminatè. 10. Dicendo crimen ùt auditum. 11. Coram uno viro gravi, vel coram marito. 12. Eidem, vel diversis detrahendo in materia levi. 13. Detractionibus attendendo, non impediendo, invitam inquirendo. 14. Publica in- & extra locum publicitatis etiam oblivione sepulta verbo, scriptove propalando. 15. Et secreta pro- & commissa etiam iniquè detecta sub prætextu boni communis & privati revelando. 19. Et seqq. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit fama, honor, & quæ vitia iis opposita? 1.

Rs. 1. Fama est multorum existimatio bona, vel mala, de vita vel moribus alteris: honor est externa testificatio de alterius bonitate vel excellentia. *S. Thom. 2. 2. q. 103.* si fiat verbis, dicitur laus, quæ si clarescat, dicitur gloria: honor prout contradistinctus à fama seu intrinseca existimatione, est minus bonum, quàm fama, quia minus est extrinsecè significari, quàm internè judicari bonus.

Rs. 2. Bonæ famæ opponitur suspicio, judicium temerarium, detractio, honori opponitur genericè contumelia, quæ est testificatio de vitiis vel defectibus alterius, & plerumque fit in præsentia dehonorati, quamvis etiam fieri possit in ejus absentia, ùt si quis dehonoret ejus statuam; si dehonoratio fiat objiciendo culpam, propriè dicitur contumelia; si objiciatur defectus naturalis v. g. cæcitas, deformitas, vocatur convitium; si indigentia, in qua alteri succurristi, improperium; si fiat verbis vel gesticulationibus, subsannatio; si lusu verborum ad excitandam in alio erubescentiam, irrisio vel illusio: hæc omnia ex

genere suo sunt mortalia, & reipsa talia, sidem alteri justam causam solvendi amicitiam, vel gravis contristationis.

2. QOÆR. II. Quid circa suspicionem & judicium temerarium?

R. Seqq. 1. Suspicio est quædam inclinatio intellectûs in unam partem, quæ si sit de defectu proximi sine rationabili causa, dicitur temeraria, ad quam reducitur assensus debilis vel dubius de defectu alterius; judicium temerarium in præsenti materia est assensus de malitia alterius ex modo tendendi firmus & quasi certus, ita ut judicans nolit ulteriùs in veritatem inquirere nec à judicio desistere, cùm tamen non adsit causa vel motivum sufficiens ita judicandi: causa sufficiens vocatur, quæ utcunque est conjuncta cum tali effectu; causa insufficiens, quæ rarò vel nunquam: v. g. vides de nocte juvenem furtivè ingredi domum mulieris suspectæ, est causa sufficiens suspicandi aliquid contra sextum præceptum; secus si clarâ die talem domum transeat vir honestus; majora tamen indicia requiruntur ad judicandum, quàm suspicandum.

3. 2. Suspicio temeraria est ex genere suo tantùm veniale; est communis cum *D. Thom. q. 60. a. 3.* ubi citat S. August. *Ratio est*; quia suspicio non tollit simpliciter æstimationem, sed leviter tantùm diminuit, aut reddit dubiam; per accidens tamen fieri potest mortale, ùt si Superior non tantùm temerariè suspicetur, sed & ideo graviter puniat, ab officio removeat, suffragium neget. Multis etiam videtur à mortali vix excusari posse, qui de personâ valde gravi valde enormia omnino temerè & voluntariè suspicatur, v. g. de Episcopo, quòd sit magus proditor patriæ; quia est rationabiliter graviter invitus. 3. Ju-

3. Judicium temerarium est ex genere suo mortale contra justitiam, quia temerè tollit bonam de proximo existimationem, ad quam ille jus habet; usque dum probetur malus, est communis & certa. *Luc. 6. nolite judicare & non judicabimini. S. Th. L. c.* ut autem actu sit mortale, debent concurrere hæc tria: 1. Judicium deliberatum, firmum, & quasi indubitatum de determinata persona; si enim judicium non sit firmum, erit mera suspicio vel dubium, aut si non sit de persona determinata vel cognita, nulli determinatè fiet gravis injuria. 2 Materia gravis, qualis sufficit ad mortale detractionis. 3. Notabilis temeritas, qualis non est, si probabile judicetur certum; oritur autem temeritas vel ex malitia propria, vel ex odio & invidia; facilè enim de iis male judicamus, quibus malè afficimur, vel demum ex longæva experientia, ex quo capite senes magis sunt suspicioſi. 4.

QUÆR. III. Quid sit detractio? 5.

R. Est injusta & occulta alienæ famæ denigratio. *S. Th. q. 73. a. 1.*

Dicitur 1. *Injusta*, nam quamvis nullo casu licitum sit alicui falsum crimen imponere, hoc enim foret pernicioſum mendacium intrinsecè malum, uti nunc certum est ex prop. ab Innoc. XI. damnatis. 43. *Quidni non nisi veniale sit detrahentis authoritatem magnam, sibi noxiam falso crimine eljdere.* 44. *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia V, dicenda Cas. 44. a. n. 15.* sæpe tamen licitum est verum, sed occultum proximi crimen revelare, si id necessarium sit ad avertendum gra-

ve damnum reipublicæ, vel proximi; unde non peccant qui servato fraternæ correctionis ordine occultum alterius crimen Superiori manifestant, ut emendetur, occasio peccandi tollatur, indignus ad officium non promoveatur; aut amicum monent, ab eo ut sibi caveat, quem sciunt esse furem, seductorem, ejus vitæ insidiatorem; ut abstineat à matrimonio noxio, item ad habendum auxilium, solatium in gravi afflictione &c. cautè tamen hìc procedendum, ne scilicet cùm necessitatem, aut pluribus quàm oportet, vel siniſtrâ intentione occultum crimen detegarur, si *dicas*: pro habendo auxilio vel solatio in gravi necessitate non licet auferre pecuniam, ergo nec famam per manifestationem criminis occulti, quia fama multo est pretiosior pecuniâ. R. *N. C.* proximus in pecuniam habet verum jus, in famam autem, postquam crimen admisit, non habet jus fundatum in vera virtute & innocentia, sed in falsa hominum existimatione, quam falsitatem ex justa causa manifestare licet.

6. Dicitur 2. *Occulta*, in quo specie distinguitur à contumelia; sicut furtum à rapina; detractio enim fit absenti, contumelia præsenti, cùm scilicet verus & falsùs defectus in faciem exprobratur; quod si fiat aliis præsentibus, includit detractionem, & duplicem specie malitiam specialiter in confessione explicandam.

7. Dicitur 3. *Alienæ famæ*; nam seipsum infamare occultum v. g. crimen propalando non est propriè detractio, cùm non fiat invito famæ Domino, neque peccatum mortale, sed solùm veniale prodigalitatis; homo enim est perfectus famæ Dominus non minùs quàm pecuniæ; sicut ergo prodigendo pecuniam peccat tantùm venialiter, sic

&

& prodigus famæ; dico per se, nam sicut manifestatio proprii criminis per accidens potest esse actus virtutis, si scilicet sit utilis vel necessaria ad emendandum proprium vel alienum peccatum, ad tollendas suspiciones, odia, dissensiones, vel injustas vexas aliorum; sic & per accidens fieri potest mortale, ut si manifestes tuum delictum cum jactantia, complacentia, cum infamia tuæ familiæ, vel communitatis religiosæ vel complicis, cum gravi scandalo vel damno spirituali tuorum, eò quòd in officio tuo sine bona fama fructificare non possis; hìc enim valet: curam habe de bono nomine *Eccl. 4.*

Dicitur 4. *Fama denigratio*; nam per detrac- 8.
tionem non semper tota fama tollitur, sed minuitur, obscuratur, denigratur, ìdque vel directè, 4. modis, falsum crimen imponendo, verum aggravando, occultum manifestândo, bona malè interpretando; vel totidem modis indirectè, alterius bonitatem negando, extenuando, tacendo quando silentium æquivalet assertioni defectûs alieni, frigidè laudando: omnes hos modos exprimunt vulgari versus: *imponens, augens, manifestans in mala vertens, qui negat aut minuit, reticet, laudatque remissè.*

QUÆR. IV. An & quale peccatum sit de- 9.
tractio?

℟. Est peccatum contra charitatem & justitiam, & quidem gravius furto; quia privat majori bono scilicet famâ; *S. Thom. a.* 2. detractores Deo odibiles *Rom.* 1. ut autem detractio sit culpa mortalis, requiruntur duo: 1. perfecta deliberatio, cujus defectu à mortali excusantur, qui ob ignorantiam, passionis vehementiam vel linguæ præcipitantiam ad malitiam gravem non

advertunt. 2. Materia gravis, quæ ex se vel ex circumstantiis proximum graviter infamet, sive illa sit peccatum mortale sive veniale, sive defectus merè naturalis; unde.

DEDUCES seqq. 1. Potest aliquid respectu unius esse graviter probrosum & peccatum mortale, non verò respectu alterius; sic de viro sancto & valde honorato dicere, quòd sit mendax de religioso, quòd sit amans puellarum, quod furtum vel duellum admiserit, est mortale; non item, si hæc dicantur de milite vel juvene nobili, quia hi potiùs de his gloriari, quàm erubescere solent; similiter dicere de puella, quòd sit superba, garrula de germano, quòd sit bibulus, ex parentibus hæreticis natus, plerumque tantùm est veniale; dicere autem de aliquo honestæ reputationis, quòd sit spurius, aut de honesta matrona, quòd sit meribibula, in Italia & Hispania est valde probrosum ideòque mortale detractio, contumelia irrisio & similes injuriæ in propinquos specialem habent malitiam contra pietatem ut dixi *Cas. 7. n. 9.*

10. 2. Referre crimen non nominatâ personâ non est mortale, nisi ex circumstantiis dignosci possit, vel ejus infamia redundet in infamiam aliorum; ut si quis dicat aliquem religiosum ex illo monasterio esse adulterum, ex illa familia aliquam fuisse fagam &c. tunc enim erit mortale cum onere restitutionis tantò gravius, quò plures personæ cognoscuntur esse in tali monasterio, vel familia.

11. 3. Referre crimen non ùt certò commissum, sed ut ab aliis auditum est mortale, si sit periculum (ùt plerumque est) ne quis audientium illud credat vel divulget ùt verum, *Metzg. n. 12.* si audientes illud prævideantur credituri vel divul-

vulgaturi, non in vim tuæ narrationis, sed ex temeritate aut malitia, adhuc erit mortale contra charitatem, illis sine justa causa crimen proximi occultum & graviter probrosum referre; quia præbetur ansa, ut alii grave damnum in fama inferant.

4. Sine causa manifestare crimen grave viro unico ac taciturno, adhuc est mortale, quia valde grave est etiam apud unum prudentem de gravi crimine sine causa infamari. *Lug. d. 14. n. 51. Spor. n. 63.* etsi etiam oppositum, quod cum aliis docet. *Less.* videatur probabile saltem tunc, quando non adest specialis causa, cur meritò nollet quis apud hunc diffamari, ut fit in religioso, clerico, subdito, qui mallet crimen suum occultum sciri à multis aliis, quàm à suo Prælato, Domino, vel benefactore, à quo multùm dependet; tunc enim ipse *Less.* fatetur esse mortale. *Lugo* à mortali excusat conjuges de occultis aliorum criminibus confabulantes sinè periculo ulterius divulgandi, quod admitto de crimine occulto aliunde utrique jam noto, secùs, si maritus id uxori ignoranti revelet; Ratio est, quòd non videatur ad esse causa revelandi, & taciturnitas fœminarum valde rara sit, alii excusant eos, qui solatii causâ complicem in confessione detegunt; vel de illatâ sibi ab hoc vel illo injuria querulantur; quod non probo saltem in mulierculis, quæ ex levi plerumque causâ, ex impatientiâ, non rarò ex occulto rancore, de marito, aut aliis querulantur, eorùmque occulta crimina detegunt, nisi forsan fiat pro habendo consilio, aut ex aliâ justâ causâ: qualiter crimina occulta judici vel Superiori denuntiari possint; dixi Cas. 18. n. 6. 12.

3. Qui

13. 5. Qui multis & distinctis detrahit in materi
levi, non peccat mortaliter; aliud est de furt
minutis, quæ fiunt diversis; hæc enim coale
cunt in unam summam notabilem, & cùm furt
furi sint multum utilia; ideòque magis attractiv
quàm læsiones famæ, hinc si per minuta furt
posset citra mortale corradi materia valde nota-
bilis, cujusvis bona essent in periculo, ideo qui-
libet meritò est graviter invitus, vel saltem tota
hominum communitas ita exigente bono com-
muni. Econtra si dicas aliquid leve, quod simul
cum præcedentibus levibus detractionibus ab
vel ab alio factis notabiliter famam minuit, pecca
mortaliter; sicut si post levia vulnera infligas vul-
nus occisivum; quemadmodum enim mors con-
sistit in indivisibili, & ideo moraliter tribuitur ul-
timæ læsioni, ad quam tota sequitur, sic & gra-
vis infamia consistit in judicio indivisibili de gravi
alterius malitia, & quamvis quælibet levis detra-
ctio ad illud judicium disponat, attamen quia
illud totum indivisibiliter sequitur ad ultimam de-
tractiunculam, huic moraliter imputatur, sicut
mors ultimæ læsioni vel ebrietas ultimo hausti,
V. Cas. 29. n. 13. de obligatione restituendi fa-
mam dicam infrà.

6. Non tantùm qui detrahit, sed & qui inter-
14. rogando, applaudendo, animando est causa
cœptæ vel continuatæ detractionis, peccat con-
tra justitiam, lædendo eum, cui detrahitur, &
contra charitatem alium ad detractionem indu-
cendo. Qui nudè audit gravem detractationem;
ad eam tamen positivè non concurrit, neq; in-
ternè eam approbat; sed solùm non impedit, cùm
facilè posset v. g. sermonem aliò divertendo, abe-
undo, vel saltem signum displicentiæ dando &c.

per

per se loquendo mortaliter peccat contra charitatem tum respectu detrahentis, ejus grave peccatum, tum respectu infamati, ejus infamiam non impediendo : quod maximè tenet in superiore. dixi : per se loquendo, nam audiens sæpe excusatur per accidens, ut si quis dubitet vel nesciat, an crimen, quod narratur, sit publicum, vel occultum; quia in dubio debet loquens censeri bonus; item si ex correctione timerentur rixæ, convitia, aut major detractionis confirmatio; unde ex *Lugo* notat *Sporer n. 109.* æquales rarò, inferiores verò vix unquam peccare mortaliter, detractionem non impediendo : quod tamen universaliter non admitterem, nisi pro scrupulosis; tum quòd hoc vitium sit prô dolor hodiedum nimis familiare; tum quòd videatur obligare charitas ad avertendum tantum malum; ubi media non sunt nimis difficilia, utì est inversio sermonis, vultus tristis &c. saltem inter æquales, aut quorum unus non est alterius superior, vel persona gravis, de qua non facilè præsumi possit, quòd dicat aliqua, quæ justè dici non possint. Sed quid, si quis inadvertenter, vel bonâ fide graviter proximo detrahat, an audiens adhuc obligabitur eum corrigere? R. Omninò obligari, nam dato, quòd detrahens non peccat; tamen grave damnum infert famæ proximi, quod charitas impediri jubet, dum facilè potest.

QUÆR. V. An sit detractio manifestare crimen proximi notorium seu publicum? 15.

Responsio constabit ex seqq. 1. notoreitas criminis alia vocatur juris, quando aliquis in judicio de eo est condemnatus vel confessus; alia facti, quando crimen in hominum conspectu ita fuit commissum, ut nullà tergiversatione celari possit;

sit; alia famæ, quæ ex sufficientibus indiciis orta, hominum relatione divulgata est; quotam tem numero hominibus res cognita esse debeat ut facto vel famâ censeatur esse publica, difficillimum est definire. *Laym. Molin. Lug. n. 70.* pro regula dicunt tunc crimen respectu cohabitantium & vicinorum esse publicum & revelabile, quando limites secreti & occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis & conditione hominum crimen scientium illud certò credatur in notitiam vicinorum deventurum; unde regulariter, si communitas constet ex 8. hominibus, sufficit quòd sciant 3. vel 4. si ex 30. sufficit sciri à septem vel 8. si ex 100. satis est, si sciant 15. vel 20. si in oppido sint domus 400. sufficit, quòd sciant 8. vel 10. diversarum domorum, si civitas habeat 500. incolas, satis erit 30. v. 40. per civitatem dispersos cognovisse, ut deillo ulteriùs apud ignaros ejusdem urbis loqui liceat. Si crimen diffamatum est in Curia vel in loco illustri, ex quo facilè in alia loca dimanabit, censetur notorium in toto regno, *Auth. cit.*

Similiter si crimen in uno regno publicis Gazettis, vel edito libro sit divulgatum, facilè etiam divulgabitur in aliis Regnis & Provinciis, ita ut & ibi de eo loqui liceat, idque passim videmus fieri sine scrupulo etiam à viris timoratis; nisi forsan crimen foret falsum, aut de falsitate suspectum; sic aliquando contingit viris innocentissimis ex invidiâ aut odio religionis gravissima crimina affingi; de quo si sit prudens præsumptio, utique ea ulteriùs divulgare non licebit. Sed quid de eo, qui publicè diffamatus est de uno scelere, an etiam de alio vero, sed occulto diffamari poterit? R. Nequaquam; quia per hoc quod ami-

misit famam in uno genere, non amisit in alio; excipe nisi id foret necessarium pro bono publico; sic excusantur, qui de Hæresiarchis detegunt occulta adulteriâ, homicidiâ, sodomiam &c. eum in finem; ne per externam virtutis speciem aut hypocrisin (ut fieri assolet) simplices seducant, aut seductos in suâ perfidia confirment.

2. Si crimen est publicum per sententiam judicis, illud ubique etiam in locis remotissimis verbo, scripto, vel typo revelare licet, ita ut nequidem contra charitatem peccetur; quia sicut ipse Judex suam sententiam posset ubique publicare, sic & alii; ideo enim damnantur facinorosi, ut omnibus etiam remotissimis sint exemplo; econtra si crimen est publicum facto, vel famâ, vel per confessionem rei aut depositiones testium nondum latâ sententiâ, probabiliùs solùm revelari potest in loco, in quo est publicum vel facilè publicandum, *Platel. p. 3. a. n. 773.* quia ibi & non alibi amisit jus ad famam; unde non excusantur, qui crimen in unâ domo, & à potiori in uno Monasterio vel Ordine, aut in uno Senatu publicum referunt extraneis, quia tale crimen est tantùm publicum respectu hujus loci, Monasterii, vel Senatûs. *Lug. Metzg. t. 12. d. 39. a. 3. n. 10.* Idem videtur dicendum, si publicitas sit dubia, tunc enim possessio est pro bonâ famâ. 16.

3. Plures docent, peccari contra charitatem, si crimen etiam in loco, ubi publicum est, sine causa manifestetur ignorantibus, probabiliùs tamen contradicit *Lugo n. 68.* quia ibi non habet jus ad famam, & expedit bono communi, ut quis dignoscatur talis, qualis publicè est; ne alii ex ejus actionibus decipiantur; sicque habet totius orbis consuetudo; sermo autem est de crimine 17.

vero,

vero, etsi ab initio per injuriam manifestata: nam quamvis injuria non tollat jus ad famam, tollit tamen publicitas ad injuriam secuta, crimen verò falsum etsi notorium ulteriùs divulgare non licet, quia foret mendacium in damnum proximi; nec publicitas tollit jus ad famam nisi conjuncta cum veritate.

4. Crimen facto vel famâ publicum, sed ob-
18. livione sepultum, denuo manifestare est detractio; sicut enim fama per criminis publicationem amittitur, sic cessante criminis memoriâ recuperatur, & redit ad statum, quem habebat ante publicationem; aliud est de crimine per sententiam judicis publico, quia facultas publicandi semel à judice data & non revocata perseverat etiam cessante criminis memoriâ.

19. QUÆR. VI. Quid circa revelationem secreti?

R. Tenenda esse sequentia. 1. Revelatio secreti est crimen valde affine detractioni, & detractionem sæpe includit, quando scilicet propalatur defectus occultus secretò commissus; Secretum autem naturale, aliud vocatur promissum, quando nullo prævio pacto quis suâ sponte promittit tacere quod audivit; obligàtque ex justitiâ, fidelitate, vel solâ urbanitate, prout quis intendit se obligare; aliud dicitur commissum per expressam vel tacitam conventionem de non revelando; obligat ex justitia pro qualitate materiæ; tacitâ autem conventione seu ex officio ad secretum tenentur consiliarii Principum, officiales belli, advocati, medici, chyrurgi, obstetrices, & probabiliùs omnes quibus consilii, auxilii, vel solatii causâ secreta committuntur; hoc ipso enim, quòd secreta suscipiunt, tacitè ad non revelandum se obligant.

2. Si

2. Si ex occultatione secreti, reipublicæ, tibi, vel alteri immineat grave malum v. g. urbis proditio, mors Innocentis, gravis infamia, jactura bonorum; secretum etiam commissum revelari potest; quia nemo censetur se voluisse obligare ad secretum cum tanto incommodo; secreta tamen reipublicæ vel exercitûs, quæ sine ingenti damno boni publici manifestari non possunt, etiam cum periculo vitæ & tormentorum servanda sunt; salus enim reipublicæ præponi debet vitæ propriæ. 20.

3. Non tantùm est contra justitiam secretum sibi commissum prodere, sed & alienum secretum invito rationabiliter Domino acquirere, v.g. aperiendo ejus litteras, corrumpendo confiliarios &c. Nec obstat, quòd forsan litteræ sint negligenter custoditæ vel frustatim abjectæ; per hoc enim quòd quis literas laceret vel malè custodiat, non resignat juri ad secretum, sicut non resignat juri ad pecunias in cista aperta relictas, sed ideo lacerat literas, ne secretum earum innotescat; pro avertendo tamen malo reipublicæ licet hostium litteras intercipere earùmque secreta explscari, utí habet quotidiana praxis à nemine improbata. 21.

4. Si notitiam secreti per vim vel fraudem aut injustam litterarum apertionem consecutus es, non potes revelare, nisi ille, cujus secretum novisti, te vel alium injustè vexet, & vexam aliter repellere non possis; sicuti enim tunc licitè acquirere posses alieni secreti notitiam, aperiendo v. g. ipsius literas, sic & eâdem uti, ad te vel alium defendendum. 22.

INDEX

Eorum quæ in hoc primo Tomulo continentur, prior numerus post Lit. C. Casum, alter numerum marginalem designat.

A

ABBAS an possit sine consensu Capituli renunciare hæreditati vel donationi *Cas. 16. n. 6.* quos contractus inire *n. 7.*

Abortum causare an liceat *Cas. 33. n. 15. & seq.*

Abrogatio Legis *c. 6. n. 21.*

Absolvens in statu disgratiæ quot peccata admittat *c. 8. n. 6.*

Acceptio personarum quid? *c. 28. n. 1.* in conferendis beneficiis *n. 2.* in officiis sæcularibus *n. 3.* an pro officiis aliquid accipi *n. 5.* an dari cognatis *n. 6.*

Accessio quid, quotuplex ejus effectus. *c. 22. n. 19. & seq.*

Acedia quid, quale peccatum. *c. 12. n. 15.*

Actus interni an cadant sub præcepto *c. 5. n. 6.*

Ad-

Advocatus an teneatur sequi probabiliora *c. 3. n. 9.* an patrocinari egenis *c. 17. n. 7.* carens debitâ scientiâ *c. 1. n. 10.*
Adulterium V Luxuria.
Adulter in flagranti deprehensus an occidi possit *c. 34. n. 3.*
Æquivocatio in professione fidei an liceat *c. 14. n. 5.*
Affectus efficax, inefficax. *c. 9. n. 2.* utriusque malitia *n. 4.*
Aggressor vitæ quando occidi possit. *c. 34. n. 4.* quid si sit amens vel moriturus in mortali. *n. 5.* quid si paratus sit occidere *n. 7.* an obligatio fugiendi *n. 8.* quid si invadat honorem *n. 9.* pudicitiam *n. 10.* bona temporalia *n. 11.*
Alluvio quid, quotuplex, ejus effectus *c. 22. n. 19.*
Amentes an obligentur legibus. *c. 6. n. 6.*
Animalia si fugiant cujus sint. *c 22. n. 2.* Sylvestria *n. 3.* apes, columbæ. *n. 4.* pisces *n. 5.*
Aspicere, audire turpia. *c. 11. a. n. 16.*

B

Bellum quid, quotuplex, an liceat *c. 35. n. 1.* an ex odio, vanâ gloriâ *n. 2.* an in belli socios liceat vocare infideles *n. 3.* an Principi Acatholico suppetias ferre aut sub illo militare *n. 4.* quid in dubio de belli justitiâ *n. 5.* an pacta servanda infidelibus, an in his Papa queat dispensare *n. 6.* V. *Hæresis.*
Beneficia danda sunt dignioribus *c. 28. n. 2.*
Bestialitas quam grave peccatum *c. 11. n. 15.*
Blasphemia in Deum & Sanctos *c. 7. n. 9.*

Bona Clericorum V. *Clerici.*
Bona Conjugum *c.* 30. *n.* 2. eorum furta *n.* 3. *&seq.*
Bona filiorum familias V. *filius familias.*

C

Alumnia in propinquos quale peccatum *c.* 7. *n.* 9.
Carnes sæpiùs comedens die prohibito quot peccata admittat *c.* 7. *n.* 5. an die vetito possint apponi *c.* 20. *n.* 17.
Castrare se vel alios *c.* 33. *n.* 12.
Caupo recipiens fures, meretrices &c. *c.* 20. *n.* 15. apponens carnes die prohibito *n.* 16. *&seq.* V. scandalum.
Charitas quid *c.* 16. *n.* 1. ejus lex affirmativa, negativa *n.* 2. qualiter Deus diligendus *n.* 3. quoties in vitâ *n.* 4. an omnes actus ex charitate ad Deum referendi *ibid.* an in articulo mortis *n.* 5. charitas erga proximum *n.* 6. quis ejus ordo *n.* 12. qualiter obliget ad eleëmosynam *c.* 17. ad correctionem fraternam *c.* 18.
Chyrurgi obligatio *c.* 33. *n.* 17. V. medicus.
Choreæ an liceant *c.* 20. *n.* 7.
Clerici an obligentur legibus civilibus *c.* 6. *n.* 3. an ob earum transgressionem possint puniri *ibid.*
Clericorum bona quotuplicia. *c.* 24. *n.* 1. *&seq.* a sint Domini superfluorum *n.* 4. an ea impendere in usus pios *n.* 5. an ex iis alere suas prole *n.* 7. an solvere debita *n.* 8. an dare conjuguineis aut eos alere in studiis *n.* 10. *&seq.* a

data retineri *n.* 13. quæ hic materia gravis *n.* 14. an Clerici de iis teſtari. *n.* 15.
Cogitationes turpes *c* 9. *n.* 8.
Communicare cum Judæis, Hæreticis *c.* 14. *n.* 23.
Compenſatio occulta quid? an licita *c.* 32. *n.* 7.
Conjugum bona V. bona
Conſcientia quid, quotuplex *c.* 1. *n.* 1. *& ſeq.* debet eſſe certa *n.* 4. invincibiliter erronea an obliget. *n.* 5. vincibiliter erronea *n.* 8. errans an monendus *n.* 9. an detur ignorantia invincibilis circa jus naturæ *n.* 7. judicans omnes diſtractiones eſſe mortale, vel non reflectens an ſint mortale, an veniale, qualiter peccet, ſi diſtrahatur *n.* 10.
Conſcientia dubia quid & quotuplex *c.* 2. *a. n.* 1. an liceat cum eâ operari. *n.* 3. in dubio an ſemper agendum tutius. *n.* 4. in dubio an ſemper melior conditio poſſidentis *n.* 5. *& ſeq.* quæ pars poſſideat. *n.* 8. quid in dubio facti. *n.* 9. varia dubia *ibid.* V. Dubium.
Conſcientia perplexa, ſcrupuloſa *c.* 4. V. ſcrupulus.
Conſcientia probabilis *c.* 3. V. opinio.
Conſuetudo quid? an habeat vim legis *c.* 5, *n.* 13. an præſcribat contra legem. *n.* 14. V. Lex.
Conſulens malum V. Scandalum.
Conſulens ſecundum opinionem alienam vel minus probabilem. *c.* 3. *n.* 21.
Contemptus legis *c.* 10. *n.* 4. *&* ſeq. V. Lex.
Contractus Religioſi an obliget monaſterium *c.* 26. *n.* 5.
Contumelia, convitium quid *c.* 36. *n.* 1. plures contumeliæ ſimul effuſæ quot ſint peccata *c.* 8. *n.* 5. in propinquos ſpecialem habent malitiam *c.* 7. *n.* 9.

Cooperari peccato V. Scandalum; Peccatum.
Correctio fraterna quid *c.* 18. n. 1. an & quomodo obliget *n.* 2. *& seq.* quo ordine *n.* 5. quid si solus efficaciter corrigere non possis *n.* 6. à correctione quid excuset *n.* 8. an corrigendus superior *ibid.* quid si tu ipse sis improbus *n.* 9. an occulta læsio possit denunciari Judici. *n.* 7.
Crimen quotupliciter possit esse notorium *c.* 36. *n.* 15.

D

Debitum personale an præscribi possit *c.* 23. *n.* 15.
Delectatio quotuplex *c.* 9. *n.* 3. venerea an semper mortale, quid de merè spirituali n. 8 si exurgat quid agendum *n.* 9. turpes qualiter specie distinguantur *n.* 10. *& seq.*
Delicta an præscribi possunt *c.* 23 *n.* 29.
Depositum an subsit compensationi *c.* 32. *n.* 7.
Desideria conditionata *c.* 9. *n.* 6. *&* 7. turpia an specie distinguuntur *n.* 10. *& seq.*
Desperatio quid *c.* 15. *n.* 6. quando conjuncta hæresi *n.* 7. quid si quis sibi totus diffidat *n.* 8.
Detractio quid *c.* 36. *n.* 5. quid si reveletur crimen verum *ibid.* quot modis fieri possit. *n.* 8. quale peccatum *n.* 9. quid si persona non nominetur. *n.* 10. quid si uni viro taciturno dicatur. *n.* 12. detrahens multis in materiâ levi. *n.* 13. cooperans vel audiens detractiones. *n.* 14. quid si crimen sit notorium *ân.* 15. oblivione sepultum. *n.* 18. detrahens pluribus quot peccata admittat *c.* 8. *n.* 5.
Dilectio Dei & Proximi *c.* 16. V. Charitas.

Dispensatio quid *c. 6. n. 22.* requirit causam *n. 23.* an quis dispensare secum *n. 24.*
Discordia quid *c. 16. n. 16.*
Distributiva justitia. V. justitia.
Dominium quid, quotuplex *c. 21. n. 3.* quot modis acquiratur *c. 22.* in feras *n. 6.* in res inanimatas *n. 11.* derelictas, Thesauros *n. 14.* qualiter acquiratur accessione, alluvione *& n. 19.* mixtione *n. 22.*
Dubium quid, quotuplex *c. 2. n. 1. & seq.* in dubio an semper sequenda pars tutior. *n. 4.* an ubiq; melior conditio possidentis *n. 5.* quid in dubio facti *n. 9. & seq.* quid in dubio, an ille quem percussisti, sit Clericus *n. 11.* quid in dubio an peccaveris mortaliter, an sis confessus. *n. 12.* an expleveris annum vigesimum primum. *n. 13.* an dies transierit ut comedas carnes. *n. 14.* an mediam noctem cœnando excesseris. *n. 15.* an per votum te obligaveris sub mortali aut veniali. *n. 16.* quid in dubio an sit lex, an sit promulgata, recepta, abrogata, an obliget graviter, an sit causa excusans, an lex sit justa. *c 5. n. 17. & seq.*
Duellum quid, an aliquando liceat. *c. 37. n. 17. & seq.* an comparere in loco condicto ex metu gravi, aut saltem tunc si sciatur pugnam fore impediendam. *n. 10.* duellantium & permittentium pœnæ. *n. 11.* qualiter sepulturâ priventur. *n. 12.* an pœnæ incurrantur ipso facto, an ab iis absolvere possint Regulares. *n. 13.* quandonam non incurrantur. *n. 14.*

E

Ebrietas quale peccatum *c.* 12. *n.* 3. quando mortale *n.* 6. an liceat ex causâ gravissimâ *n.* 9. Urbanitatis gratiâ. *n.* 11. an ex causâ alium inebriare. *n.* 12. mala ebrietatis *n.* 13.
Ebrii & amentes an & quibus subsint legibus *c.* 6. *n.* 5. & 6.
Eleemosyna an præcepta *c.* 17. *n.* 1. & 2. an obligatio inquirendi in necessitates pauperum *n.* 4. vel per media extraordinaria subveniendi. *n.* 5. qualiter in extremâ necessitate *n.* 6. in communi. *n.* 8.
Erronea conscientia V. Conscientia.

F

Fama quid *c.* 36. *n.* 1. V. Detractio.
Famulus negligens qualiter peccet *c.* 31. *n.* 6.
Famulorum furta V. furtum.
Feræ cujus sint *c.* 22. *n.* 3. V. Venatio.
Fides bona aut mala. V. Præscriptio.
Fides virtus quid, quotuplex *c.* 13. *n.* 1. & *seq.* ejus objectum *n.* 3. ad eam prævie requisita *n.* 4. motiva pro fide Catholica *n.* 5. fidei necessitas *n.* 6. 7. 8. quæ hic Parentum & Parochorum obligatio. *n.* 10. & *seq.*
Fidei præceptum internum *c.* 14. *n.* 1. & *seq.* externum *n.* 5. interpretativè fidem negare. *n.* 9. & 10. vitia fidei opposita. *n.* 12. V. Hæresis infidelitas, ad fidem an quis cogi possit. *n.* 15. de variis articulis fidei dubitans quot peccata admittat. *c.* 7. *n.* 8.

Filius-familias quis *c.* 31. *n.* 1. quæ ejus bona *ibid.* ex bonis paternis furripiens qualiter peccet. *n.* 2, 3. an à patre salarium petere, aut laborem compensare possit. *n.* 4.

Fœtum expellere *c.* 33. *n.* 14.

Furtum quid & quotuplex *c.* 29. *n.* 1. & 2. quale peccatum *n.* 3. quæ hic materia gravis. *n.* 4. leve per accidens fit grave. *n.* 9. *& seq.* quid si plures furentur communi consilio. *n.* 12. *& seq.* quid si ex furto rei levis alter est graviter contristandus *n.* 16. quid si inadvertenter compleatur materia gravis *ibid.* quomodo modica coalescant *n.* 17. furtum de re & loco sacro quot habeat malitias *c.* 7. *n.* 7.

à *Furto* an excuset necessitas *c.* 32. *n.* 1. quid si possessor sit in simili necessitate *n.* 2. aut res sit valde pretiosa *n.* 3. aut fur aliter lucrari possit *n.* 4. aut habeat alibi saltem in spe *n.* 5. quid si consumat rem sibi commodatam aut apud se depositam *n.* 6. *& seq.* varii Casus *n.* 8. an excuset compensatio *n.* 7.

Furta Domesticorum *c.* 30. *n.* 1. Conjugum *n.* 2.

Furta Famulorum, Opificum &c. *c.* 31. *n.* 5. quid si labori se subtrahant *n.* 6. reliquias retineant *n.* 7. an quid retinere quia sunt rigidiùs mercati aut expensas fecerunt *n.* 8. 9. an compensatione uti *c.* 32. *n.* 10.

Furta Filiorum V. Filius familias.

G

Gabella V. Tributum.

Gemmæ, Lapilli reperta ad quem spectent *c.* 22. *n.* 11.

Gula quid, quale peccatum, ejus effectus & remedia *c.* 12. *n.* 2.

H

Hæreditas vel legatum Religioso relicta cui cedant *c.* 26. *n.* 3. an possint repudiari *n.* 6.

Hæresis quid *c.* 14. *n.* 11. ejus pœnæ *n.* 12. quid de rudibus *n.* 14. an quis ad fidem cogi possit *n.* 16. an liceat fidem dissimulare *n.* 17. *& seq.* cum hæreticis communicare, psalmos cantare, organa pulsare, ab iis Sacramenta accipere, iis famulari. *n.* 23. *& seq.* sub iis militare *c.* 35. *n.* 4. arma præbere *c.* 20. *n.* 18.

Homicida V. Occisor, occidere.

Honor quid, quæ ei opposita *c.* 36. *n.* 1.

I

Jansenii propositiones *c.* 14. *n.* 7.

Idololatria quid, quale peccatum *c.* 14. *n.* 12.

Ignorantia juris naturæ an detur *c.* 1. *n.* 7. ignoranter peccantes an corrigendi *n.* 9. *& c.* 18. *n.* 3. V. Correctio.

Ignorantia juris aut facti an obstet præscriptioni, *c.* 23. *n.* 16.

Impedimentum legi ponere an liceat *c.* 6. *n.* 15.

Imprecant mala diversa quot peccata admittas *c.* 8. *n.* 7.

Incestus quid, an omnes ejusdem sint speciei *c.* 11. *n.* 6. spiritualis quid *ibid.*

Infamare proximum *c.* 36. *n.* 5. seipsum *n.* 7.
Infideles an cogi possint ad fidem *c.* 14. *n.* 15. an vocari in belli socios *c.* 35. *n.* 3. an pacta eis servanda *n.* 6. an arma ministrare *c.* 20. *n.* 17.
Infidelitas quid, quotuplex *c.* 14. *n.* 11.
Inimicus diligendus *c.* 16. *n.* 7. ei ignoscendum *n.* 8.
Injustitia quid, quotuplex *c.* 27. *n.* 1.
Innocentem occidere V. occidere.
Invidia quid *c.* 12. *n.* 1.
Ira quid, quando mortalis *c.* 12. *n.* 14.
Judex tenetur sequi quod est probabilius *c.* 3. *n.* 8. & 9.
Judicium temerarium quid *c.* 36. *n.* 2. quale peccatum *n.* 4.
Jurare plura falsa aut idem sæpius quot peccata? *c.* 8. *n.* 5. & 8. per Deum & Sanctos *c.* 7. *n.* 9.
Jus quid, quotuplex *c.* 21. *à n.* 1.
Justitia quid *c.* 21. *n.* 4. quotuplex *n.* 5. & *seq.*

L

Legatum Religioso relictum V. Hæreditas.
Lex quid, quotuplex *c.* 5. *n.* 1. & *seq.* Lex humana an obliget in conscientiâ, cum periculo vitæ, an graviter in materia levi *n.* 5. an ad actus merè internos *n.* 6. an & qualiter promulganda, Imperatoria, Pontificia, Princìpum, & Episcoporum *n.* 7. 8. 9. an acceptari & recipi *n.* 10. 11. consuetudo an valeat contra legem *n.* 13. 14. quid si legislator sit invalidè electus *n.* 15. declarationes Cardinalium *n.* 16. quid in dubio legis *n.* 17. quid si legi tantum pro-

probabiliter sit satisfactum *n.* 18. quid de tempore implendæ legis *n.* 20.

Lege quinam obligentur, an ipse Legislator, *c.* 6. *n.* 1. 2. an Clerici legibus civilibus *n.* 3. legibus Ecclesiæ an Catechumeni, Hæretici, Judæi, Infideles *n.* 4. Ebrii, pueri, habentes lucida intervalla *n.* 5. perpetuò amentes *n.* 6. peregrini *n.* 7. *& seq.* an liceat ponere impedimentum legi *n.* 15. an requiratur intentio implendi legem *n.* 19. an simul pluribus legibus queat satisfieri *n.* 20. legis abrogatio & derogatio *n.* 21. dispensatio *n.* 22. 23. 24. interpretatio *n.* 25. Epikia *n.* 26. in legis dubio quid? V. *Dubium.*

Legis contemptus *c.* 10. *n.* 4. *& seq.*

Litteras alienas aperire, *c.* 36. *n.* 21.

Luxuria quid, quotuplex *c.* 11. *n.* 3. fornicatio *n.* 4. stuprum *n.* 5. adulterium *n.* 6. incestus *n.* 7. pollutio *ibid.* sodomia *n.* 14. bestialitas *n.* 15. coitus cum dæmone *ibid.* luxuriæ actus imperfecti *n.* 16. 17.

M

Maledicere diei suæ *c.* 15. *n.* 4.

Maledictum quid *c.* 16.

Maledicere pluribus quot peccata *c.* 8. *n.* 5. & 7.

Malefactores an licitè occidantur *c.* 34. *n.* 1. qualiter proscribi *n.* 2. an se possint defendere contra satellites & alios *n.* 6. 7. V. occidere.

Matrimonium cum, vel coram Hæreticis *c.* 14. *n.* 23.

Medicus & Chyrurgus an semper adhibere debeant media probabiliora *c.* 3. *n.* 10. quo-

quomodo subvenire pauperi ægroto *c.* 17. *n.* 7. quid si ex eorum culpâ vel ignorantiâ ægrotus moriatur *c.* 33. *n.* 18. an peccent, qui utuntur medico vel medicinis ignotis, suspectis *ibid.*

Metallorum fodinæ cujus sint *c.* 22. *n.* 12.

Mixtio quid, qualiter causet rei dominium *c.* 22. *n.* 22.

Moderamen inculpatæ tutelæ quid *c.* 34. *n.* 4.

Mollities V. Pollutio.

Monasterium qualiter succedat in bona professi *c.* 26. *n.* 1. *& seq.* an ea adire religioso invito *n.* 4. an obligetur ex contractu vel delicto sui Religiosi, aut Superioris *ibid.* V. Religiosus.

Mutilare se an liceat *c.* 33. *n.* 12.

N

Necessitas proximi quotuplex *c.* 12. *n.* 3. *c.* 32. *n.* 1. in necessitate quis præferendus *c.* 16. *n.* 13. *& seq.* an innocens nocenti *n.* 15. V. Eleemosyna, furtum.

Notorium quid, quotuplex *c.* 36. *n.* 15.

O

Obedientia an præscribi possit *c.* 23. *n.* 9.

Occidere Aggressorem V. Aggressor.

Occidere innocentem directè *c.* 33. *n.* 12. indirectè *n.* 13. expellere fœtum *n.* 14. *& seq.* quid de medicis, chyrurgis, pharmacopæis imperitis vel malitiosis *n.* 17.

Oc-

Occidere se ipsum *c.* 33. *n.* 1. *& seq.* exponere se periculo vitæ *n.* 3. respuere media necessaria *n.* 4. Tyranno se offerre *n.* 5. peste infectis servire *n.* 6. tempore incendii se præcipitare *n.* 7. turrim hostilem incendere cum morte propria *n.* 8. se ipsum judici sistere, laqueum injicere *n.* 9. *& seq.* quid de iis, qui utuntur medico vel medicinis suspectis, ignotis *n.* 17.

Occidere Tyrannum aut malefactores *c.* 34. V. Malefactor, Aggressor.

Occupatio rerum *c.* 22. per totum.

Odium erga Deum *c.* 16. *n.* 2. erga proximum *n.* 9. ei velle malum, optare mortem *n.* 10. *&* 11.

Officia quibus conferenda *c.* 28. *n.* 3. an vendi aut dari cognatis *n.* 5. *&* 6.

Opinio quid *c.* 3. *n.* 1. probabilis in - & extrinsecè, quoad se, quoad nos *n.* 2. an ideo probabilis quia ab uno gravi authore docetur *n.* 3. æque probabilis, probabilior *n.* 4. quæ tutior *n.* 5. non licet sequi dubiè vel tenuiter probabilem *n.* 6. quid si agatur de valore Sacramenti *n.* 7. quid de judice *n.* 8. de advocato *n.* 9. medico, chyrurgo *n.* 10. de honestate actionis *n.* 11. de superiore & subdito *n.* 12. & 20. quid si opinio sit censurata *n.* 18. quid de alienâ *n.* 19. *&* 21. an legi certæ satisfiat per solutionem probabilem c. 5. *n.* 18.

Optare sibi vel alteri malum *c.* 16. *n.* 10.

Os-

Oscula, amplexus quale peccatum *c.* 11. *n.* 18. ante & post copulam *c.* 8. *n.* 4.

P

PActa an servanda Paganis, Hæreticis *c.* 35. *n.* 6. an in his dispensare possit Papa *ibid.*

Parochus quam scientiam habere debeat *c.* 1. *n.* 10. excommunicatus an Sacramenta possit administrare *c.* 20. *n.* 14.

Pauperibus subvenire V. Eleemosyna.

Paupertas Religiosa V. Religiosus.

Peccatum quid *c.* 7. *n.* 1. quotuplex *n.* 2. specifica ejus distinctio *n.* 3. unum plures sæpe habet malitias *n.* 6. *usque n.* 12. numerica peccati distinctio *c.* 8. *n.* 1. *& seq.* varii casus *n.* 3. *& seq.* ad peccatum internum processus practicus *c.* 9. *n.* 1. mortale, veniale *c.* 10. *n.* 1. *& seq.* peccans ex contemptu, ex consuetudine *n.* 4. *& seq.*

Peccato cooperari, proximè, remotè *c.* 20. *n.* 2. *& seq.* quid de scribente aut deferente litteras amatorias, sollicitantes ad duellum *n.* 7. quid de choreis *ibid.* quid de ferente munera ad malum finem *n.* 8. quid de famulâ ornante & comitante Dominam fornicaturam *n.* 11. quid de caupone recipiente fures, meretrices, apponente carnes die vetito *à n.* 15. arma ministrare infidelibus *n.* 17. mutuare pecunias usuratio, vel arma gerenti bellum injustum *n.* 19.

Peccatum minus suadere an liceat *c.* 19. *n.* 8. an dare occasionem peccati ut deprehensus corrigatur *n.* 10. V. scandalum.

Peculium Religiosorum *c.* 25. *n.* 16. V. Religiosus.
Peregrini quibus obligentur legibus *c.* 6. *n.* 7 *& seq.* V. Lex.
Possessio quid *c.* 23. *n.* 23. V. Præscriptio.
Possessoris conditio an semper melior etiam extra materiam justitiæ *c.* 2. *n.* 5.
Præceptum V. Lex.
Prælatus quid possit circa donationes vel legata suæ Ecclesiæ relicta *c.* 26. *n.* 6. 7.
Præscriptio quid, an valeat pro foro interno *c.* 23. *n.* 1. *& seq.* an præscribantur res sacræ *n.* 4. communes & publicæ *n.* 5. furtivæ *n.* 6. res vel actus meræ facultatis *n.* 7. *&* 8. an visitatio vel obedientia *n.* 9. quid de bonâ fide *n.* 10. quid in dubio *n.* 11. *& seq.* an obstet ignorantia juris *n.* 16. an prosit bona fides antecessoris *n.* 17. aut noceat mala *n.* 18. an etiam possessori mediato *n.* 19. Prælato vel successori in beneficio *n.* 20. Titulus quid *n.* 21. qualis requiratur *n.* 22. quæ possessio *n.* 23. *&* 24. quid circa res Ecclesiæ *n.* 25. *&* 26. possessio immemorialis *n.* 27. quid de bonis fisco incorporatis *n.* 28. quando dormiat *n.* 30. interrumpatur *n.* 31. *&* 32.
Præsumptio spei oppositâ quid *c.* 15. *n.* 9. quid si quis ideo peccet, quia putat æque facile plura quam unum remitti *n.* 11.
Princeps aut Superior an & quando suorum consilia sequi possint *c.* 3. *n.* 21.
Probabilitas quid V. Opinio.
Proximum amare vel odisse V. Charitas.
Puella quid facere possit aut debeat contra Aggressorem pudicitiæ *c.* 34. *n.* 10. quæ allo-
quia

quia adolescentum admittere *c.* 20. *n.* 4. quo ornatu uti *n.* 5. *& 6.* litteras aut munera amatoria dare vel recipere *n.* 7, *& seq.* V. Scandalum.
Publicum quid, quotuplex *c.* 36. *n.* 15.

R

Religiosus peccans in re levi ex consuetudine, cum contemptu vel malo exemplo *c.* 10. *n.* 6. *& seq. c.* 19. *n.* 13.
Religiosus ad quid obligetur ex voto paupertatis, an etiam Prælati & invalidè professi *c.* 25. *n.* 1. an sit Dominus famæ & spiritualium *n.* 2. an valeat licentia ad illicita aut superflua *n.* 3. qualis hæc esse debeat *n.* 4. an sufficiat præsumpta *n.* 5. dolo vel metu obtenta *n.* 8. data ab inferiore contra legem superioris *n.* 9. quæ hìc materia gravis *n.* 6. an peccet qui sibi complacet in divitiis *n.* 7. manufacta vel scripta donat *n.* 10. res aliquas occultat *n.* 11. multa modica dat vel accipit *n.* 12. *& 13.* quid si acceptet aliquid animo dandi pauperibus, vel lectâ Missâ stipendium assignet amico *n.* 14. vel deponat apud tertium *n.* 15. quid de peculio *n.* 16. cui acquirat *c.* 26. *n.* 1. an licitè acceptet beneficium invito superiore *n.* 2. quid si ei obveniat hæreditas vel legatum *n.* 3. an ipso inscio aditi possit à Monasterio *n.* 4. ex Religiosi vel Superioris contractu qualiter obligetur Monasterium *n.* 5.
Res derelictæ cujus sint *c.* 22. *n.* 14.

S

Scandalum quid, quotuplex *c. 19. n. 1. & 2.* quale peccatum *n. 3. & 4.* quid de histrionibus turpia loquentibus, exhibentibus, pingentibus *n. 5. & 6.* quid de malo exemplo *n. 7.* an minus malum suadere *n. 8. & 9.* an dari occasio peccandi ut deprehensus corrigatur *n. 10.* an subornare qui tentet *n. 11.* quid de inducente ad peccata venialia *n. 13.* ad scandalum vitandum quæ actiones omittendæ *c. 20. n. 6.* V. Peccato cooperari.

Scrupulus quid, ejus radices, signa, remedia *c. 2. per totum.*

Secretum quid, quotuplex *c. 36. n. 19.* quæ ejus obligatio *ibid.* quid si immineat grave malum *n. 20.* quid de reseratione litteratum *n. 21.* Secretum fraudulenter acceptum *n. 22.*

Sententia probabilis V. Opinio.

Servitutes quid, qualiter præscribantur *c. 23. n. 14.*

Sodomia quid *c. 11. n. 14.*

Sollicitatio ad turpia in confessione *c. 11. n. 8.* ad peccatum *c. 19. n. 5. 7.* V. Scandalum.

Specificatio quid, quomodo transferat Dominium *c. 22. n. 21.*

Spes quid *c. 15. n. 1.* ejus objectum *n. 2.* necessitas *n. 4. & 5.* spei opposita *n. 6. & seq.* quid de eo qui optat perpetuò frui terrenis *n. 11.*

Status patriæ V. Tributum.

Status Religiosus V. Religio.

Stuprum quid *c. 11. n. 5.* qualiter ſtupro reſiſtendum *ibid.* an ſtuprator occidi *c. 34. n. 9.*
Suadere malum V. Scandalum.
Subditi an teneantur obedire in dubio *c. 5. n. 17.*
Subſidium charitativum quid *c. 27. n. 8.*
Superbia quid, ejus filiæ *c. 11. n. 1.*
Superior an & quando poſſit ſuorum conſilia ſequi *c. 3. n. 21.*
Suſpicio temeraria quid *c. 36. n. 2. & 3.*
Suſurratio quid, quale peccatum *c. 16. n. 17.*
Sylvas paſcua occupare, defructuare *c. 22. n. 13.*

T

Actus impudici *c. 11. n. 17.*
Tentatio Dei *c. 15. n. 10.*
Teſtari an clericus poſſit *c. 24. n. 15.*
Theſaurus quid *c. 22. n. 15.* inventus ad quem ſpectet *n. 16. & ſeq.*
Titulus ad præſcriptionem *c. 23. n. 21.* V. Præſcriptio.
Tributum quid, quotuplex *c. 27. n. 1.* ejus requiſita *à n. 2.* an obliget clericos *n. 5.* defraudantes ad quid teneantur *n. 6. & 7.* an excuſentur pauperes *n. 11.* dubiè juſtum an exſcribi poſſit *n. 9.* qualiter approbari à ſtatibus *ibid.* Tributorum executores *n. 10.* injuſta tributa exigentes *c. 20. n. 19.*
Turpia aſpicere, legere, loqui, pingere *c. 11. à n. 17.*
Tutus quid, an in dubio ſemper eligendum *c. 2. n. 4.*

V

Venatio prohibita Clericis *c.* 22. *n.* 6. an omnibus possit à Principe prohiberi *n.* 7. & 8. quid de venantibus contra prohibitionem *n.* 9. quid si unus feram læsit, alter cepit *n.* 10.
Visitatio an præscribi possit *c.* 23. *n.* 9.
Vulnera plura infligens quot peccata admittat *c.* 8. *n.* 5.
Vulnerare, mutilare V. occidere.

Laudetur Jesus Christus Amen.

FINIS.

Th
2123